

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів і банківської справи
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів
Ужгородський національний університет
Кафедра фінансів і банківської справи
Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій
Полтавської обласної державної адміністрації
Регіональне відділення Фонду державного майна України в Полтавській області
Головне управління Державної казначейської служби України у Полтавській області

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

08 листопада 2018 р.

Полтава
2018

**УДК 336.7 (06)
М.34**

Редакційна колегія:

В.О. Онищенко, д.е.н., професор; В.В. Гришко, д.е.н., професор;
Л.О. Птащенко, д.е.н., професор; Г.В. Козаченко, д.е.н., професор;
С.В. Онищенко, д.е.н., доцент; Л.А. Свистун, к.е.н., доцент;
І.М. Кречотень, к.е.н., доцент; Т.М. Завора, к.е.н., доцент.

М.34 Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, 08 Листопада 2018 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – 187 с.

ISBN 978-966-616-178-2

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються актуальні проблеми та перспективи розвитку економічних відносин на ринку фінансових послуг у контексті світового досвіду та українських реалій; теоретичні та методичні аспекти забезпечення безпеки фінансового ринку України в умовах нестабільного економічного середовища; шляхи та методи управління фінансами суб'єктів підприємництва, особливості розвитку та регулювання страхового ринку України, перспективи розвитку ринку фінансових послуг, сучасні тенденції та напрями розвитку грошово-кредитного ринку України, а також фінансові аспекти енергоефективності національної економіки.

Участь у конференції взяли науковці та практики з Полтави, Вінниці, Києва, Кременчука, Северодонецька, Сум, Ужгорода, Батумі, Білостока, Мінська, Остфільдерна, Тбілісі.

Призначений для фахівців фінансового ринку, працівників фінансової сфери, науковців, викладачів, слухачів та студентів.

УДК 336.7 (06)

ISBN 978-966-616-178-2

© Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

<i>Онищенко Володимир Олександрович, Черв'як Анна Володимирівна</i> АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	8
<i>Бойко Валентина Вячеславівна, Неділько Аліна Іванівна</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	11
<i>Дахно Олена Миколаївна</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ	13
<i>Лактіонова Олександра Анатоліївна</i> СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИМИ ІНВЕСТОРАМИ.....	17
<i>Чепурний Олег Вікторович</i> ІНВЕСТУВАННЯ У ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ РАД	20
<i>Шаповал Людмила Петрівна</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ НА ОСНОВІ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ.....	23
<i>Бережецька Тетяна Олександрівна, Завора Таїна Миколаївна</i> АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	25
<i>Бобришова Катерина Сергіївна, Беспалова Алла Геннадіївна</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	28
<i>Гавриленко Олександр Олександрович, Супруненко Анна Сергіївна,</i> <i>Даценко Володимир Дмитрович</i> ЛІЗИНГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРИМУЮЧІ ФАКТОРИ.....	31
<i>Івашина Наталія Вікторівна</i> ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	33
<i>Ізотова Альона Костянтинівна</i> АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	35
<i>Kuzmenko Yevhenii, Derkachenko Alina, Zavora Taina</i> ANALYSIS OF THE UKRAINIAN STOCK MARKET AND PERSPECTIVE DIRECTIONS FOR ITS DEVELOPMENT	37
<i>Максименко Андрій Петрович, Завора Таїна Миколаївна</i> АНАЛІЗ ЯКОСТІ ПОСЛУГ МАЛОГО КОРОТКОСТРОКОВОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ.....	40
<i>Філіп Микола Федорович, Коваль Інна Анатоліївна</i> РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ НА ОСНОВІ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ.....	43

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

<i>Варналій Захарій Степанович</i> ОФШОРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЗАГРОЗА ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	46
<i>Онищенко Світлана Володимирівна</i> СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	49
<i>Волкова Валерія Валеріївна, Кідяєва Карина Олексіївна, Килівник Катерина Миколаївна</i> ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ СКОРОЧЕННЯ.....	51
<i>Єрмак Олександр Олександрович, Білоус Артем Володимирович, Шуригін Назарій Романович</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	54
<i>Жук Галина Володимирівна, Кузнєцова Тетяна Володимирівна</i> РОЛЬ КАЗНАЧЕЙСТВА ПРИ УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ.	57
<i>Кульчій Інна Олексіївна, Трегубенко Галина Петрівна</i> АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДО УМОВ УКРАЇНИ.....	59
<i>Ptashchenko Liana, Chechelashvili Maia</i> THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS IN THE PERIOD OF GLOBALIZATION.....	62
<i>Філонич Олена Миколаївна, Дахно Олена Миколаївна</i> МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ.....	63
<i>Голець Юлія Олександрівна, Завора Таїна Миколаївна</i> КОМПЛЕКСНЕ ПОРІВНЯЛЬНЕ РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	68
<i>Грабчак Катерина Миколаївна, Матвійчук Вікторія Іванівна</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	71
<i>Даценко Наталія Сергіївна</i> ВПЛИВ ТІНЬОВИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ....	74
<i>Кропивна Ю.А., Лаптіїчук Ю.С.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ.....	76
<i>Сахно Ірина Дмитрівна</i> БОРГОВА БЕЗПЕКА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ, ПІДВИЩЕННЯ БОРГОВОЇ СТІЙКОСТІ.....	79

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

<i>Stoll Gunter, Zavora Taina, Khudolii Yuliia</i> FORMATION AND DEVELOPMENT OF MORTGAGES IN UKRAINE: PROSPECTS AND FOREIGN EXPERIENCE.....	81
<i>Девадзе Анзор Хемидович, Катамадзе Давід, Чичуліна Ксенія Вікторівна</i>	

ПРИНЦИПИ ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ	84
<i>Дубровін Олександр Віталійович</i> ПРОБЛЕМА НАЯВНОСТІ ВИСОКОЇ ЧАСТКИ НЕПРАЦЮЮЧИХ (ПРОБЛЕМНИХ) КРЕДИТІВ ЯК ОСНОВНА ЗАГРОЗА БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	87
<i>Свистун Людмила Анатоліївна, Крекотень Ірина Михайлівна, Schrag Uwe</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ.....	90
<i>Штепенко Катерина Павлівна</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТИ В СВІТІ.....	93
<i>Борідка Владислав Віталійович, Шумейко Юлія Михайлівна</i> ІННОВАЦІЙНІ БАНКІВСЬКІ ПОДУКТИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	95
<i>Демьохін Вячеслав Ігорович, Лактіонова Олександра Анатоліївна</i> ВИКОРИСТАННЯ СКОРИНГОВОЇ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	96
<i>Ільченко Вікторія Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	99
<i>Клименко Каріна Вадимівна, Чаглей Марина Олександрівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ RAUPASS В УКРАЇНІ СЬОГОДНІ.....	102
<i>Пальоха Катерина Анатоліївна</i> РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ.....	104
<i>Сінельнік Анна Олександрівна, Сидоренко Діана Олександрівна</i> АНАЛІЗ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА 2018 РІК.....	106
<i>Федоренко Марко Володимирович, Волкова Неля Іванівна</i> ПРОБЛЕМНА ПОЗИКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ БАНКІВ: СУТНІСТЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ.....	107
<i>Шулик Ліна Петрівна, Нерода Софія Максимівна</i> СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ В КРАЇНАХ КОЛИШНЬОГО СРСР.....	111

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

<i>Птащенко Ліана Олександрівна, Сержанов Віталій Вікторович</i> ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ.....	114
<i>Глушко Аліна Дмитрівна, Забураєва Ольга, Яценко Тетяна</i> ПРОБЛЕМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	116
<i>Костирко Лідія Андріївна</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	119
<i>Королевич Наталія Генриховна, Оганезов Ігорь Азизович</i> ОСНОВНЫЕ ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА	

ЛНА В РЕСПУБЛІКЕ БЕЛАРУСЬ.....	122
Крекотень Ірина Михайлівна, Дахно Олена Миколаївна РОЗВИТОК МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	125
Сівіцька Світлана Павлівна, Дахно Олена Миколаївна ЕВОЛЮЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	129
Скриль Віталія Вячеславівна, Лисовин Владислав Олексійович НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	132
Скриль Віталія Вячеславівна, Ступенко Каріна Юрївна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ.....	135
Чичуліна Ксенія Вікторівна, Кладченко Яна Олександрівна ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПИВОВАРНОЇ ГАЛУЗІ.....	139
Бойко Валерія Олексівна, Грачова Анастасія Олександрівна СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	141
Бережецька Тетяна Олександрівна, Борисова Тетяна Ігорівна ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	144
Бутенко Людмила Анатоліївна, Горбачов Микола Сергійович ПРОБЛЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	147
Дерев'янка Юлія Володимирівна, Свистун Людмила Анатоліївна ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	149
Гоголева К.С., Литвиненко І.С., Матковський А.В. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	152
Калюжнина Ірина Ігорівна АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОВІДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ.....	154
Кузьменко Альона Юрївна ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	158
Миргородська Альона Олегівна РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	161
Мох Ірина Володимирівна БЕНЧМАРКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	163
Наухацька Катерина Василівна ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ПІДПРИЄМСТВ...	167
Пелих М.О., Божко М.В., Пісоцький А.А. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	169
Перетяга Марина Леонідівна, Логвина Анастасія Іванівна ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ПЕРСПЕКТИВНОГО АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ.....	173
Романович Ольга Олександрівна, Лаврик Олександр Сергійович ФАКТОРИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ	

ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	176
<i>Саржевська Анастасія Олексіївна, Волкова Неля Іванівна</i> ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	179
<i>Сипко Вікторія Володимирівна</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІКВІДАЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР У СИСТЕМІ ПРОВАДЖЕННЯ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВА	182
<i>Тернюк Віталіна Юрійівн</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	184

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

УДК 336.77

Онищенко Володимир Олександрович,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,

доктор економічних наук, професор

Черв'як Анна Володимирівна,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,

аспірантка

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Стан фінансового ринку країни та суб'єктів його діяльності невід'ємно пов'язаний із розвитком економічних процесів, а також ступеня надійності функціонування банківських та небанківських (кредитні спілки, інвестиційні компанії, ломбарди, страхові компанії, недержавні пенсій фонди, лізингові компанії та інше) фінансових установ.

У механізмі функціонування кредитної системи України велика роль належить комерційним банкам, які діють в різних секторах ринку позичкового капіталу і є багатофункціональними організаціями. Банки акумулюють основну частку кредитних ресурсів і надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг, включаючи кредитування, прийом депозитів, розрахункове обслуговування, купівлю-продаж і зберігання цінних паперів, іноземної валюти [1, с. 148].

У ринковій економіці роль кредиту найбільшою мірою проявляється в оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Роль кредиту – це результат «роботи» його функцій, що проявляється у забезпеченні потреб додатковими коштами позичальників для нормального здійснення виробничої та іншої діяльності, грошових розрахунків, уникаючи неплатежів, запровадження передових технологій та новітньої техніки у виробництво, вирішення житлової проблеми тощо [2, с. 844].

З метою організації кредитної діяльності банки розробляють та впроваджують власну кредитну політику. Кредитна політика – це структурно-функціональна цілісність взаємопов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів, технологій, організацій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії діяльності банку на ринку кредитних послуг. Кредитна політика містить стратегію і тактику банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів зворотності, строковості, цільового використання, забезпеченості та платності [3, с. 586].

Починаючи з 2014 року Національним банком України розпочато жорстке та масштабне скорочення банківського сектору економіки. У сучасних умовах в Україні продовжує спостерігатись тенденція до зменшення кількості банківських установ. Відповідно до офіційних даних НБУ, станом на 1 січня 2018 року в Україні зареєстровано 82 банківські установи, що на 98 менше ніж у 2014 році [4, с. 281]. Динаміка зміни кількості банківських установ зображена на рисунку 1.

Протягом досліджуваного періоду, причиною закриття такої великої кількості банків було припинення кредитування цими банками підприємств і домогосподарств. Наслідком цього є те, що клієнти закритих банків, внаслідок кризи, через жорсткі

вимоги до позичальників, не можуть знайти новий банк для отримання кредитів, оскільки не мають кредитної історії з іншими банківськими установами [6, с. 183].

Рис. 1. Динаміка кількості банків в Україні у 2010–2018 рр.

*Складено авторами за даними [5]

Але, незважаючи на масове скорочення банківських установ, в Україні діє достатня кількість банків, які продовжують здійснювати свою діяльність. Тож, відповідно до офіційних даних НБУ [5], проаналізуємо кредиторську діяльність банків за видами економічної діяльності (Табл. 1).

Таблиця 1

Надані кредити за видами економічної діяльності (станом на 01.12.2017)

Види економічної діяльності	Надані кредити	%
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	60 329	7,42
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	7 664	0,94
Переробна промисловість	196 961	24,21
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	51 574	6,34
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2 348	0,29
Будівництво	43 970	5,41
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	274 398	33,73
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	33 960	4,17
Тимчасове розміщування й організація харчування	2 064	0,25
Інформація та телекомунікації	7 202	0,89
Операції з нерухомим майном	71 404	8,78
Професійна, наукова та технічна діяльність	49 990	6,15
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	9 246	1,14
Освіта	14	0,00
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1 074	0,13
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	819	0,10
Надання інших видів послуг	409	0,05
Усього	813 424	100

Відповідно до даних Національного банку України у 2017 році найбільш кредитованими галузями економіки була оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів та переробна промисловість. Це пояснюється

тим, що дані галузі мають найменший ризик діяльності, розповсюджені на всій території України та, взаємодіючи з іншими суб'єктами ринку послуг, створюють додаткову кількість робочих місць та споживають продукцію інших галузей господарства.

Доцільно буде також дослідити динаміку наданих кредитів клієнтам банків, враховуючи офіційні дані НБУ (Табл.2).

Таблиця 2

Кредити надані клієнтам банками України

Назва показника	2016 р. тис. грн.	2017 р. тис. грн.	01.09.2018 р. тис. грн.
кредити, що надані органам державної влади	3 360	1 380	1 567
кредити, що надані суб'єктам господарювання	830 632	840 017	897 460
кредити, що надані фізичним особам	175 711	154 802	175 662
кредити, надані небанківським фінансовим установам	65	6	13
Всього	1 009 768	996 205	1 074 702

Збільшення кредитної суми простежується лише у суб'єктів господарювання. Зменшення суми кредитів по інших показниках у 2017 році відбулося внаслідок погіршення платоспроможності кредиторів, зміни курсу валюти, ризикованої та нерентабельної діяльності фінансових посередників. Також негативний вплив на кредитний портфель фізичних осіб мало значне скорочення ряду банківських установ.

Приріст всіх показників у досліджуваній період 2018 року свідчить, що ситуація на кредитному ринку, порівняно з минулим роком, стабілізувалась. Також, свідченням цього став звіт НБУ про фінансову стабільність за червень 2018 року. Відповідно до нього кредитний ризик знизився завдяки поліпшенню фінансового стану населення й бізнесу, реструктуризації проблемної заборгованості великих позичальників, зниженню частки незарезервованих дефолтних кредитів. До кінця року очікується подальше зміцнення фінансового стану позичальників, що сприятиме відновленню якості кредитів [5].

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що розвиток кредитування на сучасному етапі стабілізується та приймає позитивну тенденцію до зростання. Клієнти банківського сектору диверсифікували свої кошти відповідно до ситуації та кількості банків на ринку. Банки, у свою чергу, приділяють більше уваги підвищенню якості та ефективності управління кредитним портфелем.

Література

1. Сич Є. М., Ринок фінансових послуг: [навчальний посібник] / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, Н. І. Гавриленко. – К. : ЦУЛ, 2012. – 428 с.
2. Солоділова К.В. Сучасний стан кредитування в Україні /К.В. Солоділова, О.В.Шафранова / Економічні науки – 2017. – Випуск 3(43) – С. 844-847.
3. Бикова О. В., Оцінка ефективності кредитної політики банку / О. В. Бикова, О. В. Марченко // Молодий вчений. – 2017. – №3 (43) – С. 586-589.
4. Onyshchenko V., Construction industry in ukraine credit analysis / V.Onyshchenko, S. Sivitska, A. Cherviak / International Journal Of Engineering & Technology – 2018. – Vol 7 No 3.2 (2018): Special Issue 2 – С. 280-284.
5. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>.

6. Росола У. В., Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України / У. В. Росола, Н.І. Щока, М.С. Ярмолук / Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка – 2018. – Випуск 1(9) – С. 181-189.

УДК 336.7:338

Бойко Валентина Вячеславівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
старший викладач*

Неділько Аліна Іванівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
старший викладач*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Євроінтеграційні процеси в Україні відбуваються в усіх сферах суспільного життя. Нині активно створюються можливості для залучення іноземних інвестицій та нових технологій, підвищення конкурентоспроможності національного товаровиробника, енергонезалежності держави, виходу на нові ринки, зокрема ринки фінансових послуг.

Ринок фінансових послуг є важливим елементом структури народного господарства України, який і сьогодні залишається на етапі становлення. Саме тому дослідження питання державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах євроінтеграційних процесів має істотне значення для розвитку як самого ринку, так і економіки України в цілому.

Науковці виділяють три основні моделі регулювання ринку фінансових послуг в залежності від особливостей функціонування національних фінансових систем, зумовлених специфікою історичного розвитку, законодавства, традиціями, національними цінностями, політичною структурою, рівнем економічного розвитку та регулювання економіки: секторну модель, модель перехресного регулювання та модель єдиного нагляду (мегарегулятора)

При секторній моделі регулювання завдання і функції державних органів розподіляють відповідно до секторів фінансового ринку. Зокрема, у світовій практиці прийнято виділяти три сектори: банківський, страховий та фондовий. Відповідно до цього державний механізм регулювання складається з трьох органів нагляду. Дана модель є базовою, з якої і починається формування державного регулювання. При чому ефективно її функціонування можливе на ранній стадії розвитку фінансового ринку, коли сектори є відносно незалежними один від одного. Тим не менш така модель є домінуючою у світі.

В Україні механізм державного регулювання фінансового ринку побудований на основі секторної моделі. Тобто, як і у більшості країн світу функціонує трьохрівнева система: банківське регулювання здійснює НБУ; на ринку цінних паперів регулятором виступає НЦПФР; а страховий ринок, ринок кредитних спілок та фінансові компанії регулюються через Нацфінпослуг. Причому перший регулятор є незалежним від уряду та економічно самостійним, тоді як два інших координуються Кабінетом Міністрів України та перебувають на бюджетному фінансуванні. Це негативно відбивається на ефективності державного регулювання фінансової сфери. Адже світова практика

довела, що державний регулятор повинний мати операційну, інституційну та фінансову самостійність, щоб не піддаватись під політичний вплив уряду [5].

Прикладом моделі перехресного регулювання є Нідерланди, де ЦБ після об'єднання з Радою з питань страхових компаній і пенсійних фондів став єдиним органом пруденційного нагляду, а нагляд за комерційними операціями на фінансовому ринку здійснює окремий орган, який відповідає за інформаційну прозорість, моніторинг приватного бізнесу та надання достовірної інформації [3, с. 37].

Створення та функціонування в країні мегарегулятора дає можливість уніфікованого нагляду за фінансовим сектором, усунення дублювання функцій, економить бюджетні кошти і гарантує проведення єдиної фінансової політики в державі. Однак, за умов політичної та економічної нестабільності перехід до здійснення мегарегулювання необхідно здійснювати за об'єктивної потреби й готовності влади та ринку до них і належної підготовки процесу.

З погляду регулятивної системи найважливішим сьогодні є процес глобалізації ринків, яка впливає на дієвість державних регулятивних функцій, з одного боку, нівелюючи їх, а з іншого – активізуючи, оскільки інші суб'єкти глобального бізнесу (транснаціональні корпорації, регіональні економічні об'єднання, міжнародні організації) не здатні ефективно регулювати глобальні фінансово-економічні процеси в контексті реалізації національних інтересів [2].

Сьогодні у світі поширюється тенденція до переходу держави від жорсткої моделі прямого втручання на рівні економічного базису до м'яких не директивних форм регулювання національної економіки. Прикладом може бути австрійська модель державного регулювання, основними базовими принципами якої є економічна стабільність; стимулювання економічного зростання завдяки політиці лібералізації та приватизації; свобода підприємництва тощо [6]. У той же час функціонування української держави відбувається з використанням моделі державно-монополістичного капіталізму: державне регулювання бюджетної, фінансової, податкової, дозвільної систем, розвитку інвестиційної сфери, конкуренції, підприємництва працює на зміцнення позицій великого фінансово-промислового капіталу, що призводить до негативних зрушень у соціально-економічній структурі суспільства.

В контексті євроінтеграційних процесів ринок фінансових послуг розширює свої можливості і набуває ряд переваг:

- значне розширення клієнтури ринку;
- збільшення іноземних інвестицій;
- розширення економічних відносин з міжнародними країнами;
- збільшення кількості іноземних цінних паперів, що дає можливість отримувати більший прибуток, в тому числі дивіденди;
- вищий рівень конкуренції, відсутність монополій.

Крім переваг існують також і наступні недоліки:

- недостатня ліквідність фондового ринку;
- переважання державних цінних паперів;
- недостатня прозорість діяльності емітентів та професійних учасників ринку;
- нерозвиненість правової бази, неадекватність її сучасним вимогам діяльності на ринку фінансових послуг;
- низький технологічний рівень функціонування ринкової інфраструктури;
- низький рівень корпоративної культури;
- недостатня обізнаність більшої частини населення з питань фінансового ринку

[4, с.95]

Негативним моментом у функціонуванні сучасного державного механізму регулювання також є те, що різні органи застосовують різні засоби та методи впливу. Наприклад, комерційні банки піддаються жорсткішому регулюванню ніж кредитні спілки, наслідком чого є відтік капіталу із банківського сектору. Отже, державний механізм регулювання фінансового ринку має дуже багато негативних сторін, що заважають його ефективному функціонуванню.

Найоптимальнішим варіантом розвитку механізму державного регулювання фінансової сфери є створення окремого мегарегулятора. Перевагами такої моделі є: закріплення відповідальності за регуляторну діяльність за одним державним органом, однаковий (уніфікований) підхід в нагляді та регулюванні всіх учасників ринку, спрощення та зменшення обсягів їх звітності, єдина інформаційна база даних фінансових установ та ін. Проте можливі і недоліки, зокрема в даному державному органі буде високий ступінь концентрації повноважень. Але таке явище можна нівелювати чіткою організацією підзвітності вищим органам державної влади (Президенту та Верховній Раді). Крім того, створення мегарегулятора відповідатиме євроінтеграційним прагненням України [3].

Питання євроінтеграції для України є доволі складним та проблематичним, проте для економіки відкриваються нові можливостей, які дозволять створити умови в тому числі і для забезпечення нормального функціонування ринку фінансових послуг.

Література

1. Закон України Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг Верховна Рада України; Закон від 12.07.2001 № 2664-III зі змінами та доповненнями

2. Кельдер Т. Л., Грубась В. В. Держава в регулятивній системі глобального світу // Держава та регіони, Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 7, с. 94-97 [Текст]: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firearticles.com/derzhavne-reguluvannya-economiky/184-derzhava-v-regulyativnij-sistemi-globalnogo-svitu-kelder-t-l-grubas-v-v.html>

3. Крупка І. Державне регулювання вітчизняного ринку фінансових послуг у контексті євроінтеграційних процесів // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Економіка. – 2014. – № 8. – С. 36-39.

4. Малютін О.К. Оцінка фінансового сектору та його значення в економічному розвитку України // Фінанси України. – 2011.-№3.- С.92-100

5. Науменкова С.М., Міщенко В.І Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн. Навчальний посібник. - К.: Центр наукових досліджень НБУ, Університет банківської справи НБУ, 2010. – 170с.

6. Соскін О.І. Роль державного регулювання у формуванні моделі економічного розвитку: сучасні тренди та українські реалії // Теорія та практика управління економічним розвитком: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 22-24 листопада 2012 року). – В 3 т. – Т.1. – Донецьк: ТОВ «Фирма «Друк-Инфо», 2012. – 374 с. 112-114.

УДК 336.02(339.9)

Дахно Олена Миколаївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
старший викладач*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Майнові податки існують приблизно в 130 країнах світу. В Нідерландах надходження від податку досягають до 95% в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів, 81% – в Канаді, 52% – у Франції, в США рівень доходів від цього податку коливається в широкому діапазоні від 10 до 70% в залежності від території.

Світова практика вже виробила основні принципи, що дозволяють організувати оподаткування майна найбільш раціональним чином, а саме об'єктом оподаткування, як правило, виступають саме земля, будівлі, споруди, оскільки їх відносно легко, на відміну від рухомого майна, виявити та ідентифікувати. Основою для обчислення бази оподаткування частіше всього є ринкова вартість оподатковуваних об'єктів, що стимулює їх економічно найбільш раціональне використання. При визначенні вартості майна зазвичай використовується не індивідуальна оцінка кожного окремого об'єкта, а масова на основі застосування стандартних процедур розрахунку вартості об'єкта оподаткування. Це дозволяє оцінити велике число об'єктів при відносно невеликих витратах.

США і Канада мають єдиний майновий податок і податкова база являє собою ринкову вартість землі із всіма будівлями, які на ній знаходяться. У Данії існує земельний податок, що базується на ринковій вартості землі, а також податок на нерухомість, базою якого є ринкова вартість споруд, що використовуються для комерційних та адміністративних цілей. У Голландії муніципалітетам надано вибір для використання в якості податкової бази або площі, або ринкової вартості, хоч в більшості випадків використовується ринкова вартість. В Японії в якості бази оподаткування використовується ринкова вартість і оподатковується податком як земля, так і все, що на ній побудовано.

Загальним для всіх країн є те, що при визначенні оподаткованої вартості об'єктів зазвичай використовуються ринкова інформація, але при цьому в одних країнах в якості основи береться орендна вартість (середньорічна величина доходу від оренди нерухомого майна), а в інших (їх більшість) – капітальна, тобто акумульована, для визначення якої необхідна оцінка ринкової вартості.

Схеми надання пільг в різних країнах також різні. Так, в Данії, Південній Кореї, Швеції, Японії пільги, що надаються, відносяться тільки до об'єктів нерухомості, а не до платників податків. В інших країнах має місце поєднання того та іншого, хоч в основному пільги зазвичай поширюються на об'єкти. В Чилі, Швеції, Японії і деяких штатах США пільга надається по новобудовах протягом декількох років, а в Нідерландах - на період будівництва будинку.

Фіксовані ставки встановлюються центральними органами влади тієї чи іншої країни і являють собою певний заданий відсоток від вартості, що підлягає оподаткуванню. При цьому не можна заздалегідь визначити розмір податкових надходжень, оскільки величина бази оподаткування з року в рік міняється. Такий порядок встановлення ставок прийнятий в Англії, Індонезії, Чилі, Швеції, Південній Кореї, Японії.

В інших країнах (Австралія, Канада, Нідерланди, США, Франція, Швейцарія) місцеві влади планують ставку податку на нерухомість виходячи із запланованих бюджетних витрат і величини наявної бази оподаткування. Наприклад, в деяких штатах США податок на майно розраховується шляхом ділення суми доходів, яка повинна бути отримана від сплати майнового податку, на вартість оподаткованого майна. Ставка податку, таким чином, є перемінною величиною.

Із досвіду зарубіжних країн можна запозичити високу координацію діяльності різних відомств по збору, обробці та збереженню інформації про стан об'єктів нерухомості. Платниками податку повинні виступати фізичні та юридичні особи. Для резидентів під оподаткування повинно потрапляти належне їм майно незалежно від

місця його розташування або реєстрації, нерезиденти повинні сплачувати майновий податок лише з того майна, яке належить їм на правах власності та знаходиться, зареєстровано або використовується з метою отримання прибутку або задоволення особистих потреб на території України.

В Україні доцільно змінити систему пільг, скасувати надання преференцій категоріям платників, а надавати пільги безпосередньо певним об'єктам. Логічним у сучасних умовах є позбавлення пільг деяких релігійних і благодійних організацій, через значні обсяги участі останніх в різноманітних тіньових схемах.

Основною метою сучасного транспортного податку є наповнення місцевих бюджетів та досягнення соціальної справедливості. Саме тому слід аналізувати зарубіжний досвід справляння такого податку з метою його удосконалення та досягнення соціальної справедливості. Найбільше з таким податком експериментують у Німеччині. У країні діє єдиний принцип оподаткування власників транспортних засобів. За зміненою схемою податок розраховується для нових машин. Для старих автомобілів нові правила почали діяти з 2013 р. Відповідно до чинних правил оподаткування величина податку залежить від двох показників. Перший – це об'єм двигуна, чим більший об'єм двигуна, тим більший податок. До уваги береться також і тип двигуна. Другий показник розрахунку податку з власників транспортних засобів – це об'єм викиду вуглекислого газу CO₂. Майже ідентична система нарахування та стягнення податку з власників транспортних засобів існує у Франції. Хіба першим показником є потужність двигуна транспортного засобу, а не об'єм двигуна.

У Сполучених Штатах Америки механізм стягнення та нарахування податку з транспортних засобів є принципово іншим, але там також застосовується так звана «екологічна» схема: більше платить той, хто більше їздить. Реалізується такий підхід дуже просто – податок з власників транспортних засобів включено до ціни на паливо. Надходження від цього податку використовують на будівництво та ремонт доріг у США.

У Данії влада намагається підтримувати екологічні види транспорту, як наприклад, велосипед або мопед, тому при реєстрації автомобіля сплачується податок у розмірі 105% від його вартості. Якщо ж вартість автомобіля складає більше ніж 34 тис. крон (приблизно 18 тис. дол. США), то власник має сплатити 180% від його вартості.

У Японії власники транспортних засобів сплачують три види податків. Перший податок, ставка якого становить 5% вартості, вноситься при купівлі транспортного засобу, другий – при реєстрації, тоді податок розраховують залежно від об'єму двигуна та маси автомобіля. Третій – це власне податок з власників транспортних засобів, що сплачується щорічно у травні. Він може варіювати залежно від маси автомобіля та об'єму двигуна [8, с.703-704].

Щодо земельного податку, згідно з Податковим кодексом податкові зобов'язання з земельного податку визначаються площею земельної ділянки та рівнем її нормативної оцінки. У свою чергу, нормативна оцінка визначається залежно від напрямків використання земельної ділянки: для сільськогосподарських і несільськогосподарських потреб. З часу проведення попередньої нормативної оцінки (станом на 1 липня 1995 р.) минуло більше 20 років. За цей час змінився не тільки рівень виробничих витрат, а й порядок їх визначення, орієнтація зернового ринку на світові ринки. Вплив усіх цих факторів потребує оновлення нормативної оцінки та її коригування.

У подальшому при формуванні ринку земель сільськогосподарського призначення будуть складатися умови для переходу на модель встановлення ставок земельного податку у відсотках до ринкової вартості земельної ділянки. Аналогічні недоліки характерні і для нормативної оцінки земель несільськогосподарського

призначення.

Слід зробити висновок, що тільки підвищення ставок цього податку не приведе до усунення вказаних «системних» недоліків порядку обчислення податку. Першочерговим є саме зміна самої методології визначення вартості земельної ділянки для цілей оподаткування.

Аналізуючи податок на нерухомість, то вибір як бази оподаткування саме площі нерухомості не відповідає практиці, що склалася в більшості країн світу, в яких оподаткування здійснюється виходячи з ринкової вартості нерухомості.

Автори науково-практичного коментарю до Податкового кодексу наводять такі аргументи на підтримку прив'язання бази оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, до площі, а не ринкової вартості. По-перше, ціни на нерухоме майно в різних регіонах України суттєво відрізняються та в більшості випадків завищені, що продиктовано спекулятивними операціями на ринку нерухомості. По-друге, проблемним є механізм проведення індексації цін на нерухоме майно з метою встановлення регіональних поправок, оскільки вартість нерухомості може коливатися упродовж року. По-третє, впровадження системи ринкової оцінки нерухомості буде залежати від впливу «людського фактора», що призведе до корупції та зловживань з боку чиновників.

З цими аргументами неможливо погодитись з цілого ряду причин. Саме встановлення механізму визначення ринкової вартості нерухомості може стати інструментом боротьби зі спекулятивними операціями. Другим контраргументом є те, що оціночна діяльність сьогодні повинна здійснюватися суб'єктами господарчої діяльності – незалежними оцінювачами відповідно до вимог закону, які мають відповідну професійну підготовку та зареєстровані в державному реєстрі суб'єктів оціночної діяльності. На сьогодні є актуальним перегляд основних елементів податку на нерухоме майно з метою розширення переліку платників цього податку (всі власники нерухомості), визначення бази оподаткування (ринкова вартість нерухомості), встановлення ставок на достатньому рівні.

Протягом існування податкової системи України як незалежної держави завжди існував відповідний податок (збір) на рухоме майно у тому чи іншому вигляді. Найбільш ефективним вважають податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, що справлявся у 1992-2010 рр. Саме цей податок забезпечував стабільні доходи місцевим бюджетам і, одночасно, за рахунок передбачених пільг не був обтяжливим для малозабезпечених верств населення. Менш справедливим слід вважати збір за реєстрацію транспортних засобів, що справлявся протягом 2011-2014 рр. Крім того, що такий збір забезпечував менший обсяг надходжень до місцевих бюджетів, він не гарантував стабільність надходжень відповідних коштів, що пояснюється самою назвою збору – справляння його тільки при першій реєстрації. Скасування цього збору з 2015 р. та введення з цього року транспортного податку з незрозумілих причин звільнило від оподаткування власників повітряних та водних транспортних засобів, що призвело до значного зменшення податкових надходжень с власників танспортних засобів і дозволяє прогнозувати подальше зниження податкових надходжень від нього. Тому найбільш доцільним є повернення в податкову систему податку на власників транспортних засобів з поширенням його на власників повітряних і водних видів транспорту.

Література

1. Податковий кодекс України - № 2755-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
2. Данилишин В.І., Стефанків О.М., Ціжма О.А.. Транспортний податок:

зарубіжний досвід та українські реалії / В.І. Данилишин, О.М. Стефанків, О.А. Ціжма // МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – 2015. – №3. – С. 702-705.

3. Долга Г. В. Проблеми майнового оподаткування в Україні// Формування ринкових відносин. - 2013. - №1 (140).

4. Дубоносова А. Г. Майно як об'єкт оподаткування / А. Г. Дубоносова // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 146-151.

5. Дубровський В.І., Черкашин В.В. Як удосконалити податок на нерухоме майно в Україні? / В.І. Дубровський, В.В.Черкашин // Європейський інформаційно-дослідницький центр. – Київ, 2016.

УДК 330.161

*Лактіонова Олександра Анатоліївна ,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
завідуючий кафедри фінансів і банківської справи, д.е.н., доцент*

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИМИ ІНВЕСТОРАМИ

Соціально-відповідальні інвестиції є інвестиціями, що створюють соціальну, екологічну та фінансову цінності як для самих компаній, так і їх стейкхолдерів. Створення завдяки таким інвестиціям не тільки фінансової, але і нефінансової цінності, визначає різні можливості формування інвестиційних портфельів в залежності від мотивації інвесторів, їх відповідальності. При цьому така мотивація має три можливі варіації: націленість на задоволення потреб суспільства (в кардинальному варіанті відповідає філантропії), збільшення дохідності (за рахунок визначення інвестицій, що отримають прибутки внаслідок зміни мега-трєднів на ринку), та використання відповідальних інвестицій як економічного імперативу (вплив стратегічного інвестиційного вибору на стійкий розвиток та стан економіки в цілому). Різна пріоритетність фінансових та нефінансових цілей та способів, в який вони зіставляються, визначають різні види інвестиційної стратегії.

Професором Д. Шоенмеркером, представником Ротердамської школи менеджменту, виокремлено три моделі стійких фінансів [1]. Відповідно до першої моделі поведінки інституційних інвесторів – моделі «вдосконаленої максимізації прибутку», що засновується на постулаті створення ринкової вартості для акціонерів, головним є уникнення інвестицій у компанії із найбільшим негативним соціальним та екологічним впливом. Така модель відповідає стратегії «негативного скринінгу». Відповідно до цієї стратегії інвестори оптимізують фінансову (ринкову) вартість портфельів, знижуючи інвестиційні ризики. Уникнення найбільш негативного впливу здійснюється на основі встановлення мінімального рівня ризику. Відповідно до другої моделі стійких фінансів інституційні інвестори інтерналізують екстерналиї для врахування соціальних і екологічних ризиків. При цьому під інтерналізацією розуміється трансформація зовнішніх негативних соціальних та екологічних ефектів у внутрішні (фінансові результати) емітента на основі наближення його граничних приватних вигід до граничних суспільних (соціальних) витрат (вигід). Для цього оптимізуються повна вартість портфеля, яка є сумою фінансової, соціальної та екологічної цінностей. Таким чином, інвестори максимізують фінансові результати,

одночасно знижуючи ризики та не погіршуючи соціальний та екологічний вплив. Ключовий момент третьої моделі - перехід від стратегії уникнення ризику до стратегії використання можливості. Для посилення стійкого розвитку, інвестори оптимізують соціальний та екологічний вплив, збільшуючи їх позитивний вплив або знижуючи відповідні ризики, одночасно підтримуючи тільки мінімальний рівень прибутків.

Аналізуючи масштабність переходу інвестиційної галузі до моделі стійких фінансів, заслуговує певний прогрес у світовій інвестиційній сфері – більшість інституційних інвесторів вже дотримується першої та другої видів моделей стратегічної поведінки. Відповідно, і вищим є відсоток тих, які переслідують відкориговану на ризик доходність, яка відповідає ринковій величині – за даними щорічного звіту огляду інвестицій впливу, у 2016 р. частка таких компаній складала 59%; таких, які в якості ціли використовують орієнтир, нижчий за ринкову ставку – 25%; 16% використовують норму доходності, наближену до ставки, що дозволяє зберегти капітал заради пріоритетних цілей стійкого розвитку [2].

Ключовим питанням для вибору стратегії інвестування є прихильність інституційного інвестора до тієї чи іншої гіпотези відносно інформаційної ефективності фінансового ринку, що характеризують ступінь відбиття інформації про емітента, включаючи його чинники стійкого розвитку, у ринковій ціні фінансових інструментів. Так, відповідно до гіпотези ефективних ринків, ціна враховує всю релевантну інформацію та, відповідно, відбиває довгострокову фундаментальну ціну компанії-емітента. Додержання цієї гіпотези у діяльності інвестора визначає його фокус на ціну як центральний показник стану та перспектив діяльності компанії, зокрема і впливу чинників стійкого розвитку та, відповідно соціальні, екологічні ризики. В даному випадку найбільш прийнятною стратегією виявляється пасивна – стратегія інвестування у портфель інвестицій, який повністю відповідає структурі диверсифікованого фондового індексу. В залежності від підтримки гіпотези ефективного ринку взагалі, або по відношенню до ринку інструментів СБІ, обирається і відповідний фондовий індекс.

Неефективність фінансового ринку дозволяє використовувати активні стратегії формування портфелів і, відповідно, впроваджувати інноваційні технології розподілу капіталу. Врахування чинників, які з позиції інвестиційних менеджерів, не відбито у цінах фінансових активів, може приносити додатковий дохід. Додаткова фінансова цінність може набувати таких форм: вища за середню по ринку доходність (альфа) – об'єкти інвестування є більш ефективними із позиції стійкого розвитку; зниження короткострокових ризиків через зменшення волатильності відносно еталонної вибірки – такі компанії можуть бути більш захищеними від шоків доходності та реакції ринків на інтерналізацію витрат, пов'язаних із чинниками ESG; зниження довгострокових ризиків – компанії можуть стратегічно бути більш ефективними відносно управління соціальними і екологічними ризиками.

Інвестиційні стратегії, які використовують неефективність фінансового ринку, агреговано поділяються на три типи: коригування пасивного портфеля; активна стратегія та тематичне (цільове) інвестування. В разі першого підходу, інвестор змінює вагу компаній у структурі портфеля, збільшуючи частку фінансових інструментів, що у перспективі вірогідно будуть мати кращий стан відносно трендів стійкого розвитку, та, навпаки, знижуючи таку частку у протилежній ситуації. Така стратегія також носить назву «смарт бета». Із врахуванням чинників ESG її називають «ніша у ніші» як комбінація соціально-відповідальних інвестицій із розумними бета-чинниками. Така стратегія набуває популярності, особливо серед інституційних інвесторів.

Сьогодні набуває суттєвої популярності стратегія інтеграції ESG як систематичне та явне включення ризиків та можливостей ESG у інвестиційний аналіз

[3]. На відміну від інших методів, інтеграція ESG не вимагає жодних попередніх критеріїв для включення чи виключення активів. Інтеграція ризиків та можливостей ESG у інвестиційний аналіз є актуальною для більшості інвесторів. Відповідно до Звіту ООН 2007 р. стратегія інтеграції ESG – це активний інвестиційний менеджмент, який включає аналіз навколишнього середовища, соціальних та управлінських ризиків [4].

Стратегія активного інвестування або залучення у діяльність компаній з боку інституційних інвесторів у світі складає 20%, поступаючись стратегіям ESG інтеграції та виключення (табл. 1). Середньорічне зростання активності у цій сфері складає 19% [5].

Таблиця 1

Структура соціально-відповідальних інвестицій за видами стратегій у світі, 2016 р.

Вид стратегії	Обсяг, млрд. дол. США	Ставка зростання річна, %	Частка, %
Стратегія виключення	15023	11,7	0,36
Нормативний скринінг	6210	19	0,15
Залученість і голосування	8365	18,9	0,20
ESG інтеграція	10369	17,4	0,25
Позитивний скринінг/ Найкращий у класі	1030	7,6	0,02
Тематичне інвестування	331	55,1	0,01
Інвестиції впливу	248	56,8	0,01

Найбільшу частку таких інвестицій, які задіяно у стратегії залучення та голосування має Європа – 55,6%, складаючи 4,27 трлн. дол. США.

Таблиця 2

Структура активів інституційних інвесторів у світі відповідно до стратегії інвестування

	Впливові інвестиції	Тематичне	Позитивне/ Найкращий у класі	Нормативний скринінг	Залученість і голосування	ESG інтеграція	Стратегія виключення
Японія	3,2	2,6	2,4	0,9	3,5	1,2	0,1
Азія	0	1,9	0,1	0	0	0,2	0,1
Австралія та Нова Зеландія	1,1	5,2	0	0,3	0	4,6	0
Канада	2,7	20,3	21,3	9,5	10,3	10,1	2,3
США	49,8	22,2	24	0	30,6	56	23,8
Європа	43,2	47,9	52,2	89,3	55,6	27,8	73,6

Серед альтернатив в країнах Європи вона займає третє місце за популярністю після стратегії нормативного скринінгу та стратегії виключення або негативного скринінгу.

Подальші перспективи розвитку соціально-відповідального інвестування пов'язане із розвитком як самого фінансового ринку, так і його інфраструктури. Ефект від розвитку цього напрямку буде отримано для всіх учасників. Фінансовий ринок отримає більш довгострокові інвестиції та стимули для більш стабільного функціонування, реальний сектор економіки – більші обсяги капіталу меншої вартості, яка більш ефективно відбиває ризики та можливості чинників соціального та екологічного характеру; фінансові посередники та інституційні інвестори – більш стабільні та доходні у довгостроковій перспективі напрями вкладення капіталу.

Література

1. Schoenmaker D. From Risk to Opportunity: A Framework for Sustainable Finance, 2017. – Електронний ресурс: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3066210
2. Global Impact Investing Network (GIIN). Annual Impact Investor Survey 2016. – Електронний ресурс - <https://thegiin.org/assets/2016%20GIIN%20Annual%20>.
3. European SRI Study. - Електронний ресурс: <http://www.eurosif.org/publication/view/european-sri-study-2014/>.
4. Mercer and UNEP - Finance Initiative, Demystifying Responsible Investment Performance 2007. – Електронний ресурс: http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/Demystifying_Responsible_Investment_Performance_01.pdf.
5. Global Sustainable Investment Review 2016. – Електронний ресурс: http://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2017/03/GSIR_Review2016.F.pdf

УДК 336

Чепурний Олег Вікторович,

начальник Головного управління Державної казначейської служби України у

Полтавській області

заслужений економіст України, к.е.н., доцент

ІНВЕСТУВАННЯ У ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ РАД

Законом України від 23.02.2006 № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок» визначено основні терміни, класифікацію та види цінних паперів, що є у цивільному обороті, регламентовано відносини, які виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку [1].

Серед переліку видів цінних паперів для отримання додаткових доходів місцевими бюджетами нас цікавлять державні облігації України, зокрема облігації внутрішніх державних позик. Облігації внутрішніх державних позик України (далі – ОВДП) – державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування кредиторам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Основні умови випуску та порядок розміщення коротко-, середньо- й довгострокових державних облігацій визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 № 80 «Про випуски облігацій внутрішніх державних позик» [2].

Первинними дилерами є визначені Міністерством фінансів України банки, які взяли на себе зобов'язання співпрацювати з Міністерством фінансів України щодо розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів в обмін на виключне право участі у розміщеннях ОВДП та переважне право брати участь в інших операціях, які здійснює Міністерство фінансів України з такими державними цінними паперами.

З метою реалізації норм Бюджетного кодексу України стосовно права місцевого фінансового органу на розміщення коштів шляхом придбання ОВДП з урахуванням вимоги всіх вищезгаданих нормативних документів Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову від 23.05.2018 № 544 «Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів шляхом придбання державних цінних паперів» [3].

Умовами розміщення коштів шляхом придбання ОВДП є:

- прийняття місцевою радою відповідного рішення;
- укладання договору про обслуговування рахунку в цінних паперах та договору на брокерське обслуговування на ринку цінних паперів між місцевим фінансовим органом і первинним дилером, який був визнаний переможцем конкурсу та запропонував найменшу вартість обслуговування відповідного рахунку;
- визначення у договорі на брокерське обслуговування на ринку цінних паперів між місцевим фінансовим органом і первинним дилером обов'язкових умов щодо перерахування не пізніше наступного банківського дня після отримання первинним дилером процентного доходу/дисконту та/або суми погашення державних цінних паперів, відповідальності в разі неповернення чи несвоєчасного повернення коштів у зазначений строк на відповідні рахунки місцевих бюджетів, відкриті в органах Казначейства, з яких перераховувалися кошти для їх розміщення шляхом придбання державних цінних паперів;
- відсутність на дату розміщення простроченої кредиторської заборгованості за відповідним фондом місцевого бюджету (відповідними напрямками його використання), крім тієї, що виникла внаслідок недоотримання коштів субвенцій з державного бюджету та бюджетів інших рівнів;
- відкриття рахунку в цінних паперах і здійснення брокерського обслуговування на ринку цінних паперів на конкурсних засадах у первинних дилерів, до яких протягом останнього року Національний банк не застосовував таких заходів впливу, як обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів операцій та віднесення банку до категорії проблемних або неплатоспроможних.

Мінімальна ставка дохідності придбання ОВДП встановлюється на ринкових умовах під час їх розміщення Мінфіном із залученням Національного банку з урахуванням вимог нормативно-правових актів з питань розміщення й обігу державних цінних паперів. Кошти перераховуються з рахунків місцевих бюджетів, відкритих в органах Казначейства, на рахунки, відкриті місцевими фінансовими органами у первинних дилерів для розміщення таких коштів у строки, визначені у заявці на придбання цінних паперів, погодженій з первинним дилером. Місцевий фінансовий орган може придбавати ОВДП шляхом надання виключно неконкурентних заявок (з визначенням кількості та строку обігу ОВДП, без зазначення ставки дохідності). Повернення коштів, котрі були розміщені місцевим бюджетом шляхом придбання ОВДП, після їх погашення або продажу на фондовому ринку, здійснюється на відповідні рахунки місцевих бюджетів, відкриті в органах Казначейства, з яких перераховувалися кошти для їх розміщення.

Відповідно до змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» від 07.12.2017 № 2233-VIII, на сьогодні придбання державних цінних паперів за рахунок коштів не обмежується бюджетним періодом щодо їх повернення. Доходи за ОВДП зараховуються до загального фонду місцевого бюджету за відповідним кодом бюджетної класифікації. Як бачимо, механізм придбання ОВДП чітко прописаний, але на сьогодні ще жодний місцевий бюджет Полтавської області не скористався своїм правом на розміщення коштів шляхом придбання державних цінних паперів.

З метою інформування місцевих фінансових органів щодо реалізації права на розміщення коштів шляхом придбання ОВДП проведено паралель між розміщенням коштів місцевих бюджетів Полтавської області на депозитних рахунках у банках та можливим розміщенням коштів шляхом придбання ОВДП стосовно визначення рівня дохідності, отриманого від операцій з розміщення коштів на депозитах і можливого прибутку, одержаного від операцій при придбанні ОВДП, за останні два роки.

За період з 01.02.2017 по 01.09.2018 місцевими бюджетами Полтавської області

було розміщено коштів на депозитних рахунках у банках на загальну суму 2378,5 млн грн, у тому числі: у 2017 році – на суму 1255,0 млн грн, у 2018 році станом на 01.09.2018 – на суму 1123,5 млн грн. Отримано надходжень до загального фонду місцевих бюджетів за ККДБ 21050000 «Плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів» на загальну суму 158,8 млн грн, у тому числі: у 2017 році – на суму 120,9 млн грн, у 2018 році станом на 01.09.2018 – на суму 37,9 млн грн. Більшу частину розміщених коштів місцевими фінансовими органами в банках складають кошти Полтавського обласного бюджету, бюджету міста Полтава та бюджету міста Горішні Плавні. Протягом бюджетного періоду місцевими фінансовими органами перелічених місцевих бюджетів проводилося як докладання коштів бюджету на депозит, так і їх повернення, але певна сума коштів залишалася на рахунках у банках до кінця бюджетного періоду й на початку нового бюджетного періоду розміщувалася знову.

Саме мінімальну суму коштів, що була розміщена місцевими бюджетами на депозитах у банках та залишалася на рахунках на кожне перше число місяця протягом бюджетного періоду, фінансові органи могли б спрямувати на придбання ОВДП.

У 2017 році місцеві фінансові органи розміщували кошти бюджетів на депозитах у банках під процентну ставку за користування депозитом у розмірі 14 – 20%, а саме:

Полтавський обласний бюджет – 14%;

бюджет м. Горішні Плавні – 17%;

бюджет м. Полтава – 20%.

Відповідно до даних Національного банку України, за результатами проведених Міністерством фінансів України аукціонів, у 2017 році середньозважений рівень дохідності від придбання на первинному ринку ОВДП у гривнях за короткотерміновими ОВДП складав 13,85 – 16,14%, за середньостроковими ОВДП 14,49 – 15,73%. У 2018 році ситуація стосовно дохідності від розміщення коштів бюджетів у банках кардинально змінилася, тому що банки знизили процентну ставку за користування депозитом до рівня 9,99%. За результатами проведених аукціонів, у 2018 році середньозважений рівень дохідності від придбання на первинному ринку ОВДП за серпень складає: за короткостроковими ОВДП – до одного року – 18,00%, за середньостроковими ОВДП – від 1-го до 3-х років – 16,79%. Порівняно з 2017 роком у 2018 році місцевим бюджетам стало вигідніше спрямовувати тимчасово вільні кошти на придбання ОВДП.

Таким чином, правомірно визначити ряд пріоритетів у розміщенні коштів шляхом придбання ОВДП, а саме:

– використовуючи інформацію, доведену на сайтах Міністерства фінансів України, Національного банку України, фінансовий орган місцевого бюджету самостійно визначає, які цінні папери йому купувати, на який термін обігу та під який відсоток;

– розміщення коштів шляхом придбання ОВДП не обмежується бюджетним періодом щодо їх повернення;

– відшкодування номінальної вартості ОВДП з виплатою доходу, відповідно до умов розміщення ОВДП, гарантовано державою;

– кошти, залучені до Державного бюджету України від розміщення ОВДП, використовуються виключно для фінансування державних або регіональних програм;

– станом на 01.09.2018 рівень дохідності за ОВДП суттєво перевищує відсоток, запропонований банками за розміщення коштів на депозитних рахунках.

Підсумовуючи, вважаємо, що на сьогодні розміщення місцевими бюджетами коштів шляхом придбання державних цінних паперів є найбільш ефективним та оптимальним рішенням.

Література

1. Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок»
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 № 80 «Про випуски облігацій внутрішніх державних позик»
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2018 № 544 «Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів шляхом придбання державних цінних паперів».

УДК 368

Шаповал Людмила Петрівна,

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
кандидат економічних наук, доцент*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ НА ОСНОВІ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ

Перспективою розвитку конкурентного та платоспроможного ринку страхування в державі є створення ефективного та дієвого механізму регулювання та стимулювання страхових відносин між суб'єктами страхового ринку.

Регулювання ринку страхування з боку держави має бути спрямовано на стабілізацію та поліпшення економіки України завдяки організаційному, правовому, фінансовому, податковому та мотиваційному впливу на суб'єктів страхового ринку (рис.1).

Рис. 1. Державне регулювання ринку страхування України

Державне регулювання повинно бути спрямовано на розв'язання проблеми відсутності механізму сприяння конкуренції та програм сприяння поліпшенню інвестиційного клімату на ринку страхування.

Страховий ринок є складною системою, яка існує за рахунок взаємодії із зовнішнім середовищем і реагує на будь-які зміни в ньому, що дозволяє проводити аналіз та стабілізувати його подальший розвиток, використовуючи синергетичний підхід.

Синергетичний підхід передбачає дослідження ринку страхування як самоорганізованої системи, яка включає вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, тому перспективний розвиток ринку страхування в сучасних умовах можливий за рахунок посилення державного регулювання та контролю страхового ринку.

Розглядаючи ринок страхування з точки зору синергетичного підходу, можна також зазначити, що політика держави має бути не стільки регулюючою, скільки стримуючою й направляючою (рис. 2).

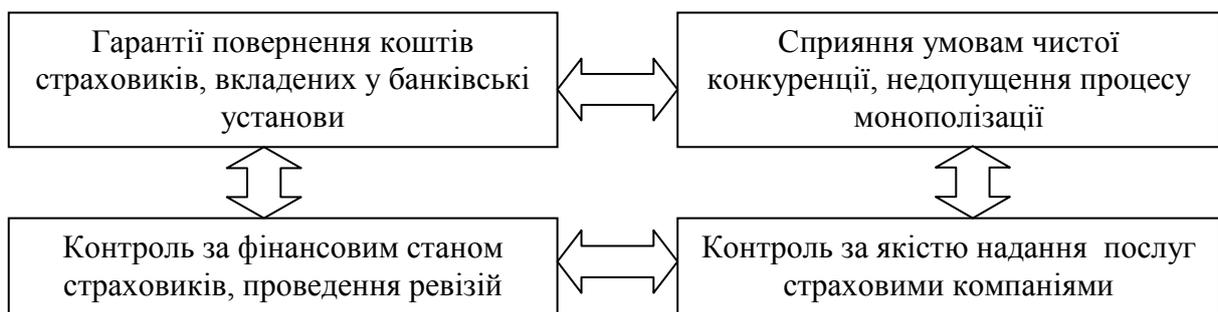

Рис. 2. Політика держави, адаптована відповідно до синергетичного підходу

Таким чином, використання синергетичного підходу у перспективі розвитку ринку страхування сприятиме:

- поступовій – самоорганізації та адаптації до зовнішньоекономічних умов;
- нарощенню обсягів сформованих страхових резервів для покриття існуючих загроз;
- стійкому розвитку економіки країни, застрахованій від непередбачуваних катастроф;
- формуванню на ринку нових суб'єктів страхових відносин (перестраховиків).

Реалізація відповідних синергетичних підходів також сприятиме узгодженню інтересів суб'єктів ринку страхування (рис. 3).

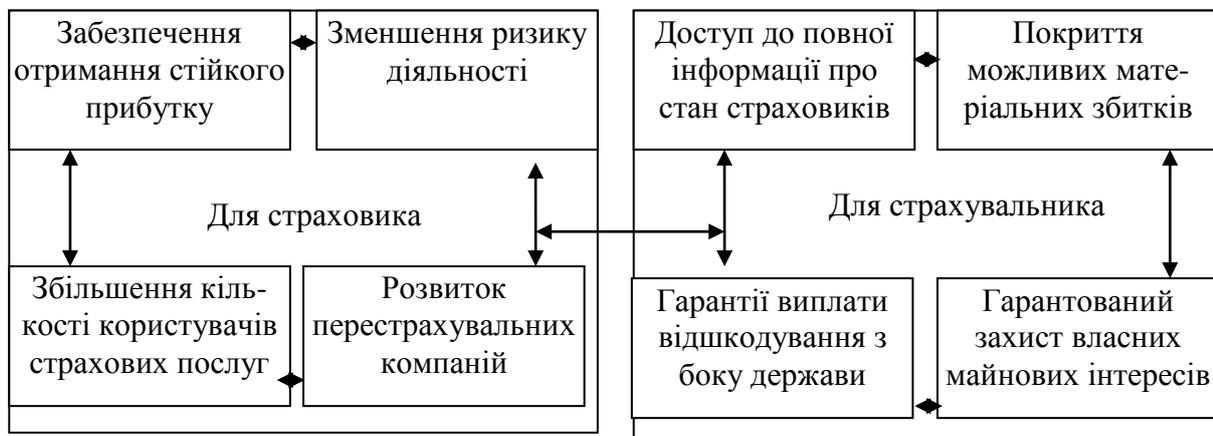

Рис. 3. Синергетичний підхід для суб'єктів страхових відносин

Отже, отримання позитивного результату від синергетичного підходу в сучасних мінливих умовах можливе за рахунок формування складної самоорганізованої системи, що дозволить обирати відповідні заходи державного регулювання ринку страхування, оцінюючи їх можливий економічний ефект з точки зору синергетичного підходу.

Література

1. Юхименко В. М. Страховий ринок України в контексті впровадження вимог Solvency II / В. М. Юхименко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – №12(2). – С. 190 – 193.

2. Козлов М. Л. Принятие управленческих решений в страховании как проявление синергетического менеджмента / М. Л. Козлов // Финансовый журнал. Финансы. Страхование. – 2016. – № 5. – С. 120 – 126.

УДК 336.761

Бережецька Тетяна Олександрівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
бакалавр*

Завора Таїна Миколаївна,

кандидат економічних наук., доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвинений ринок цінних паперів є необхідним елементом ефективно функціонуючої національної економіки. На сьогодні існують бар'єри, що перешкоджають розвитку вітчизняного фондового ринку. Саме тому триває пошук можливостей вирішення нових завдань та розробка заходів економічної політики, спрямованих на усунення перешкод його високоефективного формування.

Фондовий ринок в тій чи іншій країні характеризується, насамперед, обсягом біржової торгівлі цінними паперами, що перебувають в обігу на фондових біржах.

За підсумками 2017 року виявлено різке зниження обсягу торгів на ринку цінних паперів до 468,69 млрд грн, що на 72,23% менше, порівняно з 2016 роком. Це обумовлено тим, що депозитні сертифікати більше не враховуються у розрахунках обсягу торгів (у 2016 році обсяг торгів депозитними сертифікатами на ринку цінних паперів становив 1153,15 млрд грн).

Здійснений аналіз показав збільшення частки біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів до 43,9% у 2017 році. Спостерігається зниження біржового сегменту фондового ринку України. Встановлено зменшення обсягу біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2017 році, порівняно з попереднім, на 12,58% – до 205,79 млрд грн (рисунок 1).

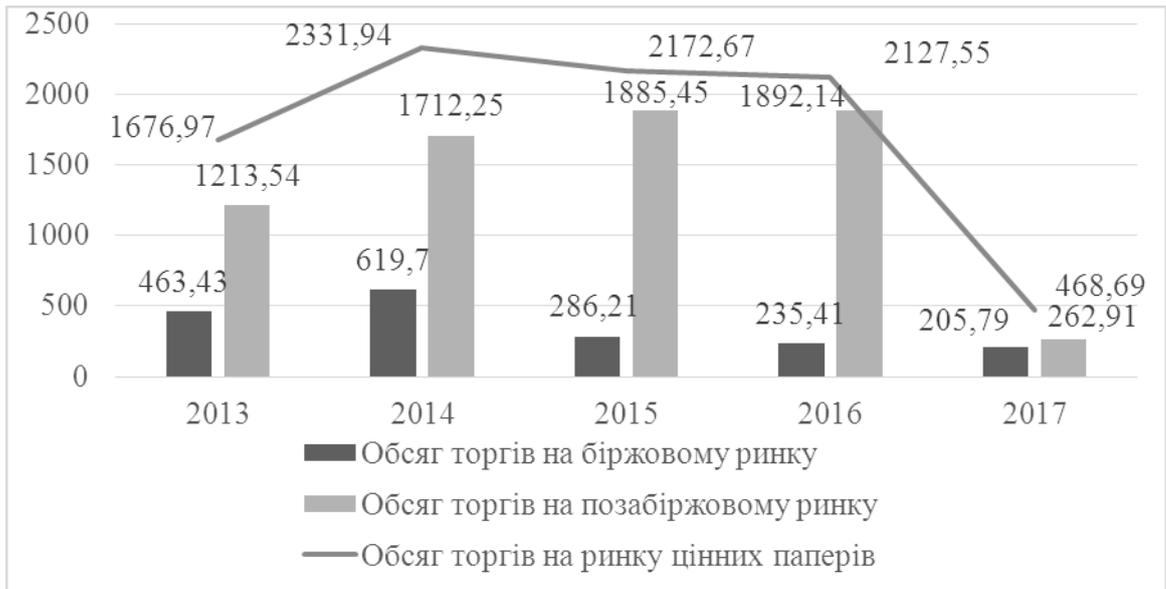

Рис.1. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2013 – 2017 роках, млрд грн [7]

Виявлено зниження загального обсягу біржових контрактів протягом 2017 року. Причиною такого падіння є різке зменшення неринкових угод на організованому ринку (таблиця 1). Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом зазначеного періоду зафіксовано з державними облігаціями України – 189,6 млрд грн (92,1% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня-грудня 2017 року). Зростання частки обсягу торгів державними облігаціями України пов'язано, зокрема, з припиненням обігу депозитних сертифікатів на біржовому ринку [8].

Таблиця 1

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом 2014 - 2017 року, млн грн [8]

	Акції	Облігації підприємств	Державні облігації України	Інвестиційні сертифікати	Деривативи
2017	5051,56	6120,09	189555,01	51,83	5018,99
2016	2 179,96	9 433,74	211 257,15	395,30	1 190,40
2015	5 810,80	13 533,91	250 133,30	2 170,15	5 210,18
2014	25 684,32	32 823,98	545 768,79	4 245,15	9 296,63

Ринок капіталу забезпечує рух капіталу шляхом обігу різноманітних видів цінних паперів та їх похідних. Саме через механізми фондового ринку формуються пропозиція і попит на інвестиційні ресурси, відбувається їх акумуляція та перерозподіл з метою економічного зростання. У 2017 році обсяг торгів на ринку цінних паперів за участю нерезидентів становив 55,68 млрд грн. Виявлено падіння зацікавленості іноземних інвесторів українськими активами у 2017 році на 86,53% порівняно з 2016 роком. На фоні значного зменшення загального обсягу торгів на ринку цінних паперів зафіксовано зменшення частки операцій за участю нерезидентів з 19,43% у 2016 році до 11,88% у 2017 році (рисунок 2). Спостерігається відтік капіталу іноземних інвесторів з фондового ринку України.

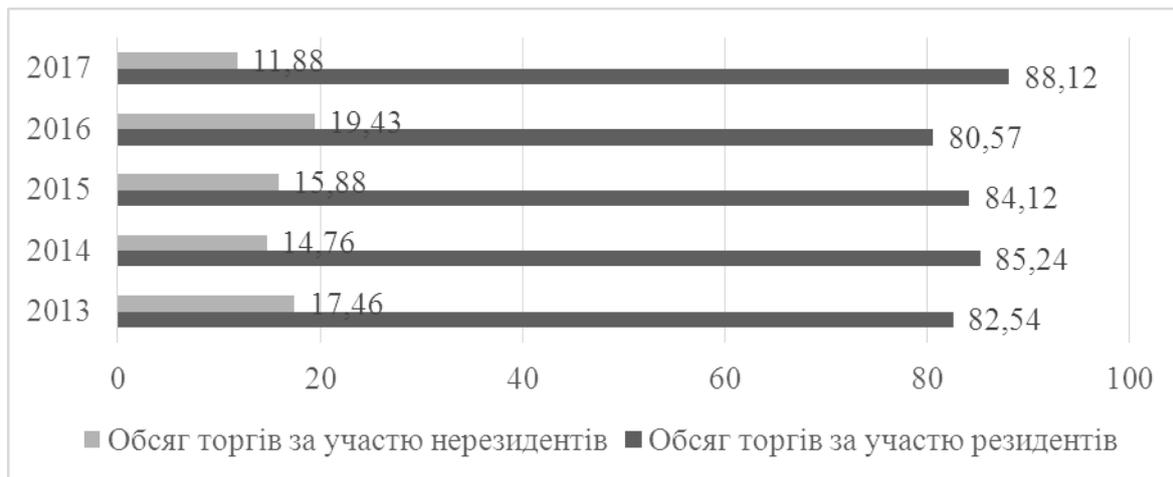

Рис. 2. Частка обсягу торгів на ринку цінних паперів з резидентами та нерезидентами у 2013 – 2017 роках, % [7]

Аналіз законодавчих актів з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку дозволив зробити висновок про необхідність його вдосконалення в частині забезпечення належного й оперативного контролю та нагляду на фондовому ринку, а також вдосконалення захисту прав інвесторів та споживачів фінансових послуг на фондовому ринку.

Таким чином, дуже важливим для подальшого розвитку вітчизняного фондового ринку виокремлено усунення перепон для його інтеграції до міжнародних ринків та спрощення процесу інвестування нерезидентами.

Удосконалення регулювання фондового ринку України повинно базуватися на положеннях Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року [9], що має забезпечити функціонування єдиної державної політики стимулювання покращення інвестиційного клімату в Україні.

Література

1. Корнійчук О. Системні проблеми фондового ринку України та їх вплив на реалізацію національних інтересів у фінансовій сфері // Економічний Часопис-XXI – 2006. – № 3-4.
2. Корнійчук О. Формування конкурентоспроможного фондового ринку України в контексті європейського досвіду // Економічний Часопис-XXI. – 2005. – № 11-12.
3. Міньков В. І. Деякі особливості розвитку фондового ринку України // Фінанси України – 2005. – № 12. – С. 104–114.
4. Перепелиця Р. Формування інституціональної структури фондового ринку в післяприватизаційний період // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2006. – Выпуск 103-4. – С. 143– 148.
5. Сухоруков А. І., Собкевич О. В. Роль фондового ринку у забезпеченні економічної безпеки України // Стратегічна панорама – 2006. – № 1. http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2006_1.php.
6. Шевченко О., Червяченко Є. Ринок корпоративних облігацій України: стан та проблеми розвитку // Банківська справа – 2005. – № 4 – с. 37-41.
7. Річна звітність НКЦПФР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua/activities/annual>
8. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку [Електронний ресурс] / Вебпортал Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. — Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua/fund/analytics>

9. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73007243>

10. Закон України Про цінні папери та фондовий ринок № 3480-IV, редакція від 01.07.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

УДК 368

Бобришова Катерина Сергіївна,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
студентка

Беспалова Алла Геннадіївна,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
кандидат економічних наук, доцент

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Існування страхового ринку є важливою умовою сталого економічного зростання, оскільки від повноцінності його функціонування залежить здатність економіки до розподілу і модифікації ризиків з метою їх передачі з реального сектору у фінансовий.

Вивченням механізму функціонування та проблем страхового ринку України, а також шляхів забезпечення його розвитку займалися такі науковці, як Л.М. Мартиненко, Н.М. Внукова, О.В. Козьменко, В.Д. Базилевич та інші. Приділяючи належну увагу їх науковій діяльності, слід все ж зазначити, що у більшості праць приділяється незначна увага методології дослідження страхового ринку України, бракує досліджень щодо визначення тенденцій та напрямів розвитку вітчизняного страхового ринку.

Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку характеризують напрямок руху до мети, тобто виступають підготовчим кроком формування стратегії його розвитку. Процес їх формування складний, тож більшість дослідників, зокрема Л.М. Мартиненко [1], вважають, що його доцільно проводити у декілька етапів (рис. 1).

Рис. 1. Етапи формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку

Перш за все формується відповідне інформаційне забезпечення, яке передбачає формування масиву інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище страхового ринку. Дані щодо стану внутрішнього середовища містяться в статистичній звітності,

підсумках діяльності страхових компаній. Джерелами інформації про зовнішнє середовище виступають: інформація про економічний та соціальний розвиток країни, періодичні видання, що містять спеціалізовану інформацію про страховий ринок тощо. Основне завдання цього етапу полягає в забезпеченні швидкого збирання та опрацювання інформації, а також її подання в зручному вигляді для прийняття рішень.

На другому етапі, спираючись на опрацьовану інформацію, здійснюється безпосередній відбір найістотніших факторів впливу на функціонування страхового ринку. У подальшому окреслюються можливі орієнтири розвитку страхового ринку.

На четвертому етапі здійснюється обґрунтування інструментарію вибору стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку за допомогою ранжування їх за значимістю та подальшого аналізу можливостей їхньої реалізації. Заключний, п'ятий етап, передбачає безпосередній вибір стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку, які задовольняють вимогам попередніх кроків.

Таким чином, стратегічні орієнтири розвитку – система критеріїв щодо визначення напрямів розвитку страхового ринку на довгострокову перспективу, пов'язана з постановкою конкретних цілей та розробкою плану їх досягнення.

Для визначення стратегічних орієнтирів розвитку вітчизняного страхового ринку використаємо в якості інформаційного забезпечення Інформацію про стан і розвиток страхового ринку України, яку оприлюднює на офіційному сайті Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [2].

Проаналізуємо основні показники страхового ринку України. Перший показник, який доцільно розглянути, – це кількість страховиків (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість страхових компаній України у розрізі їх типів

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Кількість СК	407	382	361	310	294
у т.ч.					
СК «non-life»	345	325	312	271	261
СК «life»	62	57	49	39	33

Отже, кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення: так за 2017 рік порівняно з 2016 роком вона скоротилася на 16 СК, а порівняно з 2015 роком – на 67 СК.

Показник, який доцільно проаналізувати наступним, – рівень концентрації страхового ринку. Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку в 2017 році основну частку валових страхових премій – 97,6 % акумулювали 100 СК «non-life» (тобто 38,31 % усіх компаній цього типу) та 99,9 % акумулювали 20 СК «life» (тобто 60,6 % загальної кількості страхових компаній типу «life»). Аналогічна ситуація спостерігалася й протягом 2013-2016 років. Таким чином, 161 СК «non-life», яка складає 61,69 % від загальної кількості СК цього типу, станом на кінець 2017 року займала частку ринку в 2,4 %; а частка 13 СК «life» становила всього 0,1 %.

Наступний показник для аналізу – обсяг страхових премій (рис. 2).

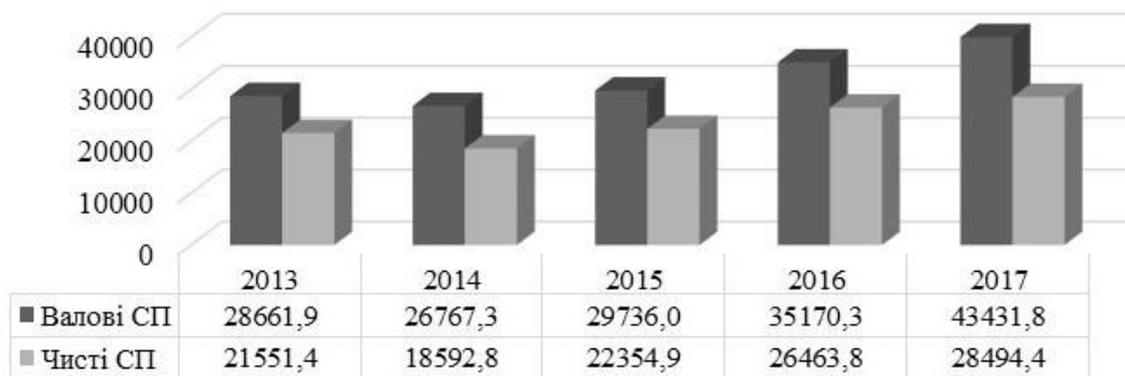

Рис. 2. Обсяг страхових премій в Україні в 2011-2017 рр., млн. грн.

Отже, протягом 2013-2017 років у цілому спостерігалося збільшення обсягів як валових, так і чистих страхових премій, єдиний виняток складає 2014 рік, коли відбулося скорочення обсягів страхових премій, обумовлене складною суспільно-політичною та економічною ситуацією в країні.

Для того, щоб зробити обґрунтовані висновки щодо наявності тенденції розвитку страхового ринку, доцільно розрахувати показник, що характеризує рівень проникнення страхування. Він являє собою співвідношення обсягів валових страхових премій до номінального розміру ВВП (рис. 3).

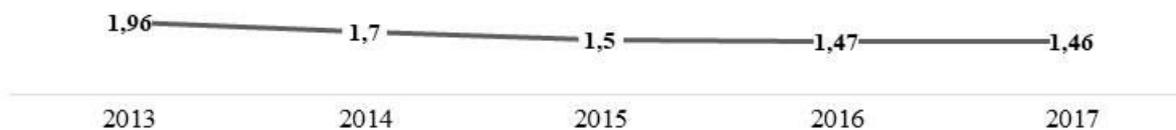

Рис.3. Рівень проникнення страхування в Україні у 2013-2017 рр., %

Варто зауважити, що протягом 2013-2017 років рівень проникнення страхування в нашій державі коливався в межах 1,46-1,96 %, тоді як значення цього показника в розвинених країнах світу знаходяться на рівні 7-12 %. Така ситуація свідчить про незначний вплив страхування на соціально-економічний розвиток суспільства [3].

Таким чином, страховий ринок України займає незначну частку у складі світового страхового ринку, суттєво відстає від нього за темпами розвитку. Вітчизняний страховий ринок виконує свої функції лише частково, оскільки страхові компанії у переважній більшості здійснюють свою діяльність неефективно. Умови діяльності страховиків національного ринку ускладнюються через військову агресію, політичну невизначеність, соціальну напругу в суспільстві, нерозвиненість фінансового ринку, низький рівень доходів населення, девальвацію національної валюти, інфляційні процеси.

Зважаючи на все вищезазначене, можна сформулювати наступні стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України:

- зменшення кількості страхових компаній, що фактично не акумулюють валових страхових премій;
- зниження концентрації вітчизняного страхового ринку;
- подальше збільшення обсягів страхових премій;
- підвищення рівня проникнення страхування в державі.

Таким чином, страховий ринок України ще перебуває у фазі становлення, а значення усіх вищезазначених показників свідчать про наявність суттєвих проблем у його функціонуванні, тому цей факт неодмінно необхідно враховувати під час його дослідження та встановлення майбутніх орієнтирів розвитку.

Література

1. Стратегічні орієнтири розвитку страхового ринку України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» Мартиненко Л.М., Донецьк, 2014. – 216 с.
2. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: <https://www.nfp.gov.ua> (дата звернення: 28.09.2018)
3. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Вип. 1 (20), 2016. – 151 с.

УДК 336

*Гавриленко Олександр Олександрович, Супруненко Анна Сергіївна,
Даценко Володимир Дмитрович*
магістри

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,

ЛІЗИНГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРИМУЮЧІ ФАКТОРИ

На сьогоднішній день не всі суб'єкти господарювання України через недостатність обігових коштів і складність процесу кредитування не в змозі забезпечити належний рівень оновлення технологічного виробничого обладнання. Для розв'язання цієї проблеми використовуються лізингові операції, які значно полегшують процес фінансування, сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємства, збільшують його доходи. Використання лізингу в сучасних економічних умовах – це об'єктивна необхідність.

Лізинг це – особлива комплексна форма підприємницької діяльності, що дозволяє одній стороні – лізингодержувачу – ефективно оновлювати основні фонди, а інший – лізингодавцю – розширити межі діяльності на взаємовигідних умовах [1].

Ринок лізингу повільно відновлюється після різкого зменшення кількості лізингових угод на 42% у 2015 році. На початку 2017 року кількість нових укладених договорів збільшилася в 2,2 рази, а обсяг усіх договорів сягнув 12,8 млрд. грн станом на 1 січня 2018 року.

Але, передчасно стверджувати про покращення ринку. Кількість поточних договорів є набагато нижчою ніж за попередні роки. На початку 2018 року кількість лізингових договорів становила 50% від рівня 2013 року, тоді як загальна вартість цих договорів зменшилася втричі. Аналогічна ситуація з обсягом нового бізнесу: у 2013 році укладено 11 тисяч договорів на суму 3,947 млрд. дол. США порівняно з 7 752 договорами на суму 462 млн. дол. США в 2017 році:

– переважна більшість лізингоотримувачів (90%) є юридичними особами. Приблизно 70% активних клієнтів лізингу – це малі та середні підприємства(МСП);

– лізингові угоди укладаються в гривнях без прив'язки або з прив'язкою до долара чи євро. Процентні ставки за лізинговими угодами в гривні становлять 25-30%, а у лізингових угодах, які мають прив'язку до долара, процентна ставка в середньому становить 10-12%, за винятком спеціальних пропозицій за дилерськими програмами;

– що стосується тривалості лізингових угод, то для більшості з них строк дії становить від 2-х до 5-ти років (55,4% від загальної суми контрактів). Деякі державні компанії укладають договори лізингу строком на 10 років, але таких випадків – незначна кількість (2,7% від загальної суми) [2].

В Україні для ведення лізингових операцій небанківські фінансові установи зобов'язані отримати ліцензію Нацкомфінпослуг, тоді як банки мають право здійснювати фінансовий лізинг на підставі банківської ліцензії Національного банку України. Переважна більшість операцій на ринку лізингу – це фінансовий лізинг. В той же час, для надання послуг з оперативного лізингу ліцензія не потрібна, і така діяльність не регулюється. Оперативний лізинг сконцентрований, в основному, в автомобільному секторі. На початок 2018 року 551 установа мали право на надання послуг з фінансового лізингу (зокрема 280 фінансових компаній, 88 банків та 183 юридичні особи, які не є фінансовими установами). Багато фінансових компаній зареєстровані в Державному реєстрі фінансових установ, який веде Нацкомфінпослуг, для здійснення факторингових та лізингових операцій, проте насправді вони не займаються лізинговою діяльністю. За даними Українського об'єднання лізингодавців (УОЛ), станом на грудень 2017 року діяли близько 40 найбільш активних лізингових компаній, але лише деякі з них укладали нові договори. Близько 70% нового бізнесу лізингового ринку в Україні формують 16 членів УОЛ.

Основними стримуючими факторами розвитку лізингової галузі в Україні є:

- недостатня обізнаність компаній, МСП, представників влади та громадськості щодо переваг лізингу для фінансування розширення бізнесу;
- відсутність сприятливої юридичної та податкової бази для лізингу;
- брак внутрішнього та іноземного капіталу для лізингових компаній і відсутність програм, спрямованих на лізинг для МСП;
- недостатня інституційна спроможність асоціації, яка б мала потужніше представляти та захищати інтереси учасників і забезпечувати юридичну, нормативну, інформаційну, рекламну, професійну підготовку;
- відокремленість лізингової галузі від міжнародних тенденцій та напрацювань.

Згідно із звітом про стан розвитку лізингу в Світі, підготовленим компанією White Clarke Group, лізингова галузь останнім часом значно розширилася. Обсяг нового бізнесу (NBV) збільшився на 9,4 % з 1 005,30 млрд. дол. США у 2015 році до 1 099,77 млрд. дол. США у 2016 році. Лізинг є дуже важливим джерелом фінансування для багатьох компаній у всьому світі, а особливо – для МСП. За даними Європейської комісії він є важливим джерелом фінансування для 48% МСП у ЄС. У 2015 році учасники Leaseurope допомогли європейським підприємствам інвестувати в активи на суму понад 315 млрд. євро, збільшивши загальний портфель угод до 755 млрд. євро. Лізинг – це варіант фінансування, який використовують частіше, ніж традиційний банківський кредит [3].

Отже, світовий досвід використання лізингу демонструє, що це привабливий та ефективний спосіб фінансових інвестицій у виробничі фонди. Українські підприємства мають активніше користуватися таким інструментом фінансування аби стимулювати економічне зростання та розвиток МСП.

Література

1. Про лізинг в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.astraleasing.com/ua/leasing.html>.
2. Аналітика «Фінансовий лізинг в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://uul.com.ua>

3. Whiteclarkegroup [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.whiteclarkegroup.com/>.

УДК 368.02

Івашина Наталія Вікторівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
магістрант*

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Ринок страхових послуг відіграє значну роль в економіці будь-якої держави, забезпечуючи формування фондів грошових коштів, достатніх для покриття результатів настання несприятливих подій, і тим самим знижуючи ризики функціонування економічних суб'єктів. В складних економічних умовах сьогодення розвиток страхового ринку в Україні не такий значний, як у інших країн світу, а нестабільна фінансова ситуація ускладнює його подальший розвиток. Не зважаючи на всі труднощі страхування в Україні все ж розвивається, а фінансова надійність страховика відіграє в нинішніх обставинах неабияку роль при виборі клієнтами страховика. Таким чином оцінка фінансової надійності страхових компаній є надзвичайно актуальним питанням.

Питаннями оцінювання фінансової надійності страхових компаній займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Значний внесок зробили такі вчені як Базилевич В.Д., Заруба О.Д., Осадець С.С., Шірінян Л.В., Іванюк І.С., Маруженко Д.С. та інші.

У сучасних економічних дослідженнях існує неточність у визначенні терміну «фінансова надійність», часто її ототожнюють з поняттям «фінансова стійкість». Деякі вчені фінансову стійкість розглядають як стан, інші, як адаптацію страхового підприємства до змін середовища. На думку С.С. Осадця «фінансова надійність страховика – це його здатність виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування і перестраховування в разі впливу несприятливих чинників. Тому стійка фінансова надійність страхових операцій дає можливість страховикові виконати всі зобов'язання за будь-яких несприятливих обставин» [1]. Дане визначення фінансової надійності підтримує більшість вітчизняних авторів.

Враховуючи специфіку діяльності, тобто те, що страхові компанії приймають від страхувальників гроші не в обмін на матеріальний товар або послуги, а в обмін на послугу, яка забезпечує страховий захист у вигляді майбутніх страхових виплат тільки тим страхувальникам, які зазнали збитків і потребують фінансової допомоги, саме ця особливість, потребує певних гарантій щодо здатності страхової компанії відповідати за своїми зобов'язаннями перед страхувальниками. Однією з гарантій є фінансова надійність страховика.

На практиці при рейтинговій оцінці фінансової надійності страхових компаній з точки зору клієнтів, використовують такі показники:

- боргове навантаження;
- ліквідність страхової компанії та рівень виплат;
- приріст страхових премій;
- приріст власного капіталу страхової компанії;
- входження страхової компанії до міжнародної страхової групи;
- рівень перестраховування;
- коефіцієнт фінансової стійкості (автономії) [2].

За даною методикою проведемо оцінку фінансової надійності ПАТ «СК «АХА Страхування» (табл.1.). Згідно з рейтингами складеними журналом Insurance TOP за

останні роки «АХА Страхування» не опускається нижче 10 сходинок. Так, наприклад, за розміром активів страховиків та величиною зібраних премій АХА займає 3 сходинку серед страхових компаній України та вже кілька років поспіль є лідером на ринку КАСКО [3].

Після проведення розрахунків в залежності від діапазону, виділяються чотири рейтингові групи та визначають категорію у вигляді латинських букв А, В, С або D в яку потрапляє страхова компанія.

Таблиця 1

Розрахунок рейтингових показників страхової надійності ПАТ «Страхова компанія «АХА Страхування»

№	Показник	Формула	Шкала оцінювання	Вага фактора	Розрахунок	Бал	Загальний результат
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Боргове навантаження	$\frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}} \times 100\%$	0% – 75% – 4б	0,1	350,46	1	0,1
			75% – 150% – 3б				
			150% – 250% – 2б				
			>250% – 1б				
2	Ліквідність	$\frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Зобов'язання}} \times 100\%$	>150% – 4б	0,15	68,01	2	0,3
			80% – 150% – 3б				
			30% – 80% – 2б				
			<30% – 1б				
3	Рівень виплат	$\frac{\text{Сума виплат за звітний період}}{\text{Сума премій за попередній рік}} \times 100\%$	45% – 60% – 4б	0,2	35,85	3	0,6
			30% – 45% – 3б				
			20% – 30% – 2б				
			60% – 70% – 2б				
			5% – 20% – 1б				
			70% – 80% – 1б				
<5% або >80% – 0б							
4	Приріст страхових премій	$\frac{\text{Приріст премій за звітний період}}{\text{Сума премій за попередній рік}} \times 100\%$	>20% – 4б	0,15	19,87	3	0,45
			0% – 20% – 3б				
			(-20%) – 0% – 2б				
			< (-20%) – 1б				
5	Приріст власного капіталу страхової компанії	$\frac{\text{Приріст капіталу за звітний рік}}{\text{Розмір капіталу за попередній рік}} \times 100\%$	>20% – 4б	0,05	-19,73	2	0,1
			0% – 20% – 3б				
			(-20%) – 0% – 2б				
			< (-20%) – 1б				
6	Входження страхової компанії до міжнародної страхової групи (МСГ)	1) входить в МСГ та має головний офіс в Україні, іноземці володіють осн. пакетом 2) входить в МСГ, іноземці володіють осн. пакетом акцій – 3б; 3) входить в МСГ – 2б; 4) не має іноземних власників – 1б.		0,2		4	0,8
7	Рівень перестраховання	$\frac{\text{Премії передані у перестраховання}}{\text{Сума премій}} \times 100\%$	25% – 40% – 4б	0,1	3,56	1	0,1
			15% – 25% – 3б				
			40% – 50% – 3б				
			5% – 15% – 2б				
			50% – 60% – 1б				
<5% – 1б							
8	Коефіцієнт фінансової стійкості (автономії)	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Сума пасивів}} \times 100\%$	>60% – 4б	0,05	27,29	2	0,1
			40% – 60% – 3б				
			20% – 40% – 2б				
			<20% – 1б				
	Загальна сума балів	п.1+п.2+п.3+п.4+п.5+п.6+п.7+п.8	–	1		18	2,55

- від 3,4 до 4,00 – категорія А, високий рівень привабливості для клієнта;
- від 2,6 до 3,39 – В, середній рівень привабливості для клієнта;

- від 1,81 до 2,59 – С, задовільний рівень привабливості для клієнта;
- від 1,00 до 1,8 – D, низький рівень привабливості для клієнта [2].

Таким чином, за результатами розрахунків рівня фінансової надійності бачимо, що набравши у загальному підсумку 2,55 бали, ПАТ «Страхова компанія «АХА Страхування» входить до категорії С та має задовільний рівень привабливості для клієнта. Слабкими місцями для компанії виявилися такі показники, як боргове навантаження та рівень перестрахування. Отже фінансова надійність страхової компанії – це комплексний узагальнюючий показник, який дає загальне уявлення клієнту про фінансовий стан компанії, якою є її фінансова стійкість та платоспроможність. Вони є важливими складовими надійності страхової компанії, а тому саме на управління надійністю варто звертати увагу менеджменту страхових компаній.

Література

1. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 599 с.
2. Братюк В. П. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України [Електронний ресурс] / В. П. Братюк, Я. Ю. Гудачок // Ефективна економіка. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3509>.
3. Журнал Insurance TOP [Електронний ресурс] // Український науково-дослідний інститут «Права і економічних досліджень». – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://forinsurer.com/>.

УДК 336

Ізотова Альона Костянтинівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студентка*

АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У даному дослідженні розглянуто місце страхового ринку у фінансовій системі України. Визначено основні тенденції розвитку страхового ринку України, які визначаються через його показники, та визначення кола головних проблем страхового ринку та шляхів їх вирішення.

Даними питаннями займалися такі вітчизняні вчені, як: В.Д. Базилевич, Л. Л. Позднякова, Л. М. Гутко.

Страхування є вагомим фактором стимулювання економіки, оскільки створює для всіх учасників рівні права, можливості одержати вигоду, бажання ризикувати, надає впевненості у розвитку підприємницької діяльності, створює нові стимули зростання продуктивності праці та забезпечення економічного розвитку. Страхування необхідне для новостворених підприємств, які ще не набули достатнього виробничого потенціалу і не нагромадили власних ресурсів.

В умовах розвитку української економіки актуальним стає страхування від комерційних, технічних, правових і політичних ризиків. Страхування сприяє акумулюванню ресурсів, які спрямовуються на організацію економічної безпеки.

Страховий ринок є досить важливим елементом у фінансовій системі України, оскільки за допомогою нього забезпечується перерозподіл ризиків в економіці,

формується більш сприятливе для розвитку підприємництва зовнішнє середовище, знижується загальний рівень ризику.

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 2017 становила 294, у тому числі страхові компанії "life" – 33 компанії, страхові компанії "non-life" – 271 компанія, (у 2016 році – 310 компаній, у тому числі страхові компанії "life" – 39, "non-life" – 271). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 2017 рік порівняно з 2016 роком, кількість компаній зменшилася на 16, порівняно з 2015 роком зменшилася на 67.

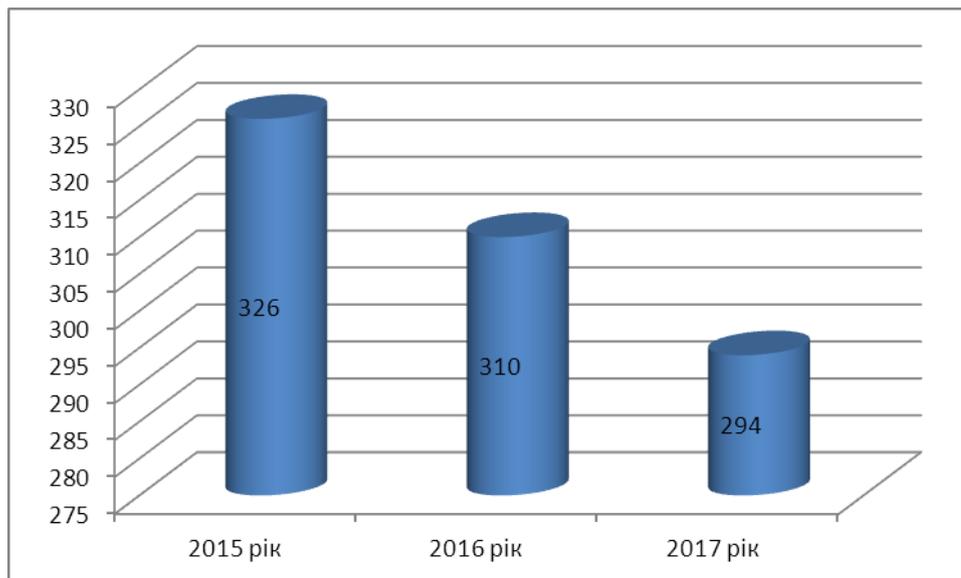

Рис. 1. Динаміка страхових компаній в Україні за 2015-2017 рр.

За 2017 рік частка валових страхових премій у відношенні до ВВП залишились на рівні 2016 року та становила 1,5%; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2017 рік становила 1,0%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з відповідним показником 2016 року. У порівнянні з 2016 роком на 8 261,5 млн. грн. (23,5%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 2 030,6 млн. грн. (7,7%).

Отже, страховий ринок України характеризується низьким рівнем розвитку та має ряд невирішених проблем. Для України характерними є низький рівень проникнення страхування та недостатні обсяги страхових премій на душу населення у порівнянні із провідними країнами світу.

Основними напрямками вирішення проблем розвитку страхового ринку України мають бути:

- розробка єдиної законодавчої бази стосовно нормативів діяльності страхових компаній;
- забезпечення подальшої адаптації законодавства України у сфері страхування до законодавства Європейського Союзу;
- розробка та затвердження єдиної державної концепції розвитку страхового ринку України, яка мала б реальне фінансове підґрунтя;
- підвищення добробуту та рівня страхової культури населення ;
- покращення стану як державних, так і корпоративних фінансів;
- запровадження системи захисту прав споживачів страхових послуг;

– комплексний контроль таких параметрів діяльності страховиків як внутрішня система управління та контролю за ризиками, прозора фінансова звітність, виявлення недоліків у діяльності страховиків на ранніх стадіях їх розвитку.

Усунення негативних чинників розвитку страхової галузі сприятиме стабільному розвитку національної економіки та стимулюватиме інтеграцію України до регіональних та світових страхових ринків, підвищенні рівня надійності та фінансової стійкості страховиків.

Література

1. Журавка О. С., Бочкарева Т. О Фінансова безпека сучасного страхового ринку України [Текст] / О. С. Журавка // Економіка. Фінанси. Право. — 2015.— №6/1.— С. 57-65.

2. Новини страхування // Форіншурер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>.

УДК 336.76

*Kuzmenko Yevhenii, Derkachenko Alina,
Bialystok University of Technology
Masters,
Zavora Taina,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
PhD in Economics, Associate professor,*

ANALYSIS OF THE UKRAINIAN STOCK MARKET AND PERSPECTIVE DIRECTIONS FOR ITS DEVELOPMENT

An actively functioning stock market which effectively regulated by government agencies and self-regulatory organizations is an integral part of a successful financial market of the country and the entire economy as a whole. The stock market exists in Ukraine for 26 years and has not become a leading means of attracting investments to various sectors of the economy by foreign and domestic investors and continues. Unfortunately, stock market in Ukraine continue to exist separately from the real sector of the economy.

The Ukrainian stock market suffers from a lack of high-quality financial instruments and low liquidity under available instruments. The share stock market segment is only 43.91%, which indicates a lack of development of this segment.

The development of the stock market segment accounts for only 43.91% and remains inadequate. Another problem is the lack of awareness of the public about the opportunities offered by the stock market and, consequently, its low level of involvement in trading and investing in the stock market.

The analysis of the stock market by the determined indicators allowed to reveal such tendencies of its functioning (Fig. 1).

Analysis of major Ukrainian stock indexes UX and PFTS has shown a positive dynamic of ukrainian stock prices in 2016 and 2017.

UX has increased by 71,27% in 2017, one of the highest growth rates in the world. PFTS also demonstrated positive dynamic and grew up by 18,82% in 2017.

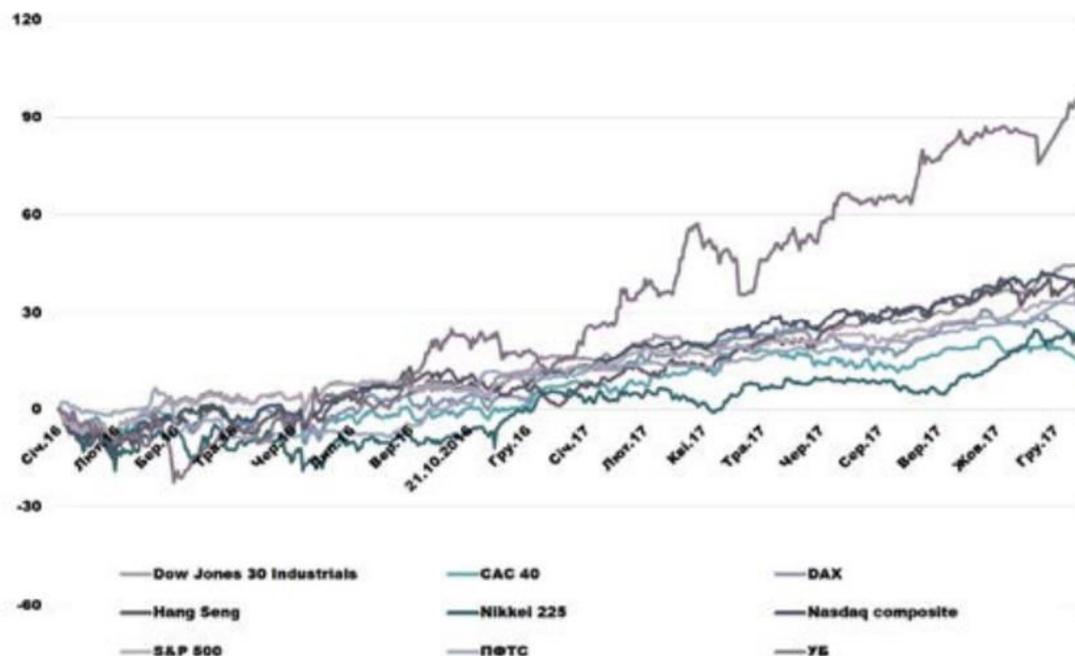

Fig. 1 Ukrainian and world indexes in 2016-2017

[5]

Nevertheless, on modern stage of Ukrainian stock market development, simple analysis of indexes does not allow to obtain a correct picture of stock market condition. Which determines the necessity of trade-volume analysis (Fig. 2)

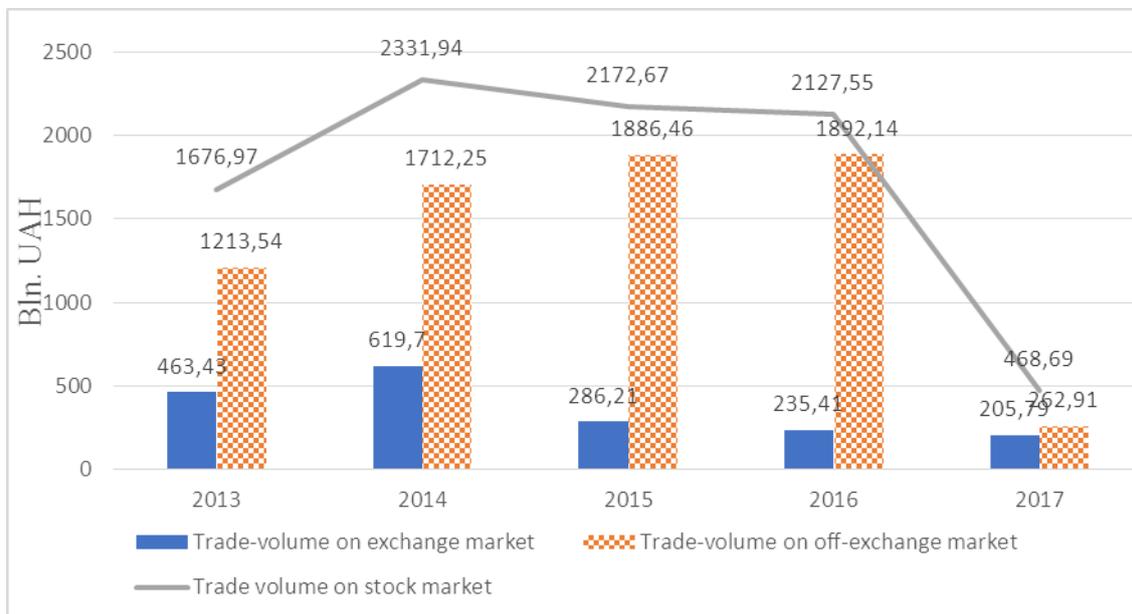

Figure 2. Trade-volumes on stock market in 2013-2017, BLN. UAH

[2]

2017 was marked by significant drop in trade-volumes on Ukrainian stock-market. Overall, trading has dropped from 2127,55 Bln. UAH in 2016 to 468,69 Bln. UAH in 2017 (-77,97%) (Fig. 2). This drop indicates extremely low activity on Ukrainian stock-market and loose of investors' interest [2].

Government bonds make the biggest part in trading structure of the Ukrainian stock-market (54,55%). Shares, the most popular trading tool on developed markets, makes only

27,01% The share of corporate bonds has increased to 8,36%. Investment certificates make 8,17% of the market (Fig 3.)

The share of other financial tools (derivatives, voxels, promissory notes, certificates of deposits, etc.) did not exceed 4% during all the period [2].

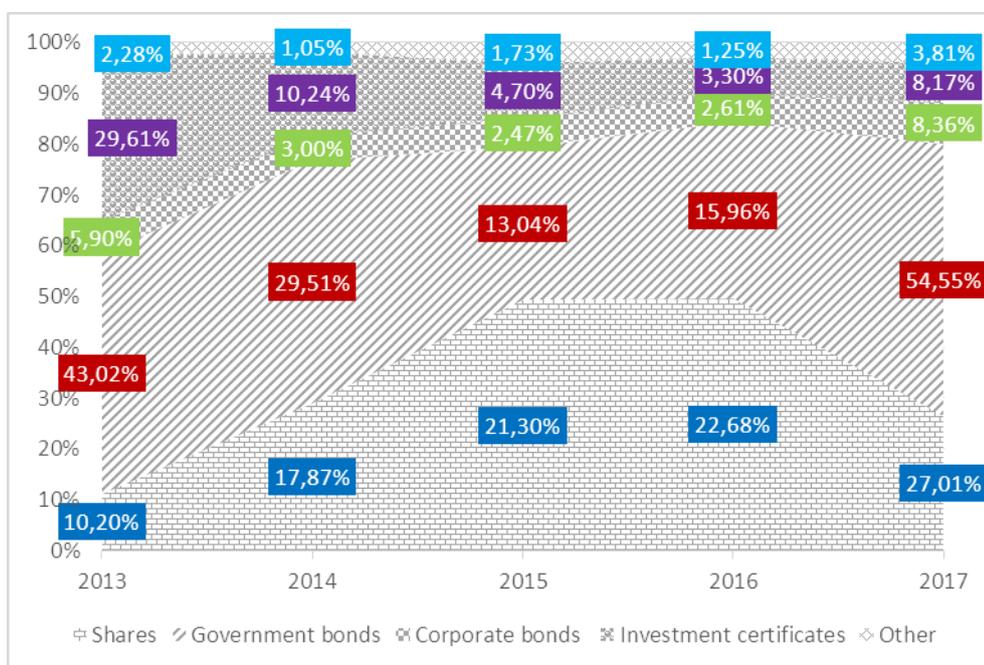

Fig. 3 Structure of trade-volumes by financial tools in 2013-2017, %

[2]

Such market structure indicates that Ukrainian stock market is dominated by government sector. Also, this structure characterizes Ukrainian stock market as poorly developed.

Summing up, it can be argued that the Ukrainian stock market is still stagnant. Despite the positive dynamics of key indexes in 2017, the decline in trading volume indicates a low activity on the domestic securities market. The structure of the stock market is also unsatisfactory. The largest share in the structure of trades is occupied by government securities. The volume of shares remains low compared to the markets of developed countries. Derivative financial instruments are poorly developed and practically not used by Ukrainian investors. Although, Ukrainian stock market demonstrates some signs of recovery, further improvements are needed to claim Ukrainian stock market to be healthy and attractive for investors [3].

So the main problems of the functioning of the domestic stock market can be considered: insufficient resource supply of the national stock market (including large-scale shortage of domestic money resources for investments); the system of counteraction to the legalization (laundering) of the proceeds from crime is not well-established; low liquidity and capitalization of the stock market; insufficient legislative regulation of pricing in this market; limited amount of liquid and investment-attractive financial instruments; high fragmentation of the stock exchange and depository structure.

A priority area is also the development of a stock market regulation concept, which will include a mechanism that will help to solve the following: increasing capitalization, liquidity and transparency of the stock market; improvement of market infrastructure and ensuring its reliable and efficient functioning; improvement of mechanisms of state regulation and protection of investors' rights.

References

1. Nazarenko L.V. *Vyznachennia sutnosti poniattia «fondovyi rynek»*/ [Definition of the essence of the concept of "stock market"] // *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*. – Vyp. 40., 2014, p. 211–217.
2. *Zvit NKTsPFR za 2017 rik* // Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku [Report for 2017 National Securities and Stock Market Commission] Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtchniy-zvt-nktspfr-za-2017-rk/>
3. V.D. Bazylevych, V.D. Sheludko, V.V. Virchenko *Fondovyi rynek* (Stock market) pidruchnyk: u 2 kn. Kyiv:Vyd. Znannia, 2015. p.621.

УДК 336.77.067

Максименко Андрій Петрович,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студент*

Завора Таїна Миколаївна

кандидат економічних наук., доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ПОСЛУГ МАЛОГО КОРОТКОСТРОКОВОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ

Сучасні українські реалії, у яких люди виявляють недовіру до банківських установ, але все ще мають потребу в тимчасовому запозиченні коштів, стали сприятливим полем для розвитку інших послуг – швидкого мікрокредитування. «Швидкі гроші», «Кредит-кафе» та інші установи пропонують вигідні на перший погляд умови короткострокового споживчого кредитування, анонімність і відсутність бюрократичної тяганини. Такі установи швидкого кредитування зазвичай пропонують близько 3 тис. грн. під 0% на місяць, з невеликою комісією у розмірі 5 – 10 грн. усього за 15 хвилин. Зрозуміло, що за таких тарифів підприємство не може бути прибутковим, а тому широке розповсюдження означає, що не всі умови, котрі вони пропонують, є правдивими. Тому метою цієї роботи стали дослідження ринку реального та Інтернет-мікрокредитування, оцінювання вигідності та фінансової безпеки користування небанківським кредитуванням.

Так, у результаті дослідження встановлено, що для отримання мікрокредиту потрібно: паспорт громадянина України, ідентифікаційний номер платника податків і картка іншого банку. Проте, як показують результати здійснених соціологічних досліджень, процедура отримання короткострокового споживчого кредиту – нерідко відбувається з ускладненнями та відмовами, зокрема за реєстрацію й обробку персональних даних можуть стягуватися додаткові кошти. Установлено факти додаткового збору інформації про отримувача короткострокового споживчого кредиту. Так, виявлена практика дзвінків на місце роботи потенційному отримувачеві кредиту, родичам та знайомим, а на збір цієї інформації може відводитися до трьох робочих днів [1 - 3].

Сайти Інтернет-кредитування можуть просто збирати персональні дані для перепродажу чи пропонувати інші тарифи, котрі не зазначено спочатку. І відсутність тяганини замінюється пошуком компанії, яка надасть такі послуги, та трансформується у тяганину пов'язану з відкриттям банківського рахунку, якщо його немає. Таким чином, виявлено, що анонімність і зручність послуг короткострокового споживчого

кредитування установами швидкого кредитування є окремим вдалим випадком або послугами, за котрі прийдеться заплатити пізніше.

До труднощів, на відміну від банківських установ, віднесено неможливість швидкого та зручного оцінювання позичальником реальної процентної ставки, оскільки її не рідко маскують. Майже всі установи швидкого кредитування пропонують льготний період зі ставкою 0% на день, протягом перших 30 – 35 днів. Так, у результаті аналізу умов кредитування трьох перших за рейтингом установ швидкого кредитування, за даними опитування на спеціалізованому сайті [1], у цих компаніях відсутні будь-які конкретні дані про процентну ставку, а кредитні договори мають вільну форму [3 - 5]. Це може використовуватися як для укладення пільгових та більш зручних договорів, так і для створення більш складної форми повернення кредитів та нарахування пені. Проте насправді навіть подібні льготні періоди означають таке: під фразою «Перший кредит безкоштовно – 0%» мають на увазі відсоткову ставку 0,01% [5].

Сам договір нерідко може бути укладений без окремої згоди та фактичного ознайомлення кредитотримувача: «Відправляючи через сайт онлайн-заяву про надання кредиту, Позичальник тим самим підтверджує свою згоду на укладання цього Договору. Додаткове підтвердження згоди Позичальника на укладання кредитного договору може відбуватися з застосуванням одноразового ідентифікатора, який надсилається Товариством електронним повідомленням (SMS) на мобільний телефон Позичальника, а Позичальник використовує його для підписання кредитного договору в Особистому кабінеті на сайті» [5]. Таким чином, не порушуючи закону, установи швидкого кредитування створюють більш просту реєстрацію, при якій можна, навіть не контактуючи з договором, погодитися на будь-які умови.

Проте потрібно відмітити, що зазвичай пересічні користувачі можуть виплатити ці мікрокредити та отримати позитивний досвід від користування такими послугами, якщо пощастить з компанією. Більшу небезпеку мікрокредити являють для тих, хто не може користуватися звичними банківськими системами: людям з поганою кредитною історією або ті хто потрапив у надзвичайне скрутне становище. У випадку невиклати боргів кредитотримувач підпадає під штрафні санкції, що можуть досягати 50% від суми боргових зобов'язань, а також розмір процентів, які нараховуються щоденно, буде збільшено [3, 5].

Так, здійснений порівняльний аналіз фінансової діяльності компаній з короткострокового споживчого кредитування виявив, що розмір стягнень пені склав майже 96% від доходів «Швидко гроші» у 2017 р. [4]. У той же час дві інші фірми за звітний 2017 рік отримали збиток близько 1000 – 2000 тис. грн. [3, 5]. Однак виконаний аналіз дозволяє зробити висновок про недоступність пролонгації кредиту. Наступним етапом, як показує практика є пропозиція стосовно отримання наступного кредиту для покриття існуючого під більшій за розміром відсотки.

Відсоткова ставка таких послуг неоднорідна і може залежати від строку взяття кредиту та розміру суми. Так, найменша відсоткова ставка фірми MoneyVeo складає 3% максимум при найбільшій сумі на найдовший строк у 30 днів. Установлено, що у другого конкурента – Miloan – за цю суму і на цей же термін існує така сама пропозиція, проте максимальна ставка складає цілих 44% на суму у розмірі 12000 строком на 30 днів, і ця послуга доступна лише для 6-го кредиту, оскільки кожний наступний кредит такі компанія пропонують з більшими процентами. «Швидко гроші» пропонують 2% за день користування, тобто за цей же час це буде становити 81% [3 - 5].

Порівнюючи з банківськими льготними періодами з більшими розмірами, як, наприклад, у ПриватБанку чи Альфа-банку, котрий становить 55 днів, та Ощадбанком,

який пропонує схожі короткі кредити зі ставкою в розмірі 5,6% переплати за місяць, можна зазначити, що переваги розглянутих компаній є незначними, зважаючи на ризик втрат.

З метою порівняльного аналізу реальних річних відсотків банків і установ швидкого кредитування були використані банки, що мають зручні послуги короткострокового Інтернет-кредитування, пільговий період для якого складає 55 днів з першого дня місяця [6 - 8].

Установлено, що, не зважаючи на невеликі відсотки, користуючись послугами мікрокредитування ви переплачуєте майже у 18 разів. І це не включаючи пені та штрафів, котрі можуть бути нараховані з першого дня неповернення боргу, що може трапитися, наприклад, через затримку банківської операції, котра проходить за три дні.

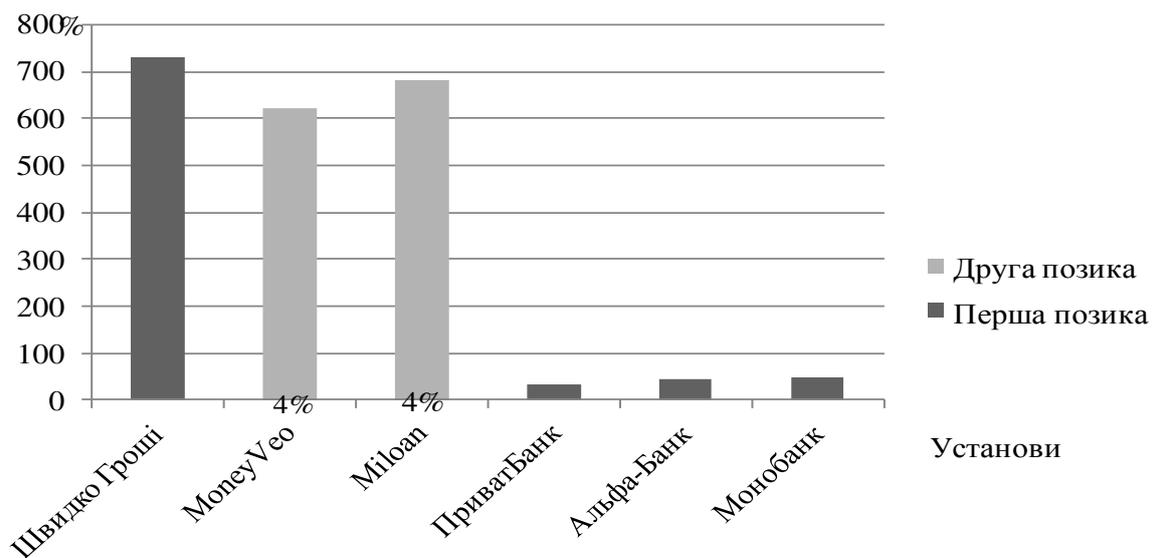

Рис.1 Порівняння реальних річних відсотків банків і установ швидкого кредитування

Отже, з даних дослідження добре видно, що мікрокредитування може бути вигідним лише в одному конкретному випадку: коли вам потрібні швидкі гроші й ви користуєтеся цією послугою вперше, тобто маєте пільгові низькі ставки. І лише в тому випадку, якщо вам пощастить або ви витратите час на пошук вигідних умов. Що стосується інших переваг, то ситуація набагато гірша, оскільки тяганина з отримання кредиту зараз нівельована послугами Інтернет-кредитування банків, а ваша анонімність буде порушена через потребу представити цим компаніям дані ваших родичів та знайомих, заради невеликого кредиту. З іншого боку розвиток таких послуг посприяв поживленню діяльності банківських установ на ринку невеликих споживчих кредитів, і тим самим створенню більш вигідних послуг для клієнтів.

Література

1. Где можно взять кредит онлайн на карту без отказа, без поручителей и без справки о доходах | Украина? [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://maanimo.com/kredit-online-na-kartu-bez-otkazov-v-ukraine>
2. Микрокредиты в Украине, онлайн микрокредиты на карту, взять кредит в Киеве [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://vyborzayma.com.ua/mikro>
3. Офіційний сайт сервісу з надання послуг по отриманню короткострокових позик MoneyVeo [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://moneyveo.ua>

4. Офіційний сайт сервісу швидких кредитів онлайн Miloan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://miloan.ua>
5. Офіційний сайт ПриватБанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua>.
6. Офіційний сайт Альфа-Банк Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alfabank.ua>.
7. Офіційний сайт «monobank – банк без відділень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.monobank.ua>.

УДК 336.7:004.738.5

*Філіп Микола Федорович, Коваль Інна Анатоліївна,
магістранти,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ НА ОСНОВІ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Стрімкий розвиток фінансових технологій та інновацій суттєво впливає на діяльність фінансового ринку, зокрема фінансових посередників, що в свою чергу зумовлює впровадження нових фінансових інструментів і продуктів на ринку фінансових послуг, удосконалення наявних та появи нових технологій збору, передачі, обробки й захисту інформації.

Це, в першу чергу, спричинене можливістю використання електронних комунікаційних систем, таких як інтернет. Крім того, як свідчить міжнародний досвід, впровадження сучасних електронних технологій, засобів комунікацій та інформатизації визначає перспективи розвитку національних і міжнародних фінансових ринків [2].

Все більшу частку ринку фінансових послуг займає ринок електронних торгів. Торгівля в режимі реального часу (он-лайн) здатна забезпечити суттєву економію на трансакційних витратах, розширити клієнтську базу, швидко поширюється на спектр валютних операцій, сприяє появі нових комбінованих та гібридних продуктів. Саме з цих причин надання електронних банківських послуг є однією з найбільш пріоритетних напрямів діяльності банків в розвинутих країнах. Аналогічна тенденція прослідковується й серед вітчизняних банків.

Здійснення фінансових операцій за допомогою мережі Інтернет є однією з сфер застосування електронного бізнесу. До найбільш застосованих електронних фінансових послуг можна віднести такі:

- 1) Інтернет-банкінг – система надання банківських віддалених послуг клієнтам, що забезпечує можливість здійснення стандартних банківських операцій через Інтернет;
- 2) Інтернет-трейдинг – надання фінансовими інститутами можливості ефективного оперування рахунками і цінними паперами на фінансових ринках через Інтернет;
- 3) Інтернет-страхування – забезпечення процесу оформлення, оплати і придбання страхових полісів та отримання страхових премій за допомогою Інтернет.

Фундаментом для електронного банкінгу (е-банкінг) стала технологія дистанційного банківського обслуговування. До віддалених банківських послуг можна віднести такі види е-банкінгу: телефонний банкінг; комп'ютерний банкінг; Інтернет-банкінг; відеобанкінг; мобільний банкінг; цифровий телевізійний банкінг.

Деякі науковці вважають дані терміни взаємозамінними, проте це не зовсім вірно. Об'єднує ці терміни те, що всі вони являють особливу сферу відносин між банком та клієнтом – отримання банківських послуг на відстані. Проте всі ці терміни відрізняються один від одного тим, що використовуються на різних сегментах фінансових ринків і потребують від банків використання різних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та обладнання доступу до банківської інформації [2].

Розвиток системи інтернет-банкінгу на Заході став новою ланкою в розвитку технології home-banking. Перші системи, що давали можливість керувати своїм рахунком через Інтернет, з'явилися ще у 1995 році. У цьому ж році з'являється перший віртуальний банк. 18 жовтня 1995 р. на світ з'являється американський банк Security First Network Bank в якого не має жодного фізичного офісу для роботи з клієнтами.

При всіх перспективах в системі “Інтернет-Банк” є два недоліки. По-перше, вона є внутрішньобанківською, що унеможливує проведення будь-якої операції з рахунком у неробочий час банку. По-друге, збільшується ризик витоку персональних даних. На сьогодні банківська система України вже має побудовану інфраструктуру центрів сертифікації відкритих ключів. Всі банки, які працюють з консолідованим кореспондентським рахунком і використанням внутрішньої платіжної системи, мають власні центри сертифікації ключів.

У зв'язку із зростанням доступності віддаленого банківського обслуговування ринок банківських послуг стає все більш схожим на ринки товарів масового виробництва, на ньому відкриваються нові можливості реалізації економії за рахунок обсягів обслуговування. З'являються нові сфери застосування банківського капіталу, що збільшує збут наукоємних банківських послуг. Сформовано декілька моделей банківського бізнесу в режимі он-лайн:

- Інтернет-підрозділ традиційного банку, який доповнює мережу філіалів;
- Інтернет-банк – самостійна юридична особа з власною торговельною маркою;
- Віртуальний банк – аналог інтернет-банку, організований небанківською компанією (найчастіше страховою або технологічною);
- Електронний фінансовий супермаркет.

Великого розвитку в світі набула така фінансова операція як інтернет-трейдинг. Інтернет-трейдинг – це надання клієнтам фінансовим інститутом можливості ефективного використовувати власні фінансові ресурси на фінансових ринках за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Цей вид послуги дає можливість клієнту за допомогою інвестиційного посередника (банку або брокерської компанії) здійснювати купівлю/продаж на фінансових ринках через Інтернет [3].

Електронні брокерські системи значно спрощують доступ до фінансових ринків малим та середнім банкам, забезпечуючи оперативний аналіз операцій на фінансових ринках, швидко оцінку та прогнозування можливих прибутків і ризиків від різних видів діяльності.

Найбільш відомі світові брокерські системи – моделі Alternative Trading Systems (TradePoint, Instinet, NexTrade, Island, REDI, Market XT тощо). Населення України не бере участі у процесах ринкової торгівлі через наднизькі показники забезпечення населення комерційно-фінансовою інформацією.

Інтернет-страхування – форма договірних відносин між страхувальником і купівлі-продажу на страховому ринку виступають досить специфічні товари – страхові послуги. Піонером ринку страхових послуг в Інтернет є брокерська американська компанія FindMyInsurance, сайт якої був відкритий у 1994 р. [3].

Інтернет-страхування – це забезпечення процесу оформлення страхових полісів, здійснення розрахунків за ними та отримання страхових премій з використанням ІКТ.

Об'єктами купівлі-продажу на страховому ринку виступають досить специфічні товари – страхові послуги.

Основними користувачами страхових послуг на ринку інтернет-страхування виступають юридичні та фізичні особи. Саме для них фінансові компанії розробляють різні страхові продукти, визначають програму страхування, формують попит і пропозицію на свої послуги. Головні учасники Інтернет-страхування представлені на рис. 1.

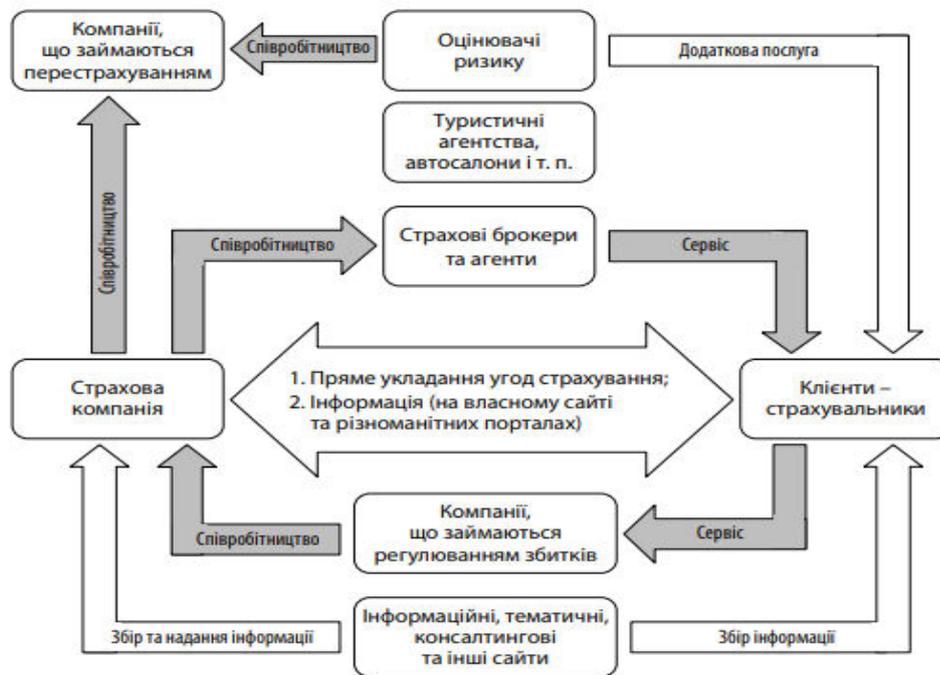

Рис. 1. Учасники інтернет страхування

Великі страхові компанії у розвинених країнах світу вже мають спеціальні канали реалізації своїх страхових полісів через Інтернет. В Україні Інтернет-страхування лише починає набувати популярності.

Як висновок можна зазначити, що обслуговування юридичних та фізичних осіб через Інтернет у сферах електронного банкінгу, електронного трейдингу, електронного страхування відкриває перед ними нові можливості, та забезпечує вихід суб'єктів електронної економічної діяльності на нові сегменти фінансових ринків. Такі підприємства швидше займають свою нішу на ринку та знаходять нових клієнтів, що безперечно робить їх більш конкурентоспроможними.

Література

1. Стойка В.С. «Розвиток фінансових послуг в системі електронного бізнесу» Вісник Черкаського університету. – 2015.– № – 12 (345).
2. Юрчук Г. В. «Розвиток фінансових послуг на основі систем електронного бізнесу» Українська академія банківської справи. - Суми, – 2011.
3. В.Л. Плєскач к. т. н., доцент «Особливості надання фінансових послуг на електронному ринку» – 2007.

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

УДК 336.02 (477)

*Варналій Захарій Степанович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри фінансів,
доктор економічних наук, професор*

ОФШОРІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЗАГРОЗА ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

В умовах глобалізаційних процесів, політичних змін, нестабільності валютного курсу та дисбалансу зовнішньоекономічних операцій фінансова безпека України сьогодні є достатньо важливим питанням. Актуальним це стає в умовах фінансової глобалізація, яка визначається як складний, інтегрований та об'єктивний процес, що є результатом поглиблених фінансових зв'язків країн, лібералізації цін, міжнародних інвестиційних і фінансових потоків, створення й поширення глобальних транснаціональних фінансових груп, які можуть як позитивно, так і негативно впливати на розвиток фінансових систем країн [2 с. 54]. Особливої актуальності це набуло після отримання чіткої інформації про безпрецедентний дефіцит золотовалютних резервів України, що спостерігався в кінці 2013 року. Постає завдання дієвими засобами досягти збалансованої ситуації у фінансовій сфері України. У цьому контексті вагоме значення має офшоризація економіки, яка є своєрідною зовнішньою тіньовою економікою та одночасно виступає і викликом, і загрозою фінансовій безпеці країни [1].

Загрози фінансовій безпеці України – це система реальних чи потенційних чинників, що створюють (або, можуть створити) реальну небезпеку для реалізації національних фінансових інтересів. Тому, головним завданням держави є виявлення загроз та реалізація адекватних, своєчасних (завчасних) та дієвих заходів щодо їх запобігання та усунення. Необхідно розробляти та реалізовувати дієвий механізм забезпечення фінансової безпеки України, який має бути орієнтований на розробку і послідовне здійснення заходів щодо закріплення і розвитку позитивних процесів і подолання негативних тенденцій у фінансовій сфері. Зокрема, мова йде про таке явище як офшоризація економіки. За даними ООН, станом на початок 2017 року на офшорних рахунках розміщено від 7,6 трлн до \$25 трлн, загальна частка незадекларованих коштів може становити близько 80% [6]. За експертною оцінкою в офшорах знаходиться понад 170 млрд дол. «українського походження».

Сьогодні не існує чіткого визначення поняття «офшоризація економіки». Так, зокрема, Черномаз П.О. офшоризацію економіки пропонує розглядати як процес впливу офшорної діяльності на економіку, що відображається у відтоку капіталу за допомогою створення та реалізації спеціальних бізнес-схем з використанням офшорних фірм з метою уникнення або мінімізації оподаткування [5].

В свою чергу Рездюк Є.В. під офшоризацією економіки розуміє об'єктивний прояв сучасної глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських процесів. І саме у цьому контексті, національним органам управління країн, які інтегровані у світові фінансово-інвестиційні та торговельні відносини, необхідно націлитись на формування конкурентоспроможних стимулів і обмежень, щоб протидіяти масовому відтоку капіталу в офшорні юрисдикції; потрібно вибудувати та реалізовувати оптимальну стратегію для розвитку бізнес-структур і покращення підприємницького середовища, з націленістю на повноцінну та успішну інтеграцію у світогосподарські процеси [3].

Т.С. Шепелем запропоновано трактування поняття «офшоризація» як «трирівневого процесу, що протікає на мікрорівні бізнес-структур, на макрорівні національних економік, на мегарівні світової економіки» [4, с. 17]. Автор визначає офшоризацію світової економіки як «сукупність процесів збільшення чисельності економічних акторів, що використовують офшорні й спаринг-офшорні юрисдикції з метою оптимізації міжнародного економічного співробітництва та досягнення найбільш сприятливих умов ведення бізнесу, а також посилення їхнього впливу на розвиток світової економіки шляхом нетранспарентного переміщення капіталу через державні кордони» [4, с. 19].

Перш за все треба визначитися з поняттям «офшорна зона», яка представляє певну територію (країну або її частину), на якій панує привабливий податковий режим – юридично закріплені низькі податкові ставки або відсутні взагалі. Окрім цього на таких територіях є певні особливості: спрощені умови ведення фінансової звітності, менш складний процес реєстрації юридичних осіб, досить низький або взагалі відсутній податок на прибуток, відсутність обмежень на вивіз валюти, а також є можливість вести бізнес анонімно. Такі умови роблять офшорні зони дуже привабливими для підприємств. Цілей для створення офшорних зон можна перерахувати досить багато: наприклад, залучення іноземного капіталу (валютних надходжень), прискорення розвитку країни (стимуляція зайнятості населення), впровадження новітніх технологій.

Не дивлячись на майже незліченну низку привабливих характеристик офшорів для підприємств, існує вагомий недолік для держав – це, перш за все, неконтрольований відтік капіталу, який згубно впливає на економіки країн. Офшорні зони основною своєю функцією «відмивання грошей» складають все більшу загрозу фінансовій безпеці державі, яке включає в себе стабільний стан всіх фінансових інститутів, розробку стратегій щодо посилення захисту національних інтересів, визначення національних інтересів держави в фінансовій сфері.

Таким чином, офшоризація економіки це процес негативного впливу офшорної діяльності на національну економіку, що проявляється у непродуктивному відпливу капіталу за допомогою реалізації спеціальних бізнес-схем з використанням офшорних фірм з метою оптимізації умов інвестування, мінімізації або ухилення від оподаткування та/або відмивання грошей.

Слід зазначити, що якщо раніше підприємства використовували офшори для оптимізації податків для організації виробництва товарів, послуг та їх подальшої реалізації в країні-імпортері, то зараз податкові гавані використовують для «відпливу капіталу». Це основна загроза, що впливає на стабільності економік країн світу: такий стрімкий відтік капіталу залишає відбиток навіть в провідних країнах зі стабільною економікою та помірними податковими умовами – виводять гроші у більш економічно нестабільні країни, де панує привабливий інвестиційний клімат. Лідерами за обсягами відтоку капіталу є країни, в яких нестабільна політична та економічна ситуація, де судова система працює лише де-юре, а насправді є дуже неефективною, де високі темпи інфляції та досить жорсткі податкові умови. На жаль, під цей опис досить чітко попадає Україна. Згідно з даними Світового банку, український бізнес сплачує близько 135 різних видів податків. Податкове навантаження на економіку на рівні 44%, натомість у країнах Центральної та Східної Європи, які входять до ЄС – 30%. Ось чому офшорна зона – це один із способів полегшити ведення бізнесу та легально зменшити податкове навантаження для резидентів та створити привабливий клімат для інвесторів.

За останні три роки економіка України пережила стрімкий відтік капіталу в офшорні зони, натомість ці кошти можна було спрямувати на погашення державного боргу. Постає питання: чому інвестори виводять гроші з України? Все пояснюється просто – через неефективну державну політику. Бізнес в Україні не відчуває підтримку

з боку держави, в кризових умовах адміністративні бар'єри та податкове навантаження лише зростають, що призводить до продажу майже всіх портфельних інвестицій в Україні. При чому майже 90% капіталу було виведено до Кіпру.

Все це вимагає здійснення в Україні ефективної політики деофшоризації, яка має включати комплекс державних заходів, законодавчих ініціатив, що спрямовані на протидію приховування доходів суб'єктів, що формально належать компаніям, які знаходяться в офшорах. Зазначена система заходів щодо деофшоризації покликана: підвищити рівень збирання податків; значно ускладнити відмивання кримінальних грошей; підвищити прозорість глобального і внутрішньо-національного бізнесу; сприяти посиленню контрольованості бізнесу з боку держав, в яких зареєстровані суб'єкти підприємництва.

Деофшоризація покликана припинити ухилення від оподаткування. Реалізують це шляхом міжнародного співробітництва держав і розробки норм, за якими резидентство компаній або окремих осіб визначають за місцем фактичного: проживання керуючих і розпорядників майном; зберігання бухгалтерських документів і записів, потрібних для роботи компанії; управління та розпорядження банківськими рахунками. Те, що обсяг відтоку капіталу перевищує ВВП України, що за кожен рік виводиться близько 8 млрд дол. США в офшори дає чітко зрозуміти, що необхідно якнайшвидше переймати світовий досвід щодо контролю офшорних зон.

Процес деофшоризації необхідно розглядати в контексті системного підходу, припускаючи, що він включає п'ять взаємопов'язаних ключових елементів:

- 1) розробку та впровадження інституціонально-правових засад деофшоризації, зокрема, щодо вдосконалення податкового законодавства (в частині оподаткування іноземних компаній);
- 2) створення сприятливих фінансово-економічних, правових, організаційних та інших умов розвитку вітчизняного підприємництва;
- 3) приєднання до міжнародної співпраці в обмін податковою інформацією;
- 4) постановку і вирішення проблеми амністії капіталів;
- 5) лібералізації валютного законодавства і скасування драконівських вимог до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі щодо продажу валютної виручки тощо.

Дієва реалізація політики деофшоризації економіки сприятиме покращенню стану фінансової стабільності, додатковому залученню інвестицій та забезпеченню фінансової безпеки України.

Література

1. Варналій З.С., Мендрик Д.Є. Офшорні зони як виклики та загрози фінансовій безпеці України. *Фінансові послуги*. 2018. – № 2. – С.2-6.
2. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави / С. В. Онищенко // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. – Ужгород: УНУ, 2017. – № 1 (27). – С. 50 – 56.
3. Редзюк Є.В. Офшоризація світової економіки: перспективи для України і світу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphd.com.ua/publication-34/>
4. Шепель Т.С. Трансформація механізму функціонування мирового господарства: роль процесу офшоризації. Афтореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.14. – Ростов-на-Дону, – 2015. – 20 с.
5. Черномаз П.О. Офшоризація економіки як економічна категорія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://international-relationships-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/d878756f1da9c9effc267d56e0b4d9a7.pdf>

УДК 336

*Онищенко Світлана Володимирівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
д.е.н., професор кафедри фінансів і банківської справи*

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Концепція бюджетної децентралізації як фундаментальний принцип управління постійно трансформується та вдосконалюється відповідно до вимог кожного історичного періоду й особливостей окремих держав. Проблема децентралізації влади завжди залишається актуальною, насамперед за умов розвитку самостійності базових територіальних громад у всьому світі. Динамізм та поліструктурність процесів децентралізації, їх недостатнє теоретико-методологічне обґрунтування і брак необхідних практичних рекомендацій вимагає системного наукового підходу.

Структурно-функціональні передумови бюджетної децентралізації виявляються як детермінанти формування бюджетної системи та системи державного управління, за її структурними й функціональними характеристиками. Структурні характеристики бюджетної системи охоплюють процес формування та використання доходів місцевих бюджетів, де фінансова автономія місцевих територіальних одиниць забезпечується здебільшого за рахунок стягування прямих місцевих податків і полягають у пропорції та інтенсивності прояву взаємозв'язків між функціональними характеристиками, які визначаються оптимальним рівнем децентралізації владних і фінансових повноважень між державним та місцевим рівнями, зокрема в контексті міжбюджетних відносин та ресурсного забезпечення територій. Як наслідок, формуються диференційовані напрями впливу на бюджетні ресурси державного на місцевого рівня. Посилення централізації перешкоджає стабільному розвитку місцевих та територіальних громад і породжує новий рівень бюрократичної ієрархії.

Структурні компоненти управлінських систем складаються з вхідних даних, елементів управління, об'єктів управління та вихідних даних. Таким чином, функції системи у вигляді результату дії вихідних даних, з одного боку, виявляються як ефект від її діяльності, а з другого – впливають неопосередковано на специфіку формування її структури. Отже, рівень функціональної взаємної детермінованості об'єктів управління та структурних елементів формує ступінь оптимальності системи й відповідно зумовлює ефективність її функціонування. Така ефективність проявляється як адаптивна здатність системи реагувати на зміну потреб об'єкта управління трансформацією своєї структури у вигляді зміни кількісних пропорцій та якісних характеристик її елементів.

Принцип фінансової самостійності є ключовим під час формування бюджетів органів місцевого самоврядування. Громада є територіальною основою для створення та діяльності органів місцевого самоврядування, при її формуванні доцільно враховувати й фінансовий потенціал. Імовірно, формування фінансово самодостатніх адміністративно-територіальних одиниць потребує змін не тільки у податковому та бюджетному законодавстві, а й у територіальних розмірах громад, районів та регіонів [3].

Перерозподіл доходів між державним та місцевими бюджетами й передача низки об'єктів і заходів на фінансування з місцевих бюджетів стали важливими кроками в напрямі бюджетної децентралізації.

Як доводить досвід, на місцевому рівні є можливість вирішувати соціальні проблеми значно ефективніше, ніж на рівні держави. Це вимагає проведення бюджетної децентралізації, результатом якої є передача і делегування видаткових повноважень, створення фінансової бази органів місцевого та регіонального самоврядування, розроблення шляхів розв'язання місцевих завдань [5].

Крім цього, необхідні систематичний аналіз і управління бюджетними ризиками, які виникають або в податковій сфері, або в процесі необґрунтованого прийняття нових витратних зобов'язань, тобто в результаті дії неврахованих тенденцій, що призводять до додаткових витрат або непередбачуваною динамікою бюджетних доходів.

Для досягнення раціонального співвідношення централізації та децентралізації необхідно не лише усвідомити їхню сутність, форми, глибину, а й трансформувати чинну систему управління та законодавства країни, що також зумовлено подальшими напрямками дослідження [4].

Реформа бюджетної системи України в напрямі бюджетної децентралізації потребує використання досвіду розвинутих країн щодо забезпечення фінансової автономії та фінансової незалежності місцевих органів влади. Цей процес має супроводжуватися передачею до місцевих бюджетів потужних джерел бюджетних надходжень та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань. Практика формування й розподілу доходів місцевих бюджетів у європейських країнах демонструє, що основу фінансової автономії органів місцевої влади цих країн покладено на місцеві податки й місцеві надбавки до загальнодержавних податків. Аналіз переваг та ризиків бюджетної децентралізації дозволяють зробити висновок, що для кожної країни існує властивий в конкретний період історичного розвитку, баланс між перевагами та недоліками децентралізації, що виявляється в інституційних особливостях діяльності публічних органів влади.

Структурно-функціональні передумови бюджетної децентралізації та впорядкування видаткових повноважень органів місцевої влади зумовлюють подальше реформування нормативно-правової бази, передачу повноважень, функцій і компетентності від центрального уряду до органів місцевого самоврядування, що супроводжується передачею відповідних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення ефективності системи управління.

До таких якостей системи слід віднести: досягнення балансу між обсягами наявних бюджетних ресурсів і обсягами функцій та повноважень, які виконують органи місцевого самоврядування; детермінованість формування кожного елементу системи відповідно до прогнозованих результатів їхньої дії; цілісність і синтезованість елементів системи; наявність резервних можливостей у випадку недостатньо ефективної дії основних елементів; відповідність між реальними ефектами від функціонування системи та програмованими й прогнозованими її проявами; наявність програми відновлення рівноважності системи для забезпечення безперебійного виконання своїх функцій у разі часткового розбалансування, внаслідок впливу ендогенних та екзогенних чинників; формування позитивних і негативних трендів системи для визначення максимуму й мінімуму її можливостей; урахування нелінійних факторів та нелінійних залежностей.

Література

1. Бюджетна децентралізація: реальний вплив на фінансове забезпечення та розподіл видатків територіальних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.prostir.ua/?news=byudzhetna-detsentralizatsiya-realnyj-vplyv-na-finansove-zabezpechennya-ta-rozpodil-vydatkiv-terytorialnyh-hromad>.

2. Зубріліна В., Михайленко С. Фінансово-бюджетна децентралізація: оцінка рівня та напрями розширення // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2014. Вип. 4. С. 95–102.

3. Петренко О. С. Проблеми децентралізації в умовах реформування публічного управління України // Публічне адміністрування: теорія та практика. 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/201001/10pospuu.pdf>.

4. Пігуль Н. Г., Боярко І. М., Люта О. В. Європейський досвід формування доходів місцевих бюджетів // Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки. 2012. № 5, т. 2. С. 140.

5. Ступницька Т.М. Проблеми фінансової децентралізації в Україні / Т.М. Ступницька, Г.В. Немченко // Економіка харчової промисловості. – 2016. – Т.8, Випуск 1. – С. 67 – 72.

6. Shah A. Fiscal Federalism and Macroeconomic Governance: For Better or For Worse / World Bank Policy Research Working Paper № 285, Washington, DC: World Bank, 2017.

УДК 336.13.012.24

Волкова Валерія Валеріївна,

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
кандидат економічних наук, доцент*

Кідяєва Карина Олексіївна, Килівник Катерина Миколаївна,

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
студенти*

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ СКОРОЧЕННЯ

Державний борг є невід’ємною та важливою складовою ринкової економіки. У досвіді жодної країни не обходилося без зовнішніх запозичень. При ефективному використанні залучені кошти можуть стати позитивним поштовхом до економічного зростання та зміцнення. Проте при стабільному зростанні державного боргу порушується макроекономічна рівновага, що призводить до фінансової кризи.

У дослідження проблеми державного боргу вагомий внесок зробили західні економісти: А. Сміт, Дж. Кейнс, М. Браунриг, Д. Рікардо, С. Вайнтрауб, Р. Масгрейв, Х. Джонсон, М. Фрідман, О. Екстайн, А. Лаффер, А. Лернер, та інші. Теоретичні основи державного боргу висвітлюються у працях А. С. Гальчинського, В. М. Суторміної, О. В. Плотнікова та інших. Проте, зважаючи на актуальність дослідження, досі залишається ряд невирішених проблем, що полягають у питанні неефективності використання позичок.

Метою дослідження є визначення сутності державного боргу та динаміки державного та гарантованого державою боргу.

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України державний борг – загальна сума боргових зобов’язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Проте серед вчених-економістів не існує єдиного визначення державного боргу. Деякі дослідники вважають, що державний борг – це сума заборгованості за випущеними і непогашеними внутрішніми позиками, а також сума фінансових

зобов'язань країни щодо іноземних кредиторів на певну дату [1]. Інші дослідники вважають, що державний борг – це сума накопиченої заборгованості держави, враховуючи відсотки за користування позиками.

За словами Т.П. Вахненка: «Державний борг – це сума фінансових зобов'язань сектора загального державного управління, які мають форму договірних стосовно внутрішніх і зовнішніх кредиторів щодо відшкодування залучених коштів (одержаних товарів, виконаних робіт, наданих послуг) та виплати відсотків (чи без такої виплати)» [2].

Державний борг визначається за такими показниками:

– борг на душу населення, для визначення суми, яка припадає на кожного громадянина країни;

– відносна величина державного боргу (частка державного боргу та ВВП), що залежить від темпів зростання ВВП, від рівня реальної процентної ставки, обсягів бюджетного дефіциту;

– співвідношення державного боргу та індивідуальними доходами, цей показник дає змогу оцінити наскільки державний борг є обтяжливим для населення країни [3].

У табл.1 наведено дані про державний борг України в період з 2009 по 2018 рік.

Таблиця 1

Державний борг України 2009-2018 рр.

	Загальний борг		Зовнішній борг		Внутрішній борг	
	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США
на 31.12.09	316 884,6	39 685,0	211 751,7	26 518,7	105 132,9	13 166,3
на 31.12.10	432 235,4	54 289,3	276 745,6	34 759,6	155 489,8	19 529,7
на 31.12.11	473 121,6	59 215,7	299 413,9	37 474,5	173 707,7	21 741,2
на 31.12.12	515 510,6	64 495,3	308 999,8	38 658,8	206 510,7	25 836,4
на 31.12.13	584 114,1	73 078,2	300 025,4	37 536,0	284 088,7	35 542,2
на 31.12.14	1 100 564,0	69 794,8	611 697,1	38 792,2	488 866,9	31 002,6
на 31.12.15	1 572 180,2	65 505,7	1 042 719,6	43 445,4	529 460,6	22 060,2
на 31.12.16	1 929 758,7	70 970,9	1 240 028,7	45 604,6	689 730,0	25 366,2
на 31.12.17	2 141 674,4	76 305,2	1 374 995,5	48 989,4	766 678,9	27 315,8
на 31.08.18	2 116 667,8	74 848,3	1 344 389,1	47 539,5	772 278,7	27 308,8

Розроблено авторами на основі джерела [4]

Спостерігаємо постійне збільшення суми державного боргу. Так, на кінець 2010 року порівняно з 2009 сума боргу збільшилась більш ніж на 115 мільярдів (36,4%). Стрімко сума боргових зобов'язань зростає у 2014 році. Як бачимо, у гривнях – на більш ніж 516 млрд. (88,4%), проте у доларах відносно сума боргу зменшилась на 4,5%, це частково пов'язано з девальвацією гривні. Загалом, з 2009 року державний борг має постійну тенденцію до збільшення.

Проаналізуємо динаміку державного боргу та валового внутрішнього продукту країни. Це важлива динаміка, від якої залежить безпечний рівень боргу, за якого держава в змозі своєчасно та в повному обсязі виконувати свої боргові зобов'язання, без допомоги міжнародних фінансових організацій та оголошення дефолту. На рис. 1. [4] проілюстровано динаміку державного боргу та ВВП України 2009-2016 рр. У 2009 році загальний державний борг складав 33,9% від ВВП, а у 2014 – 53%, далі спостерігаємо лише збільшення питомої ваги боргу, у 2015 – 72,3%, у 2016 – 76%. Економічно безпечним рівнем державного боргу в Україні вважається близько 35% від ВВП.

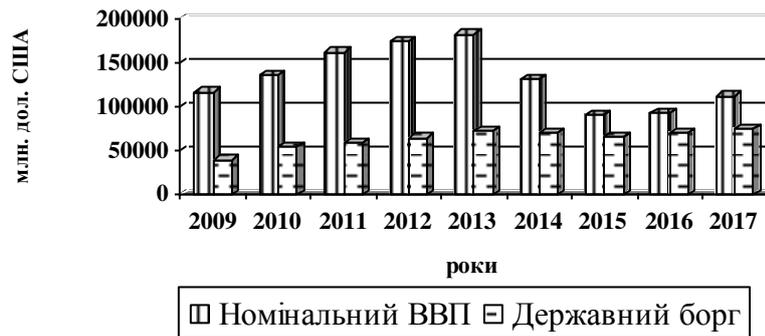

Рис. 1. Динаміка державного боргу та ВВП країни, 2009-2017 рр. (млн. дол. США)

Загальна тенденція до зростання суми державного боргу зумовлена неефективністю методів його використання. Значна частина позик спрямовується на фінансування дефіциту державного бюджету, на погашення минулої заборгованості, виплати гарантованого державою внутрішнього боргу, та лише невелику частину на інноваційні проекти, виробництво, що, як наслідок не приносить позитивного економічного ефекту.

Отже, стабільний дефіцит державного бюджету спричиняє постійний ріст державного зовнішнього і внутрішнього боргу, що негативно впливає на загальний стан економіки країни. Постійний ріст державного боргу викликаний практично відсутністю боргової стратегії та нечітко визначеної боргової політики. Шляхом скорочення державного боргу є налагодження політичної ситуації в країні, чітке окреслення напрямку боргової стратегії, скорочення кількості запозичень, поліпшення інвестиційного клімату країни, дотримання безпечного рівня дефіциту державного бюджету, розвиток внутрішнього ринку

Література

1. Сідельникова Л.П. Податкові та позичкові фінанси: фіскальна філософія вибору: монографія /Л.П. Сідельникова // 2010. — 436 с.
2. Вахненко Т.П. Державний борг України та його економічні наслідки / Т.П. Вахненко // 2000. – 152 с.
3. Ярошевич Н.Б. Управління державним боргом: зарубіжний досвід та українська реальність / Н.Б. Ярошевич // Науковий вісник НЛТУ. – 2007. – № 17. – С. 266–271.
4. Статистична інформація / Державний борг України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> - Назва з екрану.

*Єрмак Олександр Олександрович,
старший викладач,*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Білоус Артем Володимирович,

Шуригін Назарій Романович,

студенти,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах посилення процесів глобалізації зростає відкритість національної економіки України. У зв'язку з цим, з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку, перед вітчизняними суб'єктами господарювання постає необхідність оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища, активізації зусиль щодо нарощення виробничого потенціалу, підвищення конкурентоспроможності продукції, розширення ринків збуту тощо. Досягти визначений ряд цілей здатні лише фінансово стійкі підприємства. У зв'язку з цим проблема ефективного управління фінансовою стійкістю підприємств в сучасних умовах є актуальною.

На сучасному етапі в економічній літературі не існує єдиного підходу до трактування категорії «фінансова стійкість». Це обумовлене розвитком економічної науки, зміною економічних відносин, що зумовлюють появу нових понять і термінів. Залежно від контексту дослідження, під фінансовою стійкістю підприємства розуміють характеристику стану фінансових ресурсів підприємства та результативність їх розміщення, фінансовий стан підприємства, ступінь залежності підприємства від залучених джерел фінансування, результат діяльності, стан рахунків підприємства, які гарантують його платоспроможність, ліквідність, прибутковість та кредитоспроможність [1].

Управління фінансовою стійкістю є системою принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги.

Управління фінансовою стійкістю підприємства орієнтоване сьогодні переважно на розв'язання короткострокових проблем. У цих умовах поширеними є зміни завдань, пріоритетів діяльності, рішень, наслідком чого є недосконалість структури показників фінансової стійкості, зниження її рівня. Тому на підприємстві має здійснюватися стратегічне управління фінансовою стійкістю, орієнтоване на зміцнення становища підприємства в галузі, збереження і підвищення його довгострокових конкурентних позицій на ринку.

До основних цілей стратегічного управління фінансовою стійкістю можна віднести:

- збалансування активів і пасивів (забезпечення достатності власного капіталу, гнучкої структури капіталу, організації руху капіталу);
- збалансування доходів і витрат (забезпечення достатнього рівня рентабельності, зміна структури витратомісткості господарського процесу, збільшення обсягу товарообороту);
- збалансування грошових потоків (забезпечення платоспроможності та самофінансування, зниження дебіторської заборгованості, забезпечення кредитоспроможності) [2].

З метою забезпечення високого рівня ефективності управління процесу фінансової стійкості процес стратегічного управління необхідно організувати на основі економічних принципів, що адекватні умовам та особливостям на різних рівнях господарської діяльності. Враховуючи економічні можливості підприємств в умовах ринкового середовища, можна виділити наступні принципи стратегічного управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання (рис. 1).

Рис. 1. Принципи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства [3]

Велике значення в процесі управління фінансовою стійкістю має визначення її рівня. Недостатня фінансова стійкість підприємства може привести до його неплатоспроможності та банкрутства, а надмірна – сприяти створенню зайвих запасів і резервів, у зв'язку з чим зростуть витрати на їх утримання, знизяться темпи розвитку підприємства.

На основі дослідження та узагальнення методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємств виокремлено три найфундаментальніших:

1) визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування;

2) обчислення певної кількості коефіцієнтів i , на основі дослідження їх в динаміці та порівняння з нормативними значеннями, вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства;

3) застосування інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансового стану підприємства [4].

Слід зазначити, що перші два підходи набули широкого практичного застосування у вітчизняній аналітичній практиці.

В основі першого методичного підходу покладено визначення надлишку або нестачі джерел фінансування для формування запасів. Результатом застосування цього методу є можливість визначення типу фінансової стійкості підприємства: абсолютна стійкість фінансового стану, нормальна стійкість фінансового стану, нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, кризовий фінансовий стан.

Другий методичний підхід базується на розрахунку системи індикаторів фінансової стійкості. При цьому, в якості індикаторів оперативної стійкості визначено коефіцієнти ліквідності (поточної, абсолютної та швидкої), індикаторів середньострокової стійкості – коефіцієнти оборотності (ділової активності), індикаторів довгострокової стійкості – коефіцієнти рентабельності. Зниження фінансової стійкості підприємства досліджується за допомогою агрегатних оцінок ймовірності банкрутства.

Третій методичний підхід полягає у застосуванні єдиного інтегрованого показника і найчастіше застосовується для оцінки вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства розширює економічну суть поняття фінансової стійкості і дозволяє визначити здатність підприємства повертатися до стану своєї рівноваги, зберігати її параметри та переходити на новий етап розвитку в умовах випадкових змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Інтегральний показник може бути розрахований як за допомогою багатофакторних дискримінантних моделей прогнозування банкрутства, так і з використанням методу таксономії.

Таким чином, основним завданням управління фінансовою стійкістю підприємства є не лише знаходження оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом, але і створення необхідних умов для оптимального поєднання майна в грошовій і негрошовій формі. Також необхідно забезпечити профіцитний платіжний баланс, використання якого буде націлено на забезпечення поточних заборгованостей, формування джерел для подальшого розвитку і економічного зростання підприємства.

Література:

1. Бень Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства [Текст] / Т.Г. Бень, С.Б. Довбня // Фінанси України. – 2002. – № 6. – С. 53 – 61.
2. Філонич О. М. Управління фінансовою стійкістю підприємства / О. М. Філонич, Я. О. Дряпак // Економіка і регіон. – 2012. – № 1. – С. 199 – 202.
3. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С.С. Гринкевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012, вип. 18.5 – С. 110-114.
4. Ткаченко І. П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення / І. П. Ткаченко, І. А. Чувачалова, О. А. Чувачалов. // Ефективна економіка. - 2012. - № 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_15.

*Жук Галина Володимирівна, Кузнцова Тетяна Володимирівна,
Головне управління Державної казначейської служби України у Полтавській області,
головний спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів
державного бюджету – управління обслуговування розпорядників коштів та інших
клієнтів*

РОЛЬ КАЗНАЧЕЙСТВА ПРИ УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Враховуючи те, що сьогодні Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки має на меті побудову сучасної та ефективної системи управління державними фінансами, яка здатна надавати якісні державні послуги, ефективно акумулювати ресурси та розподіляти їх у чіткій відповідності з пріоритетами розвитку держави [5], для ефективного управління державними фінансами необхідне створення єдиного інформаційного простору фінансової діяльності публічно-правових утворень.

Значну роль у забезпеченні ефективного виконання бюджету та підвищення рівня прозорості і підзвітності відіграє Казначейство. Діяльність Казначейської служби спрямована, насамперед, на здійснення контрольних функцій під час виконання бюджетів та ведення і складання фінансової звітності, які є невід'ємною складовою бюджетного процесу.

Одним із найважливіших принципів бюджетної системи є принцип ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Він полягає в тому, що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу в межах встановлених їм бюджетних повноважень мають прагнути до досягнення найкращого результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів [2, ст.7]. За цих умов посилюється значимість державного фінансового контролю за виконанням бюджету, дотриманням учасниками бюджетного процесу бюджетного законодавства.

Для ефективного й результативного управління бюджетними коштами на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками проводиться контроль, який забезпечує: – оцінку управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту); правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності; досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень; – проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів; запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави в процесі управління об'єктами державної власності [2, ст.26]. Невід'ємною складовою державного фінансового контролю є контроль, який проводиться органами казначейства й охоплює весь процес касового виконання державного та місцевих бюджетів. Фінансовий контроль постійно здійснюється Казначейством України, яке як зберігач державних коштів зобов'язане забезпечити ефективне й раціональне їх використання відповідно до програми Уряду.

Органи казначейства здійснюють фінансовий контроль метою якого є запобігання здійсненню порушень бюджетного законодавства та недопущення:

- використання бюджетних коштів не за призначенням;
- взяття зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів понад обсяги затверджених бюджетних асигнувань та за спеціальним фондом понад обсяги бюджетних надходжень;

– фактів порушень фінансового законодавства, неналежного виконання учасниками фінансової діяльності своїх зобов'язань [6, с.614].

Отже, органи казначейства забезпечують суворий контроль на регулярній основі за правильністю фінансових операцій, їх бухгалтерським обліком, що є гарантією прийняття виважених управлінських рішень у бюджетній сфері.

Контроль, який забезпечується органами казначейства, дуже різноманітний і охоплює весь процес касового виконання державного та місцевих бюджетів починаючи від підготовчих етапів забезпечення обслуговування, продовжуючи безпосереднім обслуговуванням та закінчуючи наданням звітності про виконання бюджетів. Такий ретельний контроль здійснюється паралельно з веденням операцій упродовж бюджетного року і тому він є ефективнішим, ніж контроль за результатами.

Ефективність казначейського контролю полягає в тому, що він дає можливість запобігти порушенням чинного законодавства на етапах забезпечення обліку та відкриття (виділення) бюджетних асигнувань, консолідації інформації про зобов'язання розпорядників коштів та їх погашення, що спричиняє позитивний вплив на управління єдиним казначейським рахунком та державними фінансами в цілому[6, с.615].

Завдяки казначейству Уряд має можливість отримувати оперативну та достовірну звітність про стан державних фінансів з різноманітним ступенем деталізації.

Одним із критеріїв ефективності управління державними фінансами є забезпечення мінімізації витрат у процесі мобілізації бюджетних коштів та організації їх використання. З розвитком інформаційних технологій проходять процеси модернізації інформаційної системи казначейства. Але вони супроводжуються низькою проблемних моментів, зокрема таких як, створення єдиних стандартів та регламентів функціонування електронного документообігу, крім того в Україні існують різні формати та протоколи електронного цифрового підпису. Однією з проблем є мала кількість високопрофесійних спеціалістів з інформаційних технологій та захисту інформації. Важливою проблемою залишається нестача фінансових ресурсів в державі, а відтак і недостатнє матеріально-технічне забезпечення пропонованих змін щодо модернізації інформаційної системи. Ці проблеми мають загальновідомчий характер і є комплексними для усієї системи фінансових органів України. Обмін електронними документами між органами казначейства та учасниками бюджетного процесу із застосуванням мережі Інтернет надає можливість здійснювати платежі в бюджетну систему України і виплати з бюджетної системи швидше та прозоріше. Однак суттєву увагу необхідно зосередити на посиленні інформаційної, а відтак і фінансової безпеки суб'єктів процесу обслуговування бюджетів[4, с.149-152].

На сучасному етапі Казначейська служба, згідно заходів стратегічного розвитку системи управління державними фінансами трансформується в високоефективну, демократичну, підзвітну суспільству державну установу, яка має підвищити якість надання послуг шляхом повномасштабного запровадження системи дистанційного обслуговування через програмно-технічний комплекс “Клієнт Казначейство-Казначейство” та шляхом розвитку інформаційних технологій казначейського обслуговування. З метою запровадження механізму системи дистанційного обслуговування та забезпечення належних умов для клієнтів. Цей комплекс передбачає запровадження в практику європейських стандартів і норм, що передусім сприятиме мінімізації людського фактора у казначейській сфері, а саме не обов'язковість їх систематичних візитів до спеціалістів, обмеження рамок бюрократичної тяганини при обслуговуванні клієнтів, прозорість і оперативність проведення видатків щодо платіжних зобов'язань. Програма має своєчасно забезпечувати розпорядників коштів інформацією, необхідною для здійснення дистанційного обслуговування, оперативно виявляти та усувати негативні фактори, які впливають на рівень виконання бюджетів

всіх рівнів. Експлуатація системи дистанційного обслуговування із застосуванням електронного цифрового підпису дає можливість клієнтам казначейства в режимі дистанційного обслуговування отримувати та передавати документи щодо планових показників, розподілів та відкритих асигнувань, інформувати розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів щодо руху коштів на відповідних рахунках (отримувати виписки з рахунків), завантажувати інформацію щодо бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань.

Таким чином, у результаті реалізації взаємопов'язаного комплексу заходів і нових підходів мають бути забезпечені: досягнення належної якості виконуваних Казначейством України державних функцій шляхом застосування інформаційних технологій в управлінні державними фінансами та максимальної автоматизації процесів, застосування найновіших технологій, спрощення адміністративних і технічних процедур; висока операційна ефективність Казначейства України, посилення державного фінансового контролю; створення єдиного інформаційного простору фінансової діяльності публічно-правових утворень, необхідного при управлінні державними фінансами; підвищення рівня прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами.

Література

1. Боліновська Н. Система дистанційного обслуговування в органах Казначейства/ Н.Боліновська// Казна України.-2017.-№7.-С.33-34
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Деякі питання дистанційного обслуговування розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів: Розпорядження Кабінету міністрів України від 15.11.2017 №816-р.
4. Луців Л.М., Голинський Ю.О./Модернізація інформаційної системи казначейського обслуговування// Науковий вісник ХДУ.- 2015-№5.
5. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки Розпорядження КМУ від 08.02.2017р. №142-р [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p>
6. Стоян В.І./Казначейська система: підручник / В.І.Стоян, О.С.Даневич, М.Й.Мац; за заг. ред. А. І. Крисоватого.– 3-тє вид., змін. і доповн.– К.: ЦУЛ - 2014. - 868 с.

УДК 330.15

Кульчій Інна Олексіївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат наук з державного управління, доцент*

Трегубенко Галина Петрівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
старший викладач*

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДО УМОВ УКРАЇНИ

Економічні реформи в Україні, як це не прикро констатувати, не приводять до суттєвих позитивних змін, що й надалі консервує складну ситуацію в господарському

комплексі та підкреслює неефективність механізмів проведення реформ. Прорахунки найбільш помітні в сфері житлово-комунального господарства, де майже всі підприємства працюють в збитковому режимі, в обтяжливих боргах та в постійному стані рефлексійної реакції на чисельні проблемні ситуації в сфері оснащення, якості послуг, фінансового стану тощо. Так чи інакше, ЖКГ вимушені програмувати свою діяльність щодо впровадження заходів з енергозбереження. Для галузі цей напрямок є дійсно важливим, оскільки зменшення енерговитрат може стати запорукою зниження собівартості послуг та виходу на бажаний рівень рентабельності і прибутковості. Дослідження показують, що як фінансових ресурсів, так і досвіду реформ для оновлення в ЖКГ явно бракує. Але якщо фінансову підтримку, окрім держави, з інших джерел отримати збитковій галузі практично неможливо, то для отримання знання та досвіду перешкод практично немає.

Найбільш обнадійливим знанієвим джерелом для досягнення успіху в розвитку ЖКГ є зарубіжний досвід. Передові країни мають такі ж проблеми з ЖКГ, як і Україна, але значною мірою вони там вирішуються постійно, системно і з певною ефективністю. Отже, звернення до зарубіжного досвіду енергозбереження в ЖКГ є необхідним і актуальним.

У зарубіжних країнах процес енергозбереження відбувається досить активно. Реалізація державної політики енергозбереження там забезпечується шляхом розвитку ринкових механізмів і стимулювання економії ресурсів, створення та вдосконалення відповідних законодавчих і нормативних актів.

Зарубіжні фахівці відмічають, що найбільш надійним методом енергозбереження є фінансово-економічні регулятори і стимули, зокрема:

ціни на енергоресурси та тарифи на послуги ЖКГ. З одного боку, вони покликані покривати усі витрати організацій по виробництву та постачанню енергетичних ресурсів споживачам відповідно до умов договорів, що укладаються. З іншого боку, ціни і тарифи покликані стимулювати споживачів на здійснення реального енергозбереження;

система знижок-надбавок, що разом з тарифами відіграє істотну стимулюючу роль;

пільгове оподаткування – один з ефективних інструментів, вживаних органами державної влади для стимулювання енергозбереження. Споживач енергоресурсів в цьому випадку отримує податкову пільгу або податкове звільнення на суму коштів, що інвестуються в енергозберігаючі проекти на період їх реалізації. Зокрема, в Німеччині власники індивідуальних будівель мають право протягом 10 років інвестувати 10% суми прибуткового податку (30 тисяч євро на будівлю) в заходи щодо підвищення їх енергоефективності [1];

диференційоване оподаткування, як більш комплексна міра стимулювання, у порівнянні з системою пільг, що широко поширена у провідних країнах світу;

державна фінансова підтримка – інвестиційні гранти або прямі субсидії у вигляді фіксованої суми, долі від інвестицій, або у вигляді виплат, пропорційних об'єму енергії, що зберігається.

Якщо проаналізувати увесь комплекс заходів, що приймаються у Європейському Союзі для підвищення енергоефективності, то можна виділити три головні напрями: застосування альтернативних джерел енергії, модернізація житла та устаткування, нормативне і оперативне регулювання енергоспоживання.

Важливий напрямок енергозабезпечення в ЖКГ – альтернативна енергетика. Нині багато європейських держав навчилися використовувати природні джерела енергії: сонце, вітер, геотермальне тепло і багато що інше. Досвід застосування сонячних колекторів за кордоном підтверджує ефективність їх використання не лише в

південних широтах. Розрахунки показують, що сонячний колектор площею 1 кв. м, встановлений у середній смузі України, протягом світлового дня, навіть у весняно-осінній період, нагріває від 70 до 100 літрів води до температури 60°C. Необхідно відмітити, що, наприклад у Німеччині, не буде прийнята в експлуатацію житлова будівля, якщо вона не обладнана сонячними колекторами [2]. У багатьох передових країнах розвиток «сонячного» житлового будівництва став одним з напрямів державної політики. «Сонячні» будинки будують не лише в теплих краях (Єгипет, Ізраїль, Туреччина, Японія, Індія, США), в країнах з помірним кліматом (Франція, Англія, Німеччина), але і в північних широтах (Скандинавські країни, Канада, Аляска). Щорічно в західних країнах вводяться сотні тисяч квадратних метрів житла в енергозбережних «сонячних» будинках. Спеціалізовані підприємства випускають для них устаткування і матеріали, а самим будівництвом займаються брендові фірми, такі, як Concept Construction (Канада) або ELEGSO Building Corporation (США). Але Україна в питанні розвитку «сонячного» житлового будівництва продовжує відставати від індустріального світу, хоча її кліматичні умови дозволяють будувати такі споруди на всій території [3; 4]. Керуючись власними національними стандартами з енергозбереження, провідні країни світу вирішують свої проблеми таким чином.

Звернемо увагу і на те, що згідно висновків зарубіжних фахівців, найбільш надійними інструментами енергозбереження є фінансово-економічні регулятори і стимули, такі як ціни та тарифи, пільгове оподаткування, державна фінансова підтримка. Провідну роль в енергозбереженні відіграє і кваліфікований енергоменеджмент, що креативно працює при виконанні вимог міжнародних стандартів. Досліджено групу країн – Німеччина, США, Великобританія, Швеція, Норвегія, Китай, Японія. Визначено, що в більшості країн не віддається перевага техніко-технологічній стороні проблеми чи організаційно-економічній. Скоріш всього, вплив цих складових на загальний процес майже рівний. Але в загальній енергозбережній діяльності за рубежом фактор інженерно-технічного забезпечення діє достатньо стабільно, а більш мобільні позиції характерні для організаційно-економічних факторів.

Орієнтуючись на зарубіжну стратегію використання інновацій в проектах енергозбереження, маємо констатувати, що досить вагоме місце в ній посідає інноваційна складова, що також підтверджено на матеріалах дослідження стану енергозбереження в Україні, в т. ч. в її житловому фонді. При цьому визначено, що темпи розвитку підприємств ЖКГ, житлового будівництва і реконструкції житла в Україні досить низькі, головним чином через недостатню фінансову забезпеченість підприємств, низьку платоспроможність споживачів ЖКГ-послуг та прорахунки в проведенні реформ. Рекомендовано сформувати нові механізми і моделі енергозбереження в ЖКГ і більш змістовно та детально включити заходи з енергозбереження в загальну Програму реформування галузі.

Література

1. Бубенко О.П. Адаптація зарубіжного досвіду енергозбереження в ЖКГ до умов України /О.П.Бубенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?...2...
2. Andrews K. The Concept of the Corporate Strategy. – 3 rd. Ed. – Homewood, Ill: Richard D. Irwin, 1987. – 132 p
3. Christidis P., Rivas J. Measuring road congestion. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/congestion_report_final.pdf.
4. Werner S. Sweden's heat infrastructure policy / S. Werner// Global CHP/DHC Policy Best Practices. – October 10-11, 2007.

Ptashchenko Liana,

*Doctor of Economics, Professor of Poltava National Technical Yuri Kondratyuk
University, (Ukraine)*

Chechelashvili Maia,

*Doctor of Economics, Professor of Georgian Technical University,
Tbilisi (Georgia)*

THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS IN THE PERIOD OF GLOBALIZATION

The term «Corporate social responsibility» was originally introduced in scientific literature and was used only with large joint stock companies (corporations). Then this term started to be utilized, Small and medium businesses. The terms «Corporate social responsibility» and «Social responsibility of business» are identical to their content.

We will find that the social responsibility of the business is to take into consideration and aware business decisions taking into account public opinion, understanding that business is involved in socio-cultural environments and the success of its activities is directly dependent on the welfare of the public. The social responsibility of the business is not a law that has a legal force, it is an ethical-cultural principle that must be transformed into determining business decisions. The social responsibility is the fact that the company's sustainable development and indicator demonstrates the level of awareness of business decisions. It implies a systemic approach to the formation and immediate implementation, as well as accountability and control from the public and the state.

The representatives of modern scientific schools are in the social responsibility structure: the subject of responsibility (the person or group of people whose responsibility is loaded with responsibility), the responsibility of the subject (which is subject to responsibility) and instance (a kind of social unity that evaluates the subject Unpleasant activities). Social responsibility should be understood as a system because it is functioning systematically. Perhaps it is difficult to determine which of these three elements are the most important. The entity has the necessary properties and resources necessary for the implementation of such activities; Institution can not only stimulate, control, and evaluate social responsibility, but also «formulate the order» for the subject; The object, as the element of social responsibility, performs a passive function, is based on an entity and instrument agreement, but it can actively voice its requirements and to prove their need to satisfy the resource holder.

In our view, the social responsibility system will not make sense if it does not fit into its composition, which will complement the process in a sense and complete. The goal should have a long-term direction, which is therefore the practice of corporations, or strategic goals of the company, to formulate.

In our opinion, the importance of social responsibility of business is due to the following factors:

1. At the macroeconomic level: In the overall plot of the globalization process of economy, the combination of large scientific, industrial and technical resources - transnational corporations arise. From all participants involved in this activity, it requires the protection of common, universal rules for conducting business;

2. Microeconomic level: All entrepreneurial entities should take into consideration the interests of society and the state in the course of their activities and to compel them to meet their needs in making profit, business development, quality products;

3. A new type of customer originates on the purchase of certain goods, not based on

the quality of the goods, as the Company's positive social portrayal of the ethical conduct of the Company, the social, ecological and cultural factors and the like.

Globalization processes promote a significant increase in the profit of large corporations at the expense of sales markets. There are exceptionally exacerbated social contradictions on this background, as the interval between the different layers of the society is significantly increased. One side of the conflict is standing is «elite», which manages corporate income, and the other side – the rest of the population who are forced to serve «elit». In the majority of cases, large corporations organize a similar situation: nobody cares about quality, quality, safety and safety of the population – «They Do not Really Care About Us».

These processes are even more grave in Georgian and Ukrainian reality. Georgian and Ukraine companies sourcing corporate codes in order to announce the willingness of the capital market and potential investors to rely on business ethical and cultural norms. But there are some contradictions: On the one hand, business tries to introduce international principles of transparency, ecological security and partial solutions to society's problems; on the other hand, companies are doing their own assets for stabilizing the firm's stability in crisis conditions. Under such conditions, the principles of social responsibility of Georgian and Ukraine business should be developed with consideration of modern World Trends.

The principles of social responsibility can be taken to a higher level of business, to increase its competitiveness in international markets at the expense of sharing the common rules of international ethical and cultural norms and performing business rules. In the modern stage the social responsibility of the business becomes the main vector of business humanization.

References

1. Sustainability Reporting in Emerging Markets: An analysis of the sustainability reporting in selected sectors of seven emerging market countries. SIRAN, KLD, Social Investment Forum, 2008.
2. Matten D., Crane A. Corporate Citizenship: Toward an Extended Theoretical Conceptualization // Academy of Management Review. – 2005. – 30(1): pp.166-179.
3. Moon J., Crane A., Matten D. Can Corporations be Citizens? Corporate Citizenship as a Metaphor for Business Participation in Society // Business Ethics Quarterly. – 2005. – 15(3): pp. 427-451.

УДК 336.02(339.9)

Філонич Олена Миколаївна,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

кандидат економічних наук, доцент,

Дахно Олена Миколаївна,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,

старший викладач

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ

Місцеві податки і збори мають важливе значення в досягненні фінансової незалежності та самостійності місцевих бюджетів, адже, будучи основним джерелом формування доходів цих бюджетів, вони виконують не лише фіскальну, контрольну, регулюючу, стимулюючу, а й децентралізуючу функцію.

Обраний Україною стратегічний курс на євроінтеграцію, а разом із ним на децентралізацію влади, потребує розширення повноважень органів місцевого самоврядування та впровадження дієвих механізмів, які дозволять збільшити надходження фінансових ресурсів до місцевих бюджетів

Останні роки місцеві податки та збори починають відігравати більш важливу роль у фінансовій системі держави. Частка доходів місцевих бюджетів у перерозподілі ВВП, а також у зведеному бюджеті поряд з економічним і соціальним має досить важливе політичне значення. Вона свідчить про участь місцевої влади у розв'язанні актуальних проблем розвитку держави, про певну обмеженість функцій центральної влади. Така частка є загальним показником, який відображає рівень фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, дає можливість оцінити рівень розвитку місцевих бюджетів.

Але необхідно зазначити, що міжбюджетні трансферти до цього часу є основним джерелом наповнення місцевих бюджетів. Відповідно, є підстави говорити про стійку тенденцію до фінансової централізації, хоча одним із способів перетворення місцевих бюджетів на ефективний інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць в Україні визнано децентралізацію управління бюджетними коштами

У результаті реформ, які пов'язані із скасуванням неефективних місцевих податків і зборів, і надання статусу місцевого єдиному податку забезпечило зростання фінансових ресурсів залучених від стягнення місцевих податків майже в 2 рази в загальній структурі податкових надходжень місцевих бюджетів. Крім того, з 2012 р. Податковим кодексом України до складу місцевих податків було включено податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Проте, очікуваного результату ці зміни поки що не забезпечили. [1]

Отже, інститут місцевого оподаткування, навіть після реформування все ще не відповідає вимогам Європейської хартії про місцеве самоврядування щодо формування фінансових ресурсів, доля ресурсів місцевого самоврядування, що формується за рахунок місцевих податків і зборів є незначною і не гарантує зміцнення фінансових основ органів місцевого самоврядування.

Також одним із важливих аспектів, що пов'язаний з процесом реалізації політики децентралізації фінансових ресурсів, є частка в структурі міжбюджетних трансфертів субсидій, видів міжбюджетних трансфертів, які мають цільову спрямованість. У загальному обсязі трансфертних надходжень дохідної частини місцевих бюджетів України субвенції займають значну частину.

Органи місцевого самоврядування висушені окрім отриманих трансфертів залучати муніципальні запозичення, як альтернативне джерело формування фінансових ресурсів, але в Україні цей процес є фрагментарним та носить епізодичний характер, що в свою чергу також свідчить про низький рівень децентралізації фінансових ресурсів. Проте, досвід країн ОЕСР переконує в можливості досягнення місцевими позиками рівня 2–5 % ВВП, а в деяких випадках і до 10–12 % ВВП, без створення ризиків для фінансової стабільності в країні. [4]

У процесі формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування в Україні простежується зростання фінансової залежності місцевої влади від державної, що суперечить процесу реалізації політики децентралізації фінансових ресурсів, яка триває в країні.

Згідно зі статистичними даними, а також у результаті проведення оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіонів України вітчизняними науковцями було визначено, що одним з регіонів які не мають реальної фінансової автономії є Полтавська область.

Розглядаючи склад та структуру доходів зведеного бюджету Полтавської області, слід відмітити, що поряд з трансфертами основу формування фінансових ресурсів регіону становлять податкові надходження. Протягом аналізованого періоду спостерігається поступове збільшення податкових надходжень, а саме на 5,2%, або на 1703,9 млн грн, що, як уже зазначалось, пояснюється збільшенням впливу загальнодержавних податків на збалансування місцевих бюджетів Полтавської області. Доходи від операцій з капіталом у середньому не перевищують 1,0%, а відрахування до державних цільових фондів протягом 2008 – 2014 рр. становили близько 0,7% від загального обсягу надходжень. [4]

Не зважаючи на тенденцію до збільшення податкових надходжень, необхідно зазначити, що значну роль відіграють як і раніше трансферти.

Згідно з досвідом європейських розвинутих країн процес децентралізації фінансових ресурсів нерозривно пов'язаний з реалізацією адміністративно-територіальної реформи. Розпочата в Україні адміністративно-територіальна реформа покликана забезпечити формування фінансово спроможних громад, здатних задовольняти не лише мінімальні соціальні потреби населення, а й забезпечувати комплексний та системний розвиток територій, стимулювати підприємницьку діяльність тощо.

Існуюча схема адміністративно-територіального устрою гальмує процеси бюджетної децентралізації. Наявна система також суперечить Європейській хартії місцевого самоврядування, оскільки має більше трьох рівнів устрою, а базові адміністративно-територіальні одиниці не є рівноправним.

Варто відзначити, що починаючи з 1991 р. чисельність сільського населення зменшилась на 2,5 млн. осіб, а кількість сільських населених пунктів – на 348 одиниць. Разом з тим кількість сільських рад збільшилась на 1067 одиниць. В Україні утворено більше 12 тис. територіальних громад, у більше як 6 тис. громад чисельність жителів становить менше як 3 тис. осіб, з них у 4809 громадах – менше як 1 тис. осіб, а у 1129 громадах – менше як 500 осіб. Органи місцевого самоврядування таких громад практично не можуть здійснювати надані їм законом повноваження. Дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70%, 483 територіальні громади на 90% утримуються за рахунок коштів державного бюджету.

Відповідно загострення політичної ситуації в країні та посилення економічної кризи вимагало якнайшвидшого вирішення окреслених проблем. Урядом України було запропоновано перспективну Модель реформування системи органів публічної влади на місцевому рівні, якою передбачено в рамках реалізації адміністративно-територіальної реформи запровадження трьох рівнів місцевої влади, їх компетенції та сфери відповідальності. Реформування системи органів публічної влади вимагає вирішення ряду задач: забезпечення децентралізації влади та максимальної дерегуляції дозволів і послуг; передача більшості повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад – сіл, селищ та міст; чітке розмежування повноважень як між різними рівнями органами місцевого самоврядування, так і між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до принципу субсидіарності; гарантування відповідальності органів місцевого самоврядування перед виборцями та державою.

Формування спроможних територіальних громад передбачає три етапи реалізації об'єднання, що забезпечать визначення потенційних адміністративних центрів майбутніх спроможних громад.

Найбільшим системним недоліком в реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні є уніфікований підхід щодо формування спроможних територіальних громад, оскільки, запропонована державними органами методика не враховує особливостей окремого регіону країни. Параметри, які покладено в основу

визначення потенційного адміністративного центру об'єднаної територіальної громади є достатньо обмеженими та стандартизованими, що не дозволяє визначити реальний рівень фінансового потенціалу, а також соціально-економічного розвитку території.

Отже, про окреслені недоліки формування спроможних територіальних громад свідчить аналіз проекту Перспективного плану Кременчуцького району, затвердженого Полтавською обласною радою.

На сьогоднішній день, у структурі Кременчуцького району Полтавської області нараховується 19 сільських рад, які включають 73 населених пункти з чисельністю населення – 41,9 тис. осіб. Загальна площа території становить 1,200 км². [5]

Запропонований робочою групою з підтримки та впровадження заходів з добровільного об'єднання територіальних громад Кременчуцького району проект формування спроможних територіальних громад Кременчуцького району Полтавської області за кількістю громад є найбільшим. Відповідно до зазначеного проекту в Кременчуцькому районі планується створення 5 об'єднаних територіальних громад.

Пропозиція щодо створення такої кількості об'єднаних територіальних громад зумовлена тим, що згідно з вимогами Методики формування спроможних територіальних громад у Кременчуцькому районі необхідно було сформувати лише три об'єднані територіальні громади. Найбільшою за площею та кількістю населення повинна була стати об'єднана територіальна громада м. Кременчук, адже маючи статус міста обласного значення, а поряд з цим, і будучи районним центром Кременчуцького району, місто розташовано в зоні доступності майже 90% населених пунктів всього району. Відповідно це б призвело до значного укрупнення територіальних громад, що негативно позначилось на якості надання суспільних благ та послуг членам об'єднаної територіальної громади м. Кременчук.

Згідно з Бюджетним кодексом України об'єднані територіальні громади, як вже зазначалось, будуть наділені таким самим спектром повноважень, що і міста обласного значення, а також передано ряд повноважень, які на сьогоднішній день, надаються державними органами влади.

Розглядаючи функції та повноваження покладені, на об'єднані територіальні громади, слід зазначити, що структура виконавчих органів влади об'єднаної територіальної громади буде достатньо розгалуженою та вимагатиме значних витрат.

Це нівелюватиме скорочення витрат на утримання апарату управління кожної окремої сільської або селищної громади, яка входить до структури об'єднаної територіальної громади. До того ж призведе до зростання навантаження на кожного працездатного мешканця об'єднаної територіальної громади щодо утримання апарату управління громади.

У першу чергу постійна нестача фінансових ресурсів не дозволяє органам місцевого самоврядування здійснювати інвестиції в місцеву інфраструктуру, оновлювати основні фонди комунальних підприємств, установ та організацій, що, відповідно, не може забезпечувати регіональний розвиток. У даних умовах органи місцевого самоврядування змушені шукати альтернативні, недорогі за своєю суттю та із мінімальним ступенем ризику, довготермінові джерела формування фінансових ресурсів.

Залучити зазначені фінансові ресурси є можливим у результаті використання такого місцевого інституту як комунальний кредит.

А саме є необхідність створення комунального банку як спеціалізованої фінансово-кредитної установи, яка є комунальною власністю та діяльність якої спрямована не тільки на максимізацію прибутку, а й на зміцнення фінансових основ органів місцевого самоврядування певного регіону.

Ресурсна база комунального банку повинна формуватися за рахунок таких

основних джерел, як власні, залучені та позикові кошти.

Організація банківської установи вимагає значних капіталовкладень, адже згідно з чинним законодавством до юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність висувається вимога щодо розміру статутного капіталу, мінімальний розмір якого на момент державної реєстрації не може бути меншим 500 млн грн. Відповідно, навіть фінансово спроможні територіальні громади мають достатньо обмежені можливості самостійно стати засновниками комунального банку.

Засновниками комунального банку в Полтавській області, в першу чергу, мають можливість стати міста обласного значення, які мають найвищий рівень фінансово-економічного потенціалу, а саме: м. Полтава, м. Кременчук, м. Гадяч, м.Лохвиця, м. Миргород та м. Горішні Плавні.

Щодо залучення клієнтів для відкриття поточних та інших видів рахунків, то значний потенціал для комунального банку мають комунальні підприємства, установи та організації. У Полтавській області зареєстровано та функціонує понад 2 тис. підприємств, організацій, установ комунальної форми власності.

Пріоритетними напрямками діяльності комунального банку можуть бути:

- пільгове кредитування комунальних підприємств, установ, організацій та місцевих органів самоврядування в рамках реалізації проектів, спрямованих на поліпшення соціальної інфраструктури, запровадження енергозберігаючих технологій в житлово-комунальному господарстві, економічного розвитку;

- операції з цінними паперами в т.ч. управління облігаціями місцевих позик.

Особлива увага повинна приділятися формуванню інвестиційної стратегії з урахуванням особливостей та потреб місцевих органів влади, отримання консультацій фахівців з операцій на фондовому ринку тощо;

- створення та обслуговування довгострокових накопичувальних цільових фондів для обслуговування багатоквартирних будинків;

- кредитування суб'єктів господарювання всіх форм власності та населення.

Пільги по кредиту можуть надаватись у тому випадку, якщо інвестиційний проект має вагомое значення для зміцнення соціально-економічного потенціалу регіону.

Отже, організація комунального банку в Полтавській області могла б забезпечити органам місцевого самоврядування та комунальним підприємствам регіону більш широкий доступ до кредитних ресурсів, що позитивно впливатиме на зміцнення їх фінансових основ.

Література

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1424863378281298>.

2. Blöchliger H., Rabesona J. The Fiscal Autonomy of Sub-central Governments [Електронний ресурс] / OECD Working Papers on Fiscal Federalism. – Режим доступу : <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/fiscal-autonomy-of-sub-central>.

3. Taxation trends in the European Union. 2014 edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2014/report.pdf.

4. <http://decentralization.gov.ua/news/8053>

5. <http://www.adm-pl.gov.ua>

Голець Юлія Олександрівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістрант*

Завора Таїна Миколаївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук, доцент*

КОМПЛЕКСНЕ ПОРІВНЯЛЬНЕ РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасних економічних умовах особливо важливим стає всебічне дослідження діяльності підприємства для забезпечення його ефективного розвитку та, достатнього для нормального функціонування, рівня фінансово-економічної безпеки. Від правильності та повноти інформації щодо фінансового стану підприємства та ризиків, що мають місце у його господарській діяльності, залежить своєчасне та доцільне прийняття відповідних управлінських рішень, їх ефективність та рівень прибутковості підприємства. Ефективним способом оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання є комплексне рейтингове оцінювання, яке полягає у визначенні системи показників, що описують фінансово-економічний стан підприємства та порівнянні отриманих результатів аналізованих підприємств між собою, шляхом виставлення рейтингових балів.

Загалом комплексне оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання передбачає визначення економічного потенціалу підприємства та його місця в економічному середовищі. На основі такого оцінювання формується необхідна інформаційна база для прийняття різноманітних управлінських та фінансових рішень щодо проблемних питань купівлі-продажу бізнесу, напрямів виробничого розвитку, залучення і здійснення інвестицій тощо [1, с. 358].

Важливим для здійснення комплексного аналізу є формування такої групи показників, які б у сукупності відповідали вимогам комплексної характеристики фінансового стану підприємства та гарантували перспективу його подальшого розвитку.

Для комплексного рейтингового оцінювання фінансового стану підприємства використовуються методи сум, бальної оцінки і методи відстаней.

Метод сум ґрунтується на підсумовуванні всіх значень обраних показників по кожному підприємству. В результаті, підприємству сума показників якого є найбільшою віддається найвищий рейтинговий бал – тобто 1 місце, а підприємству з найменшою сумою балів, відповідно 3 місце.

Аналогічно виставляють рейтингові місця і за методом балів, однак даний метод передбачає оцінку кожного з показників за рейтинговою системою. Загальний рейтинг визначається шляхом оцінки суми рейтингових балів окремих показників. Так, підприємство з найвищим рейтингом – є підприємство з найменшою набраною сумою балів.

Метод відстаней є найбільш складним і ґрунтується на обранні умовного еталонного підприємства по кожному показнику. Це проявляється у тому, що вводиться поняття так званого стандартизованого коефіцієнта. Отже, еталонне підприємство обирається по кожному окремому показнику і підприємство з найвищим значенням отримує стандартизований показник – 1. Далі, шляхом нескладних математичних обчислень, визначаються відхилення показників відстаючих підприємств

від показника еталонного значення. Кінцевим результатом є квадрат суми та квадрат оцінки, який і є основою для визначення загального рейтингу [2].

Всі вищезазначені методи було апробовано на прикладі порівняння основних показників трьох українських підприємств, що займаються переробкою молока та випуском молочної продукції і мають приблизно однакові обсяги продажів – ПАТ «Бель Шостка Україна», що випускає тверді і плавлені сири, а також сухі молочні продукти під торговими марками «Шостка» і «Весела корівка»; ПрАТ «Круп'янський молочноконсервний комбінат», що випускає молочну і цільномолочну продукцію під брендами «Молочна слобода», «Заріччя», «Насолода» та ПрАТ «Комбінат «Придніпровський», що випускає дитяче молоко, рідку молочну суміш і кисломолочні продукти під торговою маркою «Злагода», та кисломолочні продукти під торговою маркою «Улюбленець». Основою для розрахунків стали дані фінансової річної звітності обраних суб'єктів господарювання за 2017 рік.

Отже, комплексна оцінка фінансово-господарської діяльності обраних підприємств за допомогою групи стандартизованих показників дозволяє виявити такі тенденції:

Таблиця 1

Комплексна оцінка фінансово-господарської діяльності підприємств
молочнообробної галузі

№ п/п	Показник	ПАТ "Бель Шостка Україна"	ПрАТ «Круп'янський молочно-консервний комбінат»	ПрАТ «Комбінат «Придніпровський»
1	Рентабельність активів	4,67	2,33	14,87
2	Рентабельність власного капіталу	8,01	4,78	24,53
3	Рентабельність акціонерного капіталу	7,50	65,56	217,70
4	Рентабельність продукції	2,72	0,80	4,99
6	Оборотність активів	2,30	3,52	4,02
7	Оборотність товарно-матеріальних запасів	9,64	12,54	17,22
8	Оборотність дебіторської заборгованості	7,27	23,47	91,68
9	Оборотність кредиторської заборгованості	11,43	14,93	15,16
10	Коефіцієнт автономії	0,57	0,48	0,62
11	Коефіцієнт залучених коштів	1,34	0,91	1,65
13	Коефіцієнт загальної ліквідності	1,46	1,34	1,53
14	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,84	0,48	1,23
15	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,04	0,08

За показниками рентабельності спостерігається стабільна тенденція: лідером є ПрАТ «Комбінат «Придніпровський», на другому місці – ПАТ «Бель Шостка Україна». Вийняток є рентабельність акціонерного капіталу, яка є найнижчою у ПАТ «Бель Шостка Україна», що свідчить про низьку окупність статутного капіталу. За показниками ділової активності лідер залишається незмінними, однак на друге місце тепер виходить ПрАТ «Круп'янський молочно-консервний комбінат», що свідчить про вищу ефективність використання активів, незважаючи на найнижчі показники рентабельності. Коефіцієнти ліквідності приблизно сходяться з результатами показників рентабельності. Отже, однорідної тенденції у результатах фінансово-господарської діяльності по різних показникам не спостерігається. Кожне підприємство має свої сильні та слабкі сторони. Результат комплексного рейтингового

оцінювання стану фінансово-економічної безпеки підприємств методом сум, бальної оцінки та методом відстаней занесено до наступної таблиці:

Таблиця 2

Результати комплексного рейтингового оцінювання стану фінансово-економічної безпеки підприємств

Підприємство	ПАТ "Бель Шостка Україна"	ПрАТ «Круп'янський молочно-консервний комбінат»	ПрАТ «Комбінат «Придніпровський»
Рейтингова оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства методом сум			
Результат оцінки	57,76	131,17	395,28
Рейтинг	3	2	1
Рейтингова оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства методом балів			
Результат оцінки	32	33	13
Рейтинг	2	3	1
Рейтингова оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства методом відстаней			
Квадрат суми	4,03	4,06	0,00
Квадрат оцінки	10,28	34,74	0,00
Рейтинг	2	3	1

Отже, спостерігається неоднозначність отриманих результатів, шляхом рейтингової оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємств трьома методами. Це свідчить про суб'єктивність кожного з підходів. Варто зробити висновки, що різні підходи тлумачать фінансовий стан підприємства з різних аспектів та більш повну картину можна описати в комплексному аналізі всіх методів. Таким чином, порівняльне рейтингове оцінювання дозволяє описати рівень фінансово-економічної безпеки шляхом порівняння ключових показників діяльності підприємства з конкурентами, що визначає слабкі та сильні сторони досліджуваного підприємства та допомагає у процесі прийняття управлінських рішень.

На основі проведеного дослідження зробимо висновки, що перевагою вибору такого способу оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства є наявність зв'язку показників з суттєвими тенденціями і процесами розвитку соціально-економічної сфери на кожному етапі функціонування і розвитку та можливість їх застосування в практичній діяльності економічних суб'єктів та зацікавлених сторін.

До недоліків правомірно віднести:

- можливість неврахування певних ризиків для підприємства або ступеня їх інтенсивності;
- порівняння результатів діяльності обмеженої кількості підприємств, що не дозволяє повністю оцінити ситуацію, що склалася на ринку;
- відсутність аналізу динаміки показників, що може попереджати додаткові ризики.

Наявність великої кількості загроз вимагає не лише розробки та реалізації дієвих заходів із забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, а і наявність ефективних шляхів оцінювання внутрішніх та зовнішніх ризиків, що являють собою потенційну загрозу стабільній та ефективній діяльності підприємства. Тому, порівняльне рейтингове оцінювання стану фінансово-економічної безпеки

підприємства набуває важливого значення та є невід'ємною складовою діагностики фінансового стану суб'єкта господарювання.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок про виникнення об'єктивної необхідності у вдосконаленні теоретико-методичних основ фінансово-економічної безпеки підприємства та формуванні дієвого інструментарію її забезпечення.

Література

1. Власюк Н.І. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства на основі показників ліквідності / І.Н. Власюк // Економіка і суспільство. – МДУ, 2017. – Випуск № 9. – С. 357-362.

2. Управління фінансово-економічною безпекою [підручник] / [Г.В. Козаченко, С.В. Онищенко, Т.М. Завора]; за заг. ред. В.О. Онищенка та Г.В. Козаченкою – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – 530 с.

УДК 336.14

Грабчак Катерина Миколаївна,

Донецький національний університет імені Василя Стуса,

магістр

Науковий керівник – В.І.Матвійчук, к. е. н., доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Ключова роль у соціально-економічному розвитку територій відводиться місцевим бюджетам, адже саме з них здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, житлово-комунального господарства, різноманітних молодіжних програм тощо. Але основним питанням, яке постає на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування, є забезпечення місцевих органів влади необхідними фінансовими ресурсами для ефективного виконання поставлених на них завдань та функцій.

Протягом останніх років в Україні постає проблема щодо високого рівня зосередження бюджетних ресурсів на державному рівні: у місцевих бюджетах зосереджується від 20% бюджетних ресурсів, відповідно у державному бюджеті – понад 70%. Частка доходів місцевих бюджетів без урахування трансфертів у доходах зведеного бюджету України в період з 2012 по 2014 роки коливалася в межах від 22,2% до 23,8% (табл. 1). У 2015 році відбулося різке зниження цієї частки на 3,7% у порівнянні з попереднім роком. Проте надалі спостерігалася тенденція до збільшення частки доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України, яка на кінець 2017 року склала 22,6%.

Частка ВВП, яка розподіляється через місцеві бюджети, показує, яку питому вагу всієї сукупності благ та послуг, створених у державі за рік, акумулюють та перерозподіляють через місцеві бюджети. Державний бюджет відіграє значно більшу роль у перерозподілі ВВП, ніж місцеві бюджети. У 2012 році частка ВВП, що розподіляється через місцеві бюджети, становила 6,9%, а в 2017 році – 7,7%. Необхідно зазначити, що частка доходів місцевих бюджетів у ВВП в 3-4 рази нижча, ніж частка доходів державного бюджету у ВВП. Це вказує на значну централізацію бюджетних коштів та їх перерозподіл через державний бюджет.

Таблиця 1

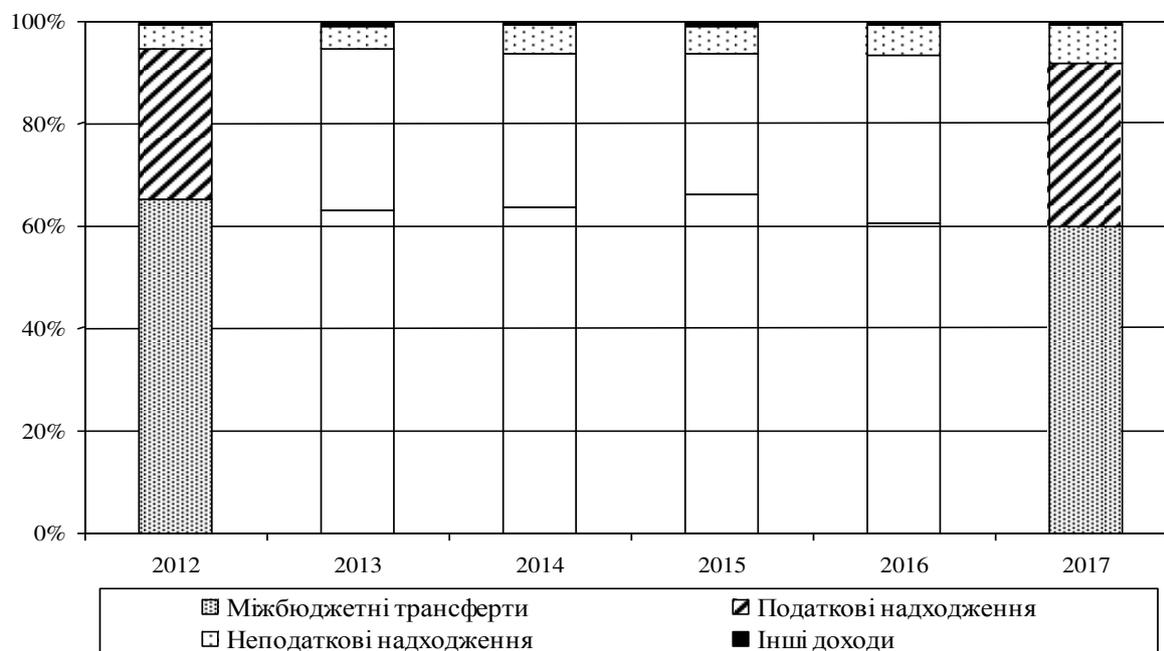
Доходи Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України в 2012-17 рр.

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Зведений бюджет, млрд. грн.	445,5	442,8	456,1	652	782,8	1017
Державний бюджет*, млрд. грн.	344,7	337,6	355	531,6	612,1	787,5
Місцеві бюджети*, млрд. грн.	100,8	105,2	101,1	120,4	170,7	229,5
Частка доходів державного бюджету* у ВВП, %	23,6	22,2	22,4	26,7	25,7	26,4
Частка доходів місцевих бюджетів* у ВВП, %	6,9	6,9	6,4	6,1	7,2	7,7
Частка доходів державного бюджету* у зведеному бюджеті, %	77,4	76,2	77,8	81,5	78,2	77,4
Частка доходів місцевих бюджетів* у зведеному бюджеті, %	22,6	23,8	22,2	18,5	21,8	22,6
Частка трансфертів з державного бюджету в доходах місцевих бюджетів, %	55,3	52,4	56,2	59,1	53,4	54,3

*Без урахування міжбюджетних трансфертів

Джерело: [2; 3]

Розглянуто структуру дохідної частини місцевих бюджетів на прикладі Вінницької області. В загальній структурі доходів суттєву роль відіграють міжбюджетні трансферти, обсяг яких з кожним роком зростає і на кінець 2017 року склав 20 615,1 млн. грн., що на 6 310,7 млн. грн. більше, ніж у 2016 році. Частка трансфертів у доходах місцевого бюджету аналізованої області у 2016 році становила 60,5%, що на 4,9% менше, ніж у 2012 році, та продовжувала зменшуватися і в 2017 році (рис. 1). Це є позитивним моментом, адже свідчить про підвищення самостійності місцевого бюджету.

Рис. 1. Динаміка структури доходів місцевого бюджету Вінницької області, %
Джерело: [1; 2; 3]

Друге місце в загальній структурі доходів місцевого бюджету Вінниччини займають податкові надходження, частка яких в період з 2012 по 2017 роки коливалася в межах від 29,3% до 32,9%.

Важливу роль при формуванні дохідної частини місцевих бюджетів відіграє місцеве оподаткування. Саме завдяки місцевим податкам і зборам здійснюється фінансування діяльності місцевих органів влади та забезпечується належне виконання покладених на них завдань і функцій. За рахунок місцевих податків формуються 61% муніципальних доходів у Швеції, 51% – у Данії, 46% – у Німеччині, 43% – у Норвегії, 37% – у Великій Британії, 34% – у Фінляндії, 31% – в Іспанії [4, с. 57].

Україна поки що знаходиться на етапі децентралізації системи управління та надання місцевим органам влади необхідних фінансових повноважень. Частка місцевих податків і зборів у структурі податкових надходжень Вінницької області протягом 2012-2017 років збільшилася майже в 4 рази, тобто на 18,9% (рис. 2). Проте, незважаючи на таке збільшення надходжень від сплати місцевих податків і зборів, їх частка в загальній структурі доходів місцевого бюджету Вінниччини, є незначною: з 2,1% у 2012 році до 8,6% у 2017 році. Це означає, що місцеві податки та збори не відіграють суттєвої ролі у доходах місцевого бюджету Вінницької області.

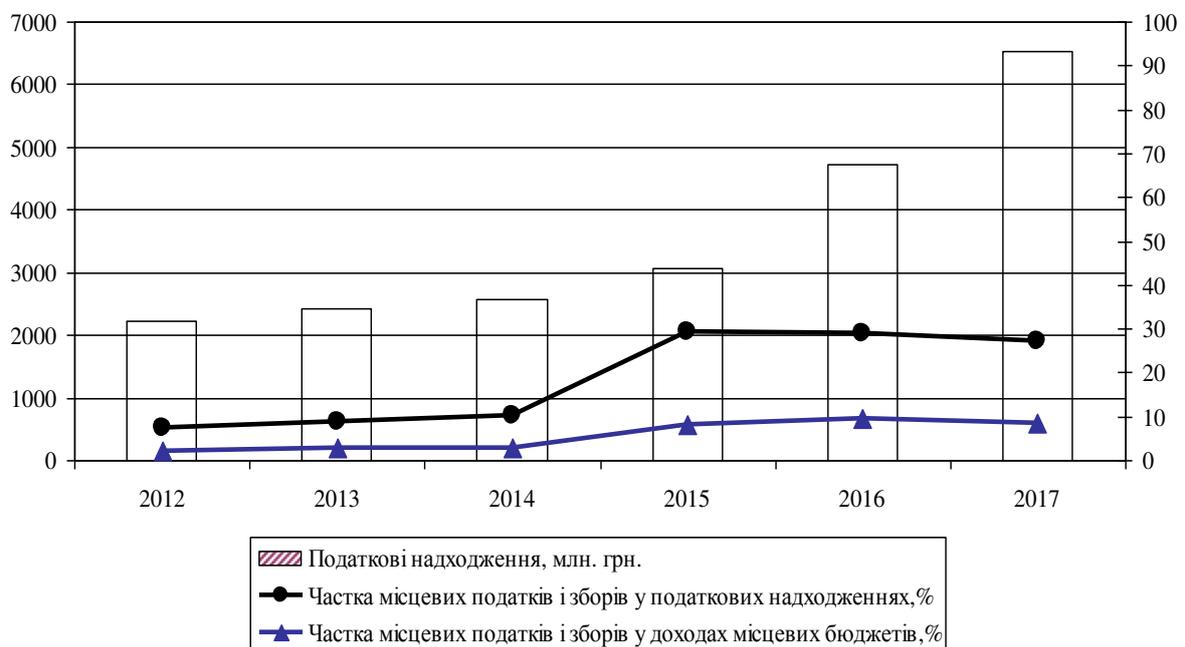

Рис. 2. Динаміка структури податкових надходжень місцевого бюджету Вінницької області, %

Джерело: [1; 2; 3]

Отже, можна виділити такі основні проблеми при формуванні дохідної частини місцевого бюджету Вінницької області.

1. Велика частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевого бюджету, що суттєво зменшує роль інших груп доходів, особливо податкових надходжень.

2. Незначна частка надходжень від місцевих податків і зборів.

Наведені вище проблеми свідчать про сильну залежність місцевого бюджету від фінансової підтримки з боку державного бюджету. Особливо це підтверджує той факт, що протягом усього досліджуваного періоду частка трансфертів у доходах місцевого бюджету Вінниччини стабільно була вищою, ніж 60%.

У результаті проведеного дослідження виявлено, що на сьогоднішній день місцеві органи влади не володіють достатнім обсягом фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Структура доходів місцевого бюджету Вінницької області свідчить про нестабільність формування доходів

місцевого бюджету, оскільки він практично функціонує не за рахунок власної фінансової бази, а за рахунок міжбюджетних трансфертів з державного бюджету України. Така ситуація суперечить процесу реалізації політики децентралізації фінансових ресурсів, яка триває в країні.

Перспективами для подальших досліджень в цьому напрямі є пошук шляхів підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів.

Література

1. Бюджет України за 2014 рік: статистичний збірник / [Л. М. Калініченко, Г. В. Гайдученко, Г. Ф. Ткаченко та ін.] – К.: Міністерство фінансів України, 2015 – 307 с.
2. Бюджет України за 2016 рік: статистичний збірник / [Л. М. Калініченко, Г. В. Гайдученко, Г. Ф. Ткаченко та ін.] – К.: Міністерство фінансів України, 2017 – 316 с.
3. Бюджет України за 2017 рік: статистичний збірник / [Л. М. Калініченко, Г. В. Гайдученко, Г. Ф. Ткаченко та ін.] – К.: Міністерство фінансів України, 2018 – 307 с.
4. Бондарук Т. Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні / Т. Г. Бондарук // збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – №1. – 2011. – С. 56-66.

УДК 336

*Даценко Наталія Сергіївна,
Полтавський національний університет імені Юрія Кондратюка,
магістрант*

ВПЛИВ ТІНЬОВИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

В наш час, основною причиною поширення тіньової економіки в державі поєгає насамперед у непослідовності тіньових процесів системної трансформації. Тінізація національної економіки та масштаби її поширення в усі сфери економічної діяльності перетворилася у складне системне явище, що вимагає нових напрямів детінізації та легалізації економічної діяльності, дія яких має забезпечити відповідний рівень економічної безпеки держави в цілому.

Розглядаючи економічну безпеку держави то можна стверджувати, що вона «безпека» є основною складовою національної безпеки, її матеріальною основою, оскільки всі структурні елементи національної безпеки мають економічне підґрунтя. Насамперед всі фінансові ресурси держави, якими забезпечується суспільство, набувають першочергового значення у забезпеченні надійної обороноздатності країни, її конкурентоспроможності, ефективної та лояльної соціальної політики, захисту та надання безпечності від екологічних стихій та в інших сферах національної безпеки держави.

За своєю суттю тіньова економіка – це неконтрольований державою рух товарно-матеріальних цінностей і послуг, тобто приховувані від органів державного управління соціально-економічні відносини між окремими громадянами, соціальними групами, що включає в себе невраховані, нерегламентовані види економічної діяльності. Вона існує в командній і в ринковій економічних системах, хоча її масштаби та сфери можуть істотно різнитися в окремих країнах. Основним фактором, що впливає на утворення тіньової економіки, виступає незбалансованість попиту і пропозиції, що викликає величезний дефіцит товарів і послуг. Головною метою тіньової економічної діяльності є отримання прибутків, які неможливо отримати в суворій відповідності з чинним законодавством країни. Їх отримання і є формою вирішення протиріч між інтересами держави та окремих суб'єктів ринку, що не мають

можливості легальної економічної діяльності або не бажають це робити в діючому законодавчому полі.

Внутрішня неузгодженість регулярно-правового механізму створюють насамперед ризики та бар'єри на шляху здійснення будь-якої підприємницької діяльності, а це насамперед : законодавча нестабільність, прояв бюрократизму у прийнятті рішень місцевому рівні органами управління, відсутність чіткої послідовності системи взаємозв'язку між співпрацею держави та суб'єктів підприємницької діяльності , неврегульованість та суперечність нормативних актів.

Відповідно тінізація економіки держави залежить від кожної ланки економіки у загальній системі, оскільки різні недоліки законодавства, неузгодженість багатьох актів між собою та нестабільна дія їх між собою, породжувала прогалини у регулюванні відносин.

Тіньова економіка породжує низку наслідків, що негативно позначаються на економічній безпеці держави в цілому, а саме: скорочення податкової бази, що призводить до зростання податкового преса на легальний сектор економіки; зниження конкурентоздатності легальної економіки, що підштовхує й інші економічні структури до відходу в тінь; посилення ресурсного забезпечення корупції, що веде до зростання її масштабів; можливість впливу великих неконтрольованих фінансових ресурсів на політику і виборчі кампанії, що також сприяє розвитку корупції; перерозподіл доходів на користь елітних групи, обумовлений корупцією і контролем кримінальних груп над тіньовою економікою, що спричинює значне майнове розшарування та зростання конфронтації в суспільстві; відтік капіталів за кордон; розширення неконтрольованої торгівлі товарами, що мають низьку якість або небезпечні для споживача.

Отже, вплив тіньових процесів на стан економічної безпеки держави породжують ускладнення загального стану економіки, як легального сектору та породжують пошук способів короткострокового або одноразового отримання прибутку у тіньовій сфері. Тому потрібно створити умови для послідовності процесів системної трансформації, відновлення важелів впливу економічних процесів та контроль, удосконалення економічної і правової політики держави.

Література

1. Буркальцева, Д.Д. Економічна безпека України в умовах кризи: регіональний вимір та проблеми забезпечення / Д.Д. Буркальцева // Економіка ринкових відносин. -2010 - №5.- С.380-387.

2. Тіньова економіка / Агенство стратегічних досліджень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sd.net.ua>

3. Варналій З. С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації [Електронний ресурс] / за ред. З. С. Варналія. – 2006. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/book/tyn_ekon/index.htm.

4. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання: [аналітична доповідь] / Т.А. Тищук, Ю.М. Харазішвілі, О.В. Іванов та ін. за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2011. – 32 с.

5. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.02.2009 № 123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

*Кропивна Ю.А., Лаптічук Ю.С.,
студентки*

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Науковий керівник - А.Д. Глушко, к.е.н., доцент
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Важливою складовою для України в сучасних умовах є стан її фінансової безпеки, ідентифікації внутрішніх та зовнішніх загроз та обґрунтування шляхів підвищення її рівня.

Фінансова безпека відповідає за створення умов стійкого, надійного функціонування фінансової системи держави чи регіону, яка запобігає появі фінансової кризи, деструкції фінансових потоків, збоїв в забезпеченні основних учасників економічної діяльності фінансовими ресурсами, порушенню стабільності грошового обігу. Забезпечення фінансової безпеки, з одного боку, залежить від взаємозв'язку її складових, з іншого – від економічної безпеки, складовою якої вона є (рис. 1).

Рис. 1. Складові економічної безпеки

Це вимагає створення відповідної інфраструктури з визначеними предметними компетенціями державних органів. За фінансову безпеку в цілому мають відповідати Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України та структури, що нею координуються, а за функціональні напрямки фінансової безпеки – економічний блок Кабінету Міністрів України з виділенням відповідних підрозділів, Розрахункова палата і Національний банк України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, а також органи судової влади і прокуратури[3].

Кабінет Міністрів України 15 серпня 2012 року розпорядженням схвалив Концепцію забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [4]. Даним нормативно-правовим актом визначено основні проблеми, які потребують вирішення. Рівень фінансової безпеки визначають багато індикаторів, основними з яких є: дефіцит бюджету, обсяги боргів держави, рівень інфляції, вартість банківських кредитів, рівень монетизації економіки, обсяг міжнародних резервів Національного банку України тощо. Фінансова безпека, у свою чергу містить 6 складових (Рис. 2).

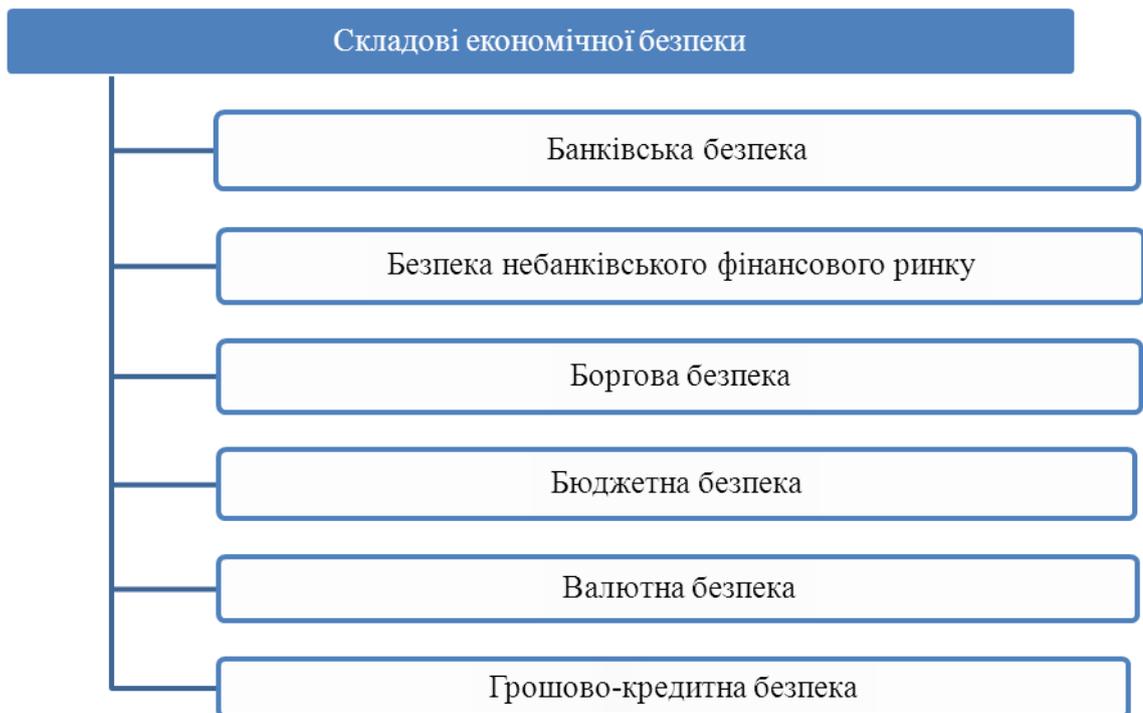

Рис. 2. Складові фінансової безпеки

Особливе місце в системі забезпечення фінансової безпеки має загострення проблеми грошового обігу загалом і позабанківського зокрема. Дестабілізує фінансову систему України і масове вивезення українського капіталу за кордон, що також опосередковано свідчить про недовіру його власників до фінансово-банківської системи нашої країни [2]. Згідно з дослідженням американської неурядової організації Global Financial Integrity, з 2006 по 2017 роки з України нелегально вивезли понад 116 мільярдів доларів США і ця тенденція зберігається і надалі.

Фінансова безпека проявляється, як захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання.

Фінансову безпеку будь-якої держави визначають такі фактори, як рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку); характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава; рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери, рівень розвитку бізнес-середовища.

Основними загрозами фінансовій безпеці держави є такі [2]: недосконалість бюджетної політики і нецільове використання коштів бюджету; значні розміри державного державою боргу, проблемні аспекти щодо обслуговування; різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти; невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та значний рівень відсоткових ставок по кредитах; обмежені можливості банківських установ до акумулювання коштів і довгострокового кредитування.

На підтримку сказаного вище, що нераціональне використання бюджетних коштів слугує однією із загроз фінансової безпеки держави ми провели моніторинг показників державного боргу України, який на кінець грудня 2017 року становила 70,97

млрд доларів, що на 5,47 млрд доларів більше від показника на початок року. У порівнянні з 2016 роком, цей показник збільшився на 8,3%. Про це повідомляє прес-служба Міністерства фінансів України. Згідно з повідомленням, у гривневому еквіваленті загальна сума державного та гарантованого державою боргу на кінець грудня становила 1930 млрд грн. Також зазначається, що Державний зовнішній борг становив 980,19 млрд грн, а Державний внутрішній борг — 670,65 млрд.грн. Розмір державного та гарантованого державою боргу розраховується у грошовій формі, як непогашена номінальна вартість боргових зобов'язань у валюті кредиту (позики). Стан державного та гарантованого державою боргу визначається у гривнях та доларах за курсом Національного банку України на останній день звітного періоду та включає операції за цей день [5].

Враховуючи дані фактори є важливим знайти напрямки вирішення такої проблеми для вдосконалення системи фінансової безпеки держави, що в свою чергу призведе до підвищення її рівня розвитку та взагалом поліпшення фінансової ситуації в Україні.

До пріоритетних напрямів зміцнення фінансової безпеки України слід відносити: реформування бюджетної системи; удосконалення монетарної та валютної політики; регулювання фондового ринку; регулювання корпоративних відносин; регулювання страхового ринку [1]. Для забезпечення фінансової безпеки передусім необхідно вжити такі заходи:

- розробити Закон України «Про економічну безпеку України»;
- забезпечити реальні показники дохідної, видаткової частини бюджету, їх збалансованість;
- створити ефективну систему контролю за використанням бюджетних коштів;
- посилити платіжну дисципліну всіх суб'єктів господарської діяльності;
- припинити «втечу» українських капіталів за кордон;
- налагодити ефективний державний контроль за здійсненням валютних операцій.

На основі опрацьованих нами літературних джерел виявлено, що фінансова безпека є однією з найважливіших характеристик економічної системи, яка визначає її здатність функціонувати в режимі розширеного відтворення, забезпечувати фінансовими ресурсами національне господарство і стимулювати економічний розвиток.

Отже, забезпечення належного рівня фінансової безпеки є гарантією незалежності держави, умовою стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства, досягненням успіху у зовнішньоекономічній діяльності. Тому лише створення потужної системи фінансової безпеки на усіх рівнях управління надасть можливість уникнути негативних наслідків, забезпечити конкурентоспроможність галузей, захистити вітчизняну фінансову сферу, ефективно взаємодіяти з міжнародними фінансовими та економічними структурами, захищати національні інтереси країни.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні - методологія оцінки та механізми забезпечення. Автореф. дис. д-ра екон. Наук НАН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.disslib.org/upravlinnjaekonomichnoju-bezpekoju-pidpruyemnytstva>.

2. Економічна безпека України та проблеми її забезпечення. /Електронна бібліотека// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/ekonomika/part1/003.htm>.

3. Калантай А. М. Роль і місце фінансової безпеки в контексті національних інтересів / А. М. Калантай. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2017. – №1. – С. 143–153.

4. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 року № 569-р 73 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#n7>.

5. Леонова М.К. Державний борг України за рік зріс майже до \$71 мільярда— Мінфін. /Новини// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/derzhavnyi-borh-ukrainy-za-rik-zris-maizhe-do-71-miliardaminfin>

УДК 336

Сахно Ірина Дмитрівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістр*

БОРГОВА БЕЗПЕКА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ, ПІДВИЩЕННЯ БОРГОВОЇ СТІЙКОСТІ

Сучасний економічний стан України характеризується стрімким збільшенням обсягів державного боргу, що є причиною зростання боргового навантаження в країні і, як наслідок, погіршення стану боргової безпеки, що негативно позначається як на самостійності держави та і на рівні життя населення. Без належного управління борговою безпекою неможливе покращення економічного стану країни та демократизація життя суспільства.

Боргова безпека країни є досить складним явищем, оскільки існує багато підходів до визначення її сутності.

Зокрема під борговою безпекою розуміють такий рівень внутрішньої і зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи [1].

До основних факторів, що впливають на рівень боргової безпеки, належать: стан нормативно-правової бази, що регламентує формування державного боргу і використання запозичених коштів; загальний обсяг, структура боргових зобов'язань, динаміка державного боргу; перелік наявних і потенційно можливих боргових інструментів, а також фактичні пропорції між ними і можливість диверсифікації ринку державних цінних паперів; офіційний валютний курс і темпи зростання ВВП; існуюча система управління державним боргом [2].

Згідно з Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013р. № 1277 було затверджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, де офіційно визначено дев'ять складових економічної безпеки та їх граничні значення в Україні, серед яких показники боргової безпеки:

- відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП;
- відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП;
- середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку;
- індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна (розраховується як середньозважений серед єврооблігацій України до прибутковості облігацій Казначейства США (в базисних пунктах для всього ринку і окремо по облігаціях кожної країни);
- відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу [3].

Для кращого управління борговою безпекою України можна провести ряд заходів, які умовно можна розділити на законодавчі та практичні.

На думку автора, для підвищення рівня боргової безпеки, покращення структури державного боргу та вдосконалення боргової стійкості України необхідне запровадження та реалізація наступних стратегічних заходів:

1) Вдосконалення відповідної законодавчо-нормативної бази. Український уряд повинен переглянути організаційні засади управління державним боргом, а також нормативно-правове забезпечення у сфері боргової політики країни. Особливої уваги заслуговує питання впровадження врегулювання механізму управління боргом та здійснення боргової політики держави.

2) Контролювати цільове використання запозичених коштів та спрямовувати їх на реалізацію масштабних національних проектів, розвиток інфраструктури та перспективних галузей економіки.

3) Зміна моделі управління державним боргом. Перехід на агентську модель управління державним боргом полягатиме у створенні певного відокремленого підрозділу, який хоч і буде під контролем уряду, проте матиме широкий спектр прав щодо управління та обслуговування державного боргу самостійно. Така модель, на відміну від існуючої, урядової, дасть змогу знизити ризик втручання корупції у боргову ситуацію країни.

4) Необхідність оптимізації структури державного боргу. Під час взяття позик потрібно віддавати перевагу довгостроковим позикам, а не короткостроковим, які ми не можемо вчасно віддати через відсутність належного економічного зростання. Через інфляційні процеси зовнішні позики не є доцільними, через їх високу вартість повернення, тому ефективніше залучати більше внутрішніх позик, наприклад через випуск державних цінних паперів [4].

5) Стимулювання зовнішньоекономічної діяльності України, тобто скорочення державного боргу за рахунок зростання обсягів експорту, що призведе до нарощення грошової маси у вигляді надходжень до бюджету.

На думку автора, реалізація вище перелічених заходів може стати рушійною силою не лише для покращення боргової ситуації та боргової політики, але й для скорочення видатків бюджету, зростання ВВП і розвитку економіки країни. Варто звернути увагу на підсиленні ролі внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту країни, скорочення адміністративних витрат та витрат на утримання системи державного управління. Завдяки встановленню обмежень на зовнішні запозичення уряду можна забезпечити збалансованість складових державного боргу та досягти скорочення обсягів гарантованого державою боргу.

Література

1. Фатюха Н. Г. Боргова безпека України: теоретичний аспект та поточний стан [Електронний ресурс] / Фатюха Н. Г., Наливайко К. В. // Ефективна економіка № 2. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4792>.

2. Троцька В.М. Боргова безпека України / В.М. Троцька // - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/901>

3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.me.gov.ua>.

4. Дідур С. В. Аналіз і оцінка боргової безпеки України. Глобальні та національні проблеми економіки. 30.10.2016. – №13. – С. 506-510.

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

UDK 336.72

Stoll Gunter,
Ostfildern, Germany,
Zavora Taina,
PhD, associated professor,
Khudoliu Yuliia,
PhD, associated professor,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

FORMATION AND DEVELOPMENT OF MORTGAGES IN UKRAINE: PROSPECTS AND FOREIGN EXPERIENCE

In modern conditions, one of the most important areas of social and economic development of the state is to solve the housing problem, in particular, increasing the housing affordability for the majority of the population and increasing the proportion of homeowners. Over the last decade in Ukraine remain relevant development and implementation of mechanisms to attract investment in housing construction; tools for building social housing and maintaining effective public demand for its maintenance; reduce risks and threats in the acquisition and construction of the residential real estate.

Solving these problems requires an analysis of financing the construction of housing which is available for the public and the study of the foreign experience mortgage formation and development and the possibility of its use in Ukraine.

In Ukraine, the demand for housing is determined by the apartment queue, a large part of the citizens who need to improve their living conditions, an increase in the number of internally displaced persons. At the beginning of 2018, about 657,000 citizens needed better living conditions and stood in apartment lines, 10% of them were young people. About 9000 participants of the ATO without housing, who need the help of the state and local self-government [2].

The number of internally displaced persons in Ukraine is 1,519,000,234. As of October 2018, the number of registered immigrants has increased by 703 people. At the beginning of October, the dynamics of changes in the population migration from the occupied territories of Ukraine: about 1.2 thousand new settlers appeared in the capital, 534 people registered in Kharkov, in the Kiev region their number increased by 472 people.

All this requires an analysis of the financial mechanisms for the residential real estate construction and, above all, the revitalization of the State Referral Program for the construction (acquisition) of affordable housing. Under this program, the Government of Ukraine allocated UAH 30 million from the state budget for 2017. Order of the Ministry of Regional Development of Ukraine of October 17, 2017 funds are distributed among all regions in proportion to the number of participants ATO, internally displaced persons and people who need to improve their living conditions in each region. According to the updated program conditions, the state provides support in the form of paying 30% of the cost of building (acquiring) affordable housing for citizens who need to improve their living conditions, 50% – for ATO participants and internally displaced persons.

In addition to this state program, there are more than 30 local programs, according to which young citizens of Ukraine have the opportunity to purchase housing by receiving state

support. It consists in paying by the State from 30 to 50% of the cost of building (acquiring) affordable housing and/or providing a concessional mortgage loan.

There is a separate area for financing housing construction – youth mortgage lending in Ukraine. It provides that loans are provided by the State Fund for the Promotion of Youth Housing (hereinafter - the Fund) for a period of up to 30 years. One of the requirements is to limit the age of the borrower - 35 years. Financing is carried out in two parts: the first is at the time of concluding a credit agreement and is at least 10% of the stipulated construction cost (reconstruction) or expert assessment of the cost of acquiring a credit facility, the second is during final settlements within 10 days after receiving a technical passport for an apartment. The loan amount is determined on the basis of a standard is 21 sq. M per family member, an additional 20.5 sq. M per family, the cost of construction of 1 sq. M of housing, the cost of insurance during the construction of housing. In this case, the cost of construction of 1 sq. M of housing should not be higher than the indirect cost of housing construction in the regions of Ukraine, which is determined by the Ministry of Regional Development. In case of exceeding the standard area, the borrower pays the cost of the excess housing area at his own expense.

The terms of the mortgage loan for the purchase of housing vary by type of market and banking institutions (Fig. 1).

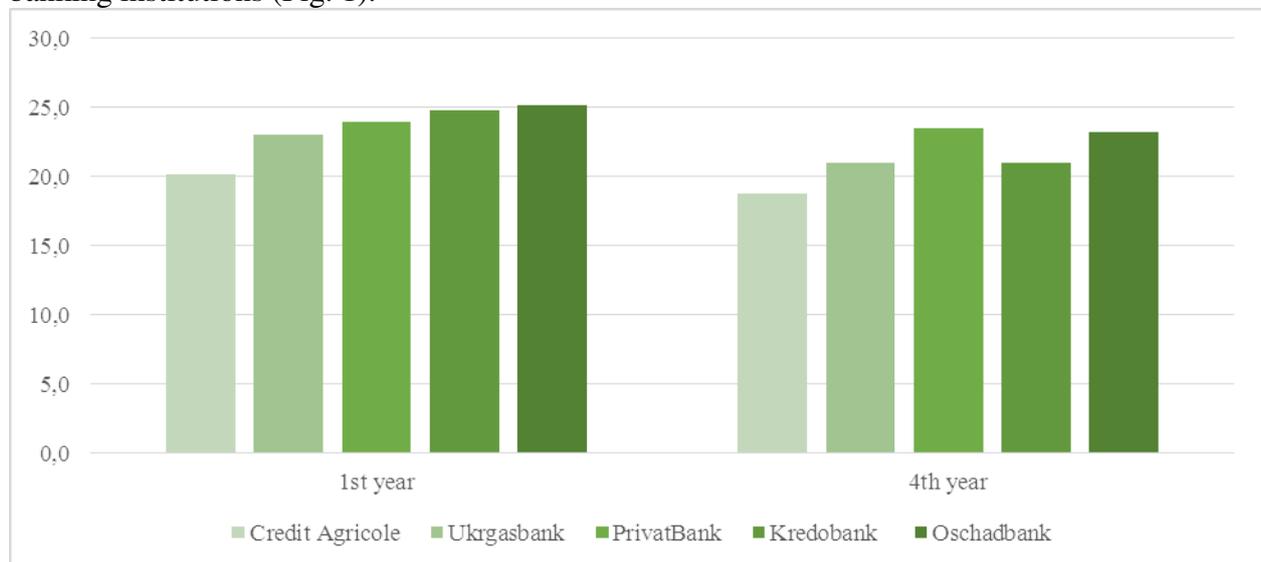

Fig. 1 Real interest rates - loans for housing, % per annum [3 – 5]

So, for example, Oschadbank in the secondary market defined the following conditions for all clients: a loan period up to 20 years, for internally displaced persons (immigrants from the ATO area or the Autonomous Republic of Crimea). If the property to be purchased on credit is provided as security, then the minimum advance payment is 30%. The standard rate is 21% per annum. When choosing the annuity repayment schedule, the rate increases by 0.1% per annum, 19% per annum – for internally displaced persons (immigrants from the ATO area or the Autonomous Republic of Crimea).

Analysis of lending terms for housing by banking institutions: Ukrgasbank, Oschadbank, PrivatBank, Credit Agricole, Kredobank found significant differences in lending conditions. In particular, Credit Agricole provides mortgages in the secondary market for a period of up to 20 years, while the minimum advance payment is 50%. Credit Agricole ranks first among five banks in terms of real interest rates in the first and fourth years of lending. At the same time, this bank provides mortgage loans only to its clients [4].

PrivatBank ranked third in the first year and fifth in the fourth year of lending (among 5 banks). The advantage is a fixed interest rate. However, Ukrgasbank also has a fixed rate, 1.00% per annum lower than Privat and charges fewer insurance payments.

At the same time, high interest rates and low incomes of the majority of the citizens who need housing makes it impossible for them to obtain credit resources. In this regard, it is advisable to study the experience of Germany in lending to the construction of residential real estate.

More than half of families in Germany (56%) rent housing in which they live, and only 44% are property owners, this is the lowest number of owners in the EU. For comparison, in Spain and Portugal, 83% and 72% of the population have their own housing; even in the neighboring Netherlands and France, the owners of apartments and houses are in the majority (57% and 55%).

Among economic reasons, an important factor is a relatively low rent for housing. The average German family spends about 27% of its income on rental housing (about 25% in Munich, 21% in Frankfurt, Cologne, and Berlin). Prices for rental housing vary in different regions of the country. It is more expensive to rent a house in the major cities of West Germany: Hamburg, Frankfurt, Düsseldorf, where the cost of rented housing is about 10 euros per square meter. However, the leader of the high cost of rental housing is the capital of Bavaria, Munich, where the cost of one square meter is 12 euros and more. The tenant also pays for services: for water, heating, cleaning of the local area and the like. The total amount of utilities in Germany is about 2-3 euro per square meter. The cost of rent is influenced by a lot of factors: the year of construction, the area, the availability of infrastructure, and the like. The landlord has the right to take it only under the contract, and nothing else. This means, in particular, that he must pay taxes on the profit from the rental of real estate. Profit from rent is counted in total income, and a progressive scale of taxation is applied to this total income (from 15% to income from 8.3 thousand Euro to 42% to income from 52.8 thousand Euro per year).

An important reason for the very calm attitude of the Germans to the lease is that tenants are very well protected by law from trouble, for example, from forced eviction or unreasonable rent increases.

The last eight years in Germany, the demand for housing has increased, which leads to an increase in the cost of a residential real estate, including by 3% in 2017. Every year, 8,500,000 (10% of the population) of Germans change their place of residence. That is what makes the process of financing the residential real estate market interesting for banks and savings banks in Germany.

The difference in bank lending in Germany is a list of necessary documents submitted to the bank. The main documents for obtaining a bank loan are documents confirming the client's solvency, work experience in the company, all social payments and insurance of the loan recipient. Significantly less than in Ukraine, the interest rate from 1.5 to 5% and the loan period (mainly 10, 15 years).

Thus, the analysis of existing housing finance mechanisms has revealed the need to improve them, in particular in terms of developing social housing construction tools and maintaining the population's effective demand for it. The analysis of the conditions for crediting the construction of housing by the banking institutions of Ukraine and Germany revealed differences, the main of which is the low solvency of the population of Ukraine. Using the experience of financing the construction of residential real estate in Germany will help reduce the main risks of the buyer of real estate at the construction stage, in particular: violation of the terms of completion of construction or commissioning; the impossibility of commissioning an object built with violations of building codes; the lack of certain types of construction work and finally maintain the housing stock in the required technical condition.

References

1. V. Onishchenko, T. Zavora, Organizational and economic aspects of modern housing policy: a regional dimension, Poltava, PoltNTU, 2011.
2. The work of the program «Affordable housing» was resumed. [Electronic resource]. – Accessed at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2353221-robotu-programi-dostupne-zitlo-vidnovili.html>.
3. TOP-5 underwater stones investing in housing construction. [Electronic resource]. – Accessed at: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/top5-pidvodnih-kameniv-investuvannya-v-budivnictvo-zhitla.html>.
4. Housing loan – Oschadbank 2018 – detailed terms, calculator, online application. [Electronic resource]. – Accessed at: <https://finsee.com/%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BB%D0%BE-%D0%BE%D1%89%D0%B0%D0%B4%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA/>.
5. Housing loan – Credit Agricole 2018 – detailed terms, calculator, online application. [Electronic resource]. – Accessed at: <https://finsee.com/%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BB%D0%BE-credit-agricole/>
6. L. Svistun, Y. Dovgal, Mortgage lending in Ukraine: current problems and development factors, PoltNTU, Poltava, 2014.

УДК 658.26:620.98:330.332.5

Девадзе Анзор Хемидович,

*Батумський державний університет імені Шота Руставелі,
кандидат економічних наук, професор, керівник департаменту туризму, дійсний член
академії наук бізнесу в Грузії*

Катамадзе Давід,

*Батумський державний університет імені Шота Руставелі,
кандидат економічних наук, професор,*

Чичуліна Ксенія Вікторівна

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
кандидат технічних наук, доцент,*

ПРИНЦИПИ ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ

На основі проведених досліджень [1] найбільш прийнятним рішенням, що надасть можливість поліпшення ситуації у сфері енергоспоживання є залучення до співпраці енергосервісної компанії (ЕСКО). Це можливо на підставі укладеного енергосервісного контракту (ЕСК). Головна перевага пропонованої концепції полягає в заощадженні (економії) коштів замовника, оскільки впровадження енергоощадних заходів здійснюється коштами самої ЕСКО. Детально розглянемо суть енергосервісних компаній (ЕСКО). Такі компанії можуть надавати широкий спектр енергетичних послуг, зокрема розробляти і впроваджувати енергозберігаючі та енергоефективні проекти, проекти електро- та теплогенерації, а також встановлювати різне енергетичне обладнання. Такі послуги ЕСКО можуть надавати власним коштом або шляхом

залучення коштів третіх сторін. Досить часто компанії-замовники оплачують послуги ЕСКО за рахунок заощадженої енергії, проте можливі і інші джерела фінансування.

Загалом про аналізуємо сутність поняття «енергосервіс». Відповідно до [2] це комплекс технічних та організаційних енергозберігаючих (енергоефективних) та інших заходів, спрямованих на скорочення замовником енергосервісу споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів. Суть концепції енергосервісу полягає в тому, що енергоефективні заходи в будівлях бюджетних установ (шкіл, дитячих садочків, лікарень, університетів тощо) впроваджуються приватними інвесторами – енергосервісними компаніями (ЕСКО), а оплата здійснюється виключно за рахунок економії (скорочення витрат на споживання комунальних послуг та енергоносіїв), досягнутої в результаті здійснення енергоефективних заходів.

Таблиця 1

Учасники енергосервісних контрактів та їх призначення

№ за/п	Учасник	Призначення
1	Ініціатор	орган державної або виконавчої влади, який має право розподіляти бюджетні асигнування (якщо мова йде про енергозаощадження та підвищення енергетичної ефективності в бюджетній сфері).
2	Замовник	підприємство або бюджетна організація, яка замовляє певну якість послуги (комфортний температурний і вологісний режими, можливість користуватися холодною водою, електрикою тощо), а не певну кількість того чи іншого ресурсу.
3	Виконавець	організація, що надає енергосервісну послугу.
4	Інвестор	банк, який надає Виконавцю послуги із забезпечення додатковим обсягом грошових коштів.
5	Споживач	групи людей, що користуються досягнутими в процесі виконання своїх безпосередніх обов'язків поліпшеннями (у закладах освіти – співробітники та школярі (студенти), у медичних установах – співробітники та хворі, у дошкільних закладах – співробітники та діти тощо).
6	Експерт	незалежна організація, яка виконує роль спостерігача за чітким дотриманням усіма сторонами умов контракту.

Детально розглянемо принципи фінансування енергозберігаючих заходів в Україні. А саме дію енергосервісних компаній на умовах укладеного зі споживачем енергосервісного контракту. Відповідно до такого контракту (договору) енергосервісна компанія реалізує енергоефективні проекти за власні кошти. Предметом енергосервісного контракту є здійснення виконавцем дій, спрямованих на енергозбереження та підвищення енергетичної ефективності використання енергетичних ресурсів замовником. Завдання, які вирішуються в процесі здійснення енергосервісних контрактів: отримання визначених у контракті програмно-цільових показників економії енергоресурсів при їх виробництві, передачі та споживанні; досягнення певного рівня комфорту при оптимальному споживанні енергоресурсів.

При реалізації першого завдання енергосервісна компанія укладає контракт, інвестує свої кошти і отримує відсоток від отриманої економії, в тому числі і з бюджетних коштів, призначених для оплати енергоресурсів. При цьому енергосервісна компанія не займається управлінням, виробництвом і обслуговуванням будинків і споруд. Для вирішення другого завдання енергосервісна компанія повністю бере на себе право управління нерухомістю та здійснює функцію енергозбереження [1].

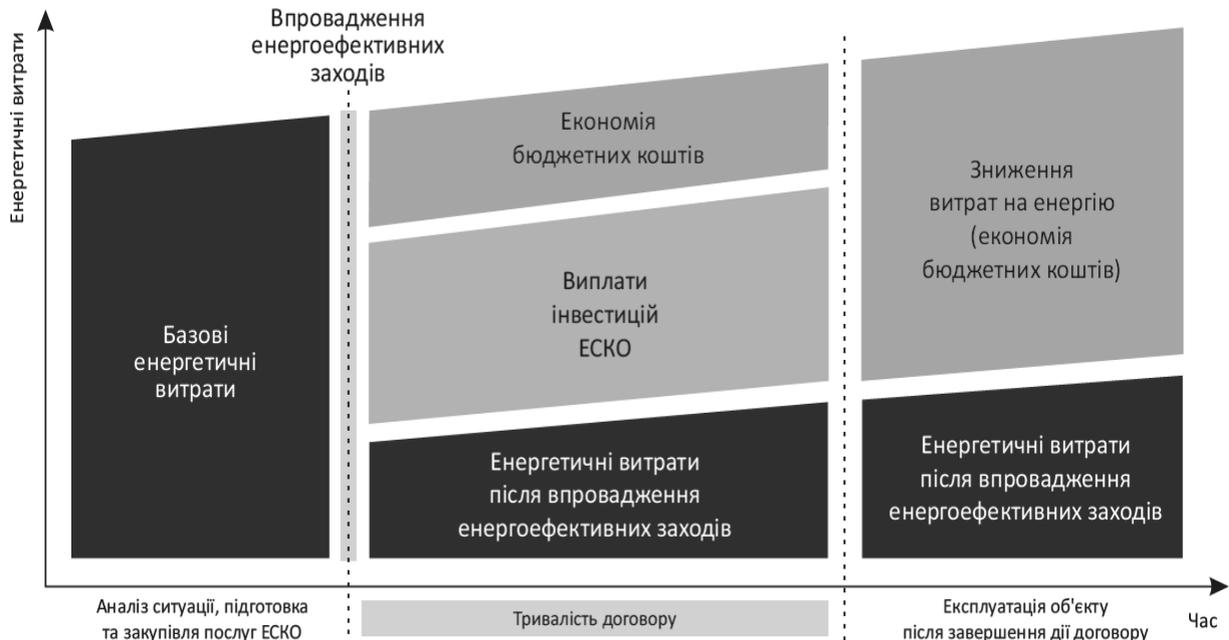

Рис. 1. Інвестиції та розподіл грошових потоків за механізмом енергосервісу

Згідно із законодавством України, енергосервісні договори можуть укладатись на строк до 15 років. Протягом дії такого договору розмір витрат бюджетної установи на оплату паливно-енергетичних ресурсів та житлово-комунальних послуг не змінюється. Одночасно, комфорт від перебування у термомодернізованих будівлях значно зростає одразу після реалізації енергоефективних заходів, тобто ще на початку дії договору. Під час дії енергосервісного договору замовник енергосервісу може отримувати вигоду у вигляді відсотка від досягнутої економії (зазвичай 10-20%), а після завершення договору енергетичні витрати на утримання будівлі бюджетної установи значно знижуються. Одним з питань є забезпечення фінансування енергоефективних заходів можуть бути як власні кошти енергосервісної компанії, так і кошти, залучені за рахунок кредитів банків чи інших фінансових установ, грантів чи проектів міжнародної технічної допомоги. В світі також існують моделі, де фінансування енергоефективних заходів здійснюється самим замовником. Від ЕСКО, в свою чергу, вимагається гарантія досягнення погодженого рівня економії енергетичних витрат, а також управління поліпшеннями (встановленими в ході енергосервісу енергоефективним обладнанням, устаткуванням, матеріалами тощо). Однак, зважаючи на українські реалії браку фахівців та коштів бюджетів на впровадження енергоефективних заходів в об'єктах бюджетної сфери, головною перевагою механізму енергосервісу є саме перекладання фінансових ризиків (та пошуку інвестицій на енергоефективний проект) на ЕСКО [3].

Література

1. Самойленко І. Енергосервісний контракт як форма розвитку державно-приватного партнерства / І. Самойленко // Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал. – 2016. – Випуск 2. – С. 54-63.
2. Енергосервіс // Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sae.gov.ua/uk/content/energoserwis_1
3. Енергосервісні контракти – ефективний інструмент фінансування енергоефективних проєктів: посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/282/Guideline_-_ESCO.pdf

УДК 336

Дубровін Олександр Віталійович,

*Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи»,
аспірант*

ПРОБЛЕМА НАЯВНОСТІ ВИСОКОЇ ЧАСТКИ НЕПРАЦЮЮЧИХ (ПРОБЛЕМНИХ) КРЕДИТІВ ЯК ОСНОВНА ЗАГРОЗА БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРУ УКРАЇНИ

При переході вітчизняної банківської системи на міжнародну практику визначення непрацюючих кредитів, виданих банками, і запровадження регулятором (НБУ) нових вимог до оцінки розміру кредитного ризику з активних банківських операцій дозволили реально оцінити їх рівень. У відповідності до Базельських принципів банківського нагляду, які вимагають здійснення оцінки кредитного ризику на основі поняття очікуваних збитків, Національний банк з березня 2017р. почав щомісячно публікувати статистику проблемних кредитів, яка сформована відповідно до Постанови Правління НБУ № 351 від 30.06.2016р. «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [1]. Цим Положенням чітко визначено перелік видів активних операцій, по яких визначається кредитний ризик: кредити надані юридичним і фізичним особам, кредити та вимоги до банків, фінансова дебіторська заборгованість, дебіторська заборгованість за господарськими операціями, цінні папери та похідні фінансові активи. Відповідно до цієї постанови, у разі визначення активу за певним боржником як непрацюючого, усі інші активи боржника також визнаються непрацюючими. Однак, винятком є кредити, що оцінюються на груповій основі, їхня оцінка не залежить від оцінок за певним контрагентом, яка здійснена на індивідуальній основі. В розрізі країн, найбільш повним джерелом статистичних даних за NPL («непрацюючі кредити») є Індикатори фінансової стійкості МВФ(FSI).

МВФ визнає NPL тоді, коли:

- платіж за кредитом (тіло кредиту та проценти) є простроченим терміном > 90днів;
- процентні платежі рівносильні процентам за > 90 днів, платежі капіталізовані рефінансовані або пролонговані;
- кредити з прострочкою < 90 днів, які визнаються як непрацюючі відповідно до національних норм банківського нагляду.

Запропонований НБУ новий підхід передбачає ідентичність понять «дефолтний» та «непрацюючий» актив. Повна гармонізація зі стандартами ЄС (де категорія NPL ширша) відбудеться після переходу на стандарти звітності IFRS 9.

Аналізуючи динаміку питомої ваги проблемних кредитів у кредитному портфелі банківської системи, починаючи з 2014р., коли цей показник становив 7,7%, станом на 01.01.2015р. – 13,5%, станом на 01.01.2016р.- 21,1%, на 01.01.2017р. – 30,6%, то уже станом на 01.07.2017р. становив 57,7% [2], очевидно їх стрімкий ріст за останні роки. За інформацією НБУ за підсумками 2017 р. банківська система України стала рекордсменом по питомій вазі непрацюючих кредитів (NPL). Порівнюючи частки непрацюючих кредитів серед країн з найбільшими історичними їх максимумами, то у 2010 р. в Афганістані цей показник становив 50%, у Нігерії — 38, а в Екваторіальній Гвінеї у 2016 р. лише 28%. Також треба зазначити, що частка кредитів прострочених більш як на 90 днів, становить майже 80% від усіх непрацюючих кредитів, тоді як, за рівнем кредитної активності населення Україна перебуває на одному з останніх місць у Європі: співвідношення таких кредитів до ВВП становить лише 3,6% [3]. Причини такої ситуації різні, включаючи кризові явища в економіці, низьку платоспроможність населення, високий рівень реальної (ефективної) відсоткової ставки за кредитами, обслуговувати які під силу не кожному позичальникові, високий кредитний ризик, що вимагає від банків формувати додаткові резерви під такі кредити. Крім того, наявність проблемних кредитів у банку – це і значний ризик для вкладників цього банку, адже порушення графіка грошових надходжень від позичальників створює загрозу для регулярних виплат за депозитами.

Висока частка непрацюючих кредитів по банківському секторі зберігається і надалі. За інформацією НБУ їх частка на 01.01. 2018 р. становила 54,54%, а на 01.09.2018 р. збільшилася до 55,03%, зменшення частки непрацюючих кредитів за цей період відбулося лише за кредитами наданими фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями) з 53,51% - станом на 01.01.2018 р. до 50,42% за станом на 01.09.2018 р. [2].

У Звіті про фінансову стабільність [4], НБУ зазначає, якщо національна економіка зростатиме, то якість кредитного портфеля помітно покращиться, але обслуговування більшості непрацюючих кредитів уже ніколи не відновиться, якщо ж економічного зростання не станеться, а курс гривні падатиме, то портфель проблемних кредитів залишиться джерелом системних ризиків для банків. На думку регулятора, для вирішення питання проблемних кредитів, банкам необхідно застосовувати механізми реструктуризації та списання боргу. Зокрема, уже в першому півріччі 2018-го року, НБУ зобов'язав банки пред'явити плани заходів по вирішенню проблеми із непрацюючими кредитами. З метою перевірки банків на міцність НБУ проводить стрес - тестування усіх банків, активи яких в сукупності становлять не менше як 90% загальних активів банківського сектора. Проте, найбільш ефективного результату у цьому напрямку, слід чекати при прийнятті до кінця 2018 р. проекту Закону України "Про діяльність з управління заборгованістю", який розроблений групою фахівців під керівництвом Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) і підтримується Національним банком України [5]. Цей законопроект передбачає створення нового виду фінансових установ – компаній з управління заборгованістю. Мета цього законопроекту полягає в наступному:

- створення правового поля для діяльності компаній з управління заборгованістю;
- створення повноцінного конкурентного середовища на вторинному ринку кредитів;

– вдосконалення правового регулювання передачі прав вимоги за заборгованістю, у т. ч. із проблемною заборгованістю.

Законопроектом пропонується встановити вимоги та прозорі правила діяльності для інвесторів (добровільне погашення боргу, або компанія візьме на себе управління його майном і відповідно розпорядження його прибутком, а також передбачає добровільну реструктуризацію з можливістю часткового прощення боргу). Одночасно, цей розроблений законопроект створить чіткі правила для торгівлі проблемними активами, що сприятиме залученню іноземних інвестицій міжнародних професійних учасників вторинного ринку кредитів.

Внаслідок прийняття цього законопроекту будуть створені належні умови для розвитку повноцінного ринку вторинних фінансових активів, з'явиться можливість залучення додаткових інвестиції в економіку та відновлення повноцінного її кредитування.

Найбільші кредитори української економіки, такі як Міжнародний валютний фонд, Всесвітній банк, Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) закликають Міністерство фінансів України та Національний банк притягнути до відповідальності колишніх власників банків-банкрутів [7]. За розрахунками цих установ, втрати для платників податків від банкрутства банків з 2014р. становлять понад 215 млрд. грн. (в т.ч. 155 млрд. грн. коштувала державі націоналізація «Приватбанку», що становить 7,5 % обсягу номінального ВВП за 2017 рік. Ця сума аналогічна витратам на освіту та медицину минулого року). Також ці установи надають такі рекомендації щодо повернення непрацюючих кредитів: перетворити зобов'язання пов'язаних осіб на капітал банків (bail-in) та повернути непрацюючі кредити через процедуру «коллекшн», тобто звернути стягнення на об'єкти забезпечення, і неодмінно притягнути до відповідальності колишніх власників збанкрутілих банків.

Проблема наявності високої частки непрацюючих кредитів є однією з основних загроз банківському сектору, яка несе значний ризик як для самих банків, так і для їхніх вкладників та підриває стійкість банківської системи країни в цілому. Щоб вирішити проблему із непрацюючими кредитами, необхідно прийняти проект закону України «Про діяльність з управління заборгованістю», вдосконалити діюче законодавство та впроваджувати нові фінансові інструменти для очищення балансів банків від непрацюючих кредитів, що дозволить поліпшити стан кредитних портфелів та відновить повноцінне кредитування економіки.

Література

1. Постанова Правління НБУ №351 від 30.06.2016р. «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua>.

3. Коробкова О. Непрацюючі кредити є загрозою фінсектору [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/korobkova/nepratsujuchi-krediti-je-zahrozoju-finsektoru-2443317.html>.

4. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:

<https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=BDD5262E70A6934E1A51AF4B1A0BCAFE?id=71475860>

5. Проект Закону України "Про діяльність з управління заборгованістю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу

https://ukrfinforum.com/images/presentations_2017/panel_4_1/Rozhkova-NBU_Presentation%20on%20NPLs_UkrFin

6. Проблемні кредити банків: що пропонує НБУ? 5 січня 2018р. Інформаційний портал Банкрутство & Ліквідація [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу <http://bankruptcy-ua.com/news/8344>.

7. МВФ, СБ та ЄБРР закликають Україну притягнути до відповідальності власників банків-банкрутів 17 січня 2018р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу <https://ukranews.com/ua/news/541952-mvf-sb-ta-yebr-r-zaklykayut-ukrainu-prytyagnuty-do-vidpovidalnosti-vlasnykiv-bankiv-bankrutiv>

УДК 332.871.3

Свистун Людмила Анатоліївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук., доцент*

Крекотень Ірина Михайлівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук., доцент*

Schrag Uwe,

VR Bank Schwabisch Hall-Crailsheim eG

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Незважаючи на гострі кризові явища, характерні для економічної системи України у 2014-2017 рр., які зумовили скорочення будівельної галузі, зараз будівництво житла поступово починає нарощуватися. Однак вартість такого житла є занадто дорогою, що робить неможливим задоволення потреби більшості громадян України в сучасному і якісному житті. І одними з головних причин даної ситуації є низький рівень доходів громадян та практична відсутність достатнього обсягу доступних позикових джерел фінансування на придбання житла.

Якщо, наприклад, у передкризовий період середня вартість 1 м² житлової нерухомості коштувала близько 1000 дол у Харкові та 850-900 у Полтаві та Вінниці, то на даний час цей показник знизився до 630 дол у Харкові та Вінниці й 550 у Полтаві (рис.1).

Проте, зважаючи на падіння курсу гривні з 8,05 грн/дол до 28,2 грн/дол. відбулося суттєве здорожчання нерухомості порівняно з доходами населення, а саме у 2,3 рази в гривневому еквіваленті. Адже середня заробітна плата протягом 2008-2015 років підвищилася лише на 110 %, а протягом 2016-2018 років - на 37%, що є не співрозмірним. Наразі середній рівень заробітних плат складає в Україні близько 337 дол США у місяць. При чому більша частина доходів витрачається на харчування і сплату комунальних послуг, вартість яких за останні 2,5 роки зросла понад у 5 разів. Тобто середньому полтавцю знадобиться понад 90 років, щоб заробити на двохкімнатну квартиру.

Якщо порівнювати з Німеччиною, то вартість житлової нерухомості у середньому складає від 1,5 до 4 тис. євро/м². Вартість апартаментів складає в середньому від 250 000 до 500 000 євро. Спостерігається тенденція до постійного подорожчання нерухомості. У невеликому провінційному місті (наприклад, Остфільдерні – побратимі Полтави) ціна житла може коливатися від 1447 євро/м² до 4308 євро/м² (табл.), в середньому для квартир у новобудовах від 3200 до 4400 євро [2].

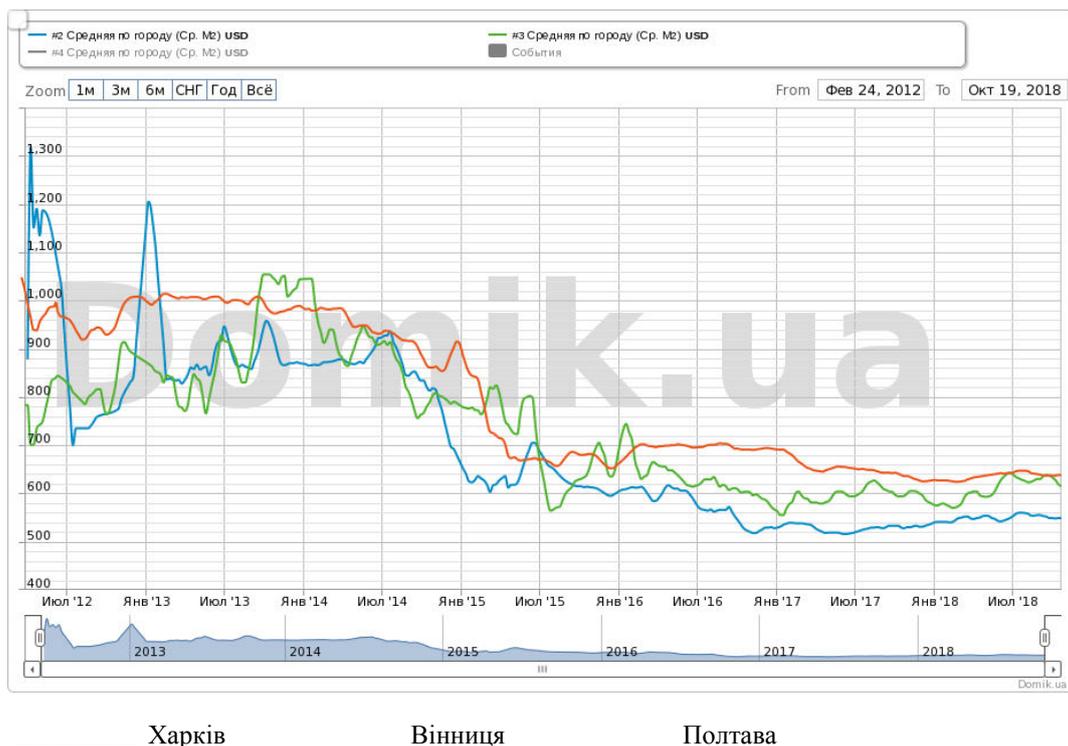

Рис. 1. Динаміка середньої вартості житлової нерухомості у Харкові, Вінниці та Полтаві, дол.США/м² [1]

Новобудови коштують дорожче, оскільки відповідають сучасним вимогам щодо енергоефективності та є значно дешевшими з точки зору комунальних витрат. При цьому рівень середньої заробітної плати у Німеччині у 2017 р. коливався від 2183 до 4635 євро на місяць, в середньому склавши 3209 євро. Проте лікарі, юристи, фінансисти, інженери, програмісти мають дохід понад 5500 євро.

Таблиця 1

Вартість продажу житла на ринку нерухомості м. Остфільдерн (Німеччина), січень 2017р.

Тип ринку	Вартість продажу житла, євро/м ²		
	Мінімальна	Середня	Максимальна
Новобудови	3,381	3,760	4,308
Вторинний ринок	1,447	2,506	3,803

Ресурс: Eurostat

Важливим фактором розвитку ринку житлової нерухомості у Німеччині, як і в інших європейських країнах, є доступність іпотечного кредитування. Переважна частина житла купується в кредит. Обсяг виданих іпотечних кредитів по відношенню до ВВП складає у Німеччині понад 45%, а вартість таких кредитів коливається від 1,5 до 2% річних (рис.2).

В Україні іпотечне кредитування найбільш активно розвивалося до 2008 року. В умовах світової фінансової кризи, а також військового конфлікту, який почався у 2014 році, відбувся значний спад обсягів кредитування і подорожчання вартості кредитних ресурсів. Незважаючи на деяке зниження вартості кредитних ресурсів в середині 2016 року, згодом відбулося їх підвищення, і на даний час ставки складають в середньому 22-23% [3], що не йде ні в яке порівняння зі ставками в Європейському Союзі і робить їх фактично недоступними для більшої частини населення нашої країни (рис. 3).

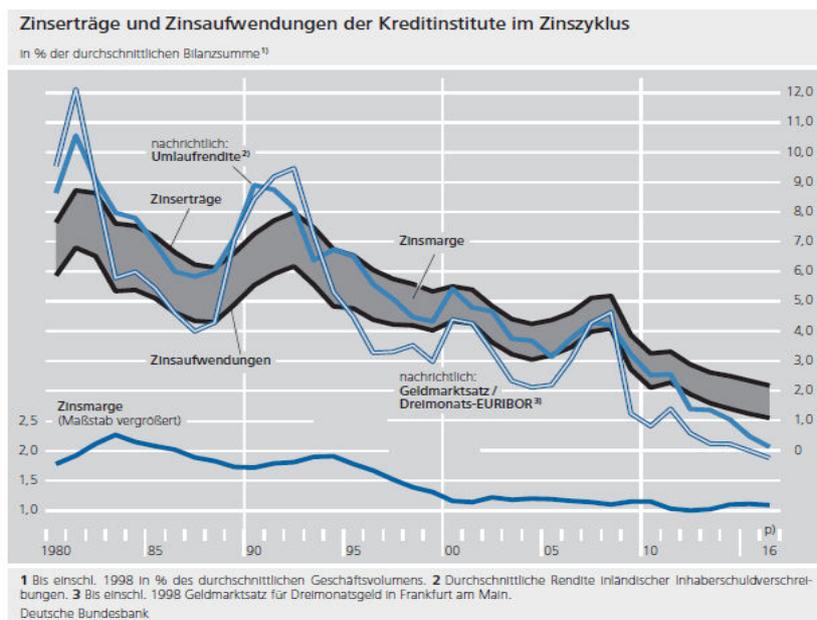

Рис. 2. Динаміка середніх кредитних і депозитних ставок по банківському секторі Німеччини за 1980-2016рр., %. *Ресурс: Eurostat*

Таким чином, особливо актуальним питанням для України сьогодні є відновлення і подальший розвиток іпотечного ринку, і як наслідок - активізація ринку нерухомості.

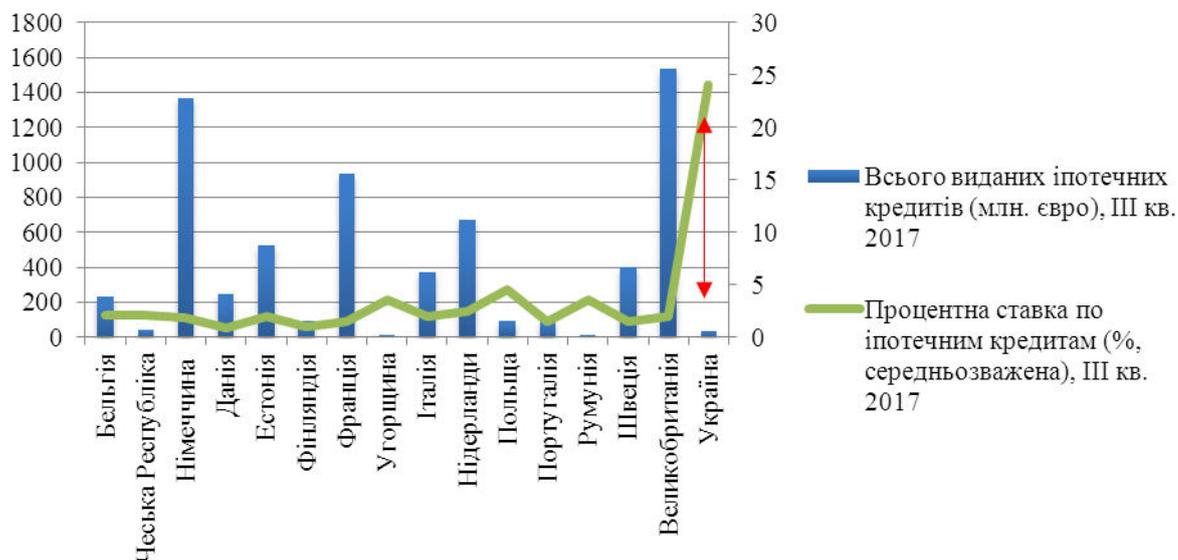

Рис. 3. Загальні обсяги виданих житлових іпотечних кредитів та відсоткова ставка по ним за країнами Європи [4]

Спираючись на статистичні дані, ми можемо відмітити вкрай низький рівень охоплення населення іпотечним кредитуванням в Україні. Причиною такої ситуації є те, що сучасна модель українського іпотечного ринку характеризується такими рисами як: переважно депозитна модель фінансування, домінування універсальних банків, відсутність необхідної інфраструктури тощо.

Розвиток іпотечного кредитування потребує розв'язання ряду завдань в різних сферах, особливо формування системи гарантій і прозорих умов функціонування учасників іпотечного ринку. Однак розширення можливостей банків щодо залучення

фінансових ресурсів дозволить знизити ставки по іпотечним кредитам, роблячи їх більш доступними для населення України. Що, в свою чергу, сприятиме формуванню доступного ринку житлової нерухомості.

Література

1. Статистика ринку нерухомості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://domik.ua/nedvizhimost/dinamika-cen.html>
2. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180222-2>
3. Звіт Національного банку України про фінансову стабільність – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=A69A06C891654FE17427908D8DC6E2A9?id=40819104>
4. Кречотень І.М., Свистун Л.А., Худой Ю.С. Ипотечное кредитование в системе финансирования жилищного строительства // Збірник наукових праць I Міжнародної азербайджансько-української конференції “BUILDING INNOVATIONS-2018”, 24-25 травня 2018 року – Баку: ПолтНТУ, 2018 – с.434-436.

УДК 336

Штепенко Катерина Павлівна,

*Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка,
старший викладач кафедри фінансів і банківської справи*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТИ В СВІТІ

Фінансові системи окремих країн, як й інші сторони економіки, удосконалюються і прогресують у контексті розвитку глобалізації та поширення ІТтехнологій. Це сприяє появі нових фінансових інститутів, інструментів та форм взаємодії між людьми. Так, з'явився аналог традиційних валют – криптовалюта.

Питанням щодо впровадження даної цифрової валюти, займається значна частина науковців, а саме : Т. Яцик, М. Ліхачова, Н. Поливки, М. Куцевола, С. Голов, Н. Гура, Г. Голубнича, Д. Порто, Д. Блейк, Х. Бірмен, Е. Брігхем, Г. Хайлмена та інші.

На сьогоднішній день швидко набуває популярності новий вид електронних грошей. На жаль, в Україні відсутня офіційна легалізація криптовалюти, але станом на початок 2017 р. країна визнана одним зі світових лідерів із застосування криптовалют [1]. За даними «CoinMarketCap» сьогодні в світі існує 699 видів криптовалют, їх сумарна ринкова капіталізація збільшилася на 53% з початку 2017 р., з 17,7 до 27,144 млрд. дол. США, а станом на початок 2018 року ринкова капіталізація криптовалют у світі становила 538,4 млрд дол. США [1]

Криптовалюта – вид цифрової валюти, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні й застосуванні різних криптографічних методів захисту. Серед найбільш популярних криптовалют у світі лідерами росту стали Bitcoin, Ethereum, DASH, Monero и NEM – їм належить 91% сумарної капіталізації [10]. На сьогодні, ціна першої криптовалюти (біткоіна), трішки знижується, але залишається на позначці в10 тис. дол. за 1 BTC [1]. Нові види криптовалют стають досить популярними, особливо в європейських країнах, де до крипти відносяться лояльно.

Проаналізувавши курси криптовалют, можна зазначити ,що біткойн ще в минулому році коштував близько 2000 тис. дол. за 1 біткоін (на початку своєї історії, в 2010 році, біткоін коштував 0,005 USD), а на початок 2018 за нього давали 15386,157

долара. Втім, вартість великої кількості криптовалют значно зросла з моменту їх появи. Також курси криптовалют представлені графічно.

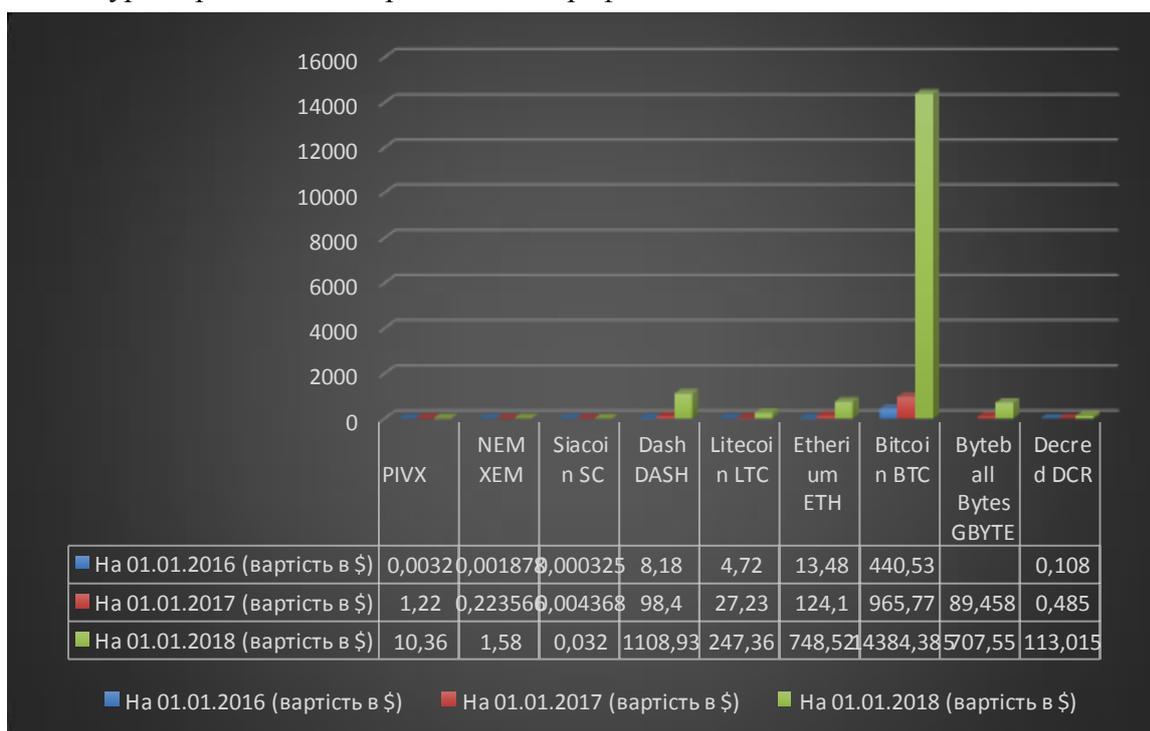

Рис.1. Курс криптовалют в період 2016-2018 рр.

Криптовалюта приховує в собі величезний фінансовий потенціал. Так, нещодавнє дослідження Technology Tipping Points and Societal Impact, проведене в рамках Всесвітнього економічного форуму (WEF), показало, що переломний момент для Bitcoin настане до 2025 р. На думку понад 58% опитаних із 800 керівників компаній та фахівців, на цей момент близько 10% світового ВВП буде проходити через системи віртуальних валют [2].

Проаналізувавши дослідження «криптовалюти» на світовому рівні, можна зауважити, що виділяють як переваги, так і її недоліки. До переваг відносять:

1. Відкритий код алгоритму (дозволяє користуватися їй кожному бажаючому).
2. Анонімність транзакцій (інформація про власника криптогаманця відсутня (є тільки номер гаманця)).
3. Децентралізований характер (відсутність єдиного цифрового банку, відсутність контролю за транзакціями і платежами).
4. Не схильна до інфляції (емітується обмежена кількість монет).
5. Захищеність (її не можна скопіювати).

Також, можна розглянути недоліки валюти:

1. Через відсутність регулюючих механізмів немає гарантій збереження електронних крипто гаманців.
2. З боку національних регуляторів можливі негативні дії щодо неї.
3. Втрата пароля до електронного криптогаманця або його непрацездатність ведуть до безповоротної втрати всіх, які знаходяться в ньому крипто монет.
4. З підвищенням рівня складності стає нерентабельним майнінг криптовалют на обладнанні окремих користувачів.

Отже, криптовалюта має як переваги так і недоліки. Теоретично вона може позитивно вплинути на бізнес, оскільки відсутність комісії під час здійснення операцій дасть змогу підприємствам отримати вільні кошти, які будуть використані на розвиток

виробництва, та в цілому зменшити витратну частину суб'єктів господарювання. Висока швидкість проведення операцій із криптовалютами дасть змогу економити витрати часу та робочої сили, підвищити динамічність підприємницької діяльності, що позитивно вплине на економіку.

Проте єдиного рішення щодо подальшої стратегії розвитку криптовалюти в світі не існує, а розвиток і становлення криптовалюти в різних країнах світу не стоїть на місці і з кожним днем все більше впроваджується по всьому світу.

Література

1. Cryptocurrency Market Capitalizations. URL [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://coinmarketcap.com>

2. Дубенский В.С. Эволюция Bitcoin. Почему валюты боится власть? / В.С. Дубенский [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://chp.com.ua>

УДК 336.719

Борідка Владислав Віталійович, Шумейко Юлія Михайлівна

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студенти*

ІННОВАЦІЙНІ БАНКІВСЬКІ ПОДУКТИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Інновації в сфері послуг виникають завдяки потребам та вимогам клієнта. В ХХІ столітті неможливо конкурувати без постійного розвитку. Дослідники даної проблеми навіть виділили «вимогливого інноваційного клієнта», на поступки якому йде банк, тим самим пришвидшуючи інноваційний процес.

Будь-які аспекти діяльності банків у сучасних умовах є сферою впровадження інновацій: розробляються нові банківські продукти та послуги, фінансові інструменти та технології обслуговування, змінюються організаційні структури та бізнес-процеси кредитних організацій, застосовуються інноваційні канали збуту та методи реклами.

Новий тренд в банківських інноваціях – зближення банків із соціальними мережами. Зараз передовими проектами у сфері банківських інновацій є проекти ідентифікації клієнта по світлинах у соціальних мережах. Так, компанія Socure розробила програму Perceive, що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації у програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон, та зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter и LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж, або включає сигнал тривоги. Цю ж тему активно розвиває MasterCard, який запустив в тестовому режимі підтвердження платежів через світлинку на смартфоні. Зараз система працює в 12 країнах ЄС [1].

В Україні основними провідниками банківських інновацій є комерційні банки. Всі нововведення в цій сфері запозичуються від західних партнерів. В Україні рушіями розвитку фінансової системи являються найбільші банки: «ПриватБанк», ПУМБ, UniCredit, АльфаБанк, «ОТП Банк». На 2018 рік «ПриватБанк» є лідером роздрібного банківського ринку держави (19,3% від активів усіх банків України). Навіть в постійно нестабільній політичній та ринковій ситуації, в 2017 році «ПриватБанк» отримав від міжнародного рейтингового агентства S&P підвищення кредитних рейтингів та прогноз «стабільний» [2]. «ПриватБанк» одним із перших в Україні почав використовувати інтернет-банкінг та динамічні SMS-паролі в світі. В 2016 році «ПриватБанк» посів

перше місце в рейтингу інноваційних компаній України, таким чином підвищуючи рейтинг української банківської системи на міжнародному рівні.

Останнім нововведенням банкінгу в Україні стала можливість входу до системи Приват24 за QR-кодом та впровадження системи NFC оплати спільно з Apple Pay та Google Pay. Також тепер в Україні для проведення безконтактних платежів за допомогою NFC можна використовувати не тільки смартфон, а й смарт-годинник AlphaWatch.

Не менш активно розвивається в Україні програма «Розумне місто». Про неї відомо вже давно, але для впровадження необхідна злагоджена робота багатьох систем. Саме фінансові компанії першими використали smart-новинки, здебільшого в галузях транспорту та комунікацій.

При співробітництві з MasterCard з 2015 року українці мають змогу оплатити проїзд в метро, фунікулері, швидкісному трамваї банківською картою або пристроєм безконтактної оплати прямо на турнікеті. З моменту запуску цієї послуги, наприклад, кияни зекономили майже 120 тис. годин без необхідності відстоювати черги.

За останні 5 років інвестиції в фінансові технології та інновації зросли майже в 10 разів. Великих оборотів набирає напрям фінтех інвестування, тобто вкладення коштів у фінансові стартапи та розробки. В Україні вже доволі поширені інтернет-гаманці, шлюзи прийому онлайн-платежів, швидкі кредити. Зараз на ринок виходять онлайн-системи по управлінню активами, наприклад, робот-радник, який аналізує та підбирає інвестиційний портфель за запитом клієнта.

Тож проаналізувавши інновації в банківській галузі хоча б за останні п'ять років, можна побачити, що нові проекти, запити, пропозиції з'являються щодня. Банки ж намагаються швидко реагувати на вимоги клієнтів, щоб не програти в конкурентній боротьбі. Український ринок фінансових послуг не стоїть на місці. Хоч і з деяким запізненням, але впроваджуються нові технології та вирішуються старі проблеми. В Україні високий рівень інноваційного потенціалу, особливо в сфері IT-технологій. Так як в усьому світі чітко просліджується тенденція до злиття банківської та комп'ютерної сфер в так званій «hi-tech banking», то наша країна має достатньо галузей фінансової системи для вдосконалення та можливостей для розвитку інноваційного банкінгу.

Література

1. Трудова М. Э. Інноваційні перспективи розвитку в банківській системі України / М. Э. Трудова. // Економіка і суспільство. – 2016. – №3. – С. 487
2. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ПриватБанк>
3. Країни, де майже розпрощалися з готівкою [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/russian/vert-cap-37707041>

УДК 336.71

*Дем'юхін Вячеслав Ігорович,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
магістрант
Лактіонова Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, професор*

**ВИКОРИСТАННЯ СКОРИНГОВОЇ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ КРЕДИТНИМИ
РИЗИКАМИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Останні роки в Україні спостерігається збільшення банківського споживчого кредитування. У зв'язку з цим банківські установи України зіткнулись із проблемою неповернення населенням отриманих кредитів. Саме тому, застосування у банківських установах методик оцінювання кредитоспроможності фізичних осіб і ризику банків при наданні споживчих кредитів у світлі сучасних кризових явищ у фінансовій сфері є необхідним. Відсутність ефективних методик оцінювання кредитоспроможності фізичних осіб і ризику банків в кінцевому результаті може привести банк до виникнення значних проблем, адже кожний недооцінений банківський ризик перетворюється у ризик структурний та завдає збитки банку в цілому. Але повністю уникнути ризиків у банківській діяльності неможливо, саме тому мета процесу управління ризиками полягає не в повному їх уникненні, а в обмеженні та мінімізації їх впливу.

Ефективним заходом, що знижує ризик банку і дозволяє оптимально вирішувати завдання, є кредитний скоринг, який являє собою математичну або статистичну модель, за допомогою якої банк визначає, ймовірність того, що цей потенційний позичальник поверне кредит у встановлений строк. Метою кредитного скорингу є оптимізація прийняття рішень із надання споживчих кредитів, що й обумовлює актуальність даного дослідження [1, с. 198].

Скорингова система розглядає анкетні дані заявника, а також супутні фактори (кредитна історія, профілі соціальних мереж, наявність заборгованості по комунальних платежах і т. д.). Кожен пункт має значення, хоча окремо і не впливає на результат глобально. Ключовою є загальна кількість балів, яку набирає клієнт. Долаючи допустимий мінімум для позитивної відповіді, позичальник отримує позику.

Застосування скорингових технологій дає можливість спрогнозувати, яким буде взаємодія з клієнтом в майбутньому. Таким чином кредитор здатний передбачити ризики, заздалегідь розуміючи, чи варто розраховувати на стабільне і надійне співробітництво, або ж існує ймовірність несумлінного виконання зобов'язань. Зокрема, подібна система дозволяє оформити кредит онлайн, звівши при цьому загрозу шахрайства до мінімуму.

Метод скорингу дозволяє провести експрес-аналіз заявки на кредит в присутності клієнта. При аналізі ділових позик також застосовуються різні прийоми кредитного скорингу - від найпростіших формул до складних математичних моделей.

Використання скорингу як одного з головних інструментів в управлінні ризиками кредитних операцій визнано в світі як одне з найефективніших. При цьому рівень даної ефективності варіюється в залежності від факторів, що враховуються в ній.

Розроблені скорингові моделі потребують постійного вдосконалення у зв'язку з появою нових факторів, що впливають на кредитний ризик банків.

Скорингова модель дозволяє банку на основі класифікації та визначення характерних ознак надійних, ненадійних та безнадійних клієнтів щодо погашення кредитної заборгованості, що отримані за допомогою аналізу кредитних історій попередніх позичальників, визначити, якої величини є ймовірність того, що конкретно взятий позичальник поверне кредит у визначений термін. Це реалізовується за допомогою розрахунку інтегрального показника, на основі значення якого, здійснюється розподіл позичальників відносно бар'єру надійності – клієнти з показниками оцінки вище за бар'єр відносяться до надійних та отримують кредит, ті ж, що мають оцінки нижче за бар'єр потрапляють до списку неблагонадійних. [2]

Суть скорингу полягає в тому, що кожному параметру, що характеризує позичальника, надається реальна оцінка в балах. У спрощеному вигляді скорингова модель – це зважена сума визначених характеристик позичальника. Така методика є знеособленою і може застосовуватись як для фізичних, так і для юридичних осіб. За допомогою скорингу на основі кредитної історії попередніх клієнтів банк може визначити, наскільки велика ймовірність того, що конкретний потенційний позичальник поверне кредит у визначений термін.

В основу скорингу покладено вивчення кредитних історій позичальників, які отримували позики в минулому, з метою їх класифікації та визначення характерних ознак надійних та безнадійних клієнтів щодо погашення кредитної заборгованості. Скоринг є класифікаційним завданням, яке повинне на основі аналізу кредитного портфеля банку та інформації про позичальників надати функцію, за допомогою якої можна розділити клієнтів на надійних і безнадійних щодо повернення кредиту.

Тобто скоринг – це методика визначення кредитного ризику, яка дозволяє, оцінивши набір ознак, що характеризують позичальника, визначити, чи варто надавати йому кредит. Основне завдання скорингу полягає не лише в тому, щоб з'ясувати, чи спроможний клієнт повернути кредит та виплатити відсотки чи ні, але й ступінь надійності потенційного позичальника.

Для розробки доброї скорингової карти передусім необхідно вибрати ряд факторів, що найбільше впливають на поведінку позичальника в майбутньому. З цією метою необхідно зробити вибірку «добрих» і «поганих» позичальників (у тому числі і відмови) за певний попередній період, чиї заявки були оброблені свого часу вручну.

Вік	До 25 років	25-40 років	40-50 років	50 і більше років
	5	10	15	10
Власність	Власник	Співвласник	Винаймач	Інше
	20	15	10	5
Робота	Керівник	Менеджер середнього рівня	Службовець	Інше
	15	10	5	0
Стаж	1 рік/ безробітний	1-3 роки	3-10 років	10 і більше років
	0	5	10	15
Робота чоловіка/дружини	Немає/домого сподарка	Керівник	Менеджер середнього рівня	Службовець
	0	10	5	1

Рис 1. Приклад скорингової карти

Це далеко не повний набір можливих критеріїв оцінки кредитних ризиків потенційних позичальників. Кількість даних, що потенційно входять у скорингову карту, дуже велика, однак слід нагадати, що, починаючи з певного етапу, існує прямий взаємозв'язок між складністю моделі і її ефективністю. Інакше кажучи, чим простіша модель, тим вона ефективніша [3, с. 42].

Скорингова система оцінки кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб з розширеним переліком показників, що враховуються при визначенні рівня

кредитоспроможності потенційного клієнта, та диверсифікованого підходу до отримання інтегрального показника дозволить банківським установам більш комплексно та ґрунтовніше досліджувати не тільки фінансову спроможність клієнта розраховуватися за отриманий кредит, але й взяти до уваги широкий спектр якісних чинників, зміни в яких можуть негативно вплинути на можливість клієнта виконувати зобов'язання перед банком.

Таким чином, упровадження скорингових систем у практику українських банків необхідне як для самих банків щодо впевненості в поверненні кредиту позичальником та відповідно зниженні кредитних ризиків банку, так і для позичальників, для яких скорингова система відчутно скоротить час на прийняття банком рішення на видачу кредиту.

Література

1. Камінський А.Б., Писанець К.К. Структура та інструментарій ризик-менеджменту у споживчому кредитуванні // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. Випуск 27, том 2 (за заг. ред. проф. Єханурова Ю.І., Шегди А.В.) – К.: Виданвничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – С. 169-175.

2. Офіційний сайт АТ «ОТП Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.otpbank.com.ua/>

3. Волик Н. Г. Скоринг як експертний метод оцінювання кредитного ризику комерційного банку при споживчому кредитуванні / Н. Г. Волик., 2008. – с. 40-44.

УДК 336.71

Ільченко Вікторія Олександрівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістрант*

ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

Для вітчизняної банківської системи питання фінансових інновацій, інноваційної діяльності, інноваційної активності набули принципової важливості, першочерговості та системності внаслідок кризового стану національної економіки та невирішеності багатьох проблем банківської системи. Вітчизняна банківська система постійно знаходиться під тиском загроз і не має можливості повною мірою нівелювати їх, реалізувати наявні та потенційні можливості. Українські банки тривалий час працюють в умовах високих економічних ризиків. Для них характерна універсальність, а їх бізнес-моделі орієнтовані на підвищення ефективності та гнучкості операційної діяльності, нарощування обсягів операцій, ресурсної бази, зменшення кредитної заборгованості.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Цим же законом визначено, що інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1].

Ключовою компонентою інноваційного розвитку банків є фінансова складова, оскільки саме обсяг наявних та потенційно можливих коштів є вирішальним фактором у формуванні інноваційного потенціалу. Станом на 01.01.2018 в Україні за реєстром НБУ було зафіксовано 82 діючих банки та 9129 діючих структурних підрозділів. За 2018 рік у порівнянні з цією ж датою 2017 року філіальна мережа банків скоротилася на 716 установ або 7,27% (рис.1).

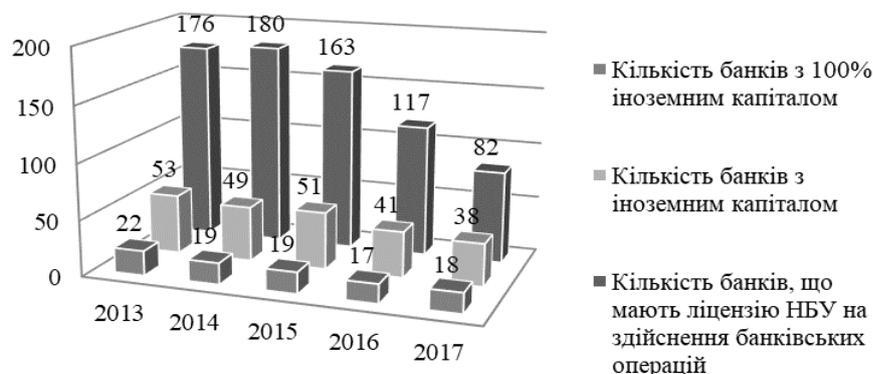

Рис. 1. Динаміка кількості структурних підрозділів по банківській системі України за 2013-2017 роки

Загалом тенденцію щодо зменшення кількості банківських установ та підвищення рівня платоспроможності складових банківського сектору можна визнати як позитивну за умови, що зазначені тенденції стали наслідком вираженої та аргументованої політики Національного банку України. В протилежному випадку, такі дії державного регулятора лише тільки підривають довіру до всього банківського сектору України.

Найбільш суттєвою перешкодою на шляху до ефективного використання банками свого інноваційного потенціалу, на нашу думку, є низький рівень капіталізації вітчизняних банків, який обмежує можливості банків успішно розвиватися, оскільки брак коштів не дозволяє банкам істотно розширити асортимент банківських послуг, що відповідно, призводить до втрати конкурентоздатності банківських установ. Основною причиною збиткової та неефективної діяльності банків України є різке погіршення якості кредитного портфеля через неспроможність багатьох позичальників повертати свої кредити та сплачувати відсотки.

Значною перешкодою на шляху формування та ефективного використання інноваційного потенціалу банків України також є дефіцит як довгострокових, так і короткострокових фінансових ресурсів, що, відповідно, стримує банки від здійснення інноваційної діяльності.

Крім того, негативний вплив здійснює і падіння прибутковості діяльності банків. Функціонування банківського сектору у 2014-2017 роках було збитковим. Так, за 2015 рік збиток банківського сектору становив 66600 млн. грн, а за 2017 рік – уже 26472 млн. грн. Фінансовий результат банківської системи України за 2016 рік є від'ємною величиною і складає 159388 млн грн, що є найгіршим показником за всі роки спостереження (рис. 2.).

Рис. 2. Динаміка показників прибутковості діяльності банків України, 2013 - 2017 роки

Не менш вагомою перешкодою на шляху активізації інноваційної діяльності вітчизняних банків є зменшення темпів приросту їх ресурсної бази. Ситуація з відтоком депозитів в іноземній валюті набагато складніша в порівнянні з депозитами в національній, що ще більше посилюється зовнішніми факторами. Банківський сектор України протягом 2014-2015 років втратив 16,2 млрд. дол. США депозитів або 55,1% всіх депозитів в іноземній валюті на початок 2014 року. Частка депозитів, залучених в іноземній валюті, в сукупному клієнтському портфелі коливається біля позначки в 50% [2]. Рівень доларизації клієнтського портфелю представлено на рисунку 3.

Крім того, негативні наслідки в контексті досліджуваної проблеми має збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банків. Згідно з Постановою правління НБУ №242 від 07.04.2016 р. до 11.07.2018 року мінімальний обсяг статутного капіталу банку має бути не меншим за 300 млн. грн. Збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банківських установ триватиме щорічно до 500 млн. грн. станом на 11.07.2024 р. З огляду на високу ризикованість банківської діяльності в Україні, що існує та з високою вірогідністю буде зберігатися ще достатньо довгий час в майбутньому, багато з власників комерційних банків, особливо невеликих, можуть вибрати самоліквідацію як більш раціональний, ніж продовження діяльності, варіант.

Рис.3. Рівень доларизації депозитного портфеля, % банківської системи України

Враховуючи економічну нестабільність в державі та факт, що загалом весь капітал банківської системи України відповідає капіталу середнього європейського банку, розраховувати на те, що українські банки можуть бути джерелом серйозних інвестицій в інноваційну діяльність не доводиться.

При цьому зазначимо, що іноземні інвестори віддають перевагу тим дрібним банкам, які мають розгалужену філіальну мережу (при цьому їх доля ринку може складати менше 1%). Таких банків в Україні не багато, але вони є, і зацікавлюють вони саме своєю мережею, бо побудова такої мережі – тривалий процес, простіше наростити долю ринку, маючи дешеві ресурси, сучасні технології та досконалий менеджмент. Але

від зростання капіталізації банківської системи в такий спосіб, вкладень в інноваційну діяльність, на нашу думку, не варто очікувати, оскільки іноземні банки приходять на наш ринок вже з сформованою організаційною структурою, з власними традиціями щодо використання інформаційних технологій, зі своїми банківськими продуктами, дія яких вже перевірена та підтверджена на зарубіжному досвіді [3].

Ще одна проблема, яка перешкоджає ефективній інноваційній банківській діяльності, – слабка активність персоналу. Сьогодні банки України повинні активно вирішувати завдання стимулювання співробітників до участі в розробці інноваційних ідей на засадах систем анонімних пропозицій і відкритих конкурсів розробок персоналу з матеріальним мотивуванням.

Отже, у процесі дослідження визначено, що основними причинами, стримуючими розвиток інновацій у банківській сфері України є: недостатність капіталізованих фінансових ресурсів у розпорядженні банків, високий рівень невизначеності та ризиків, значний рівень доларизації вітчизняної економіки і банківського сектору, недостатність зацікавлених працівників у сфері підтримки інноваційної діяльності, незадовільний інвестиційний клімат банківської системи, високий рівень конкурентної боротьби на ринку. Необхідним є формування дієвих механізмів управління та регулювання фінансових інновацій сприятимуть підвищенню інноваційної активності для стимулювання інтенсивного розвитку банківської системи, як важливого чинника забезпечення фінансової стабільності, зростання національної економіки та підвищення добробуту населення.

Література

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>.
3. Корнеєв В. В. Фінансові інновації банків і можливості диверсифікації банківських послуг / В. В. Корнеєв // Світ фінансів. – 2016. – № 2. – С. 74-81.

УДК 336

*Клименко Каріна Вадимівна, Чаглей Марина Олександрівна
Полтавський національний університет імені Юрія Кондратюка,
студенти*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ PAYPASS В УКРАЇНІ СЬОГОДНІ

Сьогодні практика безконтактної оплати відома в усьому світі. Сама система PayPass з'явилася на початку цього століття, а точніше у 2003 році. Він цілком успішно розвивається в Європі. У Німеччині та Нідерландах приблизно кожна третя транзакція з картами MasterCard і Maestro, зроблена в магазинах, є безконтактною. Україна стала 38-країною, де впровадили можливість розраховуватися цим способом. З 2011 року стартував проект впровадження технологій RFID (Radio Frequency Identification) та NFC (Near field communication) спільно з Приватбанком, але більшість людей та робітників торгових точок ще й досі не знайомі з новими технологіями. На той момент фізично клієнтська частина PayPass представляла собою стікери з чіпом і антеною. Стікер містить чіп, який прив'язаний до реальної платіжної картки, щоб здійснити платіж необхідно піднести чіп до терміналу, і протягом 2-3 секунд операція буде здійснена, а з картки будуть зняті кошти.

В Україні Mastercard коментує свої успіхи по впровадженню PayPass таким чином: «За результатами минулого року 8 банків випускають карти MasterCard PayPass. Майже всі великі торгові мережі приймають безконтактні розрахунки. Більш того, Україна стала однією з перших серед європейських країн, де були впроваджені мобільні NFC платежі Google Pay та Apple Pay» [1].

Є такі рекомендації щодо використання технології Mastercard Contactless:

- повідомте касира про свій намір оплатити безконтактно;
- коли термінал готовий до прийому платежу, просто піднесіть безконтактну картку Mastercard на відстань 1-2 см від екрану терміналу;
- якщо сума покупки менша ніж 100 грн – оплату завершено;
- якщо сума покупки більша ніж 100 грн, введіть PIN-код для підтвердження платежу;
- звуковий та світловий сигнали терміналу повідомлять Вас, що оплату проведено;
- підписувати чек не потрібно [2].

В перспективі на 2019-2020 рік суму ліміту планують збільшити до 300 грн, тобто можлива оплата товарів чи послуг на суму до 300 гривень без підтвердження PIN-кода. Використовувати PIN-код для дорожчих покупок платіжна система вимагає з метою безпеки. Як відомо в Google Pay і Apple Pay подібний ліміт відсутній, а зручність така ж, якщо не більша. Поява в Україні таких сервісів безконтактної оплати значно спрощує життя всім учасникам ринку, роблячи процес покупок більш швидким і безпечним. Google Pay і Apple Pay може працювати без доступу до інтернету. Справа в тому, що сервіси не зберігають персональні дані. Коли додаєте туди карту, її номер не зберігається ні на пристрої, ні на серверах самої компанії Apple чи Google. Система влаштована таким чином, що замість даних карти термінал створює одноразовий ключ, який генерується для кожної платіжної операції. Для підтвердження транзакцій використовується біометричний захист, про який вже згадувалося вище, тому, навіть в разі крадіжки злодії не зможуть отримати доступ до вашого девайсу і, безпосередньо, самого сервісу безконтактної оплати [3].

PayPass став в Україні досить зрілим технологічно, але аж ніяк не масовим продуктом. Провівши аналіз, можна зробити висновок, що Mastercard все робить правильно - маркетингова активність, пряма реклама, фестивалі і т.п. Певне, ключовими тут є особливості України, як держави. У нас ще і досі не поширений розрахунок банківською карткою в таксі. Адже PayPass - це фактичне майбутнє над картковими платежами, що робить їх швидкими і легкими. Для розвитку безготівкової системи державі в першу чергу необхідно скоротити розрахунок готівкою.

Тобто, можна зробити висновок, що система безконтактних платежів є досить не досконалою в Україні сьогодні. Проблеми досить незначні, але вони є, для майбутнього розвитку країни необхідно рухатись вперед, на жаль, деякі термінали ще й досі не мають сканера для розпізнавання чіпів RFID та NFC, для пришвидшення розвитку цю проблему досить реально ліквідувати в короткий термін.

Література

1. Чому PayPass так і не став популярним [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.g-news.com.ua/news/9-it/-/16223-pochemu-paypass-v-ukraine-tak-i-ne-stal-populyarnym.html>
2. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/MasterCard_PayPass
3. Coogle Pay та Apple Pay особливості роботи [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/apple-pay-v-ukraine-kak-budet-rabotat-i-naskolko-eto-bezopasno-1140219.html>

РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Останнім часом грошово-кредитний ринок України відчуває ряд проблем, пов'язаних із загальною нестабільністю економічної системи, валютними ризиками, зовнішнім державним боргом, національними резервами тощо.

З метою ефективного регулювання грошово-кредитного ринку, управління ліквідністю банківської системи, виконання функції кредитора останньої інстанції НБУ застосовує такі механізми щодо банків:

- проведення операцій рефінансування;
- надання стабілізаційного кредиту;
- операції на відкритому ринку з державними цінними паперами.

Операції рефінансування банків НБУ проводить через кількісний або процентний тендер, а також через постійно діючу лінію рефінансування (кредит овернайт) [1].

Для комерційних банків рефінансування в центральному банку - це останній спосіб (остання надія) регулювання їхньої ліквідності, і центральний банк виступає для них у ролі кредитора останньої інстанції. Для центральних банків рефінансування комерційних банків - це, по-перше, канал безготівкової емісії, а по-друге, - спосіб запобігання банківській паніці. У випадку кризової ситуації на грошовому ринку центральний банк надає негайно додаткові резерви на кредитній основі тим банкам, котрі потребують їх найбільше. Слід при цьому відзначити, що центральні банки мають право, але не зобов'язані рефінансувати (кредитувати) комерційні банки, тому і комерційні банки повинні розуміти отримання кредитів як привілей, а не право.

Національний банк може прийняти рішення про підтримання ліквідності банку через відповідні інструменти рефінансування, якщо банк дотримується таких основних вимог:

- строк діяльності - не менше, ніж один рік після отримання ліцензії Національного банку на здійснення банківських операцій і відповідного письмового дозволу;
- має ліцензію Національного банку на здійснення відповідних банківських операцій і письмовий дозвіл, у тому числі за операціями з валютними цінностями та з цінними паперами за дорученням клієнтів або від свого імені;
- має активи, які можуть бути прийняті Національним банком у заставу;
- здійснює своєчасне погашення одержаних від Національного банку кредитів та сплату процентів за користування ними та є платоспроможним [2].

Національний банк здійснює операції з рефінансування банків відповідно до укладених з банками генеральних кредитних договорів та забезпечує проведення їх за допомогою програмно-технологічного забезпечення Національного банку.

Рефінансування не має цільового характеру і видається за результатами проведення позачергових тендерів. Ставка за таким інструментом плаваюча (облікова ставка НБУ + 2 п.п.) і змінюватиметься впродовж строку користування банком отриманих коштів відповідно до зміни облікової ставки.

В якості забезпечення банки зможуть надавати ті ж активи, які використовуються для залучення кредитів рефінансування строком до 14 та до 90 днів. Зокрема, це:

- державні облигації України (облигації внутрішньої та зовнішньої державної позики України, цільові ОВДП);
- депозитні сертифікати НБУ (для довгострокового рефінансування виключно у якості додаткового забезпечення);
- іноземна валюта (долари США, євро, англійські фунти стерлінгів, швейцарські франки, японські єни);
- облигації міжнародних фінансових організацій.

Строки видачі довгострокового рефінансування, його обсяги та періодичність тендерів визначатиме Правління Національного банку за результатами засідання комітету з монетарної політики на щоквартальній основі. Інформація про графік проведення тендерів з підтримання ліквідності банків на наступний квартал (в тому числі довгострокових) буде розміщуватися на веб-сайті НБУ. Інформація про результати кожного тендера буде публікуватися на веб-сайті Національного банку у день його проведення.

Запровадження такого інструменту створює підґрунтя для відновлення довгострокового кредитування реального сектору економіки, що сприятиме поживавленню економічного зростання [3].

У 2018 році "Альфа-банк" та банк "Південний" залучили у Національного банку рефінансування сумарно на 1,315 мільярда гривень. Альфа банк взяв кредит на 835 млн грн, а банк "Південний" – на 480 млн грн. Кредити залучені на 85 днів під 19,5% річних.

Банки очікують підвищену волатильність на ринках цієї осені, подальше зниження ліквідності банківської системи і зростання процентних ставок за операціями в гривні. Діючи на випередження, банки формують додатковий буфер ліквідності, в тому числі і через інструменти рефінансування, які пропонує НБУ.

За даними оборотно-сальдового балансу банків на 1 липня 2018р., заборгованість перед НБУ по рефінансуванню мали Приватбанк (9,687 млрд грн), ВТБ банк (370 млн грн) і Укргазбанк (260,4 млн грн) [5].

Основна функція рефінансування полягає в забезпеченні реалізації цілей і методів проведення грошово-кредитної політики НБУ та збалансуванні попиту і пропозиції грошей в економіці країни.

Загалом, варто зауважити, що система рефінансування та управління ліквідністю банківської системи знаходяться у постійному розвитку, і така ситуація характерна не лише для країн, що розвиваються, а й для економічно розвинутих країн. Тому Україні доцільно вдосконалювати наявні та запроваджувати нові механізми рефінансування, адже розвинута система операції з надання банкам кредитів у встановленому Національним банком порядку забезпечить стабільність банківської системи в цілому.

Література

1. Центральний банк та грошово-кредитна політика. Підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2005. – 556 с.
2. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Навч. посіб./ За ред. Косової Т. Д., Папаїки О. О. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 328 с.
3. Національний банк України [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=61427141.
4. Верховна рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0144500-17>.
5. Українська правда [Електронний ресурс] // <https://www.epravda.com.ua/news/2018/08/30/640065/>.

*Сінельнік Анна Олександрівна, Сидоренко Діана Олександрівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студенти*

АНАЛІЗ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА 2018 РІК

В Україні найбільш гостро стоїть питання подолання інфляції та гармонізації економіки. Інфляція – це знецінення грошей, тобто зниження їх купівельної спроможності, що супроводжується дисбалансом попиту та пропозиції, зростанням цін на товари і послуги.

Інфляційний тиск в Україні залишається високим попри послаблення продовольчої інфляції. Надмірні темпи зростання цін підтримуються стійким внутрішнім попитом, швидким зростанням заробітних плат та різким подорожчанням нафти на світових ринках [1].

У першій половині 2018 року, за інформацією Світового банку, рушійними силами зростання економіки були швидкі темпи росту сектора послуг, ранній урожай сільськогосподарських культур і відновлення зростання в гірничо-видобувній галузі [2, с.1]. Додана вартість у внутрішній торгівлі зросла на 4,5 % (за рахунок підвищення заробітної плати та внутрішнього попиту), а сільське господарство — на 11 % — завдяки ранньому врожаю. Гірнична галузь продемонструвала в першій половині 2018 року приріст доданої вартості на 1,4 % після спаду на 6 % у 2017 році через торговельну блокаду з Донбасом. Утім, суттєво сповільнилося зростання промислового виробництва (до 2,3 % з 5,1 % у 2017 році), будівництва (до 5,5 % з 27 % у 2017 році) і транспорту (до 1,6 % з 4,3 % у 2017 році) [3].

Це свідчить про погіршення інвестиційних настроїв та зовнішньої кон'юнктури. На довіру інвесторів впливають затримки в реалізації ключових реформ і проведенні оглядів програми Міжнародного Валютного Фонду (МВФ), особливо з урахуванням значних фінансових потреб упродовж періоду виборів у 2019 році [2, с.1].

Зростання інвестицій в основний капітал сповільнилося до 15,4 % у першій половині 2018 року порівняно з 22 % в першій половині 2017 року. При цьому триває потужне зростання внутрішнього споживання на рівні 4,8 % у першій половині 2018 року завдяки підвищенню пенсій і зарплати (як у державному, так і приватному секторах унаслідок зміцнення економічної активності та трудової міграції) [3].

Таким чином, у першій половині 2018 року темп зростання економіки прискорився до 3,5 % порівняно з 2,5 % у 2017 році, однак затримки в реалізації структурних реформ і невизначеність погіршують інвестиційні настрої. Вразливість державних фінансів зросла у 2018 році через великі потреби у зовнішньому фінансуванні, недовиконання деяких статей доходів і зростання видатків на оплату праці та соціальну допомогу [1].

У 2017 році дефіцит бюджету залишався на плановому рівні завдяки потужному зростанню доходів, яке допомогло збалансувати зростання видатків на 11,7 % у реальному вираженні, викликане подвоєнням мінімальної зарплати та збільшенням зарплат учителів і лікарів на понад 40 %, а також нарощенням видатків на соціальні програми, які сягнули 5,7 % валового внутрішнього продукту (ВВП). Зростання зарплат у секторах освіти та охорони здоров'я тривало й у 2018 році. Прогнозується, що видатки на пенсійне забезпечення й надалі перевищуватимуть 10 % ВВП через підвищення пенсій військовим. Крім того, доходи зведеного бюджету в першій половині 2018 року виявилися на 5 % нижчими від плану — здебільшого через зменшення надходжень від єдиного соціального внеску, податку на додану вартість (ПДВ) та акцизів [1].

Національний банк України й надалі проводить політику таргетування інфляції,

однак її рівень залишається високим через підвищення зарплат і пенсій. Індекс споживчих цін (ІСЦ) сягнув наприкінці 2017 року 13,7 %. А отже, він був вищим за інфляційний орієнтир Національного Банку України (НБУ), що становив 8 ± 2 %. НБУ послідовно підвищував свою ключову облікову ставку з 12,5 % у травні 2017 року до 18 % у вересні 2018 року [1]. Це допомогло утримати інфляцію на рівні 9 % у серпні до відповідного місяця попереднього року, проте вартість фінансових ресурсів у країні зросла, а необхідність підвищення тарифів на енергію в майбутньому може чинити додатковий тиск на показники інфляції [1].

Перекази коштів з-за кордону допомогли профінансувати дедалі більший зовнішньоторговельний дефіцит, однак міжнародні резерви скоротилися до рівня покриття 2,7 місяця майбутнього імпорту [2, с.1]. У січні–серпні 2018 року імпорт товарів продовжував зростати швидше за експорт (15,3 % у річному співставленні проти 11,6 %), причому дефіцит балансу зовнішньої торгівлі товарами зріс до 6,0 % ВВП фінансового року [3]. Рушійною силою зростання імпорту стало підвищення цін на нафту, тоді як експорт, починаючи з липня, страждає внаслідок логістичних проблем в Азовському морі. Зростання зовнішньоторговельного дефіциту було перекрито збільшенням сум переказів з-за кордону на 36 % унаслідок більш активної трудової міграції до сусідніх країн – членів Євросоюзу, які спростили правила прийняття українців на роботу [2, с.1].

Можна зробити висновки, що подолання інфляції значною мірою залежать від прогресу у впровадженні реформ та відновлення співпраці з МВФ. Збереження зовнішньої фінансової стійкості потребує продовження співпраці з офіційними кредиторами, а також нарощення експорту та прямих іноземних інвестицій. За умови оперативної реалізації нещодавно схвалених заходів, темп економічного зростання у 2018 році сягне, за прогнозами Світового банку, 3,3 %, у 2019 році — 3,5%, а у 2020 році, після зменшення передвиборчої невизначеності, він може прискоритись до 4 % [2, с.2].

Література

1. Національний банк України: офіційне Інтернет-представництво [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
2. World Bank Ukraine Economic Update October 2018 [Електронний документ] – Режим доступу: <http://pubdocs.worldbank.org>.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 336.71:336.77

Федоренко Марко Володимирович,

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
магістрант*

Волкова Неля Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент

ПРОБЛЕМНА ПОЗИКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ БАНКІВ: СУТНІСТЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Кредитні операції банку є найбільш дохідними, але водночас і досить ризиковими. Аналіз сучасних тенденцій розвитку банківської системи України свідчить, що обсяги кредитування постійно зростають і в абсолютних, і у відносних показниках. Разом з тим зростає і частка проблемної заборгованості в кредитних портфелях банків, особливо за іпотечними кредитами.

На сучасному етапі виникає необхідність не тільки зменшувати частку проблемних кредитів в структурі кредитного портфеля, але й не допустити їх виникнення у майбутньому для забезпечення фінансової стійкості банку та довіри до банківської системи з боку населення.

Питанню проблемної заборгованості банків присвячена велика кількість наукових праць та статей. Зокрема, теоретичні і практичні аспекти цієї проблеми висвітлено у роботах таких науковців, як Л.О. Примостка, М.Г. Дмитренко, А.М. Мороз, М. Пуховкіна, В.В. Вітлінський, В.П. Марчук, І.В. Сало. Але, незважаючи на отримані наукові результати вчених, багато питань у цій сфері, залишаються не вирішеними.

Фінансова та економічна криза призвели до значних проблем у банківській системі України. Особливо це позначилось на тих напрямках діяльності банків, які донедавна стрімко розвивались, тобто надання кредитів. Адже неповернення кредитів здійснює значний вплив на функціонування банківської системи України. Саме тому удосконалення стратегічної роботи банків з проблемною позиковою заборгованістю набуває особливої актуальності. Звісно, робота з будь-яким проблемним активом повинна носити індивідуальний характер, але в її основі повинні бути певні стандартні методики, сценарії та схеми, складені для тих чи інших випадків. Це потребує глибокого розуміння сутності проблемних кредитів, оскільки серед науковців з цього питання немає єдності поглядів.

Дослідженню сутності проблемних кредитів присвячені роботи та статті багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: А.М. Мороз, В.І. Логвиненко, А.С. Васюренко, І.І. Кириленко, М.Г. Дмитренко, та ін. У своїх працях вони надають досить різні визначення проблемного кредиту. Наразі існує певна полеміка відносно складу таких кредитів. Так, Міжнародний Валютний Фонд визначає їх як nonperforming loans (NPL) - недіючі кредити [1]. Національний Банк України відносить до недіючих кредитів відповідно до діючої класифікації, сумнівні та безнадійні до повернення. Поряд з недіючими кредитами в НБУ виділяють поняття «проблемних кредитів», до складу яких включають прострочені та сумнівні кредити. Проблемні кредити повинні включати суму прострочених платежів за кредитом згідно бухгалтерській звітності, а не весь обсяг кредитів, за якими є прострочення [2].

Беззаперечно зрозумілим лишається те, що кредит, за яким вчасно не проводяться платежі внаслідок погіршення фінансового стану позичальника, істотно знизилась ринкова вартість забезпечення і викликає сумніви до повернення - це є реалізований кредитний ризик. А оскільки уникнути ризиків за кредитами (тобто втрат) неможливо, то інколи проблемні кредити сприймаються як плата за ведення банківського бізнесу.

Критичний розгляд наявних точок зору вчених та власні дослідження дозволяють сформулювати авторське визначення цьому поняттю. Проблемний кредит – це кредит, за яким встановлено ознаки проблемності повернення, тобто є значні порушення строків зобов'язань перед банком, своєчасно не проведені один чи кілька платежів, втрата якості чи вартості забезпечення, виникли ознаки погіршення фінансового стану у позичальника, або наявність негативної інформації про його нездатність виконати свої зобов'язання та інші обставини, які дозволяють банку мати сумнів щодо повернення кредиту.

Банк здійснює контроль за виконанням позичальниками умов кредитного договору, цільовим використанням кредиту, своєчасним і повним його погашенням та сплатою процентів за ним. При виникненні певних порушень умов кредитного договору з боку позичальника банк має право застосовувати економічні та правові санкції. Як свідчить практика, великі обсяги прострочених кредитів призводить до

падіння довіри до банку з боку вкладників, кредиторів та акціонерів, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації банку.

За даними НБУ, станом на 01.01. 2016 р., в Україні було зареєстровано 117 діючих банків, а станом на 01.12. 2017 р. їх кількість скоротилася до 86 діючих банків [2]. Ці дані свідчать про погіршення ситуації в банківському секторі та втрати вище згаданої довіри до банків. Практика доводить, що банк несе додаткові витрати, пов'язані з вимогами щодо повернення кредиту, частина активів банку заморожується в формі непродуктивних. Кожний банк має у своєму портфелі проблемні кредити, і тому головне питання полягає у встановленні допустимого для банку рівня цих кредитів щодо загальної вартості виданих позичок. Для зарубіжних банків прийнятними вважаються такі значення показників: питома вага списаних кредитів у загальному обсязі виданих – 0,25 – 0,75%; питома вага прострочених кредитів (понад 90 днів) у загальному обсязі виданих – 0,5 – 3%. Для вітчизняної банківської системи значення аналогічних показників коливаються в широкому діапазоні: від 2 до 60 % [3].

Проведений нами аналіз показав, що частка проблемних кредитів у загальній сумі наданих банками країни кредитів станом на 01.12.2016 р. становила 30,6%. Частина банків з українським капіталом зволікала з визнанням кредитів проблемними та відповідним формуванням резервів. Діагностичне обстеження банків та набрання чинності нового порядку оцінки кредитного ризику відповідно до постанови Правління НБУ «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» 30.06.2016 р. № 351 [4] спонукало банки у 2017 році відображати дійсну картину якості позикових активів. Відповідно до діагностики, проведеної НБУ за липень 2017 року, частка проблемних кредитів у портфелі банків сягнула свого історичного максимуму й склала 58 %, 01.10.2017 року – 56,4 % (або 47,5 % без урахування Приватбанку, який належить державі). При цьому у Приватбанку вона становила 85,9%, у інших державних банків – 59,3 %. Станом на 01.12.2017 року частка проблемних кредитів в банківській системі України склала 54,9%, що на 0,86 в.п. менше, ніж місяцем раніше. В той же час частка проблемних активів банківської системи з урахуванням позабалансових зобов'язань станом на 01.12.2017 року становила 29,24%, що на 0,22 в.п. більше, ніж місяцем раніше [3].

В січні 2018 року частка непрацюючих кредитів збільшилася на 2 в.п. Причина – статистичний ефект від зміни плану рахунків: частину нарахованих, але не сплачених процентних доходів перенесено на рахунки резервів. Зазначені зміни повинні забезпечити точнішу статистику рівня NPL. У підсумку обсяг загальних та непрацюючих активів одноразово зріс, а чисті активи не змінилися. Інший фактор тимчасового зростання NPL – зниження курсу гривні на початку року, що призвело до зростання валютної складової в кредитному портфелі, а вона має нижчу якість.

Тенденція до поступового скорочення рівня NPL зберігається, хоча темп низький. Частка NPL зменшується переважно завдяки новому кредитуванню та зростанню загального кредитного портфеля. У грошовому вимірі обсяг непрацюючих кредитів майже не змінився та наприкінці квітня становив 629 млрд. грн. (еквівалент 24 млрд. дол.) та в процентному співвідношенні складав 56,2 в.п.

Питома вага непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банківської системи України за липень 2018 року зменшилася до 55,06% із 55,68%. Згідно з даними Національного банку України (НБУ), зокрема, в АТ КБ «ПриватБанк» цей показник зменшився до 84,54% із 84,64%, в інших банках із державною часткою - до 59,09% із 59,11%, у банках іноземних банківських груп - до 41,75% із 42,54%, тоді як у банках із приватним капіталом зріс до 24,6% із 24,09%. Обсяг непрацюючих кредитів банків у липні зріс на 5,092 млрд. грн. - до 631,231 млрд. грн., зокрема в банках із державною часткою - на 7,073 млрд. грн., до 419,963 млрд. грн., у банках із приватним капіталом -

на 865 млн. грн., до 31,817 млрд. грн., у банках іноземних банківських груп - на 871 млн. грн., до 168,338 млрд. грн. Питома вага непрацюючих кредитів у кредитному портфелі корпоративного сектора в липні зменшилася до 57,28% із 57,83%, у кредитному портфелі фізичних осіб - до 50,72% із 51,32%.

Все це свідчить про низький рівень якості системи управління проблемними позиками. Згідно з новими правилами [2], НБУ вважає неробочими кредити з простроченням платежу понад 90 днів (30 днів для банків) або за якими погашення боргу є малоімовірним без стягнення забезпечення. Проблемні кредити в портфелі банку можна розділити на кілька категорій за ступенем проблемності. Для кожної категорії характерні свої ознаки та індикатори, на які орієнтується банк. У банку повинен бути розроблений свій комплекс заходів, що застосовується по відношенню до кожної категорії проблемних кредитів, відпрацьовані алгоритми взаємодії підрозділів при появі тих чи інших сигналів, продумані варіанти поведінки в залежності від ступеня ефективності застосовуваних заходів.

Дослідження довело, виникнення проблемної заборгованості сьогодні, в більшості випадків, зумовлено, по-перше, негативним впливом економічної кризи, а, по-друге, помилками в кредитній політиці банків та відсутністю бажання позичальників здійснювати платежі за кредитами. В такій ситуації, банки повинні власними силами вирішувати питання повернення кредитів. На виникнення проблемних кредитів впливає досить велика кількість факторів, які умовно можна поділити на ті, що підлягають управлінню, та некеровані фактори, вплив яких не можна змінити (несприятливі зміни в економічному стані країні, негативні зміни в банківському середовищі, тощо). Управляти зовнішніми факторами практично неможливо, але завдяки професійним діям керівників банку, можливо максимально знизити їх негативний вплив на діяльність банку. На відміну від зовнішніх, некерованих факторів, внутрішні фактори цілком і повністю залежать від ведення кредитної діяльності та відображають ефективність кредитної політики банку, тому автори дотримуються точки зору щодо активізації діяльності менеджменту банку в процесі реалізації кредитної політики та оцінювання її ефективності за допомогою існуючих показників її оцінки.

Крім того, діяльність банків повинна бути у площині процесів оптимізації роботи працівників банку з проблемними кредитами. Такий процес повинен передбачати: зростання обсягів стягнення кредитів, пришвидшення процесів стягнення коштів на основі розумного компромісу між невеликим стягненням коштів у короткі строки і основним обсягом стягнення коштів протягом довшого періоду, зниження обсягу втрат з використання послуг спеціалістів при передачі проблемних кредитів факторинговим чи колекторським компаніям.

Література

1. Regional economic outlook [Electronic resource] / International Monetary Fund. – Access mode: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2011/eur/eng/ereo0511.htm>.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 &cat_id=34798593.
4. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] : положення від 30.06.2016 р. № 351. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

*Шулик Ліна Петрівна, Нерода Софія Максимівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студенти*

СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ В КРАЇНАХ КОЛИШНЬОГО СРСР

Функціонування банківських систем постсоціалістичних країн полягає в одноманітній побудові банківської системи до початку її реформування. До переходу країн (Росії, Білорусії, Казахстану та ін.) до ринкових важелів регулювання банківські системи були органічно вбудовані в командно-адміністративну модель управління, знаходилися в повному політичному та адміністративному підпорядкуванні уряду, насамперед Міністерству фінансів. Замість розгалуженої банківської системи функціонувало декілька банків та система "Сберигательных касс". За межі кредитної системи була винесена система страхування. Такий спосіб господарювання повністю ліквідував можливість ринкових відносин, він тільки сприяв розвитку жорсткої централізації системи управління. Розглянемо детальніше становлення банківської системи на прикладі Республіки Казахстан, Російської Федерації та Республіки Білорусь [2].

Датою народження банківської системи Білорусі прийнято вважати 3 січня 1922 року – початок роботи Білоруської контори Державного банку при Наркомфіні БРСР. Грошова реформа 1922-1924 років, проведена без іноземної допомоги, створила міцну основу для відновлення і розвитку країни. У 1925 році кредити за секторами економіки були розподілені в Білорусі таким чином: промисловість – близько 44,5 %; сільське господарство – майже 15 %; торгівля – приблизно 40 %; приватний сектор – 0,5 %; у 1930-1932 роках у країні була проведена кредитна реформа.

У повоєнні роки банки Білорусі вирішували завдання, які були пов'язані з відновленням зруйнованого господарства, включаючи проведення в 1947 році грошової реформи. У 1959 році була реорганізована і сама банківська система – скасовані спеціалізовані банки, а їх функції зосереджені в Держбанку і Будбанку. Весь повоєнний період банки працювали в умовах жорсткого централізованого планування. У 1981 році кредитні ресурси банківської системи були розподілені уже іншим чином: промисловість – близько 33 %; сільське господарство – 23 %; торгівля і заготівля – 22%; інші – 22%. У 1987 році, коли утворилися білоруські республіканські банки – Зовнішекономбанк, Агропромбанк, Ощадний банк і Житлсоцбанк, який діяв на принципах повного госпрозрахунку.

Сучасного вигляду банківська система Білорусі набула після ухвалення в 1990 році Декларації про суверенітет Республіки Білорусь і законів "Про Національний банк Республіки Білорусь" і "Про банки і банківську діяльність в Республіці Білорусь".

Банківська система Республіки Білорусь складається з Національного банку та 27 функціонуючих банків. Національний банк – це центральний банк Республіки Білорусь. Основними цілями діяльності Національного банку є: захист і забезпечення стійкості білоруського рубля, в тому числі його купівельної спроможності і курсу по відношенню до іноземних валют; розвиток і зміцнення банківської системи Республіки Білорусь; забезпечення ефективного, надійного і безпечного функціонування платіжної системи.

Національний банк виконує такі функції: розробляє і спільно з Урядом Республіки Білорусь проводить єдину грошово-кредитну політику Республіки Білорусь в порядку, встановленому Конституцією Республіки Білорусь, цим Кодексом та іншими

законодавчими актами Республіки Білорусь; здійснює емісію грошей; регулює грошовий обіг та кредитні відносини; виступає для банків кредитором останньої інстанції, здійснює їх рефінансування, валютне регулювання; організовує і здійснює валютний контроль як безпосередньо, так і через уповноважені банки відповідно до законодавства Республіки Білорусь. Значущим учасником проведення державної соціально-економічної політики є група провідних банків, які спеціалізуються на обслуговуванні великих народногосподарських комплексів і кредитну підтримку ключових державних соціально-економічних програм. У неї входять 7 банків: відкриті акціонерні товариства «Беларусбанк», «Белагропромбанк», «Белпромстройбанк», «Пріорбанк», «Белвнешекономбанк», «Белбізнесбанк» і «Білоруський банк розвитку» [1].

У Казахстані існувала однорівнева банківська система, яка складалася з Державного банку, Банку зовнішньої торгівлі і Будівельного банку. Державний банк був головним банком країни і центром методологічного керівництва діяльністю грошово-кредитної політики. У 1990 році був прийнятий новий Закон "Про банки і банківську діяльність в Казахській РСР". У даному законі було вперше подано визначення комерційного банку і дозволено створення інших кредитних установ (кредитні кооперативи, пенсійні, інвестиційні фонди, ломбарди), відкриття приватних банків, а також банків з участю іноземного капіталу. Законом встановлювалися основні завдання і функції Державного банку Казахської РСР. 13 квітня 1993 року був прийнятий новий Закон Республіки Казахстан "Про Національний банк Республіки Казахстан", який визначив завдання, принципи діяльності, правовий статус і повноваження Національного банку Казахстану, його роль і місце в банківській системі, взаємовідносини з органами державної влади Республіки Казахстан.

Республіка Казахстан має дворівневу банківську систему. Національний Банк Республіки Казахстан є центральним банком Республіки Казахстан і являє собою верхній (перший) рівень банківської системи Республіки Казахстан. Національний Банк Казахстану підзвітний Президентові Республіки Казахстан. Національний Банк Казахстану на підставі та на виконання законів Республіки Казахстан з питань, віднесених до його компетенції, видає нормативні правові акти, обов'язкові для виконання усіма банками, організаціями, що здійснюють окремі види банківських операцій та їх клієнтами, іншими юридичними та фізичними особами на території Республіки Казахстан. Національний банк Казахстану є юридичною особою в організаційно-правовій формі державної установи, має самостійний баланс і разом зі своїми філіями, представництвами та організаціями становить єдину структуру. Основною метою Національного Банку Казахстану є, забезпечення стабільності цін в Республіці Казахстан [3].

У Росії на початку 1921 р. було оголошено про перехід до нової економічної політики. Це означало необхідність відновлення товарно-грошових відносин, створення ринку, зміцнення рубля. До жовтня 1925 р. у країні налічувалося 1 211 банківських установ. Наступна реформа була проведена в період з 1927 по 1932р. Був прийнятий закон СРСР "Про принципи побудови кредитної системи". Був реалізований принцип "один клієнт – один банк". Це означало, що клієнти, як правило, повинні були користуватися короткостроковим кредитом і зосереджувати свої вільні засоби в одному певному банку. У 1962 р. Державному банку СРСР були передані ощадні каси, які до того перебували в системі Міністерства фінансів СРСР. У 1987 р. було вирішено провести у країні радикальну економічну реформу. У результаті була створена система, що включає Державний банк СРСР, Агропромисловий банк (Агропромбанк), промислово-будівельний банк (Промбудбанк), Банк житлово-комунального господарства і соціального розвитку (Житлсоцбанк), Банк зовнішньоекономічної

діяльності (Зовнішекономбанк), Банк трудових заощаджень і кредитування населення (Ощадний банк).

На межі 80-х і 90-х років ХХ століття в суспільній думці почала зароджуватися думка про необхідність переходу до ринкової економіки. У країні почалося формування дворівневої банківської системи. У цих умовах виникла необхідність у відповідній законодавчій базі, що юридично закріплює статус як центрального, так і комерційних банків. На союзному рівні Верховною Радою СРСР були прийняті закони "Про Державний банк СРСР" і "Про банки і банківську діяльність" (11 грудня 1990 р.); у Російській Федерації – закони "Про центральний банк РРФСР (Банк Росії)" і "Про банки і банківську діяльність в РРФСР" (2 грудня 1990 р.).

В даний час вона є дворівневою: перший рівень складають Центральний банк Російської Федерації (ЦБ РФ) та його підрозділи на місцях. Другий рівень складається з комерційних банків і небанківських кредитних організацій. Федеральний закон від 10 липня 2002 № 86-ФЗ "Про Центральний банк Російської Федерації (Банк Росії)" визначає наступні цілі діяльності ЦБ РФ (ст. 3):

- 1) захист і забезпечення стійкості рубля, в тому числі його купівельної спроможності і курсу по відношенню до іноземних валют;
- 2) розвиток і зміцнення банківської системи Російської Федерації;
- 3) забезпечення ефективного і безперебійного функціонування системи розрахунків.

Завдання комерційних банків та інших кредитних організацій полягає в обслуговуванні клієнтів (підприємств, організацій, населення), надання їм різноманітних послуг (кредитування, розрахунки, касові, депозитні, валютні операції та ін.). Як розрахунковий центр банківської системи Банк Росії грає ключову роль в організації і функціонуванні платіжної системи країни. Для забезпечення ефективного і безперебійного функціонування платіжної системи він встановлює правила здійснення розрахунків в Російській Федерації; визначає порядок здійснення розрахунків з міжнародними організаціями, іноземними державами, а також з юридичними і фізичними особами. Як емісійний центр країни він монопольно здійснює емісію готівки і організовує наявне грошове звернення. Як банкір Уряду РФ Банк Росії обслуговує рахунки бюджетів усіх рівнів бюджетної системи Російської Федерації, проводить розрахунки за дорученням уповноважених органів виконавчої влади і державних позабюджетних фондів, на які покладаються організація виконання і виконання бюджетів. Для виконання покладених на нього функцій в різних сферах Банк Росії наділений повноваженнями нормотворчої діяльності. Він має право видавати нормативні акти з питань, віднесених до його компетенції федеральними законами [2].

Таким чином, на початку 90-х рр. ХХ століття банківська система цих трьох країн набула сучасного дворівневого вигляду. На базі Держбанків було створено Національні банки, визначено їхню роль, місце та функції, спеціалізовані банки перетворилися на комерційні та універсальні.

Література

1. Банківська система Білорусі. [Електронний ресурс] https://pidruchniki.com/15931106/bankivska_sprava/bankivska_sistema_bilorusi.
2. Банківська система Росії. [Електронний ресурс] https://pidruchniki.com/10310208/bankivska_sprava/bankivski_sistemi_deyakh_pos_tradyanskih_krayin.
3. Банківська система Республіки Казахстан. [Електронний ресурс] https://pidruchniki.com/13500826/bankivska_sprava/bankivska_sistema_respubliki_kazahstan.

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК 336

*Птащенко Ліана Олександрівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
доктор економічних наук, професор,
Сержанов Віталій Вікторович,
Ужгородський національний університет,
кандидат економічних наук, доцент*

ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Тривала криза в національній економіці України призвела до суттєвих деформацій економічної кон'юнктури, а також негативно відображається на структурній деформації та стан окремих секторів економіки. Зокрема підприємства житлово-комунальної власності здебільшого є збитковими через застарілу інфраструктуру та недостатнє фінансування. Тому необхідною умовою для ефективного функціонування підприємств комунального сектору є їх модернізація, що потребує відповідного фінансового забезпечення. Для якісного реформування комунальних підприємств недостатньо власних фінансових, тому вкрай важливим є формування нового механізму інвестування у комунальні підприємства, активнішого залучення інвесторів у дану сферу.

Більшість науковців й фахівців дотримуються думки, що реформування комунальних підприємств доцільно здійснювати шляхом реструктуризації. Бойчик І.М. розглядає реструктуризацію шляхом модернізації – оновлення устаткування і технології, реорганізації – зміни методів і поділу праці, потоків інформації, адаптації – пристосування елементів підприємства до поточних умов, нововведень – продуктивних і процесних [1]. Також питання реструктуризації підприємств розглядають у своїх роботах Боровецький Р. [2] Горчакова І.А. [3] та інші науковці.

Проблеми діяльності комунальних підприємств об'єднуються за окремими напрямками: соціально-економічним, організаційно-управлінським, фінансово-інвестиційним, технічно-інноваційним, нормативно-правовим, адміністративним та екологічним. Переходу підприємств житлово-комунального господарства до функціонування у відповідності до принципів ринкової економіки та вимог сталого розвитку перешкоджають фінансові, трансформаційні, інформаційні та світоглядні фактори. Слід також зазначити, що фінансові, техніко-технологічні та управлінські проблеми характеризують відповідні аспекти діяльності комунальних підприємств, а організаційно-галузеві – зумовлені недоліками у підходах до державного регулювання галузі та неефективним її розвитком.

Наприклад, підприємства централізованого теплопостачання України працюють вкрай неефективно як з точки зору виробництва та транспортування тепла (застаріла матеріальна база Теплокомуненерго), так і з точки зору споживання (великі втрати в будинках). З точки зору ефективності інвестицій саме модернізація постачання (ізоляція мереж та модернізація котелень) має найбільший потенціал – інвестувавши близько 6 млрд. дол., скорочення споживання газу може становити 2,4 млрд. м³ (рис. 1).

Вже зараз міжнародні фінансові організації та донори готові інвестувати значні кошти в Теплокомуненерго (0,8 млрд. дол.), але для ефективного використання цих

коштів та залучення нових необхідно розв'язати низку проблем галузі, зокрема:

- провести реструктуризацію боргів по всьому ланцюгу постачання (населення/Теплокомуненерго/Нафтогаз);
- переглянути систему розрахунків, яка в значній мірі контролюється державою та створює великі розриви «ліквідності» для учасників ринку;
- оптимізувати законодавчу базу та привести її до стандартів ЄС;
- переглянути державні процедури відбору та затвердження проектів, які на сьогоднішній день значно затримують швидкість освоєння інвестицій.

	Сфера	Інвестиційна потреба	Потенціал скорочення споживання газу	Скорочення споживання газу на 1 млрд дол
	Модернізація виробництва тепла	3 млрд дол	1,1 млрд м ³	366 млн м ³
	Модернізація та заміна теплових мереж	3 млрд дол	1,3 млрд м ³	433 млн м ³
	Всього	6 млрд дол	2,4 млрд м³	799 млн м³

Рис. 1. Попередня оцінка загальної потреби в інвестиціях підприємств теплопостачання

Першочергово мають здійснюватися заходи, які матимуть найбільшу віддачу та допоможуть уникнути значних витрат у мережі. Мінімальна інвестиційна потреба на модернізацію теплових мереж та першочергову заміну котлів становить 1,09 млрд. дол. [4].

Подальше реформування житлово-комунального господарства на центральному рівні – це надання органам місцевого самоврядування інструментів і можливостей для залучення інвестицій у розвиток житлово-комунального господарства регіонів, а також допомогти їм, якщо виникає така необхідність, надати державні гарантії при залученні кредитів від Світового банку та інших міжнародних фінансових організацій [5].

Однією з інвестиційних програм залучення фінансування на проекти модернізації централізованого теплопостачання є DemoUkraineDH. Вона створена Північною екологічною фінансовою корпорацією (НЕФКО) та Шведським Агентством з питань міжнародної співпраці та розвитку (Sida) спільно з Мінрегіоном. В Україні програма почала діяти в 2012 році, виконавши за цей час шість проектів в таких містах: Вінниця, Житомир, Александрія, Кам'янець-Подільський, Івано-Франківськ та Полтава [6].

Для теплопостачальних підприємств невеликі Демонстраційні проекти можуть стати першим кроком до більш масштабних інвестиційних проектів з модернізації. Виконання таких програм сприяє набуттю досвіду в усіх аспектах роботи з міжнародним фінансовими організаціями і в результаті підприємства стають краще підготовленими до співпраці при реалізації більш масштабних інвестиційних проектів.

Література

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: Навч. посібник – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К.: Атіка, 2007. – 528 с.
2. Боровецький Р. Реструктуризація як фактор успіху підприємства в добу глобалізації – Тернопіль: ТІСІТ, 2007 – 69 с.
3. Горчакова І.А. Інвестування інноваційного розвитку підприємств житлово-комунального господарства / І.А. Горчакова, О.С. Чепурко // Бізнес Інформ. – 2012. – №8. – С. 26–28.
4. Урядовий портал: Геннадій Зубко: 400 млн. євро від ЄІБ отримають регіони для розвитку житлово-комунальних підприємств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article>

5. Україна комунальна: Реформування ЖКГ ляже на плечі регіонів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/reformuvannja-zhkg-ljazhe-na-plech-regonv-41782>

6. Енергоефективні демо-проекти в секторі тепlopостачання України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.demo-dh.org.ua/>

УДК 336

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
Забураєва Ольга, Яценко Тетяна,
студентки
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

ПРОБЛЕМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В умовах глибокої світової фінансової кризи значно зростає вплив зовнішніх загроз на підприємства України. Своєчасна адаптація внутрішніх структур підприємства до змін, що відбуваються у макро- і мікрооточенні є необхідною умовою його успішного функціонування і розвитку. Порушення сталості системи фінансових відносин в Україні внаслідок поширення у вітчизняних умовах кризових явищ зовнішнього світу та надмірного накопичення системних ризиків і фінансових диспропорцій вимагає формування адекватної адаптивної реакції підприємств у формі фінансової реструктуризації.

Реструктуризація є одним із ключових елементів, що забезпечує зміну структури підприємства з метою підвищення його конкурентоспроможності та адаптації до вітчизняного і світового ринків. Реструктуризацію можна визначити як проведення комплексу заходів, які спрямовані на здійснення структурного перетворення виробництва з метою адаптації підприємств до мінливих ринкових умов господарювання [1].

У Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» надане наступне визначення: «реструктуризація підприємства – здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів» [2].

Реструктуризація підприємства має дві основні цілі: впродовж короткого періоду часу забезпечити виживання підприємства; відновити конкурентоспроможність підприємства на тривалий час (Рис 1).

Для забезпечення умов стратегічного реструктурування вітчизняних підприємств, що перебувають у кризовому стані, фінансова реструктуризація, на нашу думку, має вирішити такі завдання:

- відновити платоспроможність та підвищити рівень фінансової стійкості підприємства;

- створити умови для підвищення інвестиційної привабливості та інвестиційної кредитоспроможності підприємства;
- забезпечити реалізацію удосконалених механізмів фінансування капіталомістких інвестиційних проектів, що забезпечують техніко-технологічне оновлення виробництва.

Рис. 1. Вибір стратегії реструктуризації в залежності від цілей підприємства

Процес реструктуризації в Україні має свої особливості та характеризується відсутністю державного фінансування та державних замовлень. Ці обмеження негативно позначаються на можливостях підприємства нарощувати обсяги виробництва, здійснювати вихід на нові світові ринки, і здатність генерувати високу інноваційну активність. У свою чергу, інноваційні зміни в економіці створюють умови для переходу на новий рівень управління, що забезпечить промислому підприємству зростання рівня його конкурентоспроможності та покращення рівня розвитку як регіону, так і національної економіки в цілому.

Серед проблем, які виникають у процесі реструктуризації підприємств, можна виділити основні [3, 24]:

- визначення ступеню свободи який потрібно надати підрозділу підприємства (статус центру фінансової відповідальності чи окремої фірми з різним ступенем самостійності), щоб не зашкодити виробництву материнської компанії і створити умови для ефективного розвитку цього підрозділу;
- визначення терміну впродовж якого потрібно опікуватися та надавати допомогу новому підприємству, щоб підвищити ефективність його роботи;
- визначення оптимального розміру та структури підприємства, що реструктуризується;
- подолання нестачі професійних досвідчених керівників на підприємствах, які здатні забезпечити якісний процес реструктуризації;
- навчання менеджерів підприємств і співробітників, що обслуговують нові структури та бізнес-процеси;

- подолання негативного відношення працівників до процесу реструктуризації підприємства;
- оцінка вартості власності перетвореного підприємства за відсутності ринкових цін і спотвореної вартості в офіційному обліку;
- пошук коштів на реструктуризацію;
- зменшення негативного впливу соціального сектора підприємства на процес його реструктуризації.

Крім зазначених проблем досі існує проблема нормативного забезпечення реструктуризації підприємств. Українська нормативно-правова база проведення реструктуризації потребує удосконалення відповідно до реалій поточного економічного розвитку. Практика зарубіжних країн та їх нормативно-правове забезпечення не повною мірою відповідають специфіці діяльності підприємств України. Для успішного функціонування в надзвичайно складних і динамічних макроекономічних умовах та забезпечення прогресивного розвитку у після кризових умовах для вітчизняних підприємств особливого значення набуває проведення фінансової реструктуризації підприємств як комплексу перетворень або заходів, що спрямовані на вирішення проблем з покращення фінансово-економічних показників функціонування підприємств і створення передумов їх стратегічного реструктурування [1].

Загалом, для створення інвестиційно привабливого середовища, Україні потрібно якнайшвидше проводити необхідні зміни. У свою чергу на мікрорівні основними напрямками організаційно-економічної роботи повинні бути:

- впровадження ефективних методів менеджменту;
- припинення виробництва застарілої продукції, реалізація основних фондів і земельних ділянок, на яких вони розташовані, що не використовуються;
- виділення зі складу великих підприємств більш гнучких самостійних підприємств та ліквідація безперспективних виробництв;
- перебудова структури виробництва за принципом формування центрів прибутку;
- розробка, сертифікація, розширення випуску конкурентоспроможної продукції і реалізація її на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- участь у регіональному і міжрегіональному поділі праці, розвиток регіональної і міжрегіональної кооперації;
- організація виробництва й постачання комплектного устаткування «під ключ» з наступним сервісним обслуговуванням, навчанням кадрів, передачею технологічної документації;
- відродження науково-технічної і дослідно-експериментальної бази, що реалізує інноваційні проекти з гарантованим економічним ефектом і оплатою залежно від обсягу продажу чи прибутку в замовника;
- передача промисловим підприємством на баланс міста (або району) неприбуткових об'єктів (будівель, споруд) соціального призначення (наприклад, дитячих садків, лікарень, спортивних комплексів та ін.), які потребують значних витрат на їх утримання.

Перспективними напрямами подальших досліджень, на нашу думку, є: аналіз існуючих методологічних підходів до розробки фінансових механізмів структурних змін на підприємстві, визначення проблем у застосуванні відповідного методичного інструментарію для вирішення актуальних завдань фінансової реструктуризації підприємств та обґрунтування напрямів їх вдосконалення.

Література

1. Белова А. І. Вплив реструктуризації на ефективність промислових підприємств в контексті регіонального розвитку // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». –2013. –No 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2163>.

2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України No 2344-XII від 14.05.1992 р.// Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>

3. Семенченко, Н. В. Проблеми реструктуризації великих підприємств / Н. В. Семенченко // Інвестиції: практика і досвід. – 2009. - №2. – С. 23-26.

УДК 336.6

Костирко Лідія Андріївна,

*Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
доктор економічних наук., професор, завідувач кафедри фінансів і банківської справи*

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інвестиції мають вирішальне значення для розвитку економіки країни. На сьогоднішній день, проблема низького рівня капіталовкладень та відсутності припливу інвестицій є актуальною для України та потребує негайного вирішення. Першим кроком її вирішення є визначення наявного рівня інвестиційної привабливості того чи іншого об'єкта, що обумовлює необхідність оцінки багаторівневої структури цього показника: країни, регіону, конкретного підприємства. Існуючі методики та методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості мають різні критерії та показники, які по-різному оцінюють інвестиційну привабливість та ризики інвестування. Більшість методик оцінки інвестиційної привабливості орієнтовані на виявлення факторів, що визначають привабливість і шляхи її підвищення. Це ускладнює прийняття рішень інвестором стосовно інвестиційних вкладень в перспективні активи, які можуть бути точками зростання економіки і не пов'язані з інвестуванням в похідні цінні папери, контрактами на покупку сировинних товарів, нерухомості. При цьому інвестор повинен оцінити сукупний вплив різних факторів, що визначають ефективність майбутніх інвестицій. Насамперед, необхідно є розробка нової моделі оцінки та прогнозування інвестиційної привабливості, яка сприяла б одночасній активізації інвестиційної діяльності та соціально-економічного розвитку. Така модель оцінки інвестиційної привабливості передбачає вирішення ряду проблем.

Перша група проблем пов'язана з інвестиційною привабливістю країни. Аналіз інвестиційної привабливості на макроекономічному рівні здійснюється спеціалізованими організаціями, до яких належать: рейтингові агентства, науково-дослідні організації, міжнародні організації, інформаційні агентства, консалтингові фірми. Тому в процесі оцінки інвестиційної привабливості підприємств можна використовувати відомі дані про рівень привабливості країни. Зарубіжні методики, як правило, засновані на визначенні індексів та рейтингів, які базуються на статистичних даних та експертних висновках фахівців провідних зарубіжних організацій, консалтингових компаній, рейтингових агентств та мають власні критерії та шкали оцінювання. Слід зазначити, Міжнародні оцінки інвестиційної привабливості, які базуються на індексах ведення бізнесу, інвестиційної привабливості BDO, інвестиційної привабливості UNCTAD та інвестиційної привабливості ЄБА є придатними для аналізу інвестиційної привабливості підприємств.

Результати рейтингового аналізу на основі індексу ведення бізнесу (doingbusiness), який інтегрує 10 рівноважних індикаторів регулювання підприємницької діяльності (реєстрація підприємств, отримання дозволів на будівництво, реєстрація права власності та отримання кредитів, враховує захист

інвесторів, режим оподаткування та зовнішньої торгівлі у 190 країнах) характеризуються позитивною динамікою [1]. У 2013 році Україна посідала 137 позицію, у 2017 році – 80 позицію, згідно оцінок на 2018 рік - 76 місце. Позитивні зміни індексу ведення бізнесу свідчать про потенційні можливості для зростання економіки та додаткових інвестиційних надходжень. Індекс інвестиційної привабливості (InternationalBusinessCompass), який розраховується міжнародною консалтинговою компанією BDO, надає можливість оцінити інвестиційну привабливість країни в трьох вимірах: економічному, політико-правовому та соціально-культурному. [2] В рейтингу інвестиційної привабливості країн світу (InternationalBusinessCompass) за 2016 рік Україна змістилась на 41 позицію порівняно з попереднім періодом і зайняла 130 місце (2015 рік – 89 місце). Погіршення спостерігалось по всіх категоріях, особливо значним є падіння в частині економічних показників, що обумовлено політичною кризою і подіями в східній частині країни, які авторитетна німецька аналітика, розглядає, як громадянську війну. Заслугує уваги методика рейтингового аналізу інвестиційної привабливості, розроблена Конференцією ООН з торгівлі і розвитку, яка базується на розрахунку індексів інвестиційної привабливості країн. Перевага такої методики полягає у формуванні рангів країн за індексами [3], які характеризують ефективність надходження прямих іноземних інвестицій; потенціал надходження прямих іноземних інвестицій; ефективності прямих інвестицій закордон; внеску прямих іноземних інвестицій. Індекс надходження дозволяє оцінити ефективність прямих іноземних інвестицій (ППІ), що надійшли до країни за рік та показує, наскільки частка країни в глобальному обсязі ВВП перевищує (або менше) частку країни в глобальному потоці ПІІ [3]. Відповідно даним про індекс залучення ПІІ в економіку України спостерігається покращення інвестиційної ситуації в 2015 та 2016 роках. Найбільш актуальною методикою для оцінки інвестиційної привабливості є методика Європейської бізнес-асоціації (ЄБА)[4]. Основною перевагою є більша реалістичність, експертна оцінка стану економіки компаніями, що працюють на вітчизняному ринку. Індекс розраховується на основі щоквартального опитування керівників українських і закордонних компаній-членів Асоціації, які працюють на українському ринку. Наприкінці 2017 року індекс інвестиційної привабливості України знаходиться у нейтральній площині (3,03 з 5 балів) [4]. Негативними факторами, які вплинули на інвестиційну привабливість країни є: високий рівень корупції, уповільнений темп реалізації судової та земельної реформ, відсутність приватизації, конфлікт на сході країни.

Детальний аналіз міжнародних індексів інвестиційної привабливості країн свідчить про незначне покращення інвестиційного клімату. В результаті недосконалості інвестиційного законодавства, непослідовності дій в економічних реформах, корумпованості влади, нестабільності політичної ситуації Україну залишається в зоні ризикованого інвестування. В Україні дотепер не створено раціональної системи державної підтримки інвестиційної діяльності підприємств, наслідком чого є недоінвестування інноваційних продуктів, стримування розвитку виробництва та зниження інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання.

Друга група проблем пов'язана з оцінкою інвестиційної привабливості регіонів. Зарубіжною теорією та практикою накопичено досвід рейтингової оцінки інвестиційної привабливості окремих регіонів, який може бути використаний для оцінки територій, що відрізняються структурою, рівнем інвестиційного потенціалу і інвестиційного ризику. Внесок кожної складової, що відображає конкурентні переваги окремих територій, визначається об'єктивними і суб'єктивними умовами і факторами (природно-географічні, трудові, виробничі, інноваційні, інституціональні, інфраструктурні, фінансові, споживчі). В Україні оцінку регіонів проводить Міністерство регіонального

розвитку будівництва та ЖКГ за 64 показниками в 12 напрямках: економічна та соціальна згуртованість; економічна ефективність; інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця; фінансова самодостатність; розвиток малого та середнього підприємництва; ефективність ринку праці; розвиток інфраструктури; відновлювана енергетика та енергоефективність; доступність та якість послуг у сфері освіти; доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я; соціальний захист та безпека; раціональне природокористування та якість довкілля. Згідно рейтингу соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 рік на перших позиціях місто Київ, Харківська, Рівненська, Дніпропетровська та Чернівецька області [5]. Проте за напрямком інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця лідирують м. Київ, Запорізька, Чернігівська, Дніпропетровська, Закарпатська області. Тому показники рейтингу як індикатору складно використовувати для прийняття рішень з боку інвесторів. Сучасний етап інвестиційного розвитку України характеризується перегрупуванням регіонів між рейтинговими категоріями, посиленням процесу концентрації інвестиційного потенціалу в обмеженій кількості регіонів, високою диференціацією регіонів за рівнем ризику. У кожному конкретному випадку (оцінка конкретної території) необхідне використання оцінок, які враховують специфіку регіону. Тому використання рейтингового підходу до оцінки інвестиційної привабливості регіонів потребує адаптації, скорочення показників та додаткової інформації. З позиції інвесторів при оцінці інвестиційної привабливості регіону необхідно враховувати специфіку інвестиційної привабливості регіону, яка визначається факторами, що формують її інвестиційний потенціал; інвестиційну активність та ризики інвесторів. Оцінювання інвестиційного потенціалу регіонів України доцільно проводити на основі узагальнюючих показників промислового виробництва та капітальних інвестицій. Інвестиційну активність території слід розглядати через надходження інвестицій, з метою підвищення її ділової активності та рентабельності інфраструктурних елементів.

Третя група проблем пов'язана з оцінкою інвестиційної привабливості підприємства. Підходи, методи та інструменти визначення системи оціночних показників повинні відображати особливості не тільки фінансово-економічної діяльності конкретного підприємства, його галузеву і територіальну приналежність, інвестиційну привабливість країни. Система показників повинна забезпечити: по-перше, можливість коригування при зміні внутрішніх і зовнішніх чинників; по-друге, давати уявлення інвестору про прибутковість підприємства та інвестованого в нього капіталу, його сильні і слабкі сторони; по-третє, а власнику можливість впливати на значущі показники. На додаток до існуючого набору показників пропонується враховувати його комерційну привабливість та ділову репутацію.

Таким чином, оцінювання інвестиційної привабливості підприємства доцільно проводити на основі інтегрального показника, який надає об'єктивну інформацію щодо потенціалу розвитку підприємства. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості підприємств інтегрує три рівні: аналіз інвестиційної привабливості країни; аналіз інвестиційної привабливості регіону; аналіз та оцінка фінансового стану підприємств. Система показників інтегральної оцінки залежать від цілей оцінки та прогнозування інвестиційної привабливості підприємств. Результат комплексної оцінки інвестиційної привабливості підприємств є основою для прийняття інвестиційних рішень з як боку інвесторів, так і для вибору фінансової стратегії підприємств.

Література

1. Офіційний сайт TheWorldBankGroup. - Режим доступу: www.doingbusiness.org
2. Офіційний сайт BDO internationalbusinesscompass- Режим доступу: <https://www.bdo-ibc.com>
3. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку - Режим доступу: <http://unctad.org/en/>
4. Офіційний сайт Європейської Бізнес - Режим доступу: Асоціації <https://eba.com.ua>
5. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 рік - Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua>

УДК 631.15:33

Королевич Наталья Генриховна,

*Белорусский государственный аграрный технический университет,
кандидат экономических наук, доцент*

Оганезов Игорь Азизович,

*Белорусский государственный аграрный технический университет,
кандидат технических наук, доцент*

ОСНОВНЫЕ ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ЛЬНА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Лен является одной из основных технических культур, возделываемых в Республике Беларусь (РБ). Основными видами льнопродукции являются: льнотреста, длинное и короткое льноволокно, чесанный лен и льносемена, используемые для получения льняного масла. Льняное масло используется для изготовления лака, линолеума, краски [1-4].

За последние годы на основе использования новейших достижений в области генетики и селекции для льноводческого подкомплекса страны в РУП «Институт льна» созданы и разработаны высокопродуктивные, высококачественные и конкурентоспособные сорта льна-долгунца Веліч, Верас, Грот, Грант, Маяк, Рубин, Марас [2-3]. В настоящее время производство льнопродукции в Республике Беларусь осуществляется на 24 льнозаводах, 10 из которых модернизированы.

Более 27% посевов льна Республики Беларусь сосредоточено в Витебской области. В таблице 1 приведена динамика основных показателей производства льна-долгунца в целом по Республике Беларусь и в Витебской области РБ [1-2].

Посевная площадь льна-долгунца для всех категорий хозяйств в РБ за изучаемый период (2014-2017 гг.) уменьшилась на 0,63%, в Витебской области - на 7,14%. Валовой сбор льноволокна в РБ уменьшился на 12,5%, в то же время данный показатель в Витебской области уменьшился на 4,07%. За данный период при снижении урожайности льноволокна в РБ на 14,02%, в Витебской области ее рост составил 4,17%. В 2018 году посевные площади льна-долгунца в Витебской области составили 14 тыс. га. Через год его планируется выращивать на площади до 17-18 тыс. га, что позволит полностью загрузить имеющиеся мощности льнозаводов области.

В Институте льна созданы сорта льна масличного Брестский, Опус, Илим, Салют с потенциалом урожайности 20-22 ц/га семян, содержанием 42-45% пищевого масла высокого качества, пригодные к механизированной уборке. Так по результатам проведенных лабораторно-полевых и хозяйственных испытаний и исследований данных сортов льна в Пружанском районе Брестской области РБ за последние три года

средняя урожайность льноволокна на площади 3,6 тыс. га составила 16,7 ц/га, по Брестской области - 12,6 ц/га, по Республике Беларусь – 9,4 ц/га. Новые сорта высоких репродукций на опытных участках обеспечивали урожайность в размерах 15-20 ц/га льноволокна[2-5].

Таблица 1

Динамика основных показателей производства льна-долгунца в Республике Беларусь и Витебской области

Показатели	2014	2015	2016	2017	2017 г. в % 2014 г.
Посевная площадь всех категорий хозяйств в Республике Беларусь, тыс. га	47,7	45,3	46,3	47,4	99,37
Посевная площадь всех категорий хозяйств в Витебской области, тыс. га	14,0	12,2	12,7	13,0	92,86
Валовой сбор льноволокна в Республике Беларусь, тыс. т	48	41	41	42	87,50
Валовой сбор льноволокна в Витебской области, тыс. т	12,3	10,3	12,6	11,8	95,93
Урожайность льноволокна в Республике Беларусь, ц/га	10,7	10,1	9,4	9,2	85,98
Урожайность всех категорий хозяйств в Витебской области, ц/га	9,6	9,4	10,7	10,0	104,17

Для повышения эффективности производства продукции льна предлагается осуществлять специализацию технологий возделывания льна путем введения их дифференциации в зависимости от хозяйственного назначения посевов: производство высококачественной волокнистой продукции или производство посевных семян.

Применение дифференцированных технологий может позволить: существенно улучшить качество производимого льноволокна благодаря сдвигу сроков приготовления льнотресты на более благоприятный период и теребления посевов в более ранние сроки; снизить себестоимость льнотресты и льноволокна и сделать отечественное льносырье более конкурентоспособным на рынке; устранить дефицит посевных семян льна-долгунца, ускорить сортосмену и сортообновление.

В РБ планируется создание нового Республиканского центра семеноводства льна на 10000 т семян и электронных карт полей с целью внедрения в льноводстве строгого учета и контроля всех сельскохозяйственных операций на основе систем точного земледелия для получения максимальной прибыли, а также рационального использования всех участвующих в производстве ресурсов.

Использование технологии комбинированной уборки может обеспечить совершенствование процессов уборки льна-долгунца и повышение ее эффективности по всем основным критериям. При ранней желтой спелости посевов рекомендуется применять технологию раздельной уборки, а затем, по мере достижения культурой конца желтой и полной спелости, переходить на технологию прямого комбайнирования. Данная технология соответствует требованиям адаптивности к различным почвенно-климатическим условиям и обеспечивает более высокую устойчивость производственного процесса. Она может позволить сместить проведение уборочных работ на более благоприятный по погодным условиям период времени. На основании проведенных лабораторно-полевых и хозяйственных испытаний и исследований, установлено, что при увеличении доли посевов, убранных по технологии раздельной уборки, энергоемкость технологии комбинированной уборки снижается при всех урожайностях, а издержки возрастают, но в весьма незначительной степени [2-5].

Концепцией развития льняной отрасли РБ предусматриваются конечные объемы использования технологии комбинированной уборки: 70% - раздельной, осуществляемой в ранней желтой спелости, преимущественно для производства высококачественной волокнистой продукции; 30% - комбайновой, с целью получения высококачественного посевного материала, при работе льнокомбайнов со льном в его полной спелости. Также можно отметить совершенствование технологии комбайновой уборки путем ее дополнения такими ограничительными операциями, как плющение стеблей и использование сепарации сырого льновороха перед сушкой [2-5].

Плющение стеблей позволяет обеспечить: интенсификацию процесса вылежки льносоломки в льнотресту, сокращая ее продолжительность на 3 - 10 суток; повышение однородности льнотресты по степени ее вылежки, разрывному усилию и цвету льноволокна; получение льнотресты более высокого качества (до одного сортономера); увеличение выхода длинного льноволокна на 1,1 - 2,5%; повышение качества длинного льноволокна на 0,3 - 0,8 номера [2-5].

Сепарация сырого льновороха перед сушкой может привести к увеличению производительности сушилок в 1,8 раза, сокращению времени сушки вороха в 1,5 раза, улучшению экологии окружающей среды [2-5].

Кроме того, разработана технология локального внесения минеральных удобрений отдельно от высеваемых семян, позволяющая сэкономить до 50% удобрений при одинаковой и даже на 7 - 12% более высокой урожайности культуры [2-5].

Для повышения урожайности и качества льнопродукции в хозяйствах Республики Беларусь необходимо внедрение следующих основных мероприятий: совершенствование раздельной уборки товарных посевов, использование комбинированной уборки семенных посевов с использованием самоходных очесывателей-оборачивателей и льноуборочных комбайнов в зависимости от складывающихся климатических условий, прессование тресты в рулоны с внутренней прокладкой шпагата из натуральных волокон — льна, сизаля или джута — и сокращение ручной сноповой уборки, перевозка заготовленной льнотресты транспортными средствами высокой грузоподъемности (до 50-60 рулонов), складирование заготовленной льнотресты в специализированных хранилищах (шохах), технологическое обновление перерабатывающих линий на основе совместного производства с машиностроительными европейскими фирмами «DEPOORTERE», «Van Dommel» с повышением доли локализации отечественного технологического оборудования до 70% [2-5].

Литература

1. Сельское хозяйство Республики Беларусь: стат. сб. - Минск, 2017. - 320 с.
2. Оганезов, И.А. Повышение эффективности производства льна-долгунца в Республике Беларусь / И.А. Оганезов // «Экономическая безопасность и финансово-кредитные отношения в современных условиях: подходы, проблемы и направления совершенствования», Первая Международ. науч.-практ. сессия (2016; Элиста). Первая Международная научно-практическая сессия «Экономическая безопасность и финансово-кредитные отношения в современных условиях: подходы, проблемы и направления совершенствования», 27 апреля - 6 мая 2016 [Текст]: материалы / редкол.: Б.К. Салаев [и др.]. - Элиста: Изд-во Калм. ун-та, 2016. - С. 51-58.
3. Оганезов, И.А. Направления повышения эффективности производства и переработки льна в республике Беларусь / И.А. Оганезов // IX Міжнародна науково-практична конференція «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (присвячена пам'яті професора Мазнева Григорія Євтіївича), 06.04.18, м. Харків, ХНТУСГ.-С.196-199.

4.Оганезов, И.А. Повышение эффективности производства и переработки льна-долгунца / И.А. Оганезов, А.В. Лукашевич //Формирование организационно-экономических условий эффективного функционирования АПК: сборник научных статей 8-й Международной научно-практической конференции. Минск, 24 - 25 мая 2018 г./редкол.: Г.И.Гануш [и др.].- Минск: БГАТУ, 2018. - С. 267-272.

5.Оганезов, И.А. Повышение эффективности производства и переработки льна в Республике Беларусь/ И.А. Оганезов // Материалы международной научно-практической конференции «Актуальные задачи эффективного использования земли в контексте инновационного развития аграрного сектора в условиях глобального изменения климата». –Душанбе: «ЭР-граф», 2018. - С. 44-48.

УДК 336.02(339.9)

Крекотень Ірина Михайлівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук, доцент*

Дахно Олена Миколаївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
старший викладач*

РОЗВИТОК МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

У світовій практиці оподаткування справляння майнових податків відіграє якщо не визначальну, то одну з головних ролей у формуванні джерел наповнення бюджету.

Місцеві бюджети України, якщо не брати до уваги міжбюджетні трансферти, переважно формуються за рахунок податкових надходжень. Їх частка у 2016 р. становила 86,2% доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів, що на 4,7 в. п. вище минулорічного показника, та на 2,3 в. п. – показника 2010 р. Попри зростання частки податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів), питома вага місцевих бюджетів у податкових надходженнях зведеного бюджету має тенденцію до зменшення з 27,2% у 2010 р. до 23,7% у 2014 р. та до 22,6% у 2016 р. Це означає, що фіскальне напруження на рівні територіальних одиниць у рамках децентралізаційних перетворень залишається.

Важливим показником фінансової незалежності територіальних одиниць є питома вага місцевих податків і зборів у податкових надходженнях та в доходах місцевих бюджетів. Він у загальних рисах демонструє обсяг податкових повноважень органів місцевого самоврядування.

Сьогодні до кола платників місцевих податків і зборів залучено абсолютну більшість жителів адміністративно - територіальних одиниць. Цьому сприяє застосування, насамперед, податку на нерухоме майно. Але такий стан був не завжди. Адже оподаткування нерухомості у вітчизняній податковій системі фактично з'явилося тільки у 2012 році, спричинивши на той час незначні зміни в структурі місцевого оподаткування.

Так, упродовж 2011-2014 рр. спостерігалось абсолютне домінування єдиного податку як складової системи місцевого оподаткування в Україні: від найменших 79,4% у 2011 р. до максимальних 92,0% у 2014 р (табл. 1). При цьому фіскальна вага єдиного податку тільки зростала. Заміна податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, комплексним податком на майно у 2015 р. докорінно змінила структуру надходжень місцевих податків і зборів.

Надвагоме зростання надходжень від майнового оподаткування у 2015 р. зумовлене розширенням кола його суб'єктів і об'єктів за рахунок комплексності податку на майно, включення до його складу плати за землю й транспортного податку. Тому, якщо в 2012- 2014 рр. місцеві бюджети отримали тільки податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (далі – податок на нерухомість), в обсязі від 0,1 до 44,9 млн. грн., то вже у 2015 р. податок на майно приніс органам місцевого самоврядування 16011,1 млн. грн., а у 2016 р. – 42261,5 млн. грн., що в 2,6 рази більше, ніж у попередньому році.

Таблиця 1

Структура надходжень місцевих податків і зборів в Україні за 2011-2016 рр., %

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Місцеві податки та збори, всього, у т.ч.:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	-	0,0	0,3	5,6	-	-
податок на майно	-	-	-	-	59,2	59,1
єдиний податок	79,4	88,3	90,8	92,0	40,6	40,6
туристичний збір	1,1	0,7	0,6	0,3	0,0	0,1
збір за місця для паркування транспортних засобів	2,3	1,2	0,9	0,8	0,2	0,2
збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	17,2	9,8	7,4	6,3	-	-

Відповідним чином змінилася й структура надходжень майнового податку. На частку плати за землю у 2015-2016 рр. припало понад 92,0% усіх надходжень податку на майно. Іншими словами, без плати за землю частка майнових податків у місцевих платежах залишилася б на рівні 4,0-4,4%, тобто була б навіть меншою, ніж у 2014 році.

Найбільший вклад у результат оподаткування земельних ділянок – понад 87,0% – щороку вносили юридичні особи, з яких на частку орендарів припадало не менше 57,0%. Ці числа відображають домінуючу сьогодні форму землекористування: не через право власності, а через взяття в оренду земельних ділянок. Такий стан, вважаємо, зумовлений неналежним рівнем розвитку офіційного ринку землі, яка використовується в сільськогосподарському обороті. Тому поліпшенню фіскальної результативності плати за землю надалі може посприяти посилення контролю за обліком договорів оренди землі, виконанням їхніх умов, перегляд останніх через підвищення ставок орендної плати відповідно до Податкового кодексу України.

Загалом же ж набуття платою за землю статусу місцевого податку потребує законодавчої фіксації права органів місцевого самоврядування самостійно визначати повний перелік пільг і розмірів ставок цього платежу .

У структурі надходжень від податку на майно у 2016 р. 1,0% (у 2015 р. – 2,7%) припало на транспортний податок. Загальновідомо, що його попередником був збір за першу реєстрацію транспортного засобу – загальнодержавний податковий платіж.

Запроваджений в Україні податок на майно має досить позитивні аспекти. Завдяки фінансовій децентралізації, спостерігається різкий приріст надходжень до місцевих бюджетів у порівнянні з попередніми роками. Вирішальну роль зіграли саме введення комплексного податку на майно, що докорінно змінив структуру надходжень до місцевих бюджетів, а саме введення транспортного податку та віднесення земельного податку до надходжень місцевих бюджетів.

Слід зазначити, що в умовах децентралізації ефективність використання коштів місцевих бюджетів залежить саме від місцевих органів влади.

Необхідно пам'ятати, що надходження до місцевих бюджетів - джерело розвитку регіонів. А нині саме майнові податки займають значну роль у податкових надходженнях місцевих бюджетів. А за рахунок надходжень грошових коштів органи місцевого самоврядування забезпечують фінансування соціального та економічного розвитку місцевості.

Однак навіть після ряду змін, внесених у механізм функціонування податку на майно, не варто очікувати значного підвищення його фіскальної ефективності. Це обумовлено такими ключовими проблемами:

1) Низька фіскальна вага. У країнах з розвинутою економікою податок на майно/нерухомість є одним з основних джерел доходів місцевих бюджетів, інструментом ефективного використання майна (регулююча функція) та дієвим елементом реалізації принципу соціальної справедливості. На жаль, чинний в Україні податок на майно не у повному обсязі виконує ці функції. Питома вага майнових податків у податкових надходженнях становить для країн ОЕСР в середньому 5,4-5,6%, тоді як зазначений показник по Україні не перевищує 3,7% [18, с. 96].

2) Низька якість адміністрування. Більшість недоліків адміністрування податку на майно обумовлено певними причинами, зокрема щодо податку на нерухоме майно:

- не враховується територіальне розташування нерухомості;
- прирівняне обкладення нежитлової нерухомості суб'єктів господарювання, використання якої призводить до одержання прибутку, і фізичних осіб, у яких в більшості випадків нежитлова нерухомість використовується на неприбуткові господарські цілі (господарські споруди на дачах і у приватному секторі тощо);
- використовується пільговий підхід до власників кількох об'єктів нерухомості;
- базою для нарахування податку залишається площа об'єкту нерухомого майна, тобто, в механізм розрахунку податку не закладена ринкова вартість нерухомості [13, с. 16-19].

3) Не врегульованим є питання щодо оподаткування нерухомості, розташованої на території АР Крим, Луганської та Донецької області. Більшість осіб, у т.ч. тих, які були змушені стати внутрішніми переселенцями, фактично позбавлені права володіти нерухомістю, а у багатьох вона знищена.

4) Найбільш серйозною проблемою є база для нарахування податку. На жаль, зміни, які вносилися у порядок оподаткування нерухомого майна, залишили цю норму без змін, базою для нарахування податку залишається площа об'єкту нерухомого майна, що ставить у нерівні умови платників податків, які володіють новою нерухомістю, або об'єктами, які розташовані у престижних регіонах.

5) Природні характеристики окремих земельних ділянок суттєво змінилися з часу їх останньої грошової оцінки. Угіддя змінили власника (часто без відома держави) та в окремих випадках – навіть перейшли в інші категорії земель. Тому, нині виникла гостра необхідність уточнення даних щодо оцінки угідь, а також інвентаризації

земельних угідь залежно від їх власників та користувачів в системі земельного кадастру.

Також можна виділити такі проблеми щодо справляння земельного податку: незаконне використання земельних ділянок, а також не за цільовим призначенням (тіньові операції у даному секторі); відсутність достовірної інформації в існуючій базі даних щодо власників та землекористувачів; наявність земельних ділянок, котрі знаходяться у постійному користуванні та власності юридичних осіб, які у зв'язку із видом діяльності не є суб'єктом господарювання, проте використовують не за призначенням частину земельних ділянок, що в свою чергу не звільняє їх від сплати земельного податку; ділянки землі на яких розташовані багатоквартирні будинки практично не зареєстровані; великий масштаб надання пільг з цього податку; недоотримання надходжень від земельного податку через уникнення платником податку необхідної реєстрації та через вартість відповідної процедури; проблема грошової оцінки земельних ділянок та повільний процес інвентаризації.

Підсумовуючи, можна констатувати, що система майнового оподаткування, зокрема кількісний та якісний склад її інструментів у національній податковій системі України, однозначно має численні неврегульовані на нормативно-законодавчому рівні питання. Оцінка ефективності сучасного стану системи оподаткування майна в Україні може бути надана лише через порівняння її з відповідними параметрами таких систем зарубіжних країн, зокрема в ключі загальносистемних та функціонально-елементних тенденцій розвитку майнового оподаткування, а також основних індикаторів динаміки його розвитку.

Література

1. Андрущенко В. Л. Податкові важелі та стимули розвитку господарських систем (теоретичні засади та практика використання): монографія. - Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2011.

2. Бабій К. Основні проблеми та шляхи удосконалення механізму справляння земельного податку / К. Бабій // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна візія та виклики в глобалізації : зб. тез доп. XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених [м. Тернопіль, 26-27 берез. 2015 р.] / редкол. : Л. П. Амбрик, В. А. Валігура, О. М. Войтенко, С. М. Галешук [та ін.] ; відп. за вип. Т. Я. Маршалок. - Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 122-123.

3. Бак Н.А. Місцеве оподаткування в Україні: стан і перспективи посилення дієвості / Н.А. Бак // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2017. – № 1 (29). – С. 12-25.

4. Волохова І.С. Місцеві податки та збори в доходах місцевих бюджетів України: наслідки проведених реформ / І.С. Волохова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – С. 51-54.

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році : Закон України від 24.12.15 р. № 909-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T150909.html.

Сівіцька Світлана Павлівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук, доцент*

Дахно Олена Миколаївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
старший викладач*

ЕВОЛЮЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Запровадження спрощеної системи оподаткування для сільськогосподарських підприємств наприкінці 90-х років було засобом першої допомоги. Аграрна галузь на той момент перебувала в критичному стані з накопиченою кредиторською заборгованістю близько 15 млрд. грн. Нездатність сплачувати податки, платити зарплати і переддефолтний стан вимагали кардинальних рішень від уряду. Усвідомлюючи непродуктивність існуючої на той час системи податків, уряд зробив кроки для значного спрощення оподаткування ряду видів діяльності, у тому числі і сільськогосподарських підприємств.

Одним із елементів спрощеної системи оподаткування був фіксований сільськогосподарський податок (ФСП), який значно знижував рівень податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства і спрощував адміністрування податків. Аналіз еволюції ФСП дозволяє зрозуміти зміни в динаміці податкового навантаження на сільське господарство в Україні, характер державної політики в даній сфері та нагальні проблеми агробізнесу. Історію підтримки українського сільського господарства податковими інструментами варто розпочати з 1999 року, коли вперше було прийнято та введено ряд законодавчих актів відповідного змісту.

Спрощена система оподаткування була запроваджена для сільгоспвиробників Законом від 17.12.1998 р. № 320-XIV «Про фіксований сільськогосподарський податок» з 1999-го року (далі – Закон № 320). Згідно з цією системою один податок сплачувався замість одинадцяти інших, актуальних на той час (податку на прибуток підприємств; плати (податку) за землю; податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; комунального податку; збору за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету; збору до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення; збору на обов'язкове соціальне страхування; збору на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування України; збору на обов'язкове державне пенсійне страхування; збору до Державного інноваційного фонду; плати за придбання торгового патенту на здійснення торговельної діяльності; збору за спеціальне використання природних ресурсів щодо користування водою для потреб сільського господарства).

Платниками фіксованого сільськогосподарського податку (далі – ФСП) були сільськогосподарські підприємства, у яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, перевищує 50 % загальної суми валового доходу.

Об'єктом оподаткування була визначена площа сільськогосподарських угідь, переданих сільгоспвиробнику у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди.

Ставка ФСП встановлювались у відсотках до грошової оцінки сільськогосподарських угідь, яка проводиться відповідно до методики, затвердженої

КМУ, у таких розмірах: для ріллі, сіножатей та пасовищ – 0,5 % (для гірських зон та поліських територій – 0,3%) та для багаторічних насаджень – 0,3 % (для гірських зон та поліських територій – 0,1%).

Сплата податку (у тому числі у натуральній формі) мала проводитись щомісячно до 20 числа наступного місяця у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах: у I та II кварталі – по 10 %; у III кварталі – 50 %; у IV кварталі – 30 %. Дію даного Закону передбачалось обмежити 01.01.2004 р.

Знаковим моментом в даному переліку є те, що відповідно до першої редакції Закону № 320 внески до соціальних фондів входили до списку зборів, які заміщувались ФСП. Проте, ця норма вже 03.02.1999 р. була скоригована Законом № 414-XIV «Про внесення змін до статті 9 Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок». І з суми ФСП на обов'язкове державне пенсійне страхування відраховувалося 68 %, на обов'язкове соціальне страхування – 2 %. Такий порядок сплати позабюджетних соціальних внесків діяв до 2005 року.

У 2003-му році Законом № 659-IV від 03.04.2003 р. «Про внесення змін до Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок» було скасовано можливість сплати податку у натуральній формі (доречі, цією нормою неможливо було скористатися) і дію спрощеної системи було поширено на рибницькі, рибальські та риболовецькі господарства. Тому об'єкт оподаткування було доповнено землями водного фонду, які використовуються зазначеними господарствами для розведення, вирощування та вилову риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах). Ставка податку встановлювалась на рівні – 1,5 % грошової оцінки одиниці площі ріллі по областях та АР Крим.

З 1 січня 2004 року Законом № 974-IV від 19.06.2003 р. «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності в аграрному секторі економіки» було встановлено ряд важливих моментів: з переліку податків та зборів, які заміщав ФСП виключались збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення та збір до Державного інноваційного фонду через їх скасування; для отримання статусу платника ФСП сума, одержана сільгосппідприємством від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік мала перевищувати 75 % (а не 50%) у загальній сумі валового доходу; дію ФСП було продовжено до 1 січня 2009 року.

1 січня 2005 року набрав чинності Закон № 1878-IV від 24.06.2004 р. «Про внесення змін до деяких законів України щодо оподаткування сільськогосподарських підприємств та підтримки соціальних стандартів їх працівників». Тим самим було зроблено перші кроки по виключенню зі складу ФСП платежів до позабюджетних соцфондів та поступовому виведенню порядку сплати даних зборів сільськогосподарськими підприємствами на загальний режим.

Протягом 2005 року сільгоспвиробники – платники ФСП збір на обов'язкове пенсійне страхування визначали окремо за спеціальною ставкою від об'єкта оподаткування для найманих працівників, зайнятих у виробництві сільськогосподарської продукції. Спеціальна ставка визначалася у відсотках до загальноновстановленої ставки у розмірі 32%. В наступних бюджетних роках, до досягнення загального розміру ставки збору, вона підлягала щорічному збільшенню на 20 відсоткових пунктів.

У цьому ж році зі складу ФСП було виведено збір на обов'язкове соціальне страхування; збір на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних

доріг загального користування України; збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

Збір за спеціальне використання природних ресурсів (щодо користування водою для потреб сільського господарства) було замінено на збір за спеціальне водокористування.

У зв'язку з виведенням зі складу ФСП збору на обов'язкове державне пенсійне страхування та збору на обов'язкове соціальне страхування ставки податку було зменшено більш ніж у 3 рази.

В кінці 2006-го року сільгоспвиробникам було надано пільгу щодо податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, що фактично виводило даний податок зі складу ФСП. Дію ФСП знов було продовжено до 1 січня 2011 року.

Прийняття Податкового кодексу можна вважати наступним етапом в еволюції ФСП, хоча філософія даного податку не змінилась, однак зазнали змін ряд його елементів. Так, з початку 2011 року платники ФСП не були платниками податку на прибуток підприємств, земельного податку (крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського виробництва), збору за спеціальне використання води та збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності (у частині провадження торговельної діяльності). Решта податків і зборів сплачувались платником податку в порядку і розмірах, установлених Кодексом, а єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – в порядку, визначеному Законом «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Ставки податку залишались без змін, однак вводилась спеціальна ставка ФСП (1%) для товаровиробників, які спеціалізувалися на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті.

Починаючи з 2015 року ФСП Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» було формально приєднано до спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності у формі платників єдиного податку четвертої групи. Платники єдиного податку четвертої групи також звільнялись від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на прибуток підприємств, податку на майно (в частині земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського виробництва) та рентної плати за спеціальне використання води.

Порівняно з ФСП до об'єкту оподаткування було віднесено лише земельні ділянки права користування якими були зареєстровані відповідно до земельного законодавства. Зазнала змін і база оподаткування. Якщо для ФСП вона визначалася виходячи з нормативно-грошової оцінки землі станом на 1 січня 1995 року, то для розрахунку єдиного податку використовувалася нормативно-грошова оцінка станом на 1 січня звітного року з урахуванням індексації. В результаті база оподаткування збільшилася у сім разів.

Також порівняно з ФСП у 3 рази було підвищено ставки єдиного податку для четвертої групи платників. Для ріллі, сіножатей і пасовищ вона становила 0,45 % (для гірських зон та поліських територій – 0,27%), для багаторічних насаджень – 0,27% (для гірських зон та поліських територій – 0,09%), для земель водного фонду – 1,35 і для закритого ґрунту – 3%.

Таким чином, податкове навантаження для сільгоспідприємств збільшилось у 21 раз.

Останні зміни на 2016 рік стосовно єдиного податку для сільськогосподарських підприємств полягали у черговому підвищенні ставок. Для ріллі, сіножатей і пасовищ ставка становила 0,81 % (для гірських зон та поліських територій – 0,49%), для багаторічних насаджень – 0,49% (для гірських зон та поліських територій – 0,16%), для земель водного фонду – 2,43% і для закритого ґрунту 5,4 %.

Таким чином, податкове навантаження по цьому податку для сільгоспвиробників порівняно з 2015 роком збільшилось ще у 1,8 рази.

Еволюція ФСП, а пізніше єдиного податку для четвертої групи, свідчить про те, що даний податок поступово втрачав свою регулятивну функцію, натомість зміни в оподаткуванні підсилювали його фіскальне значення. Відчутне зростання податкового навантаження на сільськогосподарські підприємства є наслідком не тільки бажання уряду підвищити рівень доходів бюджету, але і того факту, що ставки і база оподаткування протягом довгого періоду не переглядались і не приводились у відповідність до існуючих економічних умов.

Поступове виведення зі складу ФСП внесків до позабюджетних цільових фондів також стало фактором нарощення фіскального тиску, можливо навіть більш кардинальним, ніж зміна бази оподаткування і ставок.

Зважаючи на ріст навантаження та скрутний економічний стан України, актуальною є дилема щодо оптимального рівня і структури податків для сільського господарства, яке залишається однією з небагатьох галузей, що демонструє позитивну динаміку росту.

Підвищення податкового тиску без адекватних послаблень в інших аспектах діяльності сільськогосподарських підприємств може призвести до уповільнення розвитку галузі. З іншого боку, податкові преференції для сільського господарства перекладають податковий тягар на інших платників, що також дестимулює економічне зростання. Аналітичне підґрунтя для вирішення даного питання полягає в адекватній оцінці реального податкового навантаження, що на сьогодні сформувалось в агросекторі й порівняння даних величин з міжнародними аналогами.

Література:

1. Податковий кодекс України от 02.12.2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Ре-жим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

2. Blöchliger H., Rabesona J. The Fiscal Autonomy of Sub-central Governments [Електронний ресурс] / OECD Working Papers on Fiscal Federalism. — Ре-жим доступу : <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/fiscal-autonomy-of-sub-central>.

3. Український фінансовий сайт. [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.finance.com.ua

УДК 338.434:631.11

Скриль Віталія Вячеславівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук, доцент*

Лисовин Владислав Олексійович,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістр*

**НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Розвиток сільськогосподарських виробництва в Україні залежить від ефективного його фінансування. Але фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств здійснюється з урахуванням специфіки функціонування цієї галузі, яка визначається сезонністю виробництва; тривалим періодом відтворення основних засобів; наявністю значного часового інтервалу між періодами здійснення витрат та отримання кінцевих результатів; безперервністю виробничих процесів; використанням у якості засобів та предметів праці живих організмів, які підпорядковані, у першу чергу, біологічним законам відтворення; залежністю результатів діяльності підприємств та відповідно джерел фінансування від впливу природно-кліматичних умов; необхідністю кредитного забезпечення операційної діяльності та подальшого успішного розвитку суб'єктів господарювання як наслідку впливу попередньо зазначених факторів [1, с.90].

Джерелами фінансування сільськогосподарських підприємств виступають державні кошти, власні фінансові ресурси підприємств та кредитні ресурси та інвестиції.

Зважаючи на те, що в даний час у світі панує криза, розраховувати на покращення стану у сільському господарстві за рахунок фінансування державою або отримання кредитів на прийнятних умовах дуже важко. Тому підприємцям у даній сфері треба шукати нетрадиційні для вітчизняної економіки джерела фінансових ресурсів. До нетрадиційних джерел фінансування можна віднести:

- фінансовий лізинг;
- факторинг;
- форфейтування;
- використання венчурного капіталу.

Серед вище перелічених нетрадиційних форм фінансування на сьогодні є форфейтування.

Форфейтинг - це кредитування постачальника шляхом купівлі векселів чи інших боргових зобов'язань. При форфейтуванні продавець вимоги, наприклад, переказного векселя, захищає себе від будь-якого регресу (регрес — зворотня вимога про відшкодування сплаченої суми) включенням у індосамент слів «без обороту». Продавцем векселя, що форфейтується, зазвичай, є експортер; він акцептує його в якості платежу за товари чи послуги і прагне передати усі ризики і відповідальність за інкасування форфейтеру (тобто банку, що обліковує векселя) в обмін на негайну оплату готівкою. При форфейтуванні купівля векселів здійснюється із відрахуванням (дисконтом) відсотків авансом за весь термін кредиту. Експортер, таким чином, фактично перетворює свою кредитну операцію по торгівлі [2, с.251].

Форфейтинговими інструментами є вексель та інші боргові та товарні документи, що виникають із товарних поставок.

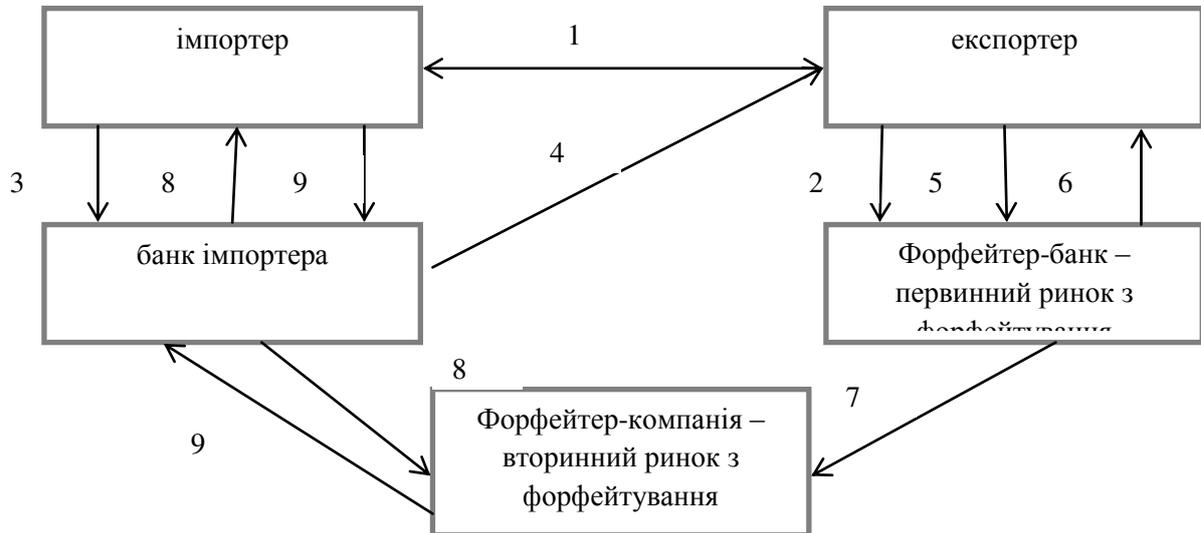
На відміну від традиційного обліку, векселі форфейтування застосовуються:

- у разі поставки обладнання на великі суми (мінімальна сума - 250 тис. дол.);
- за умови надання тривалої відстрочки - платежу від 6 місяців до 5-7 років (понад традиційні 90-180 днів);
- якщо вексель містить гарантію чи аваль першокласного банку, які необхідні для переобліку векселів.

Форфейтування використовується для мобілізації капіталів на середній термін кредитно-фінансовими установами на вторинному ринку шляхом перерахунку експортних векселів, термін яких ще не закінчився. Цей ринок дістав назву "а форфе". Для роботи на вторинному ринку банки створюють дочірні форфейт-інститути. Учасники ринку «а форфе» (форфейтування) - форфейт-інституції і банки - укладають угоди переважно по телефону з наступним підтвердженням.

Організацію форфейтингової операції відображено на рис. 1.

Основні переваги форфейтування, для сільськогосподарських підприємств експортерів, пов'язані, у першу чергу, із повним перенесенням валютних, комерційних, політичних, переказних та інших видів ризику на форфейтера (банк), що робить форфейтування найкращим видом кредиту для продавця, а також простота та оперативність в оформленні документації; вища маржа, ніж при кредитуванні; можливість реалізації куплених активів на вторинному ринку; зменшення кредитного ризику; мінімізація валютних ризиків; мінімізація ризику зміни процентних ставок; поліпшення ліквідності (платоспроможності).

- 1 - між експортером та імпортером укладається угода з установленим терміном платежу;
- 2 - експортер звертається у форфейт-компанію, яка визначає умови операції;
- 3 - імпортер виписує комерційний вексель і вал юс його;
- 4 - векселі, що індосовані банком країни імпортера, відсилаються експортеру;
- 5- експортер індосує векселі і продає їх форфейт-компанії на первинному ринку документів без права регресу;
- 6 - експортер отримує інвалютну виручку;
- 7 - форфейтингова компанія індосує векселі і перепродає їх на вторинному ринку, що представлений спеціалізованими фінансовими установами з форфейтування в Цюріху, Люксембурзі, Лондоні, Парижі тощо;
- 8 - форфейт-компанія подає імпортеру вексель до оплати;
- 9- імпортер через свій банк оплачує наданий вексель в обумовлений строк.

Рис.1. Організація форфейтингової операції

Серед недоліків форфейтингу, з погляду експортера, можна віднести:

- 1) його високу вартість;
- 2) вірогідність того, що експортер може не знайти гаранта або аваліста, який би задовольняв форфейтера;
- 3) необхідність підготувати документи у такий спосіб, щоб на експортера не було регресу у разі банкрутства гаранта або аваліста, а також необхідність знати законодавство країни імпортера.

До недоліків форфейтингу для форфейтера належать:

- 1) відсутність права регресу у разі несплати боргу;
- 2) необхідність знання законодавства країни імпортера;
- 3) необхідність нести ризики до погашення векселів;

4) відповідальність за перевірку кредитоспроможності гаранта або аваліста [3, с.321].

На відміну від операції факторингу, вартість якої визначається за методикою контокорентного кредитування, вартість форфейтування включає комісійну винагороду та дисконт. Причому метод дисконтування застосовується не лише щодо вимог, оформлених векселем, а й стосовно інших боргів. Ставка дисконтування залежить від багатьох факторів: кредитоспроможності боржника, наявного кредитного забезпечення, строків погашення боргових зобов'язань, попиту та пропозиції на ринку форфейтингових послуг, середніх ставок на кредитному ринку [4, с.56].

У практиці діяльності вітчизняних експортерів і банків форфейтинг тільки починає запроваджуватися, тому деякі питання правового забезпечення ще недостатньо врегульовані. Специфікою форфейтингу є його неоднозначний характер. Це кредитно-вексельна угода, пов'язана з розрахунками в іноземній валюті, а тому необхідне одночасне дослідження правових аспектів як кредитних відносин, так і вексельного обігу та валютного регулювання. Розширення експортних операцій підприємств-експортерів, а також вдосконалення системи розрахунків дають можливість сподіватися, що з часом форфейтинг посяде належне місце серед банківських операцій, чому певною мірою має сприяти подальше вдосконалення законодавчої та нормативно-інструктивної бази.

Література

1. Гривківська О.В. Джерела фінансування підприємств аграрного сектора економіки // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - 2004. - Вип. 4(35). – С.89-92.

2. А.М. Герасимович, І.А. Герасимович, Н.А. Морозова-Герасимович. Форфейтингові операції: сутність, механізм проведення, облік, аналіз, аудит // Фінанси, облік і аудит. – 2011. - № 18 – С.251.

3. Пилипів О.М. Форфейтинг як форма експортного фінансування та специфічний вид кредитування // Сталий розвиток економіки Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – С. 320-322.

4. Крупка М.І. Банківські операції : підручник / М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра ; за ред. Д-ра екон. Наук, проф. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 312 с.

УДК 658.153.014.1

Скриль Віталія Вячеславівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
кандидат економічних наук, доцент*

Ступенко Каріна Юрївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
магістрант*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасним умовам господарювання вітчизняних підприємств властиві постійні зміни в законодавстві, кризові фінансові явища, нестабільність, виникнення нових фінансових інструментів тощо. Все це впливає на якість та ефективність проведення аналізу та оцінки господарської діяльності в цілому, й, зокрема, на управління

грошових потоків, а також на точність побудови перспективних прогнозів [2]. Тому важливість дослідження організаційно-економічних засад управління грошовими потоками підприємств з подальшою їх оптимізацією є досить актуальною.

Ефективність роботи підприємства залежить від організації і системи управління грошовими потоками. Дана система створюється задля забезпечення виконання короткострокових і стратегічних планів підприємства, підтримання платоспроможності і фінансової стійкості, більш раціонального використання активів і джерел їх формування, а також мінімізації витрат на фінансування господарської діяльності [5].

Тому для ухвалення ефективних фінансово-господарських рішень щодо управління грошовими потоками важливим є використання організаційно-економічних засад, що включають взаємопов'язані між собою елементи, які визначають та забезпечують реалізацію комплексу заходів на кожному із етапів управління грошовими потоками (рис.1).

Для наочного демонстрування організаційно-економічного механізму управління грошовими потоками нами було обрано ПрАТ «Полтавський машинобудівний завод». Дане підприємство є одним з провідних українських виробників обладнання для м'ясопереробної промисловості, виробник запасних частин та комплектуючих для енергетичної, нафтогазової та залізничної галузей [4].

Чистий грошовий потік, поряд з прибутком, характеризує результати діяльності підприємства. Проте, якщо прибуток виступає в якості фінансового результату, то величина чистого грошового потоку характеризує грошовий результат діяльності.

У таблиці 1 наведено загальний розмір чистого грошового потоку та по видам економічної діяльності ПрАТ «Полтавамаш».

Рис. 1 Організаційно-економічні засади управління грошовими потоками підприємства

Складено за даними [1, 3]

Однією із ключових характеристик ефективно функціонуючого підприємства є наявність протягом тривалого періоду позитивного операційного грошового потоку. Тож відмічаємо, що протягом 2015 – 2017 рр. на аналізованому підприємстві наявний позитивний рівень абсолютної величини операційного грошового потоку, що розглядається як позитивне явище.

Таблиця 1

Динаміка та структура чистого руху грошових коштів ПрАТ «Полтавамаш»
за 2015 – 2017 рр.

Показники	Роки			Темп зростання %	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
Чистий грошовий потік від операційної діяльності	4306	4131	4565	95,94	110,51
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	30664	-2221	-748	-7,24	33,68
Чистий грошовий потік від фінансової діяльності	-34878	-1301	-4914	3,73	377,71
Чистий грошовий потік за звітний період	92	609	-1097	661,96	-180,13

Абсолютна величина чистого інвестиційного грошового потоку у 2015 р. мала додатне значення, яке протягом наступних двох років значно знизилося і досягло від'ємного, оскільки доходи від інвестиційної діяльності, як правило, не перекривають потреби підприємства в інвестиційному капіталі.

За останні три роки спостерігалось збереження від'ємного значення грошового потоку від фінансової діяльності підприємства.

Чистий рух грошових коштів був позитивним протягом 2015 – 2016 рр., а в 2017 р. він набуває від'ємного значення, тобто відтік грошових коштів збільшувався і перевищував надходження. Це свідчить про погіршення фінансово-господарської діяльності та неефективного використання фінансових та інвестиційних ресурсів підприємством.

Для покращення процесу управління грошовими потоками ПрАТ «Полтавамаш» потрібно здійснити їх оптимізацію.

Слід зазначити, що методи оптимізації надлишкового грошового потоку даного підприємства пов'язані з забезпеченням зростання його інвестиційної активності.

У системі цих методів можуть бути використані такі:

- збільшення обсягу розширеного відтворення операційних необоротних активів;
- прискорення періоду розробки реальних інвестиційних проектів і початку їх реалізації;
- активне формування портфеля фінансових інвестицій;
- дострокове погашення довгострокових фінансових кредитів [1].

Збалансованість дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді досягається використанням «Системи прискорення – уповільнення платіжного обороту». Її суть полягає в розробці на підприємстві заходів щодо прискорення залучення коштів і уповільненню їх виплат [1].

Дана система, вирішуючи проблему збалансованості обсягів дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді, створює певні проблеми наростання дефіцитності цього потоку в наступних періодах. Тому паралельно з використанням механізму цієї системи мають бути розроблені заходи для забезпечення збалансованості дефіцитного грошового потоку в довгостроковому періоді, які відображені в табл. 2 [1].

Отже, важливість вивчення грошових потоків обумовлюється тим, що вони обслуговують господарську діяльність підприємства в усіх її напрямках. Управління грошовими потоками є важливою ланкою фінансової політики, складовою фінансового менеджменту, що охоплює всю систему управління підприємством. Від якості та ефективності процесу управління грошовими потоками залежить не тільки фінансова стійкість підприємства в даний період часу, а й безпосередньо змога подальшого розвитку, досягнення фінансового успіху на майбутнє.

Система прискорення – уповільнення платіжного обороту ПрАТ «Полтавамаш»

	Прискорення залучення коштів	Уповільнення залучення коштів
Короткострокові заходи	<ul style="list-style-type: none"> – часткова або повна передоплата за реалізовану продукцію; – зниження терміну надання комерційного кредиту покупцям; – застосування сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості (обліку і застави векселів, факторингу, форфейтингу); – розробка системи знижок для покупців; – прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості; – залучення зовнішніх джерел короткострокового фінансування. 	<ul style="list-style-type: none"> – збільшення строків надання підприємству-виробнику комерційного кредиту; – придбання капітальних активів, які вимагають оновлення на їхню фінансову оренду (лізинг); – податкове планування; – скорочення виплат.
Довгострокові заходи	<ul style="list-style-type: none"> – залучення довгострокових банківських кредитів; – продажу частини (або всього обсягу) фінансових інструментів інвестування; – продажу (або здачі в оренду) невикористовуваних видів основних засобів; – продажу недобудованих об'єктів, які значаться у складі незавершеного будівництва потенційним інвесторам; – додаткового випуску акцій для акціонерних товариств; – залучення стратегічних інвесторів з метою підвищення обсягів власного капіталу. 	<ul style="list-style-type: none"> – скорочення обсягу і складу реальних інвестиційних програм; – відмови від фінансового інвестування; – зниження величини постійних витрат; – консервації об'єктів незавершеного будівництва.

Складено за даними [1]

Література

1. Мартиненко В.П. Фінансовий менеджмент: підручник / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко та ін., за заг. ред. Т.А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006», 2014. – 344с.
2. Піскунова, Н.О. Пошук оптимальної моделі управління грошовими потоками / Н.О. Піскунова // Ефективна економіка. – 2017. – № 2.
3. Яструбецька Я.С. Організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками промислових підприємств України : автореф. дис. канд. екон. наук. / Я.С. Яструбецька. – Львів: Б.В., 2006. – 20 с.
4. Електронний каталог українських підприємств «Бізнес-Гід» / Приватне акціонерне товариство «Полтавський машинобудівний завод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltavamash.business-guide.com.ua/>
5. Шаркевич К.Р. Оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства / К.Р. Шаркевич // Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця. – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/view/4411>.

Чичуліна Ксенія Вікторівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка ,
кандидат технічних наук, доцент*

Кладченко Яна Олександрівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студентка*

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПИВОВАРНОЇ ГАЛУЗІ

Сучасні ринкові умови господарювання та загострення ринкової конкуренції між підприємствами пивоварної галузі підвищення ефективності виробництва, результативності діяльності, конкурентоздатності продукції і послуг на основі впровадження науково-технічних нововведень, інноваційних форм господарювання і управління виробництвом та активізації підприємництва. З метою зростання економічного розвитку підприємств пивоварної галузі необхідний постійний моніторинг, здійснення оцінки та підвищення результативності їх діяльності.

Об'єктом проведеного дослідження було обрано одне з передових товариств галузі пивоваріння, зокрема, ПрАТ «Фірма «Полтавпиво». Для даного товариства визначення результативності його діяльності має важливе як наукове, так і практичне значення. За її допомогою можна не тільки оцінити результативність роботи товариства, проаналізувати сумарний ефект різних структурних підрозділів та напрямків діяльності, а й визначити стратегію розвитку, розробити прогноз та план дій на перспективу, встановити результати використання витрачених ресурсів. Головним кількісним вимірником успішної діяльності ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» є фінансова результативність. Проаналізовані в подальшому, показники фінансової результативності відображаються у відсотковому виразі та характеризують ефективність використання майна, власного капіталу та інвестицій за кожним видом господарської діяльності товариства. На відміну від показників рентабельності активів, власного капіталу та інвестицій, де в чисельнику розрахункових формул передбачалося використання величини чистого прибутку, показник фінансової результативності від звичайної діяльності розраховується на основі фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, який безпосередньо відображає ефективність, прибутковість (збитковість) процесу господарювання без урахування впливу відсоткової ставки податку на прибуток, що визначається особливостями існуючого податкового законодавства. Ствердження про перевалювання тих чи інших відносних показників фінансових результатів, на нашу думку, є помилковим підходом, оскільки, показники рентабельності (ROA, ROE, ROI) характеризують підсумковий рівень прибутковості (віддачі) активів, власного капіталу, інвестицій за наслідками господарського процесу в цілому, тоді як категорія фінансової результативності детально відображає ефективність використання майна, власного та інвестованого капіталу за кожним видом діяльності підприємства [1].

Отже, відносні показники фінансових результатів повинні, передусім, відображати рівень фінансової результативності використання активів, власного капіталу та інвестицій ПрАТ «Фірма «Полтавпиво». Показники фінансової результативності використання активів (FRA), власного капіталу (FRE), інвестицій (FRI) можуть набувати як позитивного (фінансова прибутковість), так і негативного значення (фінансова збитковість), що відображає наявний рівень ефективності використання активів, власного капіталу та інвестицій за підсумками відповідного виду господарської діяльності товариства [1]. При оцінці результативності діяльності ПрАТ

«Фірма «Полтавпиво», фінансова результативність дає змогу оцінити наявний потенціал економічного розвитку товариства. Отже, є необхідність проведення діагностики фінансової результативності кожного з видів діяльності товариства.

Розрахуємо вищевказані показники протягом 2014 – 2016 років, для подальшої оцінки результативності діяльності ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» (табл. 1.).

Таблиця 1

Показники результативності діяльності ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» за 2014-2016 роки

Вид діяльності	Формула розрахунку показника								
	Фінансова результативність активів (FRA), %			Фінансова результативність власного капіталу (FRE), %			Фінансова результативність інвестицій (FRI), %		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Основна діяльність	35,97	45,35	1,80	51,88	64,89	2,85	2949,2	477,11	15,77
Інша операційна діяльність	-1,94	-3,79	-8,10	-7,12	-5,42	-12,59	-405,0	-39,86	-66,42
Фінансова діяльність	-2,60	-2,47	-2,09	-3,74	-3,53	-3,23	-212,9	-25,98	-17,02
Звичайна діяльність	28,43	39,09	-8,41	41,01	55,94	-12,98	2331	411,3	-68,43

Аналізуючи розраховані показники результативності діяльності ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» за досліджуваний період відмітимо наступне. У 2016 році відбулося стрімке зниження показників результативності основної діяльності товариства. Це є негативним явищем, оскільки основну масу грошових доходів підприємство отримує від основної діяльності, при цьому покриваючи адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати та інші незначні. Інша операційна діяльність ПрАТ «Фірма «Полтавпиво» не є прибутковою, причому тут також спостерігається тенденція до зниження, і як вже зазначалося, витрати на проведення даної діяльності покриває основна діяльність. І якщо показники результативності основної діяльності за 2014 і 2015 роки були досить високими і дозволяли покрити витрати, то вже у 2016 році ситуація істотно змінилась.

Відбулося зниження цих показників в середньому на 95,6%. Це свідчить про неефективну, збиткову діяльність товариства у 2016 році. Результативність фінансової діяльності на протязі трьох аналізованих років також знаходиться на низькому рівні, і це призводить до зменшення розміру та складу власного і позикового капіталу. Отже, у 2016 році відбулося стрімке погіршення результативності діяльності ПрАТ «Фірма «Полтавпиво», адже саме від основної та фінансової діяльності підприємства, повинні бути найбільші суми доходів. Про це також свідчать показники результативності звичайної діяльності, які є підсумком показників результативності основної, іншої операційної, фінансової діяльності товариства, і вони збільшились у 2015 році порівняно з 2014 роком, а у 2016 році мали від'ємні значення.

На сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення нормативних значень показників ROA, ROE [1]. На основі проведеного дослідження представимо показники фінансової результативності ПрАТ «Фірма «Полтавпиво», відобразимо методику аналізу показників фінансової результативності (FRA, FRE) у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2

Методика оцінки показників фінансової результативності за видами діяльності
ПрАТ «Фірма «Полтавпиво»

Рівень фінансової результативності активів та власного капіталу	Критерії показників фінансової результативності, %	
	активів, FRA	власного капіталу, FRE
Високий	$FRA > 5$	$FRE > 10$
Середній	$0 < FRA < 5$	$0 < FRE < 10$
Низький	$FRA < -5$	$FRE < -7$
Кризовий	$FRA > -5$	$FRE > -7$

Ключовими індикаторами фінансової результативності вважають показники, які відображають рівень ефективності використання активів та власного капіталу. Діагностика значень саме даних показників (FRA, FRE) буде відображати наявний стан фінансової результативності кожного з видів діяльності та господарського процесу товариства (табл. 3) [1].

Таблиця 3

Критерії діагностики стану результативності діяльності ПрАТ «Фірма «Полтавпиво»

Рівень показника	Стан фінансової результативності за видами господарської діяльності товариства (основна, операційна, фінансова, інвестиційна, звичайна)		Рівень показника
FRA, %			FRE, %
Високий $FRA > 5$	FRA, FRE Оптимальний стан FR	FRE	Високий $FRE > 10$
Середній $0 < FRA < 5$	FRA, FRE Середній стан FR	FRA Прогресивний стан FR	Середній $0 < FRE < 10$
Низький $FRA < -5$	FRA, FRE Нестійкий стан FR	FRA	Низький $FRE < -7$
Кризовий $FRA > -5$	FRA, FRE Кризовий стан FR	FRE Загрозливий стан FR	Кризовий $FRE > -7$
Примітки	FR – фінансова результативність; FRA, FRE – фінансова результативність використання активів та власного капіталу відповідно.		

Література

1. Скалюк Р.В. Фінансова результативність діяльності промислових підприємств / Р.В. Скалюк // Вісник економіки транспорту і промисловості. –2011. – №33. – С. 227 - 231.

УДК 336

*Бойко Валерія Олегівна, Грачова Анастасія Олександрівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студентки*

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку економічної системи України значна частина суб'єктів господарювання не може здійснювати стабільну виробничу та фінансову діяльність, у зв'язку з їх низькою ефективністю управління та нестачею фінансових

ресурсів. У результаті цього підприємства потребують пошуку оптимальних напрямів їхнього розвитку та посилення впливу на механізм управління ресурсами. З огляду на це одним із напрямків фінансової політики є розробка алгоритму підвищення результативності фінансової діяльності, оптимізації прибутковості та мінімізації ризиків.

Фінансова політика – це основа інформаційної системи розвитку суб'єктів господарювання, яка проявляється у своєчасних діях, спрямованих на досягнення основної мети – стабілізації прибутковості та постійному розвитку підприємства. Фінансова політика як складова загальної системи розвитку підприємств базується на системі планів та реалізації процесів управління за допомогою матеріальних і фінансових ресурсів, шляхом оптимізації взаємовідносин з іншими суб'єктами господарювання. Оскільки вона функціонує через процеси управління господарською діяльністю, оборот капіталу, то інформаційна її складова утворюється через рух ресурсів, який повинен бути спрямованим на формування фінансових та матеріальних активів, які повинні бути пов'язаними із кінцевими результатами діяльності підприємства – реалізацією основної мети. Основою фінансової політики є напрямки та структура розвитку суб'єктів господарювання (рис.1) [1, с. 114-118].

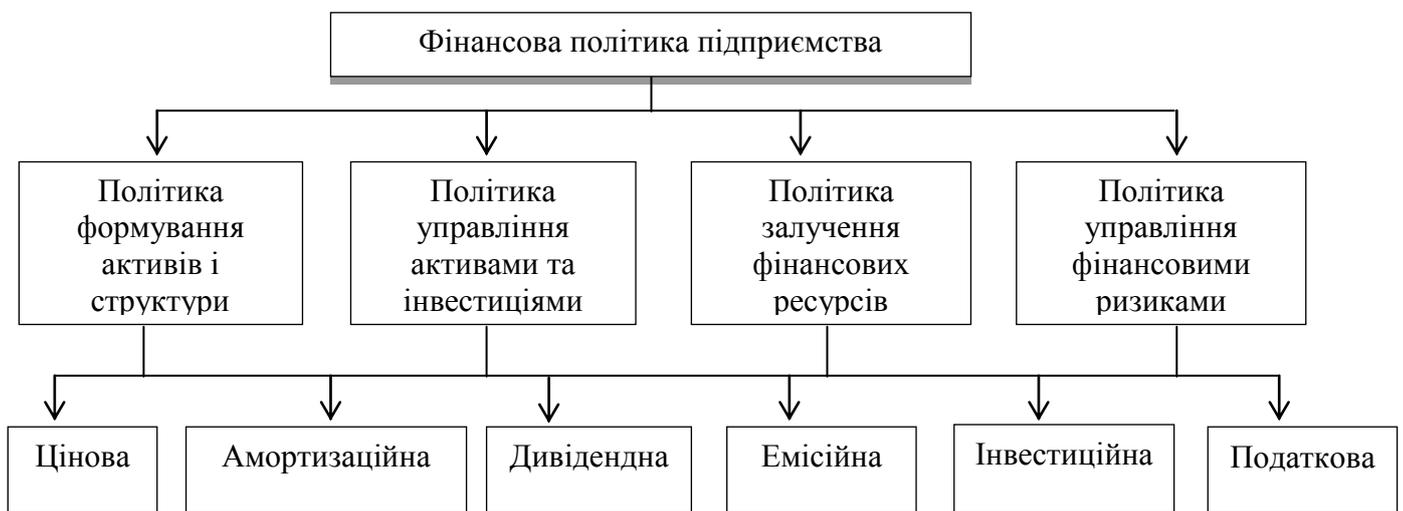

Рис. 1 Структура фінансової політики підприємства

Основним завданням фінансової політики підприємництва є максимальна реалізація власного потенціалу, його складових і задоволення потреб людей. При цьому значу увагу приділяють критеріям відповідальності, принципам та методам досягнення поставлених цілей. Основними результатами реалізації фінансової політики підприємства є:

- повне фінансове забезпечення процесів відтворення;
- нормалізація фінансових відносин суб'єкта господарювання;
- утримання оптимального рівня прибутковості підприємства у тривалому періоді;
- удосконалення виробничих процесів;
- оптимізація структури капіталу підприємства й забезпечення його фінансової стійкості;
- раціоналізація фінансових потоків і розрахунків;
- максимізація альтернативної вартості результатів використання отриманого прибутку;
- забезпечення інвестиційної привабливості підприємства;

- створення ефективного механізму управління підприємством;
 - реалізація резервів поліпшення фінансового стану підприємства. [2, с. 46-48]
- Процес реалізації фінансової політики супроводжується напрямими, що підтримують його (рис. 2).

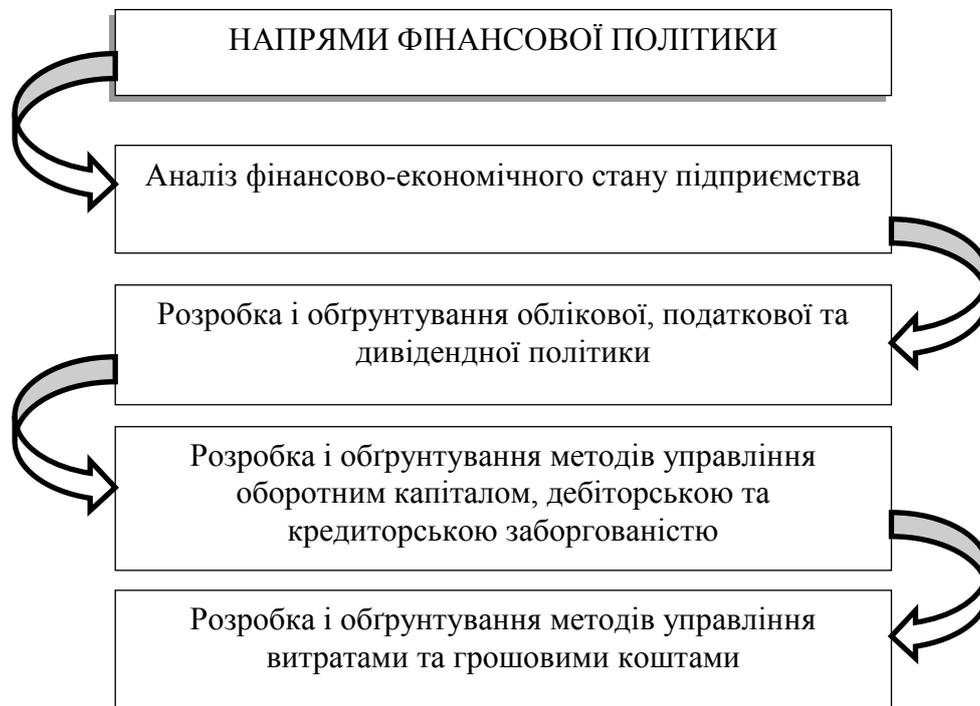

Рис. 2 Напрями фінансової політики підприємства

Таким чином, на сучасному етапі основними напрямими фінансової політики є:

- 1) підвищення ефективності виробництва, підтримання підприємницької активності (за рахунок спрямування фінансових ресурсів у пріоритетні галузі народного господарства, система пільг в оподаткуванні та фінансуванні підприємств);
- 2) мобілізація і використання фінансових ресурсів на забезпечення соціальних гарантій, досягнення більш високого рівня життя;
- 3) розробка заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення економіки (впорядкування грошового обігу, забезпечення стабільності валюти);
- 4) залучення іноземних інвестицій за рахунок створення сприятливих фінансових можливостей (певні податкові пільги, можливість вивезення одержаного прибутку, гарантії збереження та захисту майна іноземних інвесторів);
- 5) структурна перебудова економіки (скорочення коштів на озброєння, фінансування відсталих виробництв) [3].

Усі ці заходи направлені на подолання кризи в галузі фінансів (дефіцит бюджету, інфляція). Процес формування фінансової політики має бути спрямованим на підвищення результативності фінансової системи підприємств з метою реалізації їхніх стратегічних цілей за певний проміжок часу з оптимальними витратами ресурсів та одночасною реалізацією їхнього виробничого та інформаційного потенціалу.

Література

1. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики : Монографія / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2010. – 260 с.
2. Управління фінансами суб'єктів господарювання в умовах глобальної трансформації : монографія / За ред. І. С. Гуцала. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 484 с.

3. Основні напрями фінансової політики, її завдання. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://studopedia.su/10_143229_osnovni-napryami-finansovoi-politiki-ii-zavdannya.html

УДК 338.583

Бережецька Тетяна Олександрівна, Борисова Тетяна Ігорівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студентки
Науковий керівник - А.Д. Глушко, к.е.н., доцент

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Динамічність зовнішнього середовища, наслідки трансформаційних процесів, що відбуваються в світі та в Україні, зумовлюють необхідність якісно нових підходів до побудови організаційних структур управління підприємством. Питання управління витратами виходять на передній план, оскільки якісна реалізація процесу управління витратами безпосередньо впливає на остаточні показники діяльності підприємства.

Управління витратами – це підсистема системи управління підприємством, яка дає можливість чітко відстежувати, аналізувати й контролювати витрати, охоплюючи практично всі сфери фінансово-господарської діяльності підприємства, оперативно отримувати інформацію, необхідну для здійснення заходів щодо підвищення ефективності виробництва [1].

Необґрунтоване і неконтрольоване зростання витрат є однією з найактуальніших проблем більшості підприємств, а отже для подолання даної проблеми підприємствам необхідна чітка та зрозуміла програма управління витратами.

Для багатьох промислових підприємств основними проблемами управління витратами можна визнати:

- забезпечення достовірності і актуальності планування витрат;
- своєчасність одержання інформації про дійсні витрати і оперативність реакції керуючих;
- адекватний вибір показників і їх аналітичний розріз;
- забезпечення взаємозв'язку системи бюджетування і управлінського обліку.

Аналізуючи вищенаведені проблеми, ми вважаємо, що при формуванні системи управління витратами потрібно враховувати їхні особливості: динамізм витрат, тобто те, що вони постійно рухаються та змінюються; різноманіття витрат, тобто потрібно застосовувати багато методів і прийомів управління ними. Управління витратами потрібно розглядати як комплексну систему, що забезпечує розроблення управлінських рішень, оскільки всі управлінські рішення щодо ефективного використання ресурсів взаємопов'язані та впливають на кінцеві результати підприємства [2].

Управління витратами, як будь-який управлінський процес включає різні етапи розробки та досягнення цілей щодо досягненні стратегічних і поточних завдань підприємства (рис.1).

.Побудова системи показників оцінки ефективності управління витратами має ґрунтуватися на аналізі стратегічної мети і поточних завдань підприємства, а також на аналізі загального ланцюжка формування споживчої цінності продукції та ланцюжка формування цінності всередині підприємства.

Рис.1. Процеси, що включаються до управління витратами

Найчастіше для оцінювання ефективності управління витратами використовують фінансово-економічні показники, зокрема такі як темпи зниження витрат, приріст доходу або прибутку, рівень рентабельності виробництва, дисконтована сума чистого грошового потоку, рентабельність власного капіталу підприємства тощо. Аналіз ефективності системи управління витратами підприємства необхідно здійснювати як за процесами, так і за чинниками витрат (рис. 2).

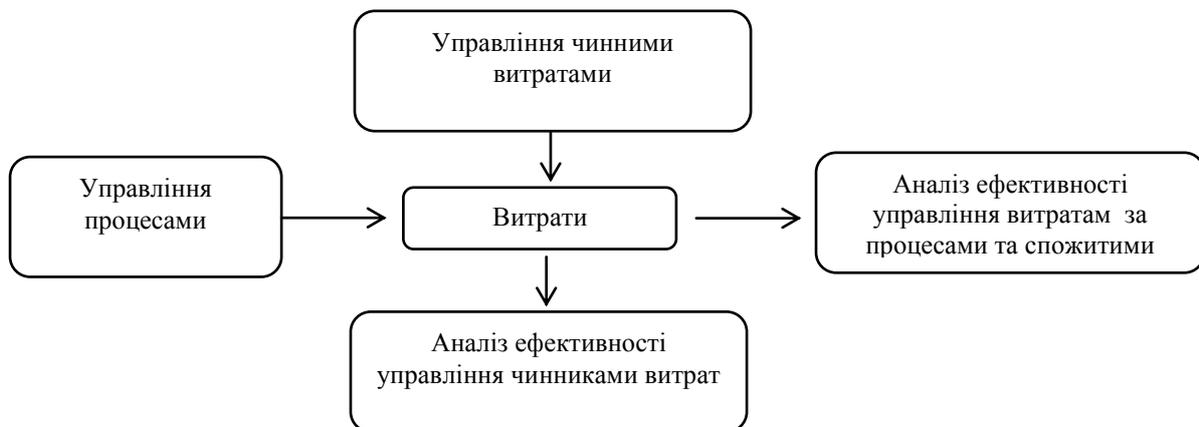

Рис. 2. Двохвимірна модель аналізу ефективності системи управління витратами підприємства

Втілення на підприємство системи бюджетування – це і є першим кроком на шляху до управління витратами. Розробляючи бюджет підприємство уже керує витратами, тим, що обмежує розміри планованих витрат. Бюджет підприємства складається за допомогою використання нормативів витрат, та через суворі обмеження витрат структурних підрозділів та встановлення менеджерами компанії лімітів. Формування системи управління витратами необхідне для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку підприємства і досягнення його стратегічних та поточних завдань. Сучасний рівень розвитку ринкових відносин, глобалізації інтеграційних зв'язків та загострення конкуренції зумовлюють важливість оцінювання ефективності управління витратами суб'єктів господарювання, яке має здійснюватися за збалансованою системою показників і враховувати етапи життєвого

циклу продукції та способи формування конкурентних переваг продукції підприємства на ринку[3].

Значного зменшення витрат можна досягти також у результаті застосування прогресивних методів організації виробництва. Так наприклад, у міжнародній практиці набули значного поширення інноваційні підходи до зменшення витрат (табл.1).

Таблиця 1

Підходи щодо зменшення витрат [4, 5,6]

Підхід	Сутність
«just in time»	Сутність її полягає в тому, що комплектуючі вироби, деталі поставляються споживачеві у визначене місце, в потрібний час, в необхідній кількості. Якщо виникають браковані деталі, виробничий процес зупиняється, тому що запасів на робочому місці немає
Функціонально-вартісний аналіз (ФВА)	Комплексний системний аналіз діяльності підприємства, його складових, а також оцінкою ефективності використання витрат на реалізацію кожної із цих функцій для виявлення неефективних, нерациональних витрат, наявних внутрішніх резервів і розроблення програм підвищення ефективності діяльності та збільшення прибутковості підприємства.
Таргет-костинг	Використовується переважно на стадії проектування нової продукції і передбачає виконання таких кроків: визначення ціни нової продукції; розрахунок фактичних витрат на виробництво; порівняння фактичних витрат на виробництво з цільовими; розроблення заходів, які дають змогу зменшити фактичні витрати до заданого рівня.
Кайзер-костинг	Визначають, на скільки повинні бути зменшені витрати на виробництво продукції, і повноваження після досягнення поставлених цільових значень витрат передаються безпосередньо виробничим підрозділам
Збалансованості	Пов'язаний з тим, що цілі, які ставить перед собою компанія, завжди балансують на одній чаші ваг із витратами. Наприклад, що якіснішу продукцію ми хочемо виробити, то більшими будуть витрати на забезпечення якості.
Оперативно-заявкова кампанія	Суть цього методу полягає в тому, що при щоденних витратах лінійним менеджерам постійно треба підтверджувати доцільність тих чи інших витрат.

Завданнями функціонально-вартісного аналізу є: підвищення конкурентоспроможності продукції; підвищення якості об'єкта в цілому або його складових частин; зменшення витрат на виробництво, підвищення продуктивності праці; заміна дефіцитних, імпортних матеріалів, комплектуючих виробів; збільшення обсягу продукції без додаткових матеріальних вкладень; ліквідація «вузьких місць» у виробництві, зменшення експлуатаційних і транспортних витрат; підвищення екологічності виробництва тощо [1].

Формування системи управління витратами необхідне для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку підприємства і досягнення його стратегічних та поточних завдань. Сучасний рівень розвитку ринкових відносин, глобалізації інтеграційних зв'язків та загострення конкуренції зумовлюють важливість оцінювання ефективності управління витратами суб'єктів господарювання, яке має здійснюватися за збалансованою системою показників і враховувати етапи життєвого

циклу продукції та способи формування конкурентних переваг продукції підприємства на ринку

Питання управління витратами суб'єкта господарювання як вагомого чинника збільшення конкурентоспроможності та підвищення прибутку бізнесу посідає вагоме місце і в теоретичному, і в прикладному аспектах. До основних джерел зменшення витрат належать: підвищення технічного рівня виробництва, удосконалення організації праці, зміна обсягу виробництва, а також застосування прогресивних методів організації бізнесу, а саме: функціонально-вартісний аналіз, метод «точно в строк» («just in time»), таргет-костинг («target costing»); кайзер-костинг («kaizen costing»), метод збалансованості, бюджетування, оперативно-заявкова кампанія, аутсорсинг.

Література

1. Великий Ю. М., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управління витратами підприємства: монографія / Ю. М. Великий, В. В. Прохорова, Н. В. Сабліна // Харківський національний економічний університет. — Харків : ІНЖЕК, 2009. — 192с.
2. Голов С. Ф. Управлінський облік / С. Ф. Голов. — К. : Лібра, 2002. — 704 с.
3. Горелкіна А. Л. Оптимізація системи управління витратами / А. Л. Горелкіна // Державне управління. — 2006. — № 2. — С. 251–255.
4. Кальєніна Н. В. Методи управління витратами, їх переваги та недоліки / Н. В. Кальєніна // Держава та регіони. — 2007. — № 5. — С. 32–35.
5. Корінько М. Д. Концептуальні основи управління витратами суб'єктів господарювання в умовах удосконалення ринкових відносин / М. Д. Корінько, Г. Б. Тітаренко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 9. — С. 126–131.
6. Попов О. Управління витратами / О. Попов // Економічна енциклопедія : у 3-х томах. — К. : Видавничий центр «Академія», 2002. — Т. 3. — 952 с.

УДК 336

*Бутенко Людмила Анатоліївна,
Горбачов Микола Сергійович*

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістранти*

ПРОБЛЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Проблема банкрутства є досить болючим питанням для економіки України на сьогоднішній день, адже велика частка вітчизняних промислових підприємств перебуває у складному фінансовому становищі. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів призводить до їх неплатоспроможності та є основною причиною загальної тенденції збільшення кількості збиткових підприємств, порушення численних справ про банкрутство.

Згідно Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» під банкрутством розуміють визнану судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

За основу системи банкрутства покладена в першу чергу законодавчо-правова база, спрямована на відновлення та збереження виробництва. Це повинно забезпечити робочі місця та зберегти велику кількість платників податків, що дозволить

розвиватися економіці. Нажаль в Україні, з кожним роком все більше підприємств визнано банкрутами з тих або інших причин.

В Україні 2073 підприємств перебувають в процедурі банкрутства. Про це повідомляє OpenDataBot, сервіс моніторингу реєстраційних даних компаній. Також наголошується, що за минулий рік 1524 компаній були визнані банкрутами. Найбільше підприємств-банкрутів в галузі оптової торгівлі, будівництва та сфері сільського господарства.

Прогнозування ймовірності банкрутства надає можливість виявити основні проблеми і недоліки в роботі підприємства, а також врахувати вплив різноманітних зовнішніх чинників, і в результаті спрогнозувати ймовірність банкрутства і вжити заходів для його уникнення.

Одним із найкращих методів системи раннього попередження та прогнозування банкрутства підприємства є дискримінантний аналіз. Дискримінантний аналіз полягає в тому, що за допомогою математично-систематичних методів будується функція та розраховується інтегральний показник, на підставі якого можливо попередити банкрутство підприємства. На сьогоднішній день найпоширенішими методиками оцінки ймовірності банкрутства суб'єкта господарювання є моделі: Альтмана, Спрінгейта, Зайцевої, метод А-рахунку та також модель Сайфулліна-Кадикова та модель Терещенка [1-6].

Провівши аналіз зазначених моделей можемо сказати, що всі зарубіжні моделі прогнозування банкрутства не пристосовані для українських підприємств, адже були розроблені на основі даних підприємств США, Англії, Франції та інших розвинених країн. Тому ставити на один рівень українські підприємства буде не доречно, насамперед через нерозвиненість фондового ринку. Щодо вітчизняних моделей важливо зазначити, що кожна з них має ряд недоліків та переваг, а отже є недосконалою.

У зарубіжній практиці також використовується логістично-регресійна модель Дж. Олсона, що висвітлює важливість факторів (структури капіталу, ліквідності грошових потоків) для прогнозування ймовірності банкрутства. Logit-модель заснована на прагненні більш досконалого апарату попередження виникнення кризи у суб'єктів господарювання та базується на побудові кумулятивних функцій. При цьому не вимагає, щоб незалежні змінні дотримувались багатofакторного нормального розподілу. Також було виключено обмеженість до лінійних рівнянь (характерних для MDM моделей). Таку модель найчастіше відносять до моделей бінарного типу, причиною цього є використання характеристик типу 0 та 1, що відповідно пояснюються як значення ймовірності виникнення банкрутства на підприємстві або його відсутність. Ефективність використання у вітчизняному економічному просторі logit-моделі оцінки ймовірності банкрутства Дж. Олсона є середньою. Оскільки для сільськогосподарських підприємств України похибка у розрахунках становила 75%, що говорить про її недосконалість [7].

Подальші перспективи досліджень за даною тематикою повинні розглядати комплексні оцінки logit-моделей, а також можливості використання різних електронних мереж.

На даний час в Україні не існує оптимальної моделі прогнозування ймовірності банкрутства. Для побудови такої моделі потрібно проаналізувати фінансові показники мінімум 50 вітчизняних підприємств. Проблема постає не в тому, що потрібно докласти багато зусиль для аналізу, а в тому, що потрібно взяти хоча б 25 збанкрутілих нещодавно підприємств, та 25 товариств, котрі успішно проводять свою діяльність на ринку України. Та на даний час збір інформації про фінансову роботу збанкрутілих підприємств є не цілком можливим.

Отже, з метою покращення роботи підприємств та запобігання їх банкрутству, яке полягає не тільки у фінансовому краху самого товариства, але й істотно впливає на

рівень життя і перспективи працівників підприємства, необхідно застосовувати інструменти моніторингу і попередження кризових явищ. На законодавчому рівні потребує удосконалення правова система банкрутства, також потрібно запровадити обов'язковий реєстр збанкрутілих підприємств, що, в свою чергу, надасть можливість розвиватись науковому підходу щодо прогнозування банкрутства підприємства, а отже – надасть нові можливості щодо його попередження.

Література

1. Модель банкрутства підприємств Сайфуллина-Кадыкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.beintrend.ru/2011-06-20-17-05-06>
2. Терещенко О. О . Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства / О. О. Терещенко // Економіка України. - 2003. - № 8 - С. 38 - 45.
3. Литвин А.В. Побудова моделей прогнозування банкрутства страхових компаній України в після кризовий період //Економічний аналіз. 2013 рік. – Том 14. №1 – С. 282-300.
4. Погребняк А. Ю. Порівняльний аналіз методик оцінки ймовірності банкрутства в системі антикризового управління на підприємстві // Бізнесінформ. – 2014. - №7. – С 344-352
5. Застосування моделей прогнозування банкрутства в діагностиці фінансового стану підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=39370>
6. Терещенко О. О . Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с.
7. Застосування логістично-регресійних моделей прогнозування кризи на сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua

УДК 336:330.36

*Дерев'янка Юлія Володимирівна,
магістрант,*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Свистун Людмила Анатоліївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук, доцент*

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Успішний економічний розвиток України можливий лише за умови ефективного функціонування підприємств, яке, в свою чергу, істотно залежить від наявності у підприємства необхідної кількості фінансових ресурсів. Саме завдяки достатньому фінансовому забезпеченню господарської діяльності, вірному вибору способів та джерел мобілізації фінансових ресурсів та визначення найоптимальніших напрямів їх використання досягається зростання доходів підприємства. Успіх підприємницької діяльності знаходиться в безпосередній залежності від стану фінансових ресурсів суб'єкта господарювання [1].

На формування й використання фінансових ресурсів підприємств впливають різноманітні чинники, які поділяються на внутрішні – пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства, та зовнішні – що не пов'язані безпосередньо з діяльністю підприємства, але впливають на неї (табл.1).

Внутрішні та зовнішні чинники впливу на формування фінансових ресурсів підприємства

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
<ul style="list-style-type: none"> – рівень досконалості фінансової структури підприємства; – забезпечення зв'язку збутової стратегії з виробничою; – якість організації управління фінансовими ресурсами; – вибір сегментів ринку згідно з виробничими можливостями; – якість фінансового, управлінського та податкового обліку; – здійснення цінової політики, виходячи із затрат на виробництво, пошук шляхів їх зниження; – налагодження роботи з посередницькими організаціями; – загальна оцінка ефективності функціонування виробництва та узгодження її із фінансовим планом підприємства; 	<ul style="list-style-type: none"> – інфляція; – зростання цін на ресурси; – зміна політичного курсу влади; – нововведення в правове поле; – рівень розвитку фінансового ринку; – стан економіки в цілому.

Джерело: складено автором за даними [2]

Усі вище перераховані чинники мають вплив на формування й використання фінансових ресурсів через регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел. Якщо внутрішні чинники впливу на фінансові ресурси підприємства можуть самостійно контролювати, то на зовнішні вони не мають впливу, що призводить до проблем функціонування підприємств, адже під впливом нестабільності економіки змінюється сприятливе середовище для їх господарської діяльності. Суттєво впливає на господарську діяльність підприємств інфляція, зокрема на величину грошових потоків. При високих темпах інфляції ускладнюється процес оцінювання інвестиційного рішення; виникає додаткова потреба у джерелах фінансування: зростають відсотки на позиковий капітал і ставки дисконтування; ускладнюється використання такого джерела довготермінового фінансування, як випуск облігацій; підвищується ступінь диверсифікації інвестиційного портфеля підприємства [3].

В умовах економічної нестабільності, структура фінансових ресурсів має забезпечити таке поєднання власних і позикових джерел фінансування, яке сприятиме зростанню рентабельності капіталу, платоспроможності, фінансової стійкості, зниженню фінансових ризиків та середньозваженої вартості фінансових ресурсів тощо. Безумовно, зростання частки власних фінансових ресурсів і самофінансування – це найкращий метод досягнення зазначених завдань.

Однак вітчизняна практика показує протилежне, що можна спостерігати на рис.1, де подано динаміку структури фінансових ресурсів підприємств України у 2013–2017 роках.

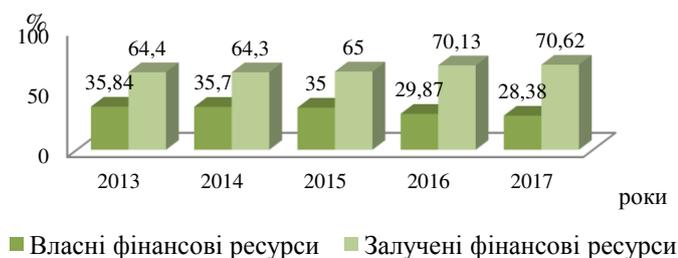

Рис. 1. Динаміка структури фінансових ресурсів підприємств України у 2013–2017 роках, %

Джерело: складено автором за даними [4]

Спостерігається тенденція до зменшення частки власних фінансових ресурсів у вітчизняних суб'єктів господарювання і зростання їх залежності від зовнішніх джерел фінансування, що є негативним явищем, оскільки сигналізує про загальне погіршення фінансового стану українських підприємств. Протягом 5 років частка власних фінансових ресурсів підприємств знизилась на 7,46%, а частка залучених фінансових ресурсів зросла на 7,22%. Фінансування більшою мірою за рахунок залучених коштів свідчить про неспроможність підприємств за рахунок власних джерел забезпечити ефективний розвиток та своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Це, в свою чергу, негативно впливає на ліквідність підприємства у цілому. Також перевищення позикових коштів над власними свідчить про недостатній рівень фінансової стійкості підприємств України.

У сучасних умовах діяльності промислових підприємств неможливо віддати перевагу якомусь єдиному джерелу формування фінансових ресурсів через негативні наслідки. Так, під час використання лише власних коштів виникає загроза обмеження зростання фінансового потенціалу підприємств, а використання позикових та залучених коштів у значних обсягах, з іншого боку, дійсно надає можливість виживання та прогресивного розвитку в умовах нестабільності, але й значно підвищує ступінь ризику у фінансовій діяльності підприємств. Для забезпечення безперервної виробничо-господарської діяльності у кожного підприємства має бути достатній обсяг фінансових ресурсів, а їхня структура має сприяти досягненню планового рівня прибутковості, зміцненню фінансової стійкості, забезпечувати достатній рівень платоспроможності та зростання ринкової вартості загалом [4].

Власні ресурси відіграють важливу роль в організації кругообігу фондів, оскільки підприємства, які працюють на основі комерційного розрахунку і мають певну майнову та оперативну самостійність, відповідають за прийняті рішення, які дозволяють працювати рентабельно. До основних власних джерел формування фінансових ресурсів належить прибуток, але в силу кризи в економіці більшість підприємств зазнають збитків (рис. 2).

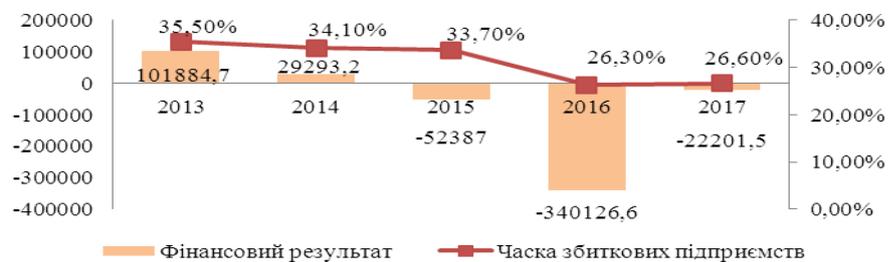

Рис. 2. Фінансові результати українських підприємств та частка збиткових підприємств за 2013–2017 рр.

Джерело: складено автором за даними [5]

Можна констатувати, що більшість підприємств не в змозі забезпечити себе достатньою кількістю власних фінансових ресурсів через відсутність прибутку. Особливо гостро ця проблема стояла у 2016–2017 рр. Тож проблематично залучати в умовах нестабільної економіки ці кошти для формування власних ресурсів та підтримки стабільного процесу виробництва.

Отже, фінансові ресурси є основою функціонування підприємств різних галузей. При їх правильному формуванні та використанні в умовах нестабільної економічної ситуації в Україні, фінансові ресурси повинні забезпечувати безперервне виробництво і функціонування підприємств. Тому під час формування фінансових ресурсів підприємству необхідно враховувати велику кількість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які вимагатимуть врахування певних особливостей при формуванні величини та структури цих ресурсів. Також підприємства мають визначити правильне поєднання

власних і позикових джерел фінансування, яке забезпечить їм стабільне функціонування і можливість отримання прибутків. Проте, в період нестабільної економічної ситуації підприємствам доцільно буде залучати кошти для підтримки свого функціонування та розвитку підприємства за рахунок залучених фінансових ресурсів, зокрема кредиторської заборгованості, у силу неможливості повною мірою використати власні джерела фінансування через збитковість своєї діяльності.

Література

1. Сіліна І. В. Управління фінансовим станом підприємством в кризових умовах / І. В. Сіліна, М. В. Хацер // Економіка та держава. – 2015. – № 11. – С. 85–88.
2. Ксьодз С. М. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств / С. М. Ксьодз, О. В. Сапригіна // Економіка і суспільство. – 2017. – № 10. – С. 612–614.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Гаврилко П. П. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України / П. П. Гаврилко // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2016. – № 3. – С. 131–132.

УДК 336

*Гоголева К.С., Литвиненко І.С.,
студенти*

Матковський А.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах глобалізації економічних процесів та високої конкуренції особливого значення набуває своєчасна та адекватна оцінка фінансового стану господарюючих суб'єктів та пошук шляхів його покращення. У зв'язку з цим виникає потреба у дослідженні ділової активності, високий рівень якої є однією з передумов забезпечення ефективності господарювання підприємства. Саме аналіз та оцінка ділової активності дають змогу охарактеризувати середовище, в якому функціонує підприємство, виявити напрями можливих змін, пристосувати свій бізнес до цих умов, максимально використовувати вкладені у діяльність підприємства ресурси і наявні у них потенційні можливості [1].

Слід зазначити, що ділова активність є досить широким поняттям, яке охоплює майже всі основні сфери діяльності підприємства та загалом проявляється в динамічності його розвитку. У широкому розумінні слова ділова активність означає весь спектр зусиль, спрямованих на просування фірми на ринках продукції, праці, капіталу. У вузькому ж – визначає якість прийнятих управлінських рішень, повноту віддачі вкладених зусиль та ефективне використання наявних виробничих та комерційних можливостей [2].

Завдання оцінювання ділової активності постає як одне із найважливіших для прийняття управлінських рішень у сфері розвитку підприємства, формуванні стратегії функціонування на перспективу. Ділова активність може оцінюватися за допомогою якісних і кількісних критеріїв. До першої групи можна віднести: широту ринків збуту, наявність продукції, що реалізується на експорт, рівень конкурентоспроможності, стан і надійність ділових зв'язків (постачальники і покупці), ділова репутація підприємства. Якісний рівень оцінки може бути отриманий шляхом порівняння діяльності

досліджуваної компанії з однотипними за сферою застосування капіталу підприємствами.

До кількісних критеріїв відносяться абсолютні (обсяг активів, виручки від реалізації продукції, прибуток) та відносні (показують ефективність використання ресурсів підприємства) показники. Відносні коефіцієнти ділової активності включають дві групи: коефіцієнти, які показують швидкість обороту та коефіцієнти, які показують тривалість одного обороту. До відносних показників оцінки ділової активності відносять: коефіцієнт обігу активів підприємства, коефіцієнт обігу поточних активів підприємства, коефіцієнт обігу дебіторської заборгованості, коефіцієнт обігу поточних зобов'язань підприємства, коефіцієнт обігу кредиторської заборгованості, коефіцієнт обігу товарно-матеріальних запасів, тривалість операційного циклу підприємства [3].

При оцінюванні стану підприємства доречно виділити три рівні ділової активності: високий, середній та низький та відповідно притаманні їм виробничо-господарські ситуації – нормальну, проблемну та кризову. Рівні ділової активності конкретної організації відображають етапи її життєдіяльності (зародження, розвиток, підйом, спад, криза, депресія), а також ступінь адаптації до мінливих ринкових умов, якість управління тощо. Нижче наведені основні ознаки кожного рівня ділової активності та напрями їх стабілізації і підвищення (рис. 1) [4].

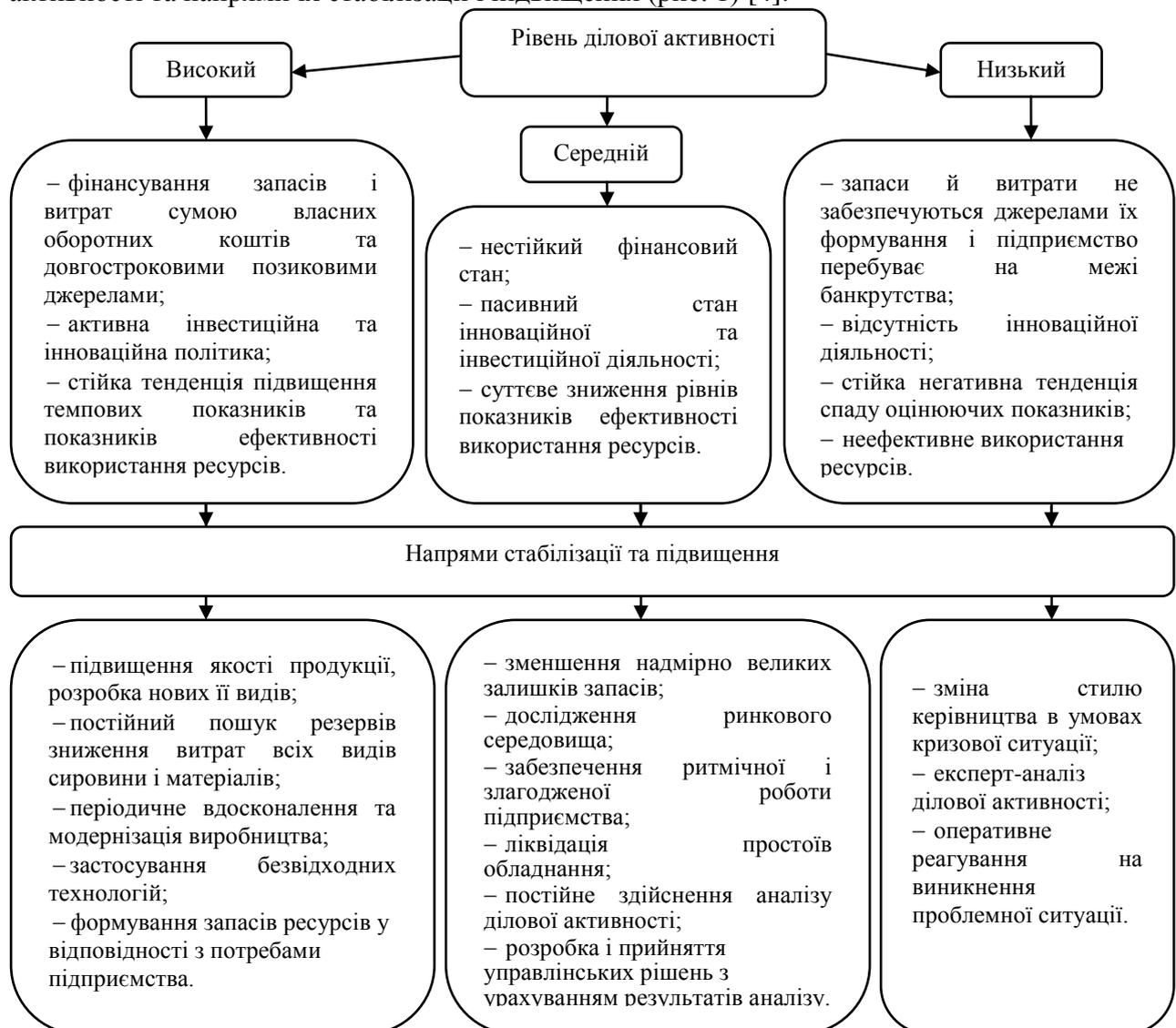

Рис. 1. Основні ознаки різних рівнів ділової активності та напрями їх стабілізації та підвищення [4]

У сучасних умовах розвитку економіки підтримання або підвищення ділової активності розглядаються як основні стратегічні цілі підприємства. Визначення проблемної, а тим більше кризової ситуації при оцінці стану ділової активності зумовлює необхідність термінового регулювання виробничо-господарської діяльності шляхом прийняття оперативних управлінських рішень [5]. Зростання ділової активності підприємства можливе лише за умов покращення одночасно як якісних, так і кількісних критеріїв, цьому можуть сприяти такі умови:

1. Орієнтація на розуміння і відповідність вимогам клієнтів, їх вподобанням і смакам.
2. Наявність відомої торгівельної марки (використання бренду).
3. Використання сучасних технологій у відповідному виді діяльності.
4. Забезпеченість кваліфікованими виробничими кадрами.
5. Високий рівень менеджменту та маркетингу.
6. Чітка ієрархія управління.
7. Зручне місце розташування, як щодо клієнтів, так і щодо партнерів.
8. Обов'язкове використання ретельного планування діяльності підприємства у перспективі [4].

Таким чином, для підвищення ділової активності підприємству необхідно прагнути насамперед до покращення ефективності використання його ресурсів, що призведе до прискорення періоду їх обороту та операційного циклу у цілому. Важливе значення у цьому питанні мають високий рівень менеджменту, що включає оперативність прийняття управлінських рішень, підвищення конкурентоспроможності продукції, пошук нових ринків збуту, періодичне оновлення та модернізація виробництва, постійний пошук шляхів зниження витрат. Застосування вищезазначених рекомендацій допоможе підприємству здобути конкурентні переваги у відповідному сегменті ринку. При цьому необхідно враховувати те, що кожне окреме підприємство вимагає індивідуального підходу до оцінювання його діяльності.

Література

1. Дончак Л. Г. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення / Л. Г. Дончак, О. М. Ціхановська // Економіка і суспільство. – 2017. – №10. – С. 250 – 255.
2. Гайдаєнко О. М. Аналіз ділової активності підприємства / О. М. Гайдаєнко – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>.
3. Бочаров В. В. Фінансовий аналіз. Короткий курс / В. В. Бочаров – 2-е вид. – СПб.: Пітер, 2014. – 240 с.
4. Вовк В. М. Комплексна оцінка ділової активності підприємства: монографія / В. М. Вовк, Х. Ронек, І. Лазарішина – Люблін: Економічний університет Марії Кюрі-Скłodовської, 2017. – 250 с.
5. Петренко Л. М. Оцінка та напрямки покращення ділової активності підприємства / Л. М. Петренко – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kntu.kr.ua/>.

УДК 336

Калюжнина Ірина Ігорівна,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса,
студент

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОВІДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

В сучасних умовах реформування вищої освіти частка державних вищих навчальних закладів в Україні становить 79,6% від загальної кількості ВНЗ III-IV рівнів акредитації. Безпосередньо, державне фінансування як і раніше є найважливішим джерелом доходу для університетів, складаючи в середньому близько трьох чвертей бюджету установи, проте, на протязі останніх років держава суттєво скоротила державне замовлення, що відповідно, поставило перед університетами завдання нарощення власних джерел фінансування на фоні зниження загальної кількості студентів, включаючи контрактників. У перспективі реформування системи фінансування вищої освіти і, зокрема, університетів, передбачає суттєве збільшення їх конкуренції за отримання державного і недержавного фінансування.

Саме через поступове скорочення фінансування ВНЗ за рахунок бюджетних коштів виникає необхідність у детальному дослідженні та аналізі їх фінансової стійкості, яка є однією з найважливіших характеристик для оцінки фінансового стану університету. В свою чергу, фінансовий стан університету— це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин ВНЗ, визначається сукупністю фінансових, економічних, соціальних та інших факторів і характеризується системою показників, що відображають надходження, розподіл і використання фінансових ресурсів спеціального і загального фонду.

До ключових чинників, які впливають на обсяги фінансових ресурсів університету, належать: матеріально-технічна база ВНЗ; обсяг державного замовлення на підготовку фахівців; плата за освітні та інші послуги, які надає ВНЗ, тощо.

Загалом аналіз фінансової стійкості університетів передбачає дослідження такого аспекту як стабільність та диверсифікація доходів ВНЗ. Підтримання певного ступеня диверсифікації в структурі фінансування університету є одним з найважливіших кроків для досягнення його фінансової стійкості. У широкому сенсі фінансова диверсифікація університету розглядається як розширення переліку освітніх послуг та інших допоміжних видів діяльності на платній основі, що дозволяє університетам знизити залежність своїх доходів від уряду та гармонійно функціонувати.

Диверсифікація доходів університетів України передбачає аналіз руху фінансових ресурсів в таких ВНЗ, як УжНУ, ОНУ ім.І.І.Мечникова, ЛНУ ім. Івана Франка, СДУ та НЮУ ім. Ярослава Мудрого.

Задля отримання повної картини щодо стану фінансової стійкості ВНЗ необхідним є розрахунок відповідних показників, проте незважаючи на численні дослідження, не існує встановленої методики визначення фінансової стійкості вишів.

Тип фінансової стійкості ВНЗ визначають на основі абсолютних показників фінансової стійкості, більшість з яких, за аналогією оцінки фінансового стану підприємств, характеризують ступінь забезпеченості запасів джерелами їх формування (табл.1).

Отже, з усіх аналізованих університетів тільки УжНУ володіє нормальною фінансовою стійкістю, тобто здатністю виконувати статутні та стратегічні завдання в поточному періоді. Інші 4 виші: ОНУ ім.І.І.Меникова, СДУ, ЛНУ ім.І.Франка та НЮУ ім.Ярослава Мудрого характеризуються нестійким фінансовим станом, про що свідчать показник їх фінансового результату, структури фінансування.

Комплексну оцінку фінансової стійкості ВНЗ можна провести за допомогою коефіцієнтного підходу шляхом розрахунку відносних показників, які дозволяють оцінити склад джерел фінансування і співвідношення між ними та визначити ступінь покриття відповідних активів джерелами їх формування (табл.2).

Коефіцієнт автономії показує частку власних коштів у загальній сумі коштів ВНЗ. Всі аналізовані вузи мають нормальний коефіцієнт автономії (при мінімальному

значенні 0,5), тобто зобов'язання установ можуть бути покриті за рахунок їх власних коштів, а Ужгородський національний університет характеризується найвищим ступенем автономії.

Таблиця 1

Абсолютні показники фінансової стійкості ВНЗ за 2017-2018 н.р.

Показники	Назва університету				
	ОНУ ім.І.І. Мечникова	УжНУ	СДУ	ЛНУ ім.І.Франка	НЮУ ім.Я. Мудрого
Наявність власних оборотних коштів (ВОК), тис. грн.	28 241,04	79 135, 49	48 284,1	54 264,6	28 328,31
Надлишок/ нестача ВОК, тис. грн.	24 717,04	73 488,3	23 385,3	42 570,9	6 590,2
Наявність ВОК і довгострокових джерел, тис.грн.	28 978,7	79 578,9	49047,9	54533,3	28696,7
Надлишок/нестача ВОК і довгострокових джерел для формування запасів, тис. грн.	25 454,7	73 931,8	24149	42839,6	6958,7
Загальна величина формування запасів, тис.грн.	40 681,1	86 234,09	59495,9	73488,8	44448,9
Надлишок/ нестача основних джерел коштів для формування запасів і витрат, тис. грн.	37 157,1	80 586,9	34 597	61 795,1	22 710,9
Наявність профіциту (дефіциту) грошових коштів тис.грн.	-9 677,56	15 512,88	-7 232, 98	6 434,32	-20 512, 89
Частка Спеціального фонду в загальному фінансуванні, %	33	42	62	30	35
<i>Тип фінансової стійкості</i>	<i>Нестійкий фінансовий стан</i>	<i>Нормальна</i>	<i>Нестійкий фінансовий стан</i>	<i>Нестійкий фінансовий стан</i>	<i>Нестійкий фінансовий стан</i>

Джерело: Розраховано за даними фінансової звітності ВНЗ [1;2;3;4;5]

Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів характеризує структуру фінансових ресурсів вузу. Коефіцієнт показує, яка частина діяльності вишу фінансується за рахунок позикових джерел. Отже, всі наведені університети фінансуються, на відміну від закордонних вишів розвинутих країн, здебільшого за рахунок власних ресурсів. Наприклад, на кожну 1 грн. власних коштів у СДУ, який є найбільш фінансово незалежним від зовнішніх інвесторів і кредиторів, приходится 0,01 грн. залучених тощо.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами є індикатором здатності вишу фінансувати оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів. У всіх наведених університетах даний показник вище рекомендованого (0,1), що говорить про здатність проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування університетів. Питома вага власних оборотних коштів найбільшого розміру сягає в Ужгородському національному університеті.

Коефіцієнт маневреності характеризує здатність підтримувати рівень власного оборотного капіталу і поповнювати оборотні кошти за рахунок власних джерел, тобто вкладати його в найбільш мобільні активи. Для ДВНЗ показник невисокий унаслідок особливостей діяльності, тож тільки УжНУ сягає оптимального значення даного показника.

Таблиця 2

Відносні показники фінансової стійкості відповідно до балансових показників ВНЗ за 2017-2018 н.р.

Показники	Назва університету				
	ОНУ ім.І.І. Мечникова	УжНУ	СДУ	ЛНУ ім.І.Франка	НЮОУ ім. Я.Мудрого
Коефіцієнт автономії	0,976	0,985	0,97	0,954	0,963
Коефіцієнт співвідношення позичкових і власних коштів	0,025	0,015	0,012	0,024	0,013
Показник забезпеченості власними оборотними коштами	0,7	0,92	0,65	0,74	0,64
Коефіцієнт маневреності	0,06	0,21	0,05	0,07	0,024

Джерело: Розраховано за даними фінансової звітності ВНЗ [1;2;3;4;5]

Отже, спираючись на результати розрахунку основних показників фінансової стійкості ВНЗ, можна зазначити, що тільки УжНУ характеризується нормальною фінансовою стійкістю, тобто нормальним рівнем автономії та незалежності у своїй фінансовій діяльності, вищий навчальний заклад раціонально використовує джерела державного фінансового забезпечення своєї діяльності, тож відносно конкурентоздатний на ринку освітніх послуг України.

ОНУ ім.І.І. Мечникова та НЮОУ ім.Ярослава Мудрого мають невеликий обсяг спеціального фонду, за результатами діяльності характеризуються дефіцитом грошових котів, внаслідок чого перебувають у нестійкому фінансовому стані

СДУ в свою чергу надає якісні освітні та додаткові послуги неосвітнього характеру, що спричинює перевагу обсягу спеціального фонду над загальним, проте нераціонально використовує джерела державного фінансового забезпечення своєї діяльності, що призводить до дефіциту бюджету та нестійкого фінансового стану.

ЛНУ ім.І.Франка, незважаючи на те, що за результатом діяльності має профіцит грошових коштів, є фінансово нестійким, бо володіє дуже маленьким обсягом спеціального фонду, а враховуючи поступове зменшення обсягів державного фінансування, ВНЗ загрожує банкрутство.

Тож, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що навіть провідні вищі навчальні заклади України переважно знаходяться у нестійкому фінансовому стані, головною причиною чого є невеликий обсяг спеціального фонду, що потребує запровадження нових підходів до залучення фінансових ресурсів та збільшення обсягів власних надходжень.

Література

1. Офіційний сайт Одеського національного університету ім.І.І.Мечникова — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://onu.edu.ua/uk>.
2. Офіційний сайт Ужгородського національного університету — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua>.
3. Офіційний сайт Сумського державного університету — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sumdu.edu.ua/ukr>.

4. Офіційний сайт Львівського національного університету ім.І.Франка [— [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua>.
5. Офіційний сайт Національного юридичного університету ім.Ярослава Мудрого — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nlu.edu.ua/ru>.

УДК 336:005.936.3

Кузьменко Альона Юрївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістрант*

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Розвиток малого підприємництва розглядається у будь-якій країні як рушійна сила досягнення економічних та соціально-економічних цілей. Досвід зарубіжних країн свідчить, що малі підприємства відіграють важливу роль в економіці, їх розвиток впливає на прискорення науково-технічного прогресу, конкурентоздатність, створення додаткових робочих місць, водночас виконуючи важливу соціальну роль, забезпечуючи джерело доходу для значних прошарків населення.

Відмінності між малим, середнім і крупним бізнесом визначаються на основі якісних і кількісних параметрів. Кількісними параметрами віднесення підприємств до малих виступають: обсяги діяльності, чисельність працівників, сукупні обсяги активів чи власного капіталу. Порядок віднесення підприємств до малих, особливості їх створення й здійснення діяльності встановлюється законодавством відповідної країни.

Відповідно до статті 2 Закону України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні визначено, що малими є підприємства, які не відповідають критеріям мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв:

- 1) балансова вартість активів – до 4 млн. євро;
- 2) чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 млн. євро;
- 3) середня кількість працівників – до 50 осіб [1].

Малі підприємства у 2017 році склали 95,5 % від загальної кількості підприємств України. За видами економічної діяльності у 2017 році найбільше малих підприємств було зосереджено в діяльності оптової та роздрібною торгівлі – 27 %, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 27 %, сільському, лісовому та рибному господарстві – 15 %, у промисловості – 11,6 %, операціях з нерухомим майном – 10,2 % та ін. [3].

Однією з важливих проблем ефективного функціонування малих підприємств є можливість фінансового забезпечення їх інвестиційного та інноваційного розвитку.

Відповідно до законодавства України фінансування інвестиційної діяльності може здійснюватися за рахунок:

- 1) власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб, тощо);
- 2) позичкових фінансових коштів інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);
- 3) залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб);
- 4) бюджетних інвестиційних асигнувань;

5) безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян [2].

Фінансове забезпечення є основою успішного функціонування підприємств, містить конкретні заходи, які спрямовані на практичне досягнення встановлених завдань підприємства.

Виділяють наступні способи фінансування суб'єктів малого підприємництва: самофінансування, державне фінансування, банківське кредитування та альтернативні методи фінансування (лізинг, венчурне фінансування) [6].

Деякі з джерел фінансування, які можуть бути спрямовані на розвиток малих підприємств, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Джерела фінансування розвитку малих підприємств

Внутрішні джерела фінансування		
1.	Самофінансування (за рахунок власних коштів)	чистий прибуток; амортизаційні відрахування; страхові суми відшкодування збитків; імобілізовані надлишки основних та обігових коштів, нематеріальних активів тощо.
Зовнішні джерела фінансування		
3.	Бюджетне (державне) фінансування	здійснюється у рамках державних цільових програм і фінансової підтримки;
4.	Змішане фінансування	за рахунок власних та залучених коштів;
5.	Лізинг	це комплекс майнових відносин, що виникають при передачі предмета лізингу в тимчасове користування на основі його придбання і здачу в довгострокову оренду;
5.	Кредитне фінансування	банківське кредитування; міжнародний інвестиційний кредит; товарний інвестиційний кредит та інше.
6.	Венчурне фінансування	фінансові ресурси фірм і фондів венчурного капіталу, особисті заощадження підприємця, родичів, друзів і знайомих, бізнес-ангелів, спеціалізованих фондів з підтримки науки, інновацій, розвитку технологій тощо.
7.	Фінансування за участі міжнародних фінансових інституцій (ЄС)	Фінансування проектів ЄБРР, ЄІБ, міжнародними регіональними банками розвитку, НУФ та інші.

Відносно новим джерелом фінансуванням для українських малих підприємств є венчурний капітал. Венчурне фінансування – це довгострокові фінансові інвестиції з високим рівнем ризику в акції новостворюваних малих інноваційних компаній у сфері високих технологій, задля їх розвитку й розширення, з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів [4, 237 с.].

В Україні є доступним фінансування розвитку малого бізнесу в рамках програми ЄС з досліджень та інновацій – Горизонт 2020 (H2020). Інструментом фінансування розглядаються фінансові потреби міжнародно-орієнтованих малих підприємств щодо реалізації ризикованих інноваційних ідей з високим ризиковим потенціалом. Дана програма спрямована на підтримку проектів європейського масштабу, які створюють новий бізнес (продукт, послуги тощо), що призводить до радикальних змін.

Програма дає змогу просувати компанії на нові ринки, що сприятиме зростанню та високій віддачі інвестицій. Фінансування охоплює всі типи інноваційних

підприємств малого бізнесу у всіх секторах. Малі підприємства самі вирішують, як краще організувати проект і з ким співпрацювати, підтримка в рамках програми надається протягом всього інноваційного циклу проекту.

Німецько-український фонд впроваджує свої програми за принципом фінансової установи «другого рівня», надаючи фінансові ресурси малому та середньому бізнесу через відібрані банки-партнери, які відповідають певним вимогам. Банки-партнери надають кредити цільовим групам малим та середнім підприємствам, які описані у програмах НУФ.

Приклад умов фінансування малих підприємств за деякими програмами Німецько-українського фонду наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Умови фінансування малих підприємств за програмами Німецько-Українського фонду [5]

Умови фінансування	Програма мікrokредитування	Програма з підтримки інвестицій МСП
Валюта кредиту	Євро, гривня	гривня
Призначення кредиту	Фінансування виробництва, сфери послуг, сільського господарства	
Позичальники	Малі підприємства (не більш ніж 250 постійних працівників)	
Максимальний розмір кредиту	100 000 євро для малих підприємств	250 000 євро (гривневий еквівалент)
Відсоткова ставка	Ринкова, визначається банками партнерами	Максимальна номінальна визначена як UIRD x 1,1
Максимальний термін кредиту	3 роки для фінансування обігового капіталу; 5 років для фінансування інвестицій в основні засоби;	2 роки для фінансування обігового капіталу; 6 років для фінансування інвестицій в основні засоби;
Банки партнери	Мегабанк; Укргазбанк; Ощадбанк; Кредитвестбанк.	ПроКредитбанк Укргазбанк Кредобанк

Термін надання кредитів на розвиток малого бізнесу (інвестиційне кредитування) в більшості банків України становить 5 років. Як правило, процентні ставки встановлюються від 20 % річних у гривні і вище. Але все ж кінцева ставка та термін фінансування визначається залежно від галузі, у якій реалізується проект, складу учасників і ступеня відповідальності кожного з них, кредитної історії компанії, яка звернулася за фінансуванням.

Підприємства, які орієнтуються в своїй діяльності на невеликі за обсягом ринки збуту продукції і джерела сировини, а також на потреби покупців, що постійно диференціюються, не можуть бути великими і громіздкими, це робить їх неефективними.

Малі підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи держави, наближають її до потреб конкретних споживачів. Вчасно отримані фінансові ресурси можуть дати значний поштовх для розвитку конкретного підприємства. Фінансування підприємств малого бізнесу забезпечує підвищення темпів приросту обсягів виробництва, зниження енергоємності продукції, і, як результат, підвищення її конкурентоспроможності, зростання рівня оплати праці та зниження безробіття.

Отже, визначаючи важливу роль малого підприємництва в сучасній економіці України, слід зазначити, що структура його фінансування є неоптимальною.

Самофінансування є переважною формою фінансування, в той час, як саме залучення зовнішніх джерел повинно забезпечувати ефективний розвиток малих підприємств. Удосконалення механізму фінансування через державну підтримку дозволить розширити доступність зовнішніх джерел фінансування та активізує розвиток суб'єктів малого бізнесу.

Література

1. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 1.07.2018 № 996 – XIV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
3. Державна служба статистики України. // Офіційний сайт. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Майорова Т. В. Проектне фінансування: підручник / Т. В. Майорова, О. О. Ляхова та ін. – Київ: КНЕУ, 2017. – 434 с.
5. Німецько-український фонд. // Офіційний сайт. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://guf.gov.ua/uk/principi-roboti>
6. Оксенюк К. І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / К. І. Оксенюк. – 2017. – Випуск № 7 (47). – С. 440 – 443.

УДК 336

Миргородська Альона Олегівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістрант*

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для успішного виходу підприємства з кризи необхідно розробити стратегію антикризового управління і побудови більш прогресивного типу розвитку, створення умов для якісних структурних змін і тривалого зростання промислового виробництва.

Слід зазначити, що саме антикризові стратегії – це стратегії, які реалізують підприємства за умов спаду у галузі, стійкого зниження основних фінансових показників діяльності підприємства і загрози банкрутства. Вони включають комплекс заходів з планування, управління персоналом, фінансів, відносин із групами підтримки, і навіть юридичних та інших заходів з єдиною метою убезпечити фірму від загрози банкрутства або істотного спаду діяльності і створити умови до оздоровлення корпорації.

Одним з інструментів фінансового оздоровлення підприємств є реструктуризація. Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», іншими нормативно-правовими документами передбачено використання реструктуризації як ефективного засобу відновлення платоспроможності підприємства, який рекомендується включати до плану санації.

У світовій і вітчизняній теорії та практиці реструктуризація є одним із поширених засобів фінансового оздоровлення підприємства. Сам термін «реструктуризація» буквально означає «зміну структури чого-небудь». Про яку структуру та які зміни мова йде залежить від об'єкта, цілей і завдань реструктуризації. Під реструктуризацією в усьому світі розуміють процес підвищення конкурентоспроможності підприємства за допомогою прийняття менеджментом

комплексу внутрішніх заходів щодо адаптації системи управління бізнесом до ринкових умов які постійно змінюються.

Реструктуризація повинна забезпечувати зростання ринкової вартості підприємства за рахунок можливих внутрішніх змін (мобілізації внутрішніх резервів удосконалення всіх аспектів діяльності).

Стратегічна реструктуризація системи управління передбачає залучення як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування. Вона може передбачати такі дії:

- 1) диверсифікацію виробництва;
- 2) завоювання нових ринків збуту;
- 3) придбання нового обладнання;
- 4) введення новітніх технологій;
- 5) сертифікацію виробництва;
- 6) реорганізацію структури управління підприємством;
- 7) підвищення кваліфікації персоналу;
- 8) реструктуризацію власності;
- 9) купівлю-продаж бізнесу.

Характер та особливості реструктуризаційних процесів значною мірою залежать від виду реструктуризації.

Часткова (обмежена) реструктуризація використовується підприємством для відновлення технічної та економічної дієздатності; заходами такої реструктуризації можуть бути: додаткова емісія цінних паперів, переоцінка активів, зниження дебіторської заборгованості, реоформлення боргів та ін.

Комплексна реструктуризація охоплює більш суттєві зміни у формі розробки нової організаційної структури, технічної, технологічної та продуктової політики, зміни у менеджменті тощо.

Санация (відновна) реструктуризація застосовується, коли підприємство перебуває у передкризовому або кризовому стані і має за мету вийти з нього. Ознаками такого стану є:

- 1) втрата ринкових позицій;
- 2) проблеми з постачанням та залишками матеріалів, незавершеність виробництва;
- 3) великі запаси готової продукції;
- 4) заборгованість перед банками, кредиторами та державою;
- 5) втрата ліквідності.

Основна ідея реструктуризації підприємств – створення конкурентоспроможних виробництв і зміна поведінки підприємства через запровадження жорстких бюджетних обмежень, властивих ринковій економіці. Поведінку підприємства в ринковій економіці, свободу його дій визначають ринкові ціни та співвідношення доходів і витрат, тобто жорсткість його бюджетних обмежень.

Аналіз умов функціонування структурних підрозділів у складі підприємства дасть змогу визначити форми та методи його реорганізації. Реструктуризація підприємств забезпечується відповідними організаційно-економічними заходами, а саме: заміною керівництва підприємства; частковою або повною приватизацією; частковим закриттям; проведенням процедури банкрутства; поділом великих підприємств на частини; відокремленням від підприємств непрофільних структурних підрозділів; виділенням казенних підприємств або спецвиробництв; звільненням підприємств від об'єктів соціальної інфраструктури; продажем (або наданням в оренду) частини основних фондів підприємства; конверсією, диверсифікацією; поліпшенням якості продуктованих товарів (робіт, послуг); підвищенням ефективності маркетингу; зменшенням витрат на виробництво; запровадженням нових прогресивних форм і

методів управління; скороченням чисельності зайнятих на підприємстві із забезпеченням соціальних пілг у разі звільнення; тимчасовим припиненням капітального будівництва та продажем об'єктів незавершеного будівництва; продажем зайвого устаткування, матеріалів і комплектуючих виробів тощо; відстрочкою або списанням боргів; пошуком інвестицій та інвесторів; залученням кредитів для фінансової реструктуризації.

Вибір тих чи інших форм і методів виходу підприємства з кризи залежить від очікуваних результатів (потенційної прибутковості), бажаного строку досягнення таких результатів, потрібних для цього коштів і можливостей їх одержати.

Отже, реструктуризація – це останній спосіб врятувати підприємства з катастрофічним падінням результатів діяльності, серйозними проблемами з показниками ліквідності, втратою традиційних ринків. Заходи щодо оздоровлення фінансової діяльності підприємства можуть дати позитивні результати тільки за умови проведення ефективної, продуманої реструктуризації. У будь-якій цивілізованій країні з розвинутою економічною системою одним з основних елементів механізму регулювання фінансової діяльності підприємства, підтримання його платоспроможності, виведення з банкрутства є процес реструктуризації. Актуальність і практична значущість її залишається на сьогоднішній час досить великою та до кінця невирішеною, а пошук шляхів його вдосконалення триває й надалі.

Література:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Режим доступу. - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
2. Про затвердження Положення про порядок реструктуризації підприємств: Наказ Фонду державного майна України від 12.04.2002р. № 667. Режим доступу. - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226489>.
3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Визначення ознак банкрутства: санація та реструктуризація підприємств / В.Л.Товажнянський, П.Г. Перерва // Сборник научных трудов «Вестник НТУ «ХПИ»: Актуальні проблеми управління. – 2013. – № 52 (1025).- С. 152-162.
4. Штангрет А.М. Антикризове управління підприємством: [навч. посіб.] / А.М. Штангрет, О.І. Копилук. – К.: Знання, 2007. – 335 с.

УДК: 659.11

Мох Ірина Володимирівна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
магістрант*

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні в Україні постає важлива проблема підвищення ефективності діяльності підприємств. Ріст цін на сировину і матеріали, підвищення цін на енергоносії та паливо-мастильні засоби, інфляція, нестійкий курс валюти, воєнні дії, неплатоспроможне населення і т. п. суттєво впливають на ефективність діяльності суб'єктів підприємництва. Існують різні методи, що сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства, у тому числі й економічної, серед яких є бенчмаркінг. Даний метод переважно застосовується в маркетингу, маркетингових

дослідженнях. Однак бенчмаркінг можна також використовувати з метою підвищення ефективності діяльності підприємств, що перебувають в кризовому стані.

Дослідженням основ бенчмаркінгу займалися чимало українських та зарубіжних науковців, а саме: П. Мірошніченко, О. Штейн, М. Бублик, В. Білошапка, Е. Михайлова, В. Стариков, Н. Воєводина, Р. Кемп, М. Спендоліні, Г. Райтер, Р. Рейдер та ін. Разом із тим, проблема впровадження та ефективності використання бенчмаркінгу на підприємствах не знайшла достатньо повного відображення в науковій літературі й потребує подальшого поглибленого дослідження.

Термін «бенчмаркінг» має англійське походження і вперше у цьому значенні був використаний у 1979 р. компанією «Ксерокс» у проекті «Бенчмаркінг конкурентоспроможності» для аналізу витрат і якості власних товарів порівняно з японськими. Реалізація цього проекту принесла успіх компанії і викликала зацікавленість у таких компаній, як HP, GM, Dupon, Motorola та ін. [5].

У класичному визначенні бенчмаркінг (benchmarking) трактується як спосіб оцінки стратегій і цілей роботи організації порівняно з першокласними підприємницькими організаціями для визначення свого місця на конкретному ринку. Бенчмаркінг – систематичний спосіб визначення, розуміння і розвиток найліпших за якістю продуктів, послуг, дизайну, обладнання, процесів і практик із метою поліпшення реальної ефективності організації [4].

Бенчмаркінг допомагає визначити сильні і слабкі сторони підприємства залежно від зміни ситуації на ринку, дає можливість краще задовольняти споживчі запити за якістю, ціною, товарами і послугами шляхом установлення нових стандартів і цілей. Завдяки бенчмаркінгу відбувається підвищення якості продукції, збільшується продуктивність та ефективність бізнес-процесів, формуються інноваційні ідеї, які сприяють підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємства. Метою використання бенчмаркінгу є підвищення ефективності власної діяльності та завоювання переваг у конкурентній боротьбі. Предметом бенчмаркінгу, зазначають науковці, є технологія, виробничі процеси, методи організації виробництва та збуту продукції, а також забезпечення безпеки [3].

Завдання, які ставить перед собою підприємство, використовуючи інструментарій бенчмаркінгу, можуть бути різними, а саме:

- мінімізувати витрати;
- задовольнити потреби сучасного споживача;
- підвищити конкурентну позицію відносно підприємства-конкурента;
- визначити слабкі місця виробничого процесу;
- розробити та використати нові ідеї;
- підвищити якість продукції;
- підвищити ефективність діяльності тощо [2].

Бенчмаркінг в управлінні ефективною діяльністю підприємства зводиться до двох найважливіших завдань:

- 1) ідентифікація ліпших досягнень у сфері спеціалізації підприємства на кожний період часу;
- 2) орієнтація підприємств на досягнення цих вищих результатів у недалекому майбутньому [4].

На основі проведеного дослідження наукових джерел можна виокремити такі види бенчмаркінгу:

1. Внутрішній бенчмаркінг, що являє собою бенчмаркінг процесу, який здійснюється всередині корпорації і полягає у зіставленні характеристик підприємницьких одиниць.

2. Конкурентний бенчмаркінг припускає дослідження специфічних продуктів, можливостей процесу або адміністративних методів підприємств-конкурентів.

3. Функціональний бенчмаркінг – порівняння визначеної функції двох чи більше організацій у тому ж секторі.

4. Бенчмаркінг процесу, спрямований на зміну визначених показників і функціональності для їхнього зіставлення з підприємствами, характеристики яких є адекватними в аналогічних процесах.

5. Загальний бенчмаркінг – бенчмаркінг процесу, що порівнює визначену функцію двох або більше підприємств незалежно від підприємницької діяльності.

6. Асоціативний бенчмаркінг – проводиться організаціями, які перебувають у вузькому бенчмаркінговому альянсі.

7. Глобальний бенчмаркінг – розширення стратегічного бенчмаркінгу, що включає також асоціативний бенчмаркінг [1; 4; 5].

Вибір виду бенчмаркінгу здійснюється підприємствами за таких умов:

– за характером завдань, які необхідно вирішити;

– доступності ресурсів;

– обмеженістю часу для впровадження бенчмаркінгу;

– наявністю достатньої кількості ресурсів для ефективного впровадження бенчмаркінгу;

– наявністю спеціалістів із досвідом впровадження бенчмаркінгу.

В цілому можна виділити такі принципи бенчмаркінгу:

1. Взаємність. Бенчмаркінг є діяльністю, яка заснована на співпраці, взаємоузгодженості й обміні даними, яка забезпечує «виграшну» ситуацію для обох сторін. Проте така співпраця має бути наперед узгодженою. Спочатку необхідно узгодити межі діапазону інформації, порядок обміну даними, логіку проведення дослідження. У бенчмаркінговому альянсі будь-який партнер повинен мати гарантії адекватної поведінки інших учасників.

2. Аналогія. Оперативні процеси партнерів повинні бути схожими. Будь-який процес може бути дослідженим та оціненим. Аналогія процесів і встановлення критеріїв відбору партнерів по бенчмаркінгу є тим, від чого залежить успіх діяльності.

3. Вимірювання. Бенчмаркінг – це співставлення характеристик, декількох підприємств. Метою є встановлення відмінності в характеристиках і можливість подальшого їх удосконалення. Найважливішим завданням вважається визначення ключових характеристик процесу, що дає змогу їх удосконалити на основі вивчення процесу.

4. Достовірність. Бенчмаркінг повинен проводитися на основі достовірності даних, розширеного аналізу і детального вивчення процесу.

Більшість науковців виокремлюють такі етапи проведення бенчмаркінгу на підприємстві:

1. Визначення об'єкта бенчмаркінгу. На цьому етапі встановлюються потреби підприємства у змінах, поліпшенні; проводиться оцінка ефективності діяльності підприємства; виокремлюються та досліджуються основні операції, що впливають на результат діяльності підприємства, а також спосіб кількісного виміру характеристик; встановлюється, наскільки глибоким повинен бути бенчмаркінг.

2. Вибір партнера по бенчмаркінгу. Необхідно встановити, яким буде бенчмаркінг – зовнішнім або внутрішнім; провести пошук підприємств, які є еталонними; встановити контакти з цими підприємствами; сформулювати критерії, за якими будуть проводитися оцінка й аналіз.

3. Пошук інформації. Необхідно зібрати інформацію про своє підприємство і партнерів по бенчмаркінгу. Для цього використовуються як первинна, так і вторинна інформація. Отримана інформація, повинна бути всебічно перевірена.

4. Аналіз. Отримана інформація класифікується, систематизується, вибирається метод аналізу, оцінюється ступінь досягнення мети і чинники, що визначають результат.

5. Впровадження. Необхідно розробити план впровадження, процедури контролю; оцінювати й аналізувати процес впровадження для досягнення найвищої ефективності.

Проте фахівці виділяють низку проблем, які здатні перешкоджати успішному проведенню бенчмаркінгу:

- тимчасові обмеження, брак ресурсів;
- конкурентні бар'єри, недоступність або важкодоступність необхідної інформації про діяльність конкурентів;
- недолік управлінських і професійних кадрів;
- опір змінам із боку менеджменту і персоналу;
- недосконалість планування і короткострокові очікування [1].

Вцілому процес бенчмаркінгу нелегкий, він вимагає великого терпіння і наполегливої праці. Підприємство має проводити безперервний моніторинг середовища функціонування, незважаючи на високі витрати. Ефект від використання технології бенчмаркінгу набагато перевищує зусилля і витрачені на нього кошти.

Отже, бенчмаркінг в Україні має великі перспективи, оскільки на сучасному етапі розвитку світової економіки він є одним із найбільш ефективних інструментів, який сприяє подоланню відставання від конкурентів на основі порівняння й аналізу своєї діяльності з діяльністю найбільш успішних підприємств. Залучення досвіду інших підприємств дає змогу активізувати організацію бізнес-процесів, мінімізувати витрати, збільшити прибуток, оптимізувати управлінську структуру і, як результат, підвищити ефективність діяльності підприємства.

Література:

1. Гончарук А.Г. Бенчмаркінг як метод управління ефективністю підприємства / А.Г. Гончарук // Економіка: реалії часу. – Одеса: Одеський національний політехнічний університет. – 2015. – № 1(27). – С. 12–15.

2. Кэмп Р.С. Легальный промышленный шпионаж: Бенчмаркинг бизнес-процессов / Р.С. Кэмп; пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2014. – 416 с.

3. Ростовцева И.Ф. Проблемы использования бенчмаркинга в управлении предприятием / И.Ф. Ростовцева // Предпринимательство: перспективы развития. – 2015. – № 4(27). – С. 60–64.

4. Харрингтон Х. Дж. Бенчмаркинг в лучшем виде: 20 шагов к успеху / Х. Дж. Харрингтон, Дж. С. Харрингтон; пер. с англ. – Спб.: Питер, 2014. – 176 с.

5. Чайковська М.А. Сучасний стан і перспективи розвитку бенчмаркінгу як способу підвищення ефективності діяльності промислових підприємств в Україні / М.А. Чайковська, Т.П. Панасюк // Молодий вчений. – 2015. – № 5(20). – Ч. 2. – С. 112–114.

*Наушацька Катерина Василівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
магістрант*

ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Проблеми банкрутства окремих категорій підприємств-боржників обумовлюються наявністю значної кількості прогалин як теоретичного, так і практичного характеру, що виникають при невиконанні своїх обов'язків суб'єктами підприємницьких відносин, які мають особливий соціальний, правовий, економічний статус в процесі провадження у справі про банкрутство.

Включення в господарське законодавство норм, що регулюють здійснення заходів процедури банкрутства окремої категорії боржників, на сьогодні є актуальним. Створення ефективного механізму правового регулювання банкрутства окремої категорії підприємств-боржників дозволить усунути небезпеку визнання боржником платоспроможного суб'єкта бо здійснити процедури припинення його діяльності з урахуванням інтересів і самого підприємства, і його працівників, і регіону, і держави.

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1] враховує специфіку окремих категорій боржників. Зокрема, сільськогосподарських, особливо небезпечних, містоутворюючих підприємств, банківських установ, страхових організацій та передбачає пов'язані з цим особливості застосування до них процедур банкрутства (розділ VI Закону). Розглянемо особливості банкрутства деяких із цих категорій.

Банкрутство окремих сільськогосподарських організацій має відмінні риси, обумовлені особливим характером їх діяльності, яка пов'язана з використанням земельних ділянок відповідного виробничого призначення, та сезонним характером роботи на них. Відповідно до вищезазначеного закону, сільськогосподарськими організаціями визнаються юридичні особи, які у своїх статутних документах основним видом діяльності проголошують вирощування, виробництво, переробку сільськогосподарської продукції, виручка яких від реалізації такої продукції складає не менше 50 % загальної суми виручки.

З урахуванням сезонного характеру роботи сільськогосподарського суб'єкта господарювання та необхідності дочекатися періоду збирання врожаю й проведення сільськогосподарських робіт збільшується і термін зовнішнього управління. Такі можливі строки реалізації виробленої продукції змусили законодавця врахувати строк санації сільськогосподарського підприємства з урахуванням такого часу не більше п'ятнадцяти місяців (ч.6 ст.44 Закону).

Крім того, якщо в період зовнішнього управління бути випадки стихійних лих, то строк зовнішнього управління сільськогосподарською організацією-боржником повинен бути збільшений судом до одного року. Тобто, максимальний термін зовнішнього управління може сягати більше 2 років. В іншому процедури неспроможності (банкрутства) сільськогосподарської організації повинні здійснюватися за загальним правилом. За таким, строк ліквідаційної процедури триває 1 рік, а в окремих випадках – 1,5 роки (ст.22 Закону України «Про відновлення платоспроможності...»).

Ст.42 Закону «Про відновлення платоспроможності...» містоутворюючі підприємства визначає юридичними особами, чисельність працівників яких з урахуванням членів їх сімей складає не менше половини чисельності населення адміністративно-територіальної одиниці, в якій розташована така юридична особа.

Положення цієї статті застосовуються також до підприємств, кількість працівників яких перевищує п'ять тисяч осіб.

Визначаючи особливості банкрутства містоутворюючих підприємств, закон бере до уваги можливі соціальні наслідки їх ліквідації. Цим, зокрема, продиктоване включення до числа осіб, що беруть участь у справі про банкрутство такої організації, відповідного органу місцевого самоврядування. Таким чином, судом можуть бути залучені до участі у справі органи виконавчої влади.

За клопотанням названих органів суд зможе ввести зовнішнє управління відносно боржника містоутворюючої організації навіть у тому випадку, коли збори кредиторів проголосують за визнання боржника банкрутом і відкриття конкурсного провадження. Але у такому випадку, надаючи клопотання, відповідні органи повинні дати доручення за зобов'язаннями боржника і тим самим взяти на себе обов'язок нести субсидіарну відповідальність перед його кредиторами. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника...» визначає у разі неприйняття комітетом кредиторів рішення про санацію боржника–містоутворюючого або особливо небезпечного підприємства можливість винесення судової ухвали про санацію боржника за клопотанням осіб, що беруть участь в процесі, органу місцевого самоврядування, відповідного центрального органу виконавчої влади. Виходить, що даний Закон захищає інтереси великих підприємств, проте без згоди держави застосування ліквідаційної процедури видається малоімовірним. З огляду на кризовий стан економіки держави виглядає сумнівною та проблематичною і санація підприємств воєннопромислового комплексу, які здебільшого є збитковими без державних замовлень.

Банкрутство банків та інших кредитних організацій здійснюється відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність». Всі спеціальні правила відносно банків та інших кредитних організацій, що містяться в цьому Законі, зводяться до положення про те, що комерційний банк чи інший кредитний боржник, їх кредитори, а також прокурор мають право звернутися до суду із заявою про порушення провадження у справі про неспроможність банку чи кредитної установи лише після відклику його ліцензії на вчинення банківських операцій НБУ. Норми цього закону можна поділити на попередження банкрутства та ліквідацію кредитної організації, визнаної банкрутом. Здійснення першої частини покладається на НБУ, а другої – на господарські суди. Заходи з фінансового оздоровлення повинні здійснюватися органами управління кредитної організації та її засновниками, якщо вони відмовилися від виконання вказаних дій чи не прийняли відповідного рішення протягом денного терміну.

В Законі України «Про банки та банківську діяльність» [2] висвітлені тільки загальні підходи з процедур реорганізації кредитних організацій в якості заходів із попередження банкрутства банків. Такими визнаються злиття та приєднання. Вибір вказаних заходів з попередження банкрутства залежить від стану самої кредитної організації та від оцінки перспектив застосування тих чи інших заходів з боку НБУ. При розгляді справ про банкрутство банків та кредитних організацій господарським судом застосовуються лише дві процедури: спостереження та конкурсне провадження. Проведення вказаних процедур здійснюється відповідно тимчасовим та конкурсним керуючим, з яким окрім загальних вимог НБУ пред'являє додаткові, зокрема, наявність спеціального атестату.

Отже, сьогодні особливої уваги потребують питання визнання банкрутами сільськогосподарських та містоутворюючих організацій, суб'єктів, що ведуть діяльність на ринку цінних паперів. Особливість провадження справи про банкрутство вказаних груп підприємств полягає у тому, що обов'язковими учасниками провадження

справи визнаються відповідний орган місцевого самоврядування, центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого належить діяльність боржника, а при банкрутстві особливо небезпечних підприємств – державні органи з питань надзвичайних ситуацій, охорони навколишнього середовища, геології і використання надр, ядерної безпеки.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що положення процедури визнання неспроможності окремих категорій підприємств значно поліпшилася з внесенням змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Проте в теорії є низка не вирішених питань, які вимагають подальшого дослідження основ формування системи банкрутства та розробки основних напрямів виходу з нього.

Література

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: від 30 червня 1999 р., № 784 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

2. Закон України «Про банки та банківську діяльність»: від 07.12.2000 р., № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-11>.

УДК 336

Пелих М.О., Божко М.В.,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студенти*

Пісоцький А.А.,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
к.е.н., доцент*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах наука та інновації характеризують економічний розвиток країни. На сьогоднішній день в Україні актуальне питання щодо поживлення економічного зростання, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання та їхньої продукції на світовому ринку. Це можливо завдяки запровадженню сучасних технологій, активізації інноваційної діяльності на всіх рівнях економічної системи. В результаті цього розвиток господарських відносин у сучасних економічних умовах потребує від промислових підприємств суттєвої зміни кількісних та якісних параметрів діяльності. Інноваційність підприємства – одна з головних конкурентних переваг, оскільки забезпечує своєчасний захист бізнесу від назриваючих загроз з боку зовнішнього середовища через систему випереджального та неперервного пошуку нових можливостей виживання і розвитку. Інновації підвищують доходи підприємства, прискорюють зростання його економічних показників, є основою для створення конкурентної переваги, залучають інвесторів і споживачів

Актуальним є пошук принципово нових каналів фінансування інноваційної діяльності, що набуває особливої гостроти і значущості сьогодні, коли постають проблеми обмеженості бюджетних коштів, нестачі власних фінансових ресурсів підприємств усіх форм власності для оновлення матеріальної бази, зростання виробництва, підвищення ділової активності та конкурентоспроможності. Як наслідок,

постають питання оптимізації інструментів визначення форм та способів фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств.

Інновація – це нововведення в галузі техніки, технології, організації праці або управління, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду. Інновація – кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав реалізацію у вигляді:

- нового або удосконаленого продукту, реалізованого на ринку;
- нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності [4].

Інноваційна діяльність здійснюється з метою впровадження досягнень науки й техніки у виробництво та соціальну сферу і є однією з форм інвестування. Вона спрямована на комерціалізацію накопичених знань, технологій та обладнання. Результатом інноваційної діяльності є нові або додаткові товари, послуги або товари, послуги з новими якостями, тобто інновації [5].

Отже, це вкладення інвестиційного капіталу у наукові розробки, проекти, експериментальні дослідження, які ведуть до кількісних та якісних покращень виробничої діяльності.

Інноваційна діяльність промислових підприємств сприяє інтенсивному розвитку економіки, забезпечує прискорення впровадження у виробництво останніх досягнень науково-технічного прогресу. При цьому важливою умовою ефективної реалізації інноваційних процесів є відповідне фінансове забезпечення усіх етапів інноваційної діяльності. Таке забезпечення розуміють як систему економічних взаємовідносин з приводу пошуку, залучення і результативного використання фінансових ресурсів при здійсненні інноваційної діяльності [8].

В Україні правові та економічні умови фінансування інноваційної діяльності представлено Законом України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 р., згідно з яким джерелами фінансування інноваційної діяльності є:

- кошти Державного бюджету України;
- кошти місцевих бюджетів;
- власні кошти спеціалізованих державних і комунальних фінансово-кредитних установ;
- власні або взяті у борг кошти суб'єктів інноваційної діяльності;
- кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб;
- інші джерела, не заборонені законодавством України [1] .

Відповідно до значення глобального індексу інновацій Україна в 2017 році займає 50 місце з 127 країн світу, що є кращим результатом за останні роки (у 2016 р. – 56 місце, у 2015 р. – 64 місце, у 2014 р. – 63 місце) [2]. За даними Державної служби статистики України у 2016 році частка підприємств, які займались інноваційною діяльністю, залишається дуже незначною – 18,9% (збільшення з попереднім роком становило 1,54%), але загальна сума витрат на інновації зросла на 68,17% та становила 23229,5 млн грн. Пріоритетним напрямком інноваційних витрат залишається придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 85,36%, частка досліджень та розробок складає 10,58%, придбання інших зовнішніх знань – 0,28%, а інших витрат – 3,78% [7]. Питома вага загального обсягу витрат на фінансування інноваційної діяльності у ВВП становила 0,97% (для порівняння у 2015 р. – 0,69%) Практично єдиним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні остаються власні кошти, питома вага яких зменшилася у порівнянні з попереднім роком на 2,35% в загальному обсязі всіх джерел і склала 94,86%, частка фінансування за рахунок державного бюджету збільшилася до 0,77% (зростання на 0,37%). Практично нульова вага фінансування інноваційної діяльності за рахунок іноземних інвестицій (у 2015 р. – 0,4%) ще більше зменшилась як в абсолютному, так і відносному визначенні та склала

у 2016 році тільки 0,1% (23,4 млн грн), відповідно, частка інших джерел фінансування становила 4,27% (у 2015 р. – 1,99%) [7].

Таким чином, основними проблемами фінансування інноваційного розвитку підприємств України є: низькі обсяги витрат підприємств на інноваційну діяльність; концентрація витрат підприємств на інновації напрямку придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; низька частка витрат підприємств на внутрішні та зовнішні науководослідні роботи; нестача власних коштів та брак фінансової підтримки 16 інноваційної діяльності підприємств з боку держави; відсутність довгострокового кредитування інноваційної діяльності підприємств з боку банківського сектора; підвищений ризик будь-яких форм інвестування.

Вирішення названих проблем неможливе без активної участі держави. Державне фінансування інновацій здійснюється в таких формах – фінансова підтримка високоефективних інноваційноінвестиційних проєктів, фінансування цільових програм, фінансування проєктів у рамках державних зовнішніх позик. Фінансова підтримка державою інноваційної діяльності має здійснюватися за такими напрямками:

1. Держава, використовуючи непрямі механізми підтримки інноваційної сфери, має забезпечити приплив приватних інвестицій у цю сферу. Йдеться, зокрема, про стимулювання інвесторів, що вкладають кошти в наукомістке високотехнологічне виробництво, про підтримку організацій різних форм власності в період освоєння ними інновацій шляхом надання кредитів і державних гарантій.

2. Особливу увагу слід приділити формуванню раціональної податкової політики, яка передбачає відповідні пільги і преференції, які надаються підприємствам, що створюють та впроваджують нову техніку і технології [6].

Разом з тим, вирішення окреслених завдань залежить від різних чинників, що мають істотне значення для прийняття рішень щодо фінансування інноваційної діяльності (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Залежність завдань фінансового забезпечення інвестиційної діяльності від впливу чинників

Завдання фінансового забезпечення інноваційної діяльності	Чинники впливу
Визначення оптимальної структури капіталу	Рентабельність власного капіталу Податкове навантаження Рівень фінансових витрат Інфляція Розмір позикового капіталу Розмір власного капіталу
Формування оптимального графіка потреби у фінансових ресурсах	Структура капіталу підприємства Період реалізації проєкту Фінансові витрати Період окупності проєкту Період завершення будівництва за проєктом і початку випуску продукції Розмір капіталу підприємства Заборгованість за кредитами Амортизація
Формування оптимального портфеля джерел фінансового забезпечення	Розмір позикового капіталу Різноманітність форм залучених ресурсів Фінансові витрати Бюджетні трансферти Спосіб сплати відсотків за кредит Податкове навантаження Розмір кредиту Умови сплати процентів Наявність забезпечення

Одним з ефективних економічних інструментів фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств є моделювання оптимального вибору фінансового забезпечення з урахуванням визначення оптимальної структури капіталу підприємства, побудови оптимального графіка фінансування нових технологій і формування портфеля джерел фінансового забезпечення інновацій.

Отже, особливе значення для активізації інноваційної діяльності набуває проблема державного впливу на фінансове забезпечення підприємств інноваційної сфери. Головним завданням інноваційної політики стає реструктуризація системи пріоритетів інноваційного розвитку зі зменшенням їхньої кількості та збереженням тих, в яких Україна має суттєве наукове надбання і перспективи. Оскільки базові проекти є важливим стимулом для прориву країни у технологічних напрямках, потрібно збільшувати фінансування першопочаткових наукових досліджень, які забезпечать інтелектуальний розвиток країни. Необхідно здійснити розробку та запровадження комплексної системи інноваційної діяльності, його фінансової підтримки, зокрема стосовно механізмів зниження відсоткової ставки кредитів і стимулювання банків до кредитування новітніх проектів. Втілення названих заходів підтримуватиме функціонування наукових та науково-дослідних підприємств, які займаються впровадженням інноваційних технологій; заохочуватиме збільшення іноземних інвестицій у науково-дослідні установи та інші науково-орієнтовані галузі. Разом з цим політика підтримки наукової та інноваційної діяльності сприятиме динамічному розвитку економіки країни та буде першоосною для підвищення рівня життя населення.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Global innovation index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator> ;
3. Башкатова С. В. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання за рахунок власних фінансових ресурсів / С. В. Башкатова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – Серія : Економічні науки. – 2013. – № 15. – С. 210–215.;
4. Денисенко М. П. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні / М. П. Денисенко, Я. В. Риженко // Проблеми науки. – 2014. – № 6. – С. 10–16. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств ;
5. Інноваційна діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C;
6. Костецький В. В. Концептуальні засади фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств / В. В. Костецький, А. М. Бутов // Наука й економіка. – 2015. – Вип. 4 (24). – С. 20–26;
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.;
8. Шляхи удосконалення фінансового забезпечення розвитку промисловості / Н. В. Шемякіна // [Проблеми економіки](#). - 2013. - № 3. - С. 178-183. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_3_25

Перетяга Марина Леонідівна, Логвина Анастасія Іванівна

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студентки*

Науковий керівник – Глушко А.Д., к.е.н., доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ПЕРСПЕКТИВНОГО АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

Грошові кошти є найбільш цінними активами будь-якого підприємства. Вони постійно знаходяться у постійному переміщенні. Тим самим забезпечуючи всі види діяльності підприємства: фінансову, операційну та інвестиційну. Від достатності грошових коштів залежить життєдіяльність всього підприємства. Нестача грошових коштів може призвести до значної кредиторської заборгованості та зниження ліквідності. Достатність грошових коштів гарантують безперебійність функціонування підприємства, повноцінне забезпечення його діяльності запасами, підвищення ділових активності тощо.

Від так, досить важливим для підприємства є здійснення аналізу грошових потоків. Потреба в здійсненні такого аналізу полягає в обмеженості грошових ресурсів на підприємстві, нестійкому фінансовому стані багатьох вітчизняних підприємств, ризику втрати платоспроможності, а також в підвищенні рівня ефективності управління грошовими потоками та ін.

Ефективне формування грошових потоків полягає в такому надходженні і витрачання грошових коштів, яке створює чистий грошовий потік та дає віддачу у вигляді чистого прибутку. Тому аналіз грошових потоків повинен виявити збалансованість позитивного (надходження) і негативного (витрачання) грошових потоків у загальному обсязі, вивчити динаміку показника чистого потоку.

Особливо важливим в сучасних умовах є здійснення перспективного аналізу грошового потоку. Даний аналіз дозволить виявити баланс між витрачанням та надходження грошових коштів, та визначити ефективність управління грошовим потоком. Відповідно до проведеного аналізу можна розробити пропозиції щодо удосконалення роботи з грошовими потоками.

Тому проведення перспективного аналізу грошових потоків є досить важливим для кожного підприємства та повинен регулярно проводитися економічними службами організації.

Однією з основних умов стабільного фінансового стану підприємства є надходження грошових коштів, що забезпечує покриття його поточних зобов'язань. Відповідно, відсутність такого мінімально необхідного запасу грошових коштів свідчить про фінансові труднощі підприємства. В той же час надмірна величина грошових коштів свідчить про те, що реально підприємство несе збитки, пов'язані з інфляцією і знеціненням грошей. В зв'язку з цим виникає необхідність оцінити раціональність управління грошовими коштами на підприємстві [1].

Аналіз грошових потоків пов'язаний із з'ясуванням причин, які вплинули на збільшення (зменшення) припливу грошових коштів та збільшення (зменшення) їх відпливу. Це можна робити як за довгостроковий період (декілька років), так і за короткостроковий (квартал, рік). Такий аналіз має безперечний інтерес, якщо він буде здійснений за період, що відображає певний етап в діяльності підприємства, наприклад, з моменту створення, випуску нової продукції, закінчення реконструкції тощо.

Для підприємств, функціонуючих в ринкових умовах, здійснення безперервного руху грошових коштів стає головною задачею, успішне вирішення якої зможе забезпечити функціонування основної діяльності, погашення зобов'язань та реалізацію питань соціальної програми розвитку підприємництва. Аналіз руху потоків грошових коштів дозволяє вивчити їх динаміку, визначити суму перевищення надходжень над виплатами, що дозволяє зробити висновок про можливість внутрішнього фінансування.

Загалом процес перспективного аналізу грошових потоків можна представити у вигляді реалізації послідовних етапів. Схематично етапи перспективного аналізу грошових потоків представлено на рис. 1.

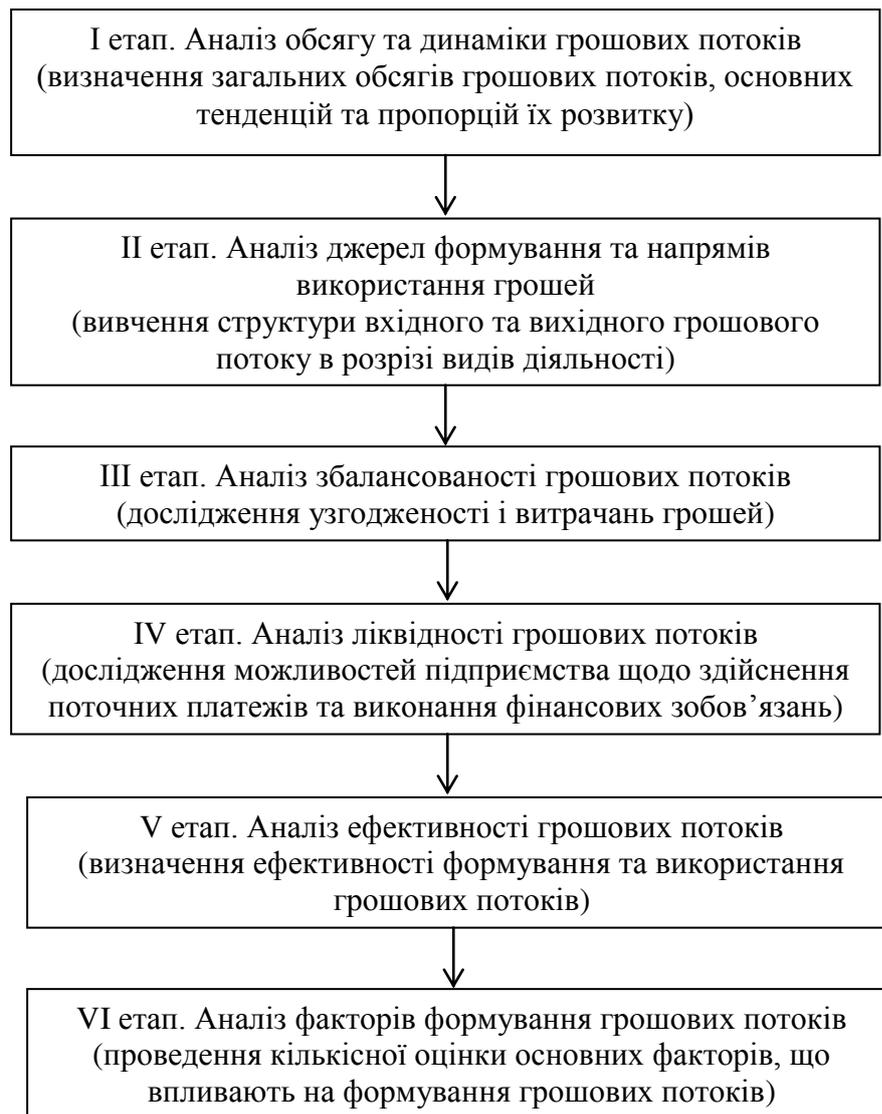

Рис. 1. Етапи перспективного аналізу грошових потоків [3]

Як бачимо з вищенаведеного рисунку, перспективний аналіз грошових потоків передбачає виконання шести послідовних етапів.

Такий запропонований поетапний аналіз грошових потоків надасть інформацію для оцінки діяльності підприємств у минулому, теперішньому часі, а також слугуватиме основою для ефективного планування і прогнозування грошових потоків на майбутнє. Заслугує особливої уваги проведення коефіцієнтного аналізу грошових потоків, результати якого дають можливість оцінити стан формування для планування

потреби у грошових потоках на підприємствах та виявити резерви оптимізації грошових потоків для цілей їх планування. Результати коефіцієнтного аналізу грошових потоків підприємства за певні проміжки часу є базою для визначення ефективності і якості планування грошових потоків підприємства, а отже, значущість коефіцієнтного аналізу грошових потоків з метою їх планування набуває ще більш чітко вираженого характеру. Проведення аналізу в такій послідовності дозволить оцінити стан формування грошових потоків, рівень достатності для досягнення цілей планування, з'ясувати типові проблеми, які виникають у процесі невмілої організації руху грошових потоків, та використати розрахунки для виявлення резервів оптимізації і підвищення ефективності тактичного планування грошових потоків підприємств [2].

Основна мета перспективного аналізу грошових потоків полягає у виявленні рівня достатності формування грошових коштів, ефективності їх використання, а також збалансованості та синхронності позитивного і від'ємного грошових потоків підприємства.

Основними завданнями перспективного аналізу грошових потоків є [3]:

- виявлення тенденцій та закономірностей розвитку грошових потоків підприємства;
- оцінка ступеню раціонального використання грошових коштів;
- виявлення і запобігання можливості виникнення ситуації банкрутства підприємства;
- вивчення факторів і прогноз збалансованості та синхронності грошових потоків за обсягом і часом для забезпечення платоспроможності підприємства;
- пошук резервів підвищення ефективності та інтенсивності використання грошових потоків в процесі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності та інші.

Таким чином, перспективний аналіз грошових потоків є основним інструментом управління грошовою системою та її функціонуванням. Виконуючи безліч розрахункових функцій із суб'єктами всіх видів діяльності, грошовий потік нерозривно пов'язаний із коефіцієнтами ліквідності та ризику, безпосередньо впливає на стан активів та капіталу підприємства, характеризується часом, напрямом і розміром. Для ефективного управління грошовими потоками, збалансованості їх формування, зниження залежності компанії від зовнішніх джерел, для підвищення платоспроможності, рентабельності та ефективності підприємства доцільно здійснювати своєчасний перспективний аналіз грошових потоків.

Література

1. Вареник В.М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України: аналітичний аспект / В.М. Вареник // Ефективна економіка. – 2012. – №1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=899>.
2. Федішин М.П. Методичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств для цілей планування / М.П. Федішин // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 25. – № 2. – С. 132-138.
3. Школьник І.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 368 с.

ФАКТОРИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах кризи неплатежів особливої значущості набуває ефективне управління дебіторською заборгованістю підприємства, своєчасне її повернення та попередження безнадійних боргів. Дебіторська заборгованість – неминучий наслідок існуючої системи грошових розрахунків між організаціями, при якій завжди є розрив часу платежу з моментом переходу права власності на товар, між пред'явленням платіжних документів до оплати і часом їх фактичної оплати. Тому в умовах сьогодення все більшого значення набуває факторинг як один із перспективних видів фінансових операцій, здатний подолати вищевказані труднощі.

Факторинг – процес переуступлення банку або фінансовій компанії неоплачених боргових зобов'язань, які виникають між контрагентами в процесі реалізації товарів і послуг на умовах комерційного кредиту та супроводжуються елементами юридичного, страхового, інформаційного та бухгалтерського обслуговування постачальника [1].

Фінансування поставок товару за факторинговою схемою передбачає, що після отримання документів, які підтверджують поставку товарів або вартість наданих послуг (накладні, рахунки фактури, довіреності) фактор (в нашій країні – банк або небанківська фінансова установа) виплачує своєму клієнтові від 60 до 90% від суми платежу. Решту суми банк або фінансова компанія тимчасово утримує у зв'язку з прийняттям на себе ризику непогашення боргу. Боржник (дебітор) одержує письмове повідомлення про уступлення права грошової вимоги та банківські реквізити для проведення оплати. Коли покупець сплачує 100% вартості за поставлений йому товар або надану послугу, отримана сума перераховується на погашення заборгованості. Фактор перераховує постачальнику різницю між сумою виконаної вимоги та перерахованим фінансуванням за мінусом комісії.

Таким чином, постачальник може планувати свої фінансові потоки незалежно від платіжної дисципліни покупців, при цьому будучи впевненим у безумовному надходженні коштів з банку проти акцептованих товарно-транспортних документів по поставках з відстрочками платежу.

Факторинг іноді плутають з банківським кредитом, не дивлячись на те, що призначення у них різне: дострокові факторингові платежі підприємства, як правило, використовують для фінансування поточної діяльності, а кредитні ресурси – у якості інвестиційних або інноваційних коштів. Крім того, факторинг має свої переваги перед кредитом (табл.1).

В рамках факторингу, поряд з фінансуванням, банк-фактор здійснює управління дебіторською заборгованістю постачальника, звільняючи його від маси аналітичної й практичної роботи. Таким чином, одержуючи від банку вичерпну інформацію, достатню для прийняття кваліфікованих управлінських рішень, співробітники компанії-постачальника можуть сконцентрувати свої зусилля на розвитку виробництва, збуту, вивченні ринків, вирішенні господарських, організаційних й інших питань.

Важливо відзначити той факт, що при факторингу банк покриває основні ризики постачальника, що виникають при відвантаженні з відстрочкою платежу, – ризик несплати й несвоєчасної оплати поставки покупцем.

Порівняння банківського факторингу та кредиту

Факторинг	Кредит
Факторингове фінансування погашається з грошей, що надходять від дебіторів клієнта	Кредит повертається банку позичальником
Факторингове фінансування виплачується на строк фактичної відстрочки платежу (до 90 календарних днів)	Кредит видається на фіксований строк, як правило, до 1 року
Факторингове фінансування виплачується в день поставки товару	Кредит виплачується в обумовлений кредитним договором день
Для факторингового фінансування ніякого забезпечення не потрібно	Кредит, як правило, видається під заставу й передбачає обороти по розрахунковому рахунку, адекватні сумі позики
Факторингове фінансування триває безстроково	Погашення кредиту не гарантує одержання нового
Факторингове фінансування супроводжується сервісом, що містить у собі: управління дебіторською заборгованістю, покриття ризиків, пов'язаних з поставками на умовах відстрочки платежу, консалтинг тощо	При кредитуванні, крім надання коштів клієнтові й розрахунково-касового обслуговування, банк не надає позичальникові будь-яких додаткових послуг

Джерело: [2]

Використання факторингу дозволяє підприємствам підвищити ліквідність дебіторської заборгованості, ліквідувати касові розриви, застрахувати ризики, пов'язані з наданням відстрочки платежу покупцям, розвинути відносини з існуючими покупцями й залучити нових, розширити свою частку на ринку тощо.

Основними конкурентними перевагами факторингу для підприємств є такі:

- 1) додаткове беззаставне фінансування;
- 2) прискорення оборотності дебіторської заборгованості;
- 3) зменшення втрат у випадку затримки платежів з боку покупця;
- 4) спрощення планування грошового обігу;
- 5) збільшення товарообігу;
- 6) посилення контролю за оплатою поточної заборгованості;
- 7) можливість пропозиції покупцям еластичних строків оплати;
- 8) своєчасна сплата податків і контрактів постачальників за рахунок наявності в необхідному обсязі оборотних коштів.

Для покупця продукції переваги факторингу проявляються в такому:

- вигідніші умови оплати, які не вимагають відволікання значних коштів з обігу як у випадку передплати або оплати за фактом;
- планування графіка погашення заборгованості;
- збільшення купівельної спроможності.

На жаль, сучасний ринок факторингових послуг в Україні представляють лише деякі банківські установи, що мають низку спеціальних умов до потенційних клієнтів: переведення рахунків підприємства на обслуговування, максимальна кількість дебіторів не перевищує п'яти покупців, встановлюється мінімальна сума обслуговування не менше 50 тис. грн, може надаватися забезпечення у вигляді нерухомого майна.

Недоліком факторингових послуг, що стримує зацікавленість потенційних учасників факторинговими операціями, є великий відсоток перевідступлення боргу, який сьогодні застосовують вітчизняні банки у тарифах за обслуговування. Новим клієнтам одержати факторингові послуги дуже складно і дорого, реальна ставка

фінансування 28-35% річних. При цьому у розвинених країнах вартість факторингу становить у середньому близько 1,5-2% від суми постачання [3].

Незважаючи на це, станом на 30 червня 2018 р. на ринку фінансових послуг України діяли 526 фінансових компаній, які мають право надавати послуги факторингу. За результатами аналітичного дослідження динаміки кількості та вартості укладених фінансовими компаніями України договорів факторингу чітко простежується тенденція зростання ділової активності на ринку факторингу (рис. 1).

Аналіз динаміки надання фінансовими компаніями України послуг факторингу свідчить про розширення як попиту на факторингові послуги з боку клієнтів, так і пропозиції на них з боку фінансових компаній.

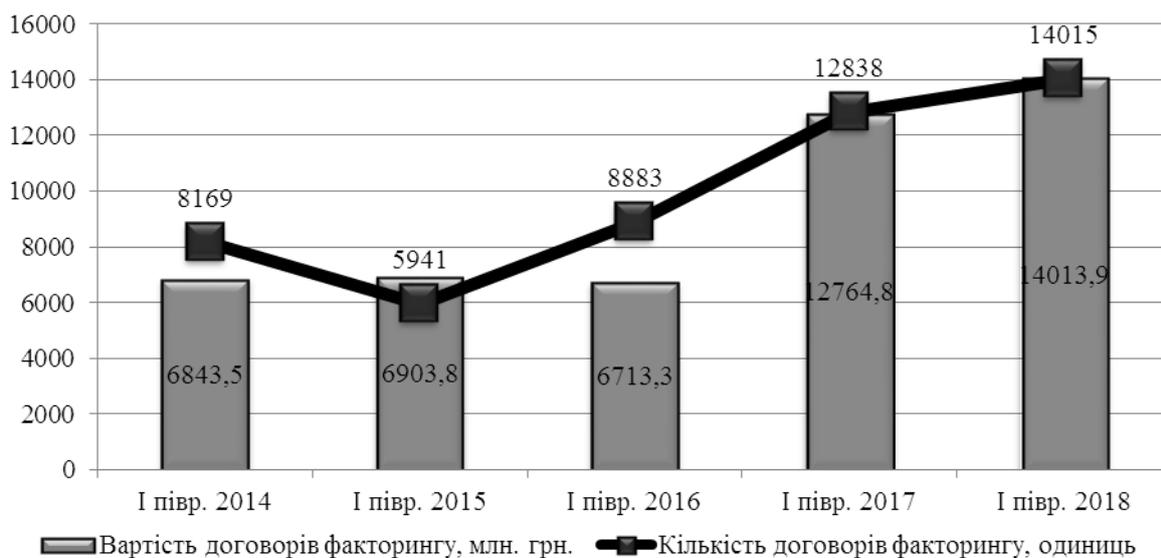

Рис. 1. Динаміка надання фінансовими компаніями України послуг факторингу
Джерело: складено за даними [4]

Отже, зазначимо, що факторинг для багатьох підприємств є ефективним інструментом для зростання. Використовуючи факторингові схеми, підприємства не тільки не відволікають кошти у дебіторську заборгованість, 80-90 % якої припадає на розрахунки з покупцями, а можуть спрямувати їх на збільшення обсягу продажу та асортименту товарів. Особливо актуальний та необхідний факторинг для підприємств, що динамічно зростають та відчувають брак оборотних коштів. Постачальники ж завдяки факторингу отримують можливість планувати свої фінансові потоки, незалежно від платіжної дисципліни покупців.

Література

1. Токунова А.В. Класифікації факторингу: сутність та проблемні питання / А.В. Токунова // Право і суспільство. – 2014. – № 3. – С. 96-102.
2. Апарова О.В. Фінансово-економічна характеристика факторингу в Україні / О.В. Апарова, Ж.В. Кудрицька // Ефективна економіка. – 2016. – № 6. – С. 51-56.
3. Радух Н.Б. Роль факторингових операцій у сучасних фінансових розрахунках / Н.Б. Радух // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2016. – № 2(69). – С. 123-126.
4. Основні показники діяльності фінансових компаній та лізінгодавців / Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-finansovih.html>.

*Саржевська Анастасія Олексіївна,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
магістрант*

*Волкова Неля Іванівна,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
кандидат економічних наук, доцент*

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогодні в більшості країн світу мале та середнє підприємництво (МСП) є рушійною силою розвитку економіки. МСП відіграє важливу роль у розвитку економіки регіонів та України в цілому, оскільки складає значну частку приватного сектору. За даними міністерства економічного розвитку і торгівлі станом на початок 2017 року МСП в Україні забезпечує 79,1% робочих місць і створює 59% доданої вартості. МСП створює додану вартість, нові робочі місця та забезпечує наповнення податковими надходженнями місцевих бюджетів. Останнє є особливо важливим в умовах децентралізації, коли в інтересах органів місцевої влади формувати власні фінансові ресурси в регіонах.

Для власника необхідно знаходити найоптимальніші шляхи фінансування свого бізнесу, оскільки від цього залежить його подальший розвиток. Вирішальним у започаткуванні бізнесу може стати, наскільки складним є доступ до фінансових ресурсів та проінформованість стосовно альтернативних шляхів фінансування.

В економічній науковій літературі питання розвитку МСП та його фінансового забезпечення досліджували такі вчені та практики: Бердинець М. Д., Богун К. В., Другов О. О., Привалова І. М. та інші, але визначення джерел фінансування МСП та проблеми їх використання потребують подальшого дослідження.

У сучасній економічній літературі існують різні підходи до визначення джерел фінансування МСП. Вони базуються на узагальненому досвіді вітчизняних та закордонних підприємств, деякі з них наведені у таблиці 1.

Основними джерелами фінансування МСП в Україні є: банківське кредитування, самофінансування, державне фінансування, грантові кошти, кошти приватних осіб, лізинг, комерційне кредитування та інше.

Дослідження «Доступність фінансування для бізнесу» Survey on the Access to Finance of Enterprises (SAFE) за 2017 рік показує, що джерелами фінансування МСП в Європі є: лізинг, торгові кредити, банківські позики, внутрішні кошти, гранти, статутний капітал та інше.

В Україні найпоширенішим зовнішнім джерелом фінансування бізнесу є традиційне банківське кредитування, про що свідчать дані таблиці 2. В той час у країнах Європи банківське кредитування знаходиться на 3 місці після лізингу та торгового кредиту.

Отже, з наведених даних ми бачимо, що за період дослідження обсяг кредитування поступово збільшувався. Це пояснюється стратегічною направленістю уряду на відновлення кредитування, повернення довіри до банківської системи, зокрема новою стратегією Національного банку України і прийнятою Стратегією розвитку малого та середнього підприємництва в Україні до 2020 року.

Підходи до визначення джерел фінансування малого та середнього бізнесу

Прізвище науковця, джерело	Джерела фінансування МСП
Богун А. В. [1]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішні ресурси (тобто фінансування за рахунок нерозподіленого прибутку, за рахунок до капіталізації або банківського кредиту під депозит власника та ін.). 2. Традиційне банківське кредитування. 3. Випуск корпоративних облігацій на власному або іноземному ринку, IPO і т. д. 4. Комерційне кредитування – передоплата товару покупцями та розстрочення оплати постачальникам. 5. Операції РЕПО – це фактично кредит під заставу цінних паперів, які перебувають у власності компанії, з переходом права власності на ці папери до кредитора на час кредитування. 6. Факторинг, лізинг, проектне фінансування, експортне фінансування і т. д.
Другов О. О. [2]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Самофінансування – використання прибутку та амортизаційного фонду. 2. Фінансово–кредитний ринок. 3. Державне фінансування – у формі державної підтримки та грантів. 4. Ресурси міжнародних фондів та організацій. 5. Фондовий ринок. 6. Ресурси приватних осіб.

Найбільш динамічним серед небанківських установ виглядає сектор лізингових послуг. Світова практика показує, що лізинг посідає лідируючі позиції у фінансуванні МСП. Лізинг є основною альтернативою банківському кредитуванню. Головною перевагою лізингу є те, що він забезпечує для підприємця податкові переваги. У момент передачі предмета лізингу в користування, лізингоодержувач отримує податковий кредит на всю вартість предмета лізингу (п.198.2 ст. 198 Податкового кодексу України), а проценти у складі лізингового платежу не є об'єктом оподаткування ПДВ (п.п.196.1.2. Податкового Кодексу України).

Окрім того, амортизаційні відрахування відносяться саме на валові витрати лізингоодержувача, що, в свою чергу, тягне до зменшення бази оподаткування податком на прибуток [4].

Також у світі є досить розповсюдженим таке явище як р2р кредитування. В Україні воно не досить розвинене, проте потребує уваги з боку потенційних позичальників. Р2р (peer-to-peer) кредитування – це пряма видача позик від вкладника позичальникові без участі традиційних фінансових інститутів, тобто банків. Цю послугу надають інтернет-сервіси, де користувач може виступити як у ролі кредитора, так і в ролі позичальника [5]. Тобто р2р кредитування представляє собою надання позичкових коштів без залучення фінансових інститутів. Учасники таких договорів між собою домовляються про суму боргу, відсотки і терміни погашення. Перевагою цього способу кредитування є простота оформлення, а недоліком для кредиторів є те, що ризики в цьому випадку набагато вище, ніж в разі розміщення депозиту в банку, позики не забезпечені та не захищені умовами державного страхування. Щоб убезпечити себе багато інвесторів видають невеликі суми багатьом позичальникам, щоб у разі

неповернення коштів не втратити занадто велику суму. В Україні таких сервісів небагато і вони не поширені серед підприємців.

Таблиця 2

Кредити, надані нефінансовим корпораціям, за розміром підприємств жовтень 2017- липень 2018 рр. [3]

Період	Усього	у тому числі за розміром підприємств						
		суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва (крім мікропідприємництва)	Суб'єкти мікропідприємництва			розмір не визначено
					річний дохід від 500 тис. євро до 2 млн. євро	річний дохід від 50 тис. євро до 500 тис. євро	річний дохід до 50 тис. євро	
2017								
жовтень	810070	306633	206759	107842	28412	17048	55867	87508
листопад	813424	307039	208525	108476	28629	16540	55531	88684
грудень	829932	310948	209521	111054	29186	16737	67016	85470
2018								
січень	857152	318318	218638	114560	29623	16847	67378	91787
лютий	844089	315239	215336	101606	29648	26222	67305	88734
березень	839345	312958	210663	103037	29611	27232	67019	88825
квітень	839814	311758	212231	102413	31143	27317	67051	87900
травень	840723	310092	212115	102298	31137	27235	68033	89813
червень	829719	306300	209616	100148	29298	27709	67130	89518
липень	844938	313292	214269	101301	29410	28132	68775	89759

Отже, для пошуку оптимальних шляхів фінансування бізнесу, необхідно розглядати альтернативні можливості джерел фінансування. На сьогодні в Україні є можливість традиційного банківського кредитування, залучення грантових коштів, отримання державних пільгових кредитів, збільшується ринок лізингових послуг, формується механізм p2p-кредитування та інше.

Література

1. Богун К.В. Удосконалення фінансової інфраструктури малого підприємництва в межах державно-приватного партнерства / К.В. Богун // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2010. – № 3. – С. 104–108.
2. Другов О. О. Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О. О. Другов // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №4 (9). – С. 115-120.
3. Офіційний сайт Національний банк України. URL. <https://bank.gov.ua/control/uk/index>.
4. Мале фінансування та великий вплив. URL. https://ukr.lb.ua/economics/2018/04/06/394661_male_finansuvannya_velikiy_vpliv.html.
5. Привалова І. М. P2p кредитування як елемент конкуренції на ринку банківських послуг України / І. М. Привалова // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2014 – №2 (42). – С. 84-88.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІКВІДАЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР У СИСТЕМІ ПРОВАДЖЕННЯ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВА

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, керівник банкрута звільняється з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, про що робиться запис у його трудовій книжці, а також припиняються повноваження власника (власників) майна банкрута, якщо цього не було зроблено раніше.

Ліквідаційну процедуру здійснює ліквідатор (фізична особа, яка відповідно до рішення господарського суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому порядку).

На призначених господарським судом ліквідаторів покладаються обов'язки проведення процедури задоволення вимог кредиторів. Для цього вони створюють спеціальний орган - ліквідаційну комісію.

До складу ліквідаційної комісії включаються представники кредиторів, фінансових органів, а в разі необхідності, а також представники державного органу у справах нагляду за страховою діяльністю, Антимонопольного комітету України, державного органу з питань банкрутства, якщо банкрутом визнано державне підприємство, та представник органів місцевого самоврядування.

Усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або повного господарського відання на дату відкриття ліквідаційної процедури та виявлені в ході ліквідаційної процедури, включаються до складу ліквідаційної маси, за винятком об'єктів державного житлового фонду, в тому числі гуртожитків, дитячих дошкільних закладів та об'єктів комунальної інфраструктури, які в разі банкрутства підприємства передаються в порядку, встановленому законодавством, до комунальної власності відповідних територіальних громад без додаткових умов і фінансуються в установленому порядку [1].

Крім представників названих органів, до складу комісії обов'язково включається розпорядник майна боржника.

До функцій ліквідаційної комісії входять: інвентаризація та оцінка майна; визначення ліквідаційної маси і розпорядження нею; вжиття заходів до стягнення дебіторської заборгованості; реалізація майна банкрута; здійснення інших заходів, спрямованих на задоволення вимог кредиторів.

За результатами своєї роботи ліквідаційна комісія складає і подає господарському суду ліквідаційний баланс. Суд зобов'язаний розглянути його, заслухати членів ліквідаційної комісії і зборів (комітету) кредиторів. В результаті цього можуть бути винесені ухвали двох (за змістом) видів:

- про затвердження ліквідаційного балансу (якщо за результатами ліквідаційного балансу не залишилось майна після задоволення вимог кредиторів, виноситься також ухвала про ліквідацію банкрута як юридичної особи);
- про затвердження ліквідаційного балансу і призначення нових ліквідаторів.

Під час ліквідаційної процедури ліквідатор виявляє ліквідаційну масу, здійснює продаж у встановленому порядку майна банкрута та задовольняє в установленій законом черговості вимоги кредиторів:

У першу чергу задовольняються: вимоги, забезпечені заставою; вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати за три місяці роботи, що передують порушенню справи про банкрутство чи припиненню трудових відносин у разі звільнення працівника до порушення зазначеної справи; витрати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що пов'язані з набуттям ним прав кредитора щодо банку, у розмірі всієї суми відшкодування за вкладами фізичних осіб; витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в суді та роботою ліквідаційної комісії, у тому числі: витрати на оплату державного мита; витрати заявника на публікацію оголошення про порушення справи про банкрутство; витрати на публікацію в офіційних друкованих органах інформації про порядок продажу майна банкрута; витрати на публікацію в засобах масової інформації про поновлення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною; витрати арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрута; витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням суду за рахунок їх коштів; витрати на оплату праці арбітражних керуючих (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) [3].

У другу чергу задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань банкрута перед працівниками банкрута (за винятком повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства), крім вимог, задоволених у першу чергу, зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян.

У третю чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

У четверту чергу задовольняються вимоги кредиторів, незабезпечені заставою, у тому числі вимоги кредиторів, що виникли із зобов'язань у процедурі розпорядження майном боржника чи в процедурі санації боржника.

У п'яту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства.

У шосту чергу задовольняються інші вимоги [2].

Після завершення реалізації майнових об'єктів, що входять до складу ліквідаційної маси і є необхідними для повного задоволення всіх вимог кредиторів, та розподілу виручених сум між кредиторами, ліквідаційна комісія складає та подає в суд ліквідаційний баланс. У ліквідаційному балансі мають бути відображені показники обсягу майнових активів (ліквідаційної маси), дані їхньої інвентаризації, відомості про реалізацію об'єктів ліквідаційної маси з посиланням на укладені договори купівлі-продажу, а також суми розподілу виручених коштів поміж кредиторами.

Результати розгляду судом ліквідаційного балансу становлять кінцевий етап ліквідаційної процедури. Суд виносить ухвалу про затвердження ліквідаційного балансу у разі, коли ліквідаційна комісія належним чином здійснила заходи для виявлення й реалізації всіх майнових активів, що підлягали включенню до ліквідаційної маси, та у встановленому порядку розподілила виручені суми між кредиторами. Якщо за результатами ліквідаційного балансу не залишилося майна після задоволення вимог кредиторів і не надійшло будь-яких заперечень, суд виносить ухвалу про ліквідацію цієї юридичної особи. У разі, коли суд доходить висновку, що ліквідаційна комісія не виявила або не реалізувала всіх наявних майнових активів, необхідних для повного задоволення кредиторів, він виносить ухвалу про призначення нових ліквідаторів. Нова ліквідаційна комісія знову здійснює всі етапи ліквідації підприємства.

Після затвердження ліквідаційного балансу:

- 1) суд виносить ухвалу про ліквідацію юридичної особи боржника;
- 2) оприлюднює цю ухвалу;
- 3) звільняє ліквідаторів від виконання своїх обов'язків. У разі незатвердження звіту суд може висунути вимогу про виправлення виявлених недоліків або, як уже було сказано, призначити нових ліквідаторів [1].

Отже, справа про банкрутство вважається закритою тільки після затвердження плану реструктуризації або санації майна боржника або після затвердження ліквідаційного балансу. Згідно з чинним законодавством, якщо майна банкрута вистачило, щоб задовольнити всі вимоги кредиторів, він вважається вільним від боргів і може продовжити свою підприємницьку діяльність. Суд має право винести ухвалу про реорганізацію (ліквідацію) юридичної особи тільки тоді, коли в неї залишилось майнових активів менше, ніж потрібно для її функціонування згідно із законодавством, або на клопотання власників її майна.

Література

1. Вінник О.М. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/58880-5-lkvdatyna-protsedura-u-sprav-pro-bankrutstvo.html>.
2. Несинова С.В. Правове регулювання банкрутства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/59560-tema-36-pravoveregulyvannya-bankrutstva.html>
3. Господарське право України. Навч. посіб. / за заг. ред. С.В. Несиної. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.

УДК 336

Тернюк Віталіна Юрївна,

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
студентка*

Науковий керівник - А.Д. Глушко, к.е.н., доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

З розвитком ринкових відносин в Україні з'являється необхідність більш ретельного ставлення до управління сучасним підприємством. Для прийняття виважених управлінських рішень необхідна достовірна інформація про результати діяльності, що сформовані з урахуванням специфіки господарювання підприємств та їх організаційної структури. Це пов'язано з тим, що головна мета кожного підприємства — отримання стійких фінансових результатів, які є підсумком відображення всіх сторін діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

Фінансові результати займають центральне місце в системі управління підприємством. Це важлива й водночас дуже складна як економічна, так і обліково-аналітична категорія. Зміст поняття «фінансовий результат» виражається в категоріях «прибуток» і «збиток», які є протилежними за змістом, але порядок їх формування єдиний.

Фінансовий результат господарської діяльності підприємства вважається ключовим показником загальної результативності підприємства, на основі якого

визначаються основні проблеми підприємства, його сильні і слабкі сторони, а також здійснюється вибір способів покращення стану підприємства у ринковій сфері. Саме тому так важливо обрати правильну політику управління фінансовими результатами діяльності підприємства та вміти реалізувати її на практиці. «Підприємство отримує позитивну економічну вигоду у випадку, коли отримані доходи перевищують понесені витрати» [1]. Якщо ж підприємство отримало збитки, то це означає перевищення витрат над доходами. Тому фінансовий результат роботи підприємства, як одна з основних категорій економіки, може виступати у двох формах – прибуток або збиток. Безпосередньо з цією категорією пов'язані поняття доходів і витрат. Взаємозв'язок наведених категорій представлений на рисунку 1.

Отже, фінансовий результат дає можливість встановити взаємозв'язок між усіма іншими економічними показниками та узагальнити результати діяльності підприємства.

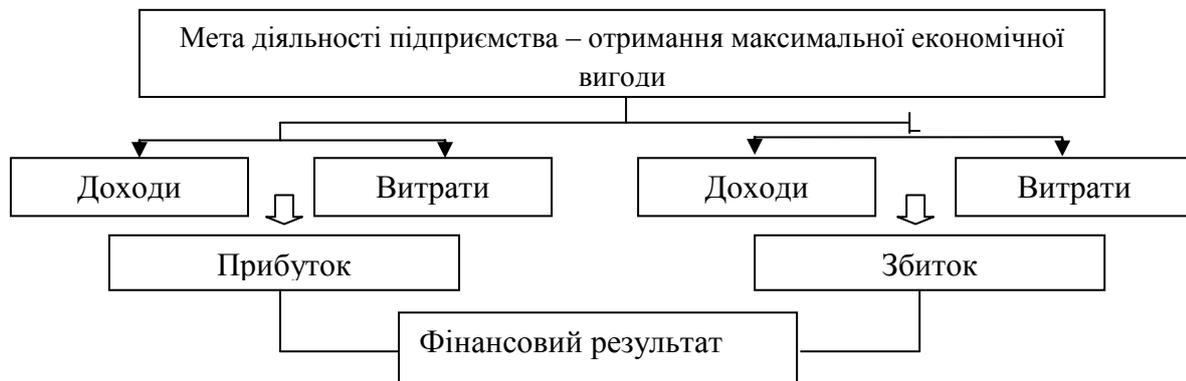

Рис.1. Форми фінансового результату підприємства

Останнім часом в умовах збитковості значної кількості підприємств масштаби досліджень щодо фінансових результатів підприємств ще більше зросли, що зумовлено потребою пошуку резервів зростання прибутковості підприємств. «Прибуток – це один із головних чинників, що впливає на величину макропоказників економічного та соціального розвитку, зокрема, валового внутрішнього продукту держави, обсягу доходів і видатків бюджету, рівень споживання та нагромадження у суспільстві» [2]. В практичній діяльності бухгалтерів та економістів часто спостерігається ототожнення поняття фінансового результату та прибутку підприємств. Категорія фінансового результату є ширшим поняттям порівняно із категорією прибутку, оскільки, показник прибутку є однією із двох форм (прибуток чи збиток) відображення фінансового результату господарської діяльності підприємства. Фінансовий результат характеризує якісні та кількісні показники результативності господарської діяльності підприємства, а прибуток - позитивне (додатне) значення фінансового результату, що свідчить про високу результативність господарської діяльності та ефективне використання капіталу. «Негативне (від'ємне) значення категорії фінансового результату відображається у показнику збитку, яке свідчить про низький рівень або відсутність результативності господарської діяльності, неефективне управління ресурсним, виробничим та економічним потенціалами підприємства, невміле використання наявного капіталу, низьку якість роботи менеджменту підприємства тощо» [3].

Дослідження управління фінансовим результатом, як складової загального управління підприємством, допомагає сформувати наступні його основні функції: облік складових фінансового результату, формування, розподіл, контроль за його

використанням, аналіз фінансового результату та координацію дій щодо управління окремими його складовими.

Найбільш доступними прийомами управління підприємницькою діяльністю та фінансовими результатами є операційний аналіз та аналіз чутливості прибутку. Операційний аналіз здійснюється за схемою: витрати — обсяг реалізації — прибуток. За допомогою такого аналізу з'являється можливість виявляти залежність фінансового результату виробничої діяльності від зміни витрат, ціни, обсягу виробництва і збуту продукції. Операційний аналіз базується на розрахунку таких показників, як: валова маржа, точки беззбитковості, запас фінансової міцності та ефект операційного важеля. Операційний аналіз досить часто називають аналізом беззбитковості. Для використання вказаного підходу необхідно всі витрати підприємства класифікувати на постійні і змінні залежно від впливу на них обсягів виробництва [4]. Провівши такий вид аналізу, можна побачити, який фінансовий стан спостерігається на підприємстві.

Аналіз чутливості прибутку підприємства — це аналіз, за допомогою якого можливо виявити реакцію фінансового результату на зміну зовнішніх та внутрішніх чинників виробництва і збуту продукції. В результаті вказаного аналізу можна виявити, до якого з факторів прибуток найбільш і найменш чутливий, і на основі цього визначити чинники, які можуть в перспективі збільшити (зменшити) фінансовий результат, та котрий із запропонованих варіантів найбільш досконалий для подальшого функціонування підприємства.

Кінцевий фінансовий результат характеризує положення підприємства на ринку, та досягається великою кількістю методів і підходів, які застосовуються для аналізу. Такий кількості притаманна цілісність застосування методів та підходів, проявом чого є використання загальних і специфічних систем аналізу щодо визначення дієвості управління фінансовим результатом підприємства. У підсумку аналіз дозволяє здійснювати комплексне дослідження зазначеної проблематики питання з урахуванням поточного стану, динаміки, структури задіяних складових аналізу фінансового результату у різні періоди часу.

Отже, формування фінансових результатів визначається широким колом факторів, які віддзеркалюють усі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємств. При цьому недоцільно і неможливо поділяти ці фактори на основні та другорядні. Кожен з них може як забезпечити високий рівень прибутку, так і спричинити істотні збитки. Дослідження питань щодо формування та обліку фінансових результатів діяльності є досить актуальними і багато в чому їх вирішення вплине на зміцнення економічного стану підприємства. Саме фінансовий результат зміцнює бюджет держави, а також сприяє діловій активності підприємств у фінансовій та виробничій сфері.

Література

1. Рябенков О.В. Напрями удосконалення політики управління фінансовими результатами промислового підприємства / О.В. Рябенков // Механізм регулювання економіки. – 2012. – №1. – С.196-203.
2. Дробишева О.О. Управління фінансовими результатами діяльності промислового підприємства / О.О. Дробишева, А. Рижков // Економічний вісник Запорізької державної інженерної Академії. – 2013. - №5. – С. 188-196.
3. Говорушко Т.А. Теоретичні аспекти сутності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства / Т.А. Говорушко, М.І. Арич // Економічний аналіз. – 2012. - №11. – С. 117-121.
4. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / І. О. Школьник, І. М. Боярко, Б. І. Сюркало. – Суми : Університетська книга, 2009. – 301 с.

Наукове видання
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

Комп'ютерна верстка

В.В.Скриль

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

Підп. до друку 26.10.2018 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Друк різнограф.
Ум. друк. арк. – 10,93 Обл.-вид.арк. 19,27
Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач поліграфцентр Полтавського національного
технічного університету імені Юрія Кондратюка
36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 3130 від 06.03.2008 р.